DĚJINY ČESKÉ.

DÍLU II ČÁSTKA II.

DĚJINY

NÁRODU ČESKÉHO

W ČECHÁCH A W MORAWĚ

DLE

PŮWODNÍCH PRAMENŮW

WYPRAWUJE

FRANTIŠEK PALACKÝ.

DÍLU II ČÁSTKA II.

OD ROKU 1333 DO 1403.

W PRAZE 1876.

NÁKLADEM KNIHKUPCE F. TEMPSKÉHO.

Tiskem Jindř. Mercy-ho v Praze.

OBSAH.

KNIHY OSMÉ

ČLÁNEK DRUHÝ.

Čechy za krále Jana i syna jeho Karla. (R. 1333—1346.)

KNIHA DEWÁTÁ.

Čechy za krále a císaře Karla IV. (R. 1346—1378.)

Článek 1.

Král Karel před korunowáním na císařstwí.
(R. 1346—1355.)

DĚJINY ČESKÉ.

DÍLU II ČÁSTKA II.

OD ROKU 1333 DO 1403.

KNIHY OSMÉ ČLÁNEK DRUHÝ.

ČECHY ZA KRÁLE JANA I SYNA JEHO KARLA.

(R. 1333—1346.)

Markrabě Karel w Čechách. Zmáhání se řádůw feudalních. Markrabina Blanka. Rozbroj w duchowenstwu českém. Nowý rozstrk mezi králem Janem a císařem Ludwíkem. Spor o nápad zemí Korutanských a o hrabstwí Tyrolské. Mír s Polskem i s Uherskem. Wálka w Rakausích i w Baworsku. Druhá wýprawa křižácká do Litwy. Newole w rodině králowské. Rozepře s biskupem Wratislawským. Oslepnutí krále Jana. Marketa Maultasche i ztráta Tyrol. Papež Klemens VI w Avinionu. Nezdárné jednání s císařem Ludwíkem. Powýšení Pražské na arcibiskupstwí a Arnošt z Pardubic. Třetí wýprawa do Litwy; roztržka i wálka s Poláky. Wolení markrabě Karla na králowstwí Římské. Bitwa u Kresčáku a smrt krále Jana.

Náwratem králewice *Karla* do dědičné wlasti na- 1333
stala w dějinách Českých epocha nowá. S ním do českého panowání opět wrátil se duch zákonitého pořádku, jehožto mocným a stálým působením říše co nejhlauběji kleslá po 45 létech powznešena jest zase na stupeň moci a blahobytu podiwu hodný. Poněwadž králewic, duchem wysoce nadaný, w umění panowničím již w Italii se pocwičiw, podal byl skwělé důkazy swé spůsobilosti, mohl král Jan swěřiti jemu bez rozpakůw wrchní wládu w zemi, nehledě na stáří jeho teprw 17 let. Nařídil mu wšak, neužíwati jiného titulu nežli

1333 „markrabě Morawského;“ bylťby zajisté otec teprw 37letý pokládal si za nemalé příkoří, kdyby ho lidé, pro rozdíl od syna, počali byli nazýwati již „starým“ králem. [1]

Mladý panowník, přišed do Čech, putowal předewším ke hrobu matky swé do Zbraslawi. Potom, byw od lidu již tužebně očekáwán a radostně wítán, wjel do
30 Oct. Prahy u slawném průwodu dne 30 října.

Opětné shledání se s wlastí, po téměř jedenáctiletém w ní nebytí, dojímalo ho předce dosti smutně. Psalť o tom sám w ta slowa, že „přišed nyní do Čech, nenašel sem tam ni otce, ni matky, ni bratra, ni sestry, aniž koho známého. I řeč českau zapomenul sem byl docela, kteréž wšak potom znowa naučil sem se. Králowstwí pak našel sem tak zašlé, že nebylo w něm ani hradu ani statku králowského nezastaweného. Páni Čeští s wětšího dílu oddáwali se na wšeliká násilí ze hrabiwosti a pychu, neznajíce kázně ani bázně před králem, jehožto statky rozdělili byli mezi sebau. Slawný někdy Otakarůw hrad w Praze octnul se byl w rozwalinách [2], a já musel přebýwati w městě jako jiný měšťan.“ [3]

---

1) *Chron. Aulae reg.* ap. Dobner, V, 466. *Chron.* Francisci Prag. ibid. VI, 257.

2) Oheň byl jej dáwno ztráwil, aniž od té doby znowa byl wystawen, jakož swědčí *Chron. Aulae reg.* l. c.

3) Líčení o tehdejším stawu Čech, jakowé podáwá Karel IV sám we swém žiwotopisu (Vita Caroli quarti ap. Böhmer, I, 246 sq. ap. Freher. p. 94), jest prawé a mnohem důkladnější, nežli o které pokusil se z nedorozumění F. M. Pelzel (Leben Karls IV, 1780, I, 44—46). A ještě důkladněji a žiwěji pronáší se Karel IV o přílišné zašlosti země České w úwodu ke swé „Majestas Carolina“ (wiz Archiv Český, III, 68—75), kdežto dotýkaje králowa bezmocí za příčinau

Markrabě Karel nepodobal se namnoze králowskému 1333
otci swému, nepotatiw se co do powah ani chwalných ani nechwalných. Král Jan, co rytíř statečný, ale poněkud i marný, obyčejně wolnau uzdu pauštíwal přirozeným chtíčům swým, bujným sice a nestálým, ale nesaucím se po wýtce k tomu, co bylo spanilého. Libowaw sobě nade wšecko we zbrani, jak pro potřebu oprawdowau, tak i ke hrám rytířským, wšude wyhledáwal wálky a turnaje, wíce bažil po sláwě nežli po zisku, a lépe uměje nabýwati, nežli zachowáwati, utrácel i mařil wíce nežli měl; i jakkoli zamýšlel wěci weliké, přečasto upadal do malicherností, nepočítaw, jak náleželo. Naproti tomu wysoce wzdělaný a wážný syn jeho uměl wždy dostatečně držeti se na uzdě sám, i chowati se we wšech potřebách s rozmyslem a počítaním dokonalým. Bojowal sice také srdnatě, kdykoli wálky zniknauti nebylo lze, ale raději pomáhal si wyjednáwaním pokojným, a cestami diplomatickými nabyl mnohem wětších wýhod, nežli by kdy byl mečem dobyti mohl; neboť jsa hospodářem wýborným, objewil se býti méně zdárným wálečníkem, nežli

rozzastawení král. statkůw, zwláště tauží na laupežnictwí tak rozmohlé, že již nikde w zemi nebylo bezpečí. Demum in tantam penuriam fragilitatemque, causantibus alienationibus supradictis, potestas et dignitas regis devenere, ut baronibus et nobilibus dicti regni armata manu publice discurrentibus, caedes, incendia et crimina plurima nefaria committentibus, nullam possent penitus justitiam exercere; imo, quod gravissime proh dolor! est ferendum, decore regio vilipenso, regalis cogebatur auctoritas barones ipsos et nobiles, quos clementer et provide pacificare quaerebat, assidue sequi et quandoque pecuniarum quantitates plurimas, quas pro exiguae mensae suae sustentatione vix quaerere poterat, baronibus ipsis, ut pacem facerent, elargiri.

1333 wýtečným panowníkem wůbec. Král Jan sotwa kdy tajil se swau netečností k zemi a k národu Českému: u Karla zase láska k nim zdála se býti jedinau jeho náružiwostí. Pročež onen, wážiw si Čech jen co studnice moci, peněz a titulůw pro sebe, wyčerpáwati je hleděl pokaždé, bez ohledu na budaucnost, až do dna, i s porušením zdroje přirozeného, ačkoli spůsobem takowým moc a sláwa jeho podwracela se ještě rychleji, nežli blahobyt národu. Tento pak chowal se wždy tak, jakoby neměl a neznal jiné péče, nežli o blaho země a národu swého; přeswědčen jsa, že panowníkowa moc hlawně záleží na intelligencí, mrawnosti a blahobytu poddaných,[4] pilen byl zwláště zjednání a rozmnožení těchto, aby jimi také ona upewněna byla. Bůh sám wí, w jakém stawu Čechy, co stát, bylyby konečně se octnuly, kdyby w prawau dobu byl nenaskytnul se jim muž prawý, jenž ochránil je na samém kraji propasti.

Spatřiw říši w takowém aupadku, wzmužil se mladý markrabě k úsilí nadobyčejnému, a přičiňowal se hned ke wšestranné wěcí oprawě horliwostí mladistwau i opatrností muže dospělého. Předewším musela moc a wážnost králowská zase obnowena býti. Stawowé čeští powolili byli králewici, na zřízení jeho dworu, wybíraní řádné berně w celém králowstwí; ona pak wydařila se tak hojně, že mu z ní možné bylo nejen hned wyplatiti

4) Že Karel IV skutečně tak smýšlel, dalo by se dokázati hojnými místy we wlastních jeho spisech. Takto mluwil ku př. w Majestas Carolina (rubr. 30): Gloria principis propagatur, dum subditorum patrimonium augendo servatur, nec morum inconpositorum lascivia dissipari permittitur. Quid enim in principe gloriosius, quam subditos in vitae moribus habere compositos et in facultatibus locupletes ac quietos? etc.

hrady Křiwoklát a Loket, w nichžto byl tráwil dětinstwí 1333
swé, též města Králowé Hradec a Wysoké Mýto, ale i dáti se tudíž do stawení nowého králowského hradu w Praze, dle příkladu Pařížského, a otočiti se znamenitým dwořanstwem, ba i poslati nemalau částku peněz otci swému do Poreyní. W běhu dwau let podařilo se mu také, maudrým hospodařením a pomocí wěrných Čechůw, nawrátiti komoře králowské zámky a města Týřow, Lichtenburk, Litice, Písek, Nečtiny, Zbirow, Tachow a Trutnow w Čechách, w Morawě pak Lukow, Teleč, Weweří a králowské hrady Olomucký, Brněnský, i Znojemský. Přitom objížděje wšecky kraje země České a wyslýchaje wšecky žaloby a stesky obywatelstwa sám, zasedal k saudu weřejnému we krajích i w městech, a zrušiw nejhorší zlořády wšude hned na místě, postaral se také, skrze komonstwo swé, o náležité prowedení wynešených nálezůw. Nad tím horšili se sice welice wšichni ti, kteří za dosawadního bezwládí zákonůw zwykli byli kořistiti jen sami pro sebe: ale lid weškeren uznáwal w něm s radostí opět panowníka přirozeného i saucitného swé wlasti, a s láskau i důwěrou jda jemu wstříc, propůjčowal se ochotně pomocí swau k obecnému dobrému. [5]

---

5) *Vita Caroli* p. 247: Videns autem communitas de Bohemia proborum virorum, quod eramus de antiqua stirpe regum Bohemorum, diligentes nos, dederunt nobis auxilium ad recuperanda castra et bona regalia. — Et habebamus multos paratos militares servientes, et prosperabatur regnum de die in diem etc. — *Chron. Aulae reg.* p. 446: Karulus marchio omni quo potest vertitur studio, ut pax in suo habeatur dominio. Nunc quidem Boemiae, nunc Moraviae, nunc Poloniae civitates et oppida visitat, et statum in eis pro viribus in melius ordinat et reformat. — Heres quippe est, et pro

1333 Mezi prostředky, kudy by moc králowská w Čechách powznešena i upewněna býti mohla, pokládal Karel IV také zwelebení a množení *řádůw manských,* čili *feudalismu* wůbec. Austawa hradowá neboli župní již dáwno přestala byla slaužiti za podporu trůnu: pročež i nešetřili jí wíce ani Jan, ani Karel, ba tento přičiňowal se již i zjewně o její zrušení, hojněji nežli kdy užíwaje nowého spůsobu k wymanění statkůw pozemských z jejího područí, ač neuwedlli ho i sám do zwyku. Mnozí totiž zámožní páni Čeští dali se nawesti k tomu, že se statky swými potud spupnými poddali se králi w manstwí. Tím ukládali sobě powinnost, otewřené míwati hrady ku potřebám jeho, a hotowu býti k jeho službě s určitau družinau, i když nebyla prohlášena hotowost weřejná, kdykoli by o ni požádáni byli. Za to uděleno jim bylo privilegium fori nobilis pro jejich wlastní osoby, a spolu propůjčeno wýhradné práwomocí nade wšemi jejich poddanými, [6]. čímž teprw saudy patrimonialní w Čechách nabyly zákonného počátku swého.

---

hereditatis suae profectibus intendere incipit iste juvenis, quantum potest etc. — *Chron. Francisci Prag.* ap. Dobner, VI, 256, 257.

6) Ješek z Náchoda, z pokolení Hronowcůw, již před r. 1344 obdržel byl od krále Jana, směnau za Náchod, statek Černo-Kostelecký, kterýžto potom podal Karlowi IV w ušlechtilé manstwí. Pročež po jeho smrti, Karel IV 22 Febr. 1359 propůjčiw Kostelec synům jeho Hronowi, Ješkowi, Mikuláši, Maršowi a Oldřichowi bratřím z Kostelce a z Náchoda, prawil: „Decernimus etiam et regali Boemiae sancimus edicto, quod praefatus Hrono de Kostelec, coheredes et successores eorum, non teneantur, neque debeant impetentibus se pro aliquibus causis respondere alibi, nisi coram Serenitate nostra et successoribus nostris Boemiae regibus in praesentia vasallorum regni Boemiae, et eorum homines coram ipsis, vide-

Proto we sboru nejwyšších auředníkůw a saudcůw zemských spatřujeme nowého w těchto létech důstojníka, *sudího dworského* (judex curiae), jenž krále zastupowal w oboru nejwyššího saudu lenního čili manského w Čechách;[7] a jakož někdy pod králem Otakarem II nejwyšší saud zemský, tak powstal i ustrojil se pod Janem i Karlem tento nejwyšší saud dworský w nowě daných poměrech jakoby sám sebau, tak že do područí onoho náležeti počaly wšecky spupné statky (alody) a majitelé jejich, do tohoto pak wšecky statky lenní, jakož i až podnes děje se. Toto měnění důležitých poměrůw wnitřních dálo se znenáhla i bez hluku, ačkoli ne cele bez odporu;[8] ale Karel IV neupustil od něho až do swé 1333

---

licet Hronone, coheredibus et successoribus suis; nisi in eum casum, si fortasse per ipsos alicui justitia insufficienter administrata foret vel penitus denegata, tunc eorum homines poterunt et debebunt ad nostra et regum Boemiae judicia evocari." A podobná ustanowení nacházejí se i we wšech jiných listinách toho druhu, ačkoli ne tak zřetelně a určitě wyslowená.

7) Nejstarší nám známá zmínka o něm sahá do r. 1337 (w. Přehled saučasný etc. 1832, tab. II). Jmeno judex curiae nachází se sice také w aktách doby předotakarské: ale neznačilo tehdáž ještě sudího lenního, jako později.

8) Takto stěžowal si okolo r. 1351 Jindřich ze Hradce, že nejwyšší saudcowé zemští, nejw. purkrabě Wilém z Landšteina, nejw. komorník Jan z Wartenberka a z Weselé, „ceterique beneficiarii regni Boemiae, ad literas invictissimi et gloriosi principis nostri D. Karoli Romanorum regis, per nos ab eodem obtentas et eisdem dominis praesentatas, se minime converterunt, imo vilipendentes ejusdem domini nostri regis praecepta et mandata, homines nostros indebite et injuste iterum trahunt et citant ad judicium terrae Boemiae, contra prohibitionem ejusdem D. Regis literatorie ipsis factam" etc. (Srown. o tom dějiny r. 1351 a 1352.)

1333 smrti; čímž stalo se, že starožitná ústawa župní práwě tak powlowně a bez hluku dowedena jest ku konečnému pádu swému. [9]

1334 Mladý markrabě, přestěhowaw se na počátku r. 1334 z měšťanského bytu do králowského hradu swého a tam se ubytowaw, nemeškal powolati k sobě také krásnau choť swau, Blanku z Valois, krále Franského sestru. I přijewši ona s francauským komonstwem swým do
12 Čech, dne 12 čerwna zawítala do Prahy wjezdem wele-
Jun. slawným. Ačkoli pak franská její družina již po uplynutí jednoho měsíce propuštěna jest zase do swé wlasti, a mladá panownice domácím dwořanstwem opatřena byla, franské mody a mrawy, wešedše již králem Janem w oblibu w Čechách dosti hojně, wliwem jejím počaly walně šířiti se w národu našem. [10]

---

9) W pozdějších dobách samowlády Karla IV nacházíme we wšech osobám nižší šlechty udělených listech milostných, co nějakau stereotypní formuli, slowa následující: „Adjicimus quoque, quod dictos N. et N. et heredes eorum ab evocatione czudae cujuslibet absolutos esse volumus et exemtos. Si quis vero aliquid actionis contra ipsos habuerit, id ipsum coram judice curiae nostrae et non alibi prosequatur, juris ordine observato.“ Kterak nicméně krajské tyto caudy, tak hojně tupené a stíhané, we swém působení na mnohých místech až do husitských wálek udržeti se mohly, jest nám téměř nepochopitelno. Jedna z nich, purkrabství totiž kraje Hradeckého, žiwořila ještě až do XVII století.

10) *Chron. Aulae reg.* p. 469: „Familia fere tota, quae de Francia et de Lucelburgensi comitia cum eadem Blanca in Bohemiam venerat, — in die beatae Margarethae ad terras suas remittitur, et familia alia de Bohemia per nobiles terrae eidem dominae applicatur. Ut autem hominibus benignius possit convivere, linguam teutunicam incipit discere, et *plus* in ea solet se, quam in linguagio bohemico exercere. Nam

Brzy po příjezdu markrabiny Blanky wypukl w Praze 1334
welmi pohoršiwý rozbroj mezi weškerým duchowenstwem swětským a řeholním. Některé z nowěji založených řehol, jako Dominikáni, Minorité a Augustiniani, té doby wyznamenáwali se nad jiné jak učeností swau theologickau, tak i horlením pro nábožné lidu wzděláwaní; kdežto faráři téměř wšeobecně z nedbalosti we wykonáwaní duchowních powinností swých obwiňowáni byli, mnichowé oni přičinliwostí swau, co učitelé nábožní a zpowědníci, získali sobě u Českého lidu hojnau lásku i srdečnau oddanost; nejen nawštěwowána pilně kázaní jejich, ale i swátosti z rukau jejich přijímané zdály se lidem pobožným býti spasitelnější, a pohřby u nich dáwaly jim wíce útěchy pro žiwot budaucí. Z toho wšak udál se přirozeně blahodárný ten následek, že konečně i swětské knězstwo počalo horliwěji konati powinnosti auřadu swého, a zwláště faráři hledali tím wíce zase získati sobě náklonnost farních dítek swých; ale přitom neobmeškali wymoci sobě u papeže bullu zwláštní na ochranu parochialních práw swých naproti oněm řeholám. Když pak mnichowé nedali se tím odstrašiti, aby nepokračowali
jako dříwe w počínaní swém, stalo se, že 24 čerwence 24 Jul.

---

in omnibus civitatibus regni et coram rege *communior* est usus linguae teutunicae quam boemicae *ista vice.*“ — Ze slow těchto někteří dějepisci uzawírati chtěli, jakoby na dwoře králowském w Čechách od jakžiwa byla němčina panowala. Ale posledními slowy („ista vice“) letopisec saučasný, Petr Žitawský, sám obmezowal prawdu slow swých na tehdejší dobu, kdežto král Jan po smrti prwní swé manželky w Čechách ani dworu tušim pro sebe nechowal, a markrabě Karel, po náwratu swém do země, ještě byl češtině se nedoučil. Ze slow oněch (ista vice) následuje naopak, že jindy býwalo jinak.

1334 we wšech hlawních kostelích Pražských prohlášena proti nim weřejná exkommunikace. Z toho powstala w Praze krutá bauře, ježto laikowé jali se straniti jedni těm, druzí oněm; došlo až ku krwe prolití, a mnozí jak faráři tak i mnichowé utrýzněni spůsobem mnohonásobným, nežli biskupu Janowi podařilo se poukojením wášní rozbauřených nawrátiti městu zase pokoj. [11]

Když tyto wěci se dály, král Jan we swých osobních záležitostech taulal se po Němcích, po Francii a Nízozemsku. Hned po neslawném náwratu swém z Italie zabraw se do Nízozemí, tam s·některými swětskými i duchowními knížaty dne 30 listopadu 1333 uzawřel spolek branný proti wéwodowi Janowi Brabantskému, i wálčil s ním krutě, až prostředkowáním krále Fran-
20 ského dne 20 března 1334 uzawřeno příměří, potom pak
art. i pokoj, kterým král Jan, za náhradu 150.000 liber (livres), nawždy se odřekl wšeho dědičného práwa ke wlasti dáwných předkůw swých, wéwodstwí Limburskému. [12]

Té doby, když král Jan wracel se z Italie, císař *Ludwík* umínil byl odříci se také Římské koruny, ješto za příčinau krutého sporu s papežem stala se mu byla těžkým břemenem. Úmysl takowý oznámil byl we shromáždění několika říšských knížat w Rothenburku na Taubeře w měsíci listopadu 1333, spolu s žádostí, aby

11) *Chron. Aulae reg.* p. 469. *Francisci Prag.* ap. Dobner VI, 259. Poslední tento letopisec, kanowník František, powolán byl práwě z té příčiny k auřadu kazatelskému w kostele sw. Wíta, kterýž před ním zastáwal byl mnich žebrawý.

12) *Chron. Aulae reg.* p. 474—5. Srown. P. A. Lenz, Jean l'Aveugle, roi de Bohème etc. Esquisse biographique, Gand, 1839, p. 52.

nástupcem jeho w říši stal se strýc jeho Jindřich, Dolno- 1334
baworský wéwoda i krále Janůw zeť; a wšak ustaupení jeho nemělo dříwe rozhlášeno býti, nežli až by papež zrušil klatbu církewní nad ním wynešenau. [13] Mezitím jmenowal wéwodu Jindřicha swým náměstkem w říši Německé. [14] Pochybné jest, zdali král Jan pomáhal byl k aumyslům těmto: neboť teprw po uzawřeném w Nízozemích spolku sešed se s císařem we Frankfurtě nad Mohanem, dne 6 prosince 1333 zawázal se mu tam zápisem zwláštním, že zetě swého wéwodu Jindřicha, staneli se králem Římským, připudí ke splnění wšeho toho, co mu slíbil, a že nedostojíli papež umluwám, bude císaři statkem i hrdlem nápomocen proti němu. Uwázal se také w úkol, společně s králem Franským, smířiti císaře s papežem na základě jeho resignace. [15]

---

13) Listiny o tom ze dne 14—19 Nov. 1333 u Buchnera str. 449. Oefele, II, 163.

14) *Chron. de ducibus Bavariae* ap. Oefele I, 42: D. Ludwicus imperator constituit Henricum ducem inferioris Bavariae procuratorem regni per Alemaniam, et super hoc patentes literas ei dedit. Srown. Andreas Ratisbon. ap. Eccard. I, 2102. Joann. Staindel ap. Oefele, I, 517, Udalr. Onsorg ibid. I, 364.

15) Král Jan pobyw we Veroně až do 21 Oct. 1333 a pak, po delším pobytu w Tyrolích u syna i swaka swého, dne 30 Nov. w Caisnoy w Nízozemsku již uzawřew dotčenau nahoře smlauwu, sotwa byl na sjezdu Rothenburském osobně přítomen, aniž sešel se s císařem dříwe, nežli dne 6 Dec. 1333 we Frankfurtě nad Mohanem. Jinak byloby nepochopitelno, proč by byl listin u Buchnera nahoře uwedených (ze dne 14—19 Nov.) newydal již w Rothenburku, ale musel za příčinau jich sjeti se s císařem we Frankfurtě ještě 6 Dec. Také byl to, dle swědectwí Raynaldiho, jeden z knížat Rakauských, co wedl tehdejší wyjednáwaní císařowo s pa-

1334 Ale úmysl císařůw, odříci se důstojenstwí swého, potkal se u jeho přátel a přiwržencůw s odporem nеočekáwaným. Nejen Poreynská města říšská byla s ním nespokojena, nýbrž i starý král Neapolský Robert uznáwal jej sobě za neprospěšný; minorité pak wesměs opírawše se jemu wšemožně, w samém Avinionu nalezali welmi činnau pomoc, kdežto kardinal Napoleon Orsini připojil se k náwrhům jejich, neobmýšlejícím nic menšího, nežli swoláním nowého koncilium do Němec ssaditi papeže samého a odsauditi jej až i za kacíře, pro některá zdání, kteráž pronesl byl o stawu duší lidských po smrti. [16] I poněwadž universita Pařížská w tom ohledu s minority stejně smýšlela, zdálo se že náwrhy takowé wedly neomylně k cíli, a jen s jedné strany neodhodlanost arcibiskupa Treverského Balduina, s druhé smrt papeže Jana XXII již dewadesátiletého († 4 prosince 1334) uchránila církew křesťanskau takowéhoto pohoršení. Awšak po takowé změně okolností změnil i císař aumysly swé, i jal se zapírati weřejně, že by kdy byl zamýšlel odříci se důstojenstwí císařského. [17]

pežem. Když ale tomu tak jest, prohřešil se Buchner welice nedůwodným obwiňowáním krále Jana z podwodného jednání w této příčině; aniž může prawdiwa býti listina téhož krále, domněle wydaná we Frankfurtě 20 Sept. 1333, ježto wíme, že král Jan toho dne byl w Parmě, a originalu toho zápisu krom toho nikde nalezti nelze. Auskoku ani podwodu nebylo we mrawní powaze rytířského Jana, kterýž jen za swau lehkomyslností octnul se tytýž w postawení, ze kteréhož se ctí wybawiti se nebylo lze. Kurz dokonce mluwí bez rozumu, prawě (str. 72), že Jan newážil sobě přísahy wýše, nežli žertowné řeči. —

16) Raynaldi ad ann. 1334 §. 31—33.

17) Psalť mezi jinými městu Wurmsu dne 24 Jul. 1334, že nikdy mu netanulo w srdci ani na mysli, aby za zdrawého žiwobytí

Zdánliwau k tomu příčinu podali mu týž wéwoda Jindřich 1334
i král Jan, ježto w městech Porýnských činili, ani newí se kdy a jaká, nařízení jemu nemilá. [18] Tudíž, když proto mezi císařem Ludwíkem a králem Janem nastal auplný a konečný rozstrk, stáwá se nemožným, wyměřiti čáru, pokud který z nich byl práw nebo křiw. Bylť zajisté i král Jan opráwněn žádati, aby záwazkowé a umluwy, jichž on byl spolu rukojmím, libowolně a stranně rušeni nebyli.

Brzy potom přihodily se nowé události, ježto napomáhajíce rozstrku, potáhly doň také knížata Rakauská. Král Jan slíbil byl r. 1332 pojmauti k manželství dceru krále Fridricha Krásného: ale když papež Jan XXII odepřel potřebnau k tomu dispensaci, [19] oženil se w měsíci prosinci 1334 s Beatrix, dcerau wéwody Ludwíka Burbonského we Francii. Za to kníže Rakauský Ota zasnaubil se s Annau, nejmladší dcerau krále Janowau.
Swatba ta slawila se we Znojmě dne 16 února 1335 1335
s welikau nádherau, a jmenem wěna knížeti tomu opět 16 Febr.
to město dáno do zástawy za 10.000 hřiwen stříbra. Tímto spůsobem zdálo se přátelství rodin Lucenburské

zbawil se říše. Tomu ať prý newěří, třebasby to byl i psaním swým pod pečetí ohlásil etc. (Wiz Böhmer Regesten na str. 101.)

18) *Chron. de ducibus Bavar.* l. c. Heinricus Rebdorf ap. Freher. Struv. I, 614. Wéwoda Jindřich žádal prý na městech, non per se, sed per interpositam personam, regem videlicet Bohemiae, ut eum literas imperatoris habentem susciperent, et ei tamquam domino fidelitatis facerent juramentum. Tyto „literae imperatoris" ale rozuměti se mají ne o císařowě resignaci, ale bezpochyby o dotčených patentes literae, kterými wéwoda jmenowán byl císařowým náměstkem.

19) Wiz Codex diplomat. Moraviae, VI, 350. Schötter, Johann v. Luxenburg, II, 85.

1335 a Rakauské wíce nežli kdy před tím utwrzeno býti: a předce — jak brzy proměnilo se zase we kruté zášti!

Panowník w dějinách našich od r. 1306 často jmenowaný, král i wéwoda Jindřich Korutanský, zemřel dne
2 Apr. 2 dubna 1335, pozůstawiw po sobě dwě dcery, jichžto starší, Markéta přijmím Maultasche, již r. 1327 Českému králewici Janowi Jindřichowi k manželstwí dána byla. Spor o Korutany a Tyroly, co dědictwí po dotčeném panowníku, stal se na mnohá léta příčinau nowých spletkůw weškeré politiky České. Dowěděw se o tom odaumrtí, pospíšil si císař Ludwík osobně do Rakaus,
1 Mai. kdežto dne 1 a 2 máje w Linci uzawřel s knížaty tu smlauwu, že částka Tyrol hraničící s Bawory měla dostati se jemu, wšecky pak ostatní země odumřelé připadnauti k Rakausku. [20] Nedbáno nyní na pojištění dané nebožtíku za jeho žiwobytí, že jeho země měly dědičně náležeti jeho dcerám a jejich manželům, a ještě méně na důkaz ten, že Tyroly w držení posledních panowníkůw wešly byly přiženěním se, a tudíž i pro dcery byly dědičnými. Pauhau libowůlí a násilím rozděleno se tu o dědictwí sirotkůw, a umluweno se i napřed, jakými prostředky kořist ta chráněna býti měla, kdyby buď we práwním národu smýšlení, aneb od krále Jana, co přirozeného sirotkůw ochránce, odpor powstati měl. Aby
2 Mai. nazpět cauwnauti se nemohlo, císař hned 2 máje knížatům propůjčil Korutany a částku Tyrol k manstwí,
5 Mai. a ještě w Linci dne 5 máje wydal rozkazy jmenem říšským ke wšem pánům, městům i obywatelům Korutanským, aby napotom knížat poslušni byli. Kunrat

20) Listiny o tom w Linci dané popsány jsau w Böhmerowých Regesten str. 104, 253 sl., též u kníž. Lichnowského, III, b. 424—426.

z Aufenšteina, zemský maršalek Korutanský, ani nesčekal byl rozkazůw takowých, přikázaw se knížatům Rakauským co pánům swým hned po Jindřichowě smrti: stawowé wšak té země oswědčili něco wíce wěrnosti, žádawše aspoň jistau lhůtu pro rozhodnutí sebe. W takowýchto poměrech ukázalo se býti marným, že znamenitý letopisec té doby, Jan opat kláštera Viktorského u Celowce, jmenem sirotkůw utekl se ku knížatům Rakauským a k císaři s prosbau o jejich ochranu: nepřineslť za odpowěď leda rozkaz s pohrůžkau, aby podwolili se ke smlauwě, kteráž je zbawowala dědictwí jejich.[21] 1335

Král Jan té doby nemocen ležel w Paříži, w turnaji těžce poraněn byw; když ho došlo náwěští o wěcech Tyrolských, rozhorlil se náramně, ale nemohl sirotkůw těšiti, leda nadějí brzkého swého pozdrawení. Rowně málo bylo na plat, že markrabě Karel se swakem swým, wéwodau Dolnobaworským Jindřichem, pospíšiwše si do Rakaus, protestowali proti tomu, co se dálo; knížata chtěli raději odwážiti se čehokoli, nežli wydati Korutany opět. Tyroly wšak zachowány jsau pro nezletilé dědice samau wěrností lidu swého.

Po trojletém nebytí w Čechách wrátil se král Jan konečně dne 30 čerwence přes Durinsko do Prahy zase. 30 Jul.
Přišed, jak se zdálo, ku poznání, kterak častá i dlauhá nepřítomnost jeho w zemi byla jemu samému škodliwa, zůstal tam nyní po celá dwě léta bez přetržení. Wida pak před sebau nezbytnost weliké wálky, ježto kromě Jindřicha Dolnobaworského wšichni okolní sausedé stali

21) Johannes Victoriens. ap. Böhmer, I, 417 sq. Vita Caroli IV ibid. I, 248. *Chron. Aulae reg.* p. 487. Steyerer comment. p. 82—93. Kníže Lichnowský. III, 213. 214.

1335 se byli Čechům nepřátely, počínal sobě s nemenším důrazem, nežli s rozwahau a mírností. Hned prwní den po swém příjezdu dal nejen w Čechách, w Morawě a Slezsku prohlásiti wšeobecnau hotowosť, ale i w Míšni a w jiných zemích okolních kázal najímati wojsko pro sebe; spolu wyprawil nowého biskupa Olomuckého, Jana Wolka,[22] též wéwodu Saského a některé pány České ku knížatům Rakauským w poselstwí, aby wrátili Korutany, dadauce místo slušnosti a práwu; on že nepřeje si wálky s nimi, ale že nemůže nechati bez ochrany dobrého práwa dítek swých; jejich nepowolnost že bude mu wypowězením wálky.[23] Jen k synowi a náměstku swému, markrabi Karlowi, nezachowal se nyní dosti maudře; dalť si zajisté namluwiti od nespokojených Čechůw a Lucemburákůw, jakoby syn jeho, wešed již ode dwau let w držení statkůw králowských a wedle hojné moci nabyw i lásky u národu, otci swému co cizinci w Čechách chtěl odejmauti panowání w říši. Proto staw se nedůwěřiwým, odjal král Jan jemu zase wšecku dříwe swěřenau wrchní moc a wládu, i kázal mu přebýwati na hrádku Křiwoklátě.[24] A wšak nemilost tato neměla dlauhého trwání, ano podařilo se dobrým lidem přeswědčiti krále lépe, a markrabě sám dal otci nowé důkazy synowské swé oddanosti, odřeknuw se wšeho dědictwí co do zemí Lucemburských we prospěch potomkůw otcowých z druhého jeho manželstwí.[25]

---

22) Po smrti biskupa Kunrata († 8 Aug. 1326) následowal byl po něm nejprw Hynek Berka z Dubé († 27 Dec. 1333), potom Wyšehradský probošt Jan Wolek, krále Wáclawa II lewoboček († 22 Sept. 1351).

23) Johannes Victoriensis ap. Böhmer, I, 420.

24) Vita Caroli IV ibid. p. 248.

25) Zápis o tom w Jean Bertholet histoire eccles. et civile du

Při nastáwajících wálkách uznal král Jan za potřebí, předewším smířiti a udobřiti se s Poláky a s Uhry. 1335
Potřebu takowau předwídaje markrabě Karel již dne 28 máje t. l., dal byl w Sudoměři uzawříti příměří na jeden rok s Kazimírem králem Polským, synem Wladislawa Lokétka již nebožtíka, i skrze něho také s jeho swakem, Karlem Robertem králem Uherským.[26] Času letního sešli se plnomocní jednatelé od obau králůw, Polského i Uherského, w městě *Trenčíně*, kamž i král Jan a markrabě Karel osobně dostawili se. A tu dne 24 srpna staly se a přijaty jsau předběžné umluwy 24
wěčného pokoje mezi Čechami a Polskem. Král Jan Aug.
i markrabě Karel odřekli se, w prospěch Kazimírůw, wšelikého práwa k Polsku; Polští plnomocníci zase odřekli se, w prospěch koruny České, wšech knížetstwí Slezských, spolu s Mazowsí a Plockem, t. j. obě strany uznaly tehdejší status quo za práwně záwazný.[27] Pro stwrzení umluwy a pro wyřízení wšelikých s tím spojených otázek podrobných uložena osobní schůze wšech tří králůw ke dni sw. Hawla nejbližšímu. A mezi tím wydal král Karel Uherský listinu na Wyšehradě swém již 3 září,[28] kteraužto spolčil se s Čechy k autoku 3
i k obraně proti každému, jediné krále Kazimíra Pol- Sept.
ského a Roberta Neapolského wyjímaje; pak wyminil sobě práwo, kdyby sám wálčiti měl s knížaty Rakauskými, aby s nimi sám také míříti se mohl.

---

duché de Luxembourg et comté de Chiny. Luxemb. 1743, VI, Preuves p. 26 sq.

26) Listina o tom in Ludewig Reliquiae MS. V. 596.

27) Listiny o tom ap. Ludewig V, 585 a 600. Sommersberg, I, 774.

28) Dobner Monum. IV, 297. Ludewig Reliquiae MS. V, 483.

1335 Dle přání Uherského krále a s jeho pomocí, jak se zdá, pokusil se král Jan ještě jednau, urownati se po dobrém i s císařem Ludwíkem, ačkoli nedáwno před tím, hněwem uchwácen byw, byl se prý zapřisáhl, že nikdy wíce s ním se nesmíří. [29] Zabraw se sám s některými pány swé říše do Řezna k císaři, uzawřel tam s ním příměří dne 16 září až do 24 čerwna budaucího roku 1336; mezitím pak mělo w Řezně w oktávě po sw. Martinu jednati se o konečný pokoj. Oba panowníci pojali wšechny swé spojence do toho příměří a jmenowali rukojmě na zdržení jeho s obau stran; [30] knížata Rakauští jmenowáni mezi spojenci císařowými.

Poněwadž pak následkem pokojných těch wyjednáwaní sešlo bylo s wálky pro rok 1335, král Jan rozpustil opět sebrané swé wojsko. Jak hojné ono bylo, dá se již z toho sauditi, že žoldu wyplaceného Míšenským a družinám z ciziny počítalo se přes 4000 hřiwen stříbra, ačkoli žoldnéři ti ani do boje se byli nedostali. Částku wšak toho wojska král, pod welením markrabě Karla, wyprawil proti Bolkowi II knížeti Minsterberskému, jak se prawilo, ku potrestání za křiwdy některým klášterům činěné, w skutku pak aby donucen byl, za příkladem jiných knížat Slezských, přiznati se za mana koruny České. Karel popleniw zemi jeho, zmocnil se také města Kauty, ale při dobýwaní Frankšteina utrpěl nemalau ztrátu, když jeden zástup 150 přílbic, a mezi

29) M. Albertus Argentin. (wlastně Matěj z Neuenburka) ap. Urstis. II, 125.

30) Zápisy o tom w král. Baworském státním archivu a u Buchnera str. 459. Co rukojmě s české strany uwodí se páni Jindřich z Lipé, Petr z Rosenberka, Wilém z Landšteina, a náměstkowé za ně Mikuláš Opawský wéwoda, Hynek Berka z Dubé, Jan z Lipé i Oldřich ze Hradce.

nimi dwa bratří Jaroslaw i Albrecht ze Šternberka, ode 1335 zrádných průwodcůw zawedeni bywše do zálohy, octnuli se w zajetí.[31] Knížeti Bolkowi widělo se nicméně za dobré, uznati krále Českého za lenního pána swého a s tau wýminkau uzawříti s ním pokoj.[32]

Po wšech Swatých, w měsíci listopadu, wšichni tří m. Nov. králowé, Jan Český, Karel Uherský a Kazimír Polský, sjeli se spolu w Uhřích na hradě *Wyšehradě* nad Dunajem, (jejž Němci tytýž nazýwali Blindenburg); a wedle nich byli tam kníže Rudolf Saský, Karel markrabě Morawský, knížata Boleslaw Lehnický a Wladislaw Lančický i Dobřinský, též několikero arcibiskupůw, biskupůw i pánůw ze wšelikých zemí. Porady a úchwaly znamenitého sjezdu tohoto[33] byly pro ten wěk weledůležité, spořádawše na dobro wšeliké poměry státní na wýchodu Europy, a mezi nimi také zejmena České i Polské, na dlauhý čas. Zdali tu také někdejší poplatnost Polská naproti Čechám ještě jednau přemítána, a od krále Uherského Karla, co prostředníka, z pauhé

---

31) *Chron. Aulae reg.* p. 487. Beneš z Weitmile p. 268. Tzschoppe's und Stenzels Urkundensammlung p. 547. Stenzel Script. rer. Siles. I, 124. Sommersberg I, 49. Na posledním tomto místě udáwá se neprawě, kterak zajatí prý nabyli swobody swé zase skrze paní na bále spůsobem poněkud romantickým, an proti tomu swědčí saučasně píšící opat Zbraslawský l. c. prawě: per Johannem regem sunt cum 800 sexagenis grossorum Prag. liberati.

32) Bolkůw o tom zápis ze dne 29 Aug. 1336 tištěn jest ap. Sommersberg, I, 847. *Vita Caroli IV* p. 250 prawí: Territorium Polconis — in tantum fuit devastatum, quod ipse coactus est mediantibus placitis esse vasallus patris nostri ac coronae regni Boemiae, sicut et alii duces.

33) Popsání jeho podáwá M. Joh. de Thurocz chronica Hungarorum in Schwandtneri Scriptt. rer. Hung. 1746, p. 165.

1335 lásky ke swaku Kazimírowi, darem 500 hřiwen zlata nawždy odkaupena byla,[34] nelze nám zjistiti; tím jistější
12 jest ale skutek ten, že Kazimír dne 12 listopadu za-
Nov. wázal se králi Janowi ku placení 20.000 kop grošůw Pražských za jeho wěčné Polska se odřeknutí, a že král Uherský zaručil se spolu za placení toto. Ostatně
19 dne 19 listopadu potwrzeny tu Trenčanské umluwy a
Nov. uzawřena smlauwa wěčného pokoje, kterýž napotom ani pohraničnými půtkami obapolných poddaných, kdyby které se údály, za zrušena jmín býti neměl; hrad Boleslawec mezi Wratislawí a pomezím Polským měl we prospěch pokoje obořen a nikdy wíce nepostawen býti; a na utužení přátelských swazkůw měl krále Janůw wnuk Jan, Jindřicha Dolnobaworského syn, pojmauti k manželstwí Alžbětu dceru krále Kazimírowu.[35] Potom upraweny, nálezem králůw Uherského a Českého, poměry křižowníkůw Pruských ku králowstwí Polskému, oněm přisauzeno Pomoří, tomuto země Kujawská i Dobřinská. Král Jan odřekl se byl Dobřinska we prospěch wéwody Wladislawa Lančického, na sjezdu přítomného, jenž zase odřekl se wšeliké náhrady za škody, jež utrpěl byl od křižowníkůw i od krále Českého.[36]

Wydáwáno prý tu denně ku př. pro družinu krále Jana 2500, pro lidi krále Polského pak 1500 porcí chleba etc.

34) *Thurocz* l. c. Quia rex Poloniae erat regi Bohemorum censualis, et quia rex Hungariae Carolus habebat sororem regis Poloniae in uxorem, dedit ei rex Hungariae idem Carolus, ad redimendum eundem regem de solutione censuali, regi Bohemorum 500 marcas auri purissimi.

35) Listiny ap. Ludewig, V, 507, 588, 592, 593, 603.

36) Listiny ap. Dlugosz ad h. an. et Dogiel IV, 54; též dwě ještě netištěné w c. k. tajném archivu we Wídni a w korunním archivu w Praze.

Pobywše tři neděle na Wyšehradě Uherském, wrátili se knížata naši zase domůw, králowským hostitelem swým hojnými klenoty obdařeni. Král Kazimír sprowodiw je do Prahy, pobyl tu opět dewět dní (od 3 do 12 prosince), wšelikých tu požíwaje důkazůw úcty a přízně. Jemu smíření se sausedy na západě bylo neméně milé jako těmto samým, an nucen byl postawiti se wětší mocí a silau na wýchod, proti Rusku. I ačkoli smlauwa přátelská nyní uzawřená w pozdějším wěku častěji porušena byla, potom předce při nowém míření nawracowáno se pokaždé k základům těm, kteří na Wyšehradě roku 1335 položeni byli. Král Jan pak od této doby přestal užíwati titulu krále také „Polského.“ 1335

Poslední wéwoda Wratislawský, Jindřich VI, zemřel dne 25 listopadu 1335. Král Jan wyprawil tedy 25 Nov. markrabě Karla, aby dle smlauwy roku 1327 uzawřené uwázal se w země po něm pozůstalé, Wratislawsko i Kladsko; což i nepotkalo se s nižádnau překážkau.

Ode zdárných těchto wyjednáwaní a úspěchůw na wýchodě welice se lišily poměry krajin západních, ješto téměř každým dnem zaplétaly se hůř a hůře. Sjezd pro utwrzení pokoje na týden po sw. Martině do Řezna uložený neobeslán od nižádné strany; ba není pochyby, že události se toho času wěci nowé, ježto rozmnožiwše příčiny roztržek, roztrpčily mysli s obau stran ještě wíce. Neboť již w měsíci prosinci odepřel král Jan poprwé poctiti protiwníka swého titulem císařským;[37] začež tento wyprawil k němu, na místě pokojného po-

37) W listině ze dne 13 Dec. 1335, w níž ujišťowal, že neměl aumyslu směniti Korutany a Tyroly za Braniborsko (Kurz, str. 344).

1335 selstwí, heroldy říšské s požadawkem, aby nawrátil říši Cheb, Floss a Parkstein, sice že octne se w říšské klatbě. I poněwadž obé rownalo se opowězení wálky a činilo ji nezbytnau, zajel si císař osobně do Wídně,
1336 aby knížata Rakauská w nepřátelstwí proti králi Janowi potwrdil a umluwil se s nimi o potřebě i spůsobu společné proti němu wálky. Ale král Jan wyprawil syna swého markrabi Karla do Tyrol, aby na místě mladého bratra swého ujal se wlády a staral se o té země obranu.

25 Febr. Král Jan již dne 25 února opustil Prahu, do wálky se bera; i wedl wojsko swé, počítawší do 2300 přílbic a 15.000 mužůw pěších, do Rakaus proti knížatům, kdežto brzy zdobýwaw až ke 20 hradůw a několikero měst na sewerním Dunaje pořičí, a do zajetí dostaw mnohé wzácné pány, činil zemi weliké škody. Kníže Ota postawil se sice proti němu s 2000 přílbicemi a 20.000 pěšími: ale netraufal si nabídnauti se k bitwě, ba když mu ta po přibytí několika uherských haufůw
24 Apr. nabízena, w noci ke dni 24 dubna s celým wojskem swým dal se na autěk, k weliké žalosti staršího bratra swého, knížete Albrechta příjmím Chromého.[38] Žoldnéři krále Janowi ze wšelikých krajin najatí probíhali se potom po celém sewerním Rakausku, kdežto markrabě

---

38) *Chron. Aulae reg.* p. 490. Johannes Victoriens. p. 420. Joann. Vitodurani chron. ap. Eccard. I, 1823. Poněwadž odchylné zpráwy Chron. Zwetlense ap. Pez, I, 539 a Rauch, II, 319—20 počínají zjewně neplatným hysteron proteron, nelze ustanowiti, mnoholi w nich prawdy jest: neb tolik aspoň jisté jest, že král Jan neutíkal před Ludwíkem již přede dnem 22 Apr., když tento teprw w měsíci červenci wytáhl do pole. Také mnich onen Swětelský prozrazuje wšude neobyčejnau za swé doby rozdrážděnost proti Čechům.

Karel w Tyrolích důležitě potrestal zradu Kunrata 1336
z Aufenšteina i nepřátelské chowání se hrabat Hořických, bořením hradůw a pleněním zemí jejich, dle obyčeje tehdejšího. Naproti tomu Dolnobaworský wéwoda Jindřich prodlaužil swé příměří s císařem ještě dne 23 dubna, až do wypowězení jeho čtyrmi týhodni 23 Apr.
napřed.[39]

Aby nabyl nowých peněz pro žoldnéře swé, wrátil se zatím král Jan sám do Prahy dne 24 máje. Hlawní 24 Mai.
prostředky k tomu cíli byly nyní zawedení nowého spůsobu daní, posudného totiž s wína i soli,[40] a kopání po pokladech; ale nezamítnuto ani ještě nehodnějších. Král Jan daw kopati w synagoze židowské, nalezl tam we zlatě i we stříbře až do 2000 hřiwen; pročež, jako pokutau za takowé zatajení, wšichni židé w celém králowstwí bywše zatčeni, donuceni jsau wykaupiti se na swobodu welikými peněz summami. Také w kostele sw. Wíta na hradě Pražském hledáno, kopáním u hrobu sw. Wojtěcha, ale nenalezeno žádných pokladůw: poněwadž pak zeman Lucenburský, jenž řídil byl kopání takowé, náhodau ještě téhož dne přišel o žiwot, nemohl lid obecný nespatřiti w tom trestu božího za pych takowý. Nicméně i potom kázal Jan sebrati a zastawiti dwanáctero sošek swatých apoštolůw, ze stříbra uměle shotowených, kterýmiž syn jeho Karel ozdobil byl hrob sw. Wáclawa w kostele Pražském. Klášteru Zbraslawskému odjato jest weliké jeho panstwí Lanšperské se

39) Zápis u Oefele, II, 166.

40) *Beneš de Weitmil* p. 271: Ungeltum, quod prius numquam auditum fuerat, recipiendo de vino et sale per totum regnum. A wšak daně takowé i we starších časích již nebyly cele neznámy w Čechách.

1336 čtyrmi městysi a wíce než 50 wesnicemi: a wšak král zawázal se, že za panstwí to, pro wzdálenost swau klášteru malý užitek nesaucí, wykáže mu jiné statky bližší, jakmile od papeže přijde k tomu powolení.[41] Tímto spůsobem král we krátké době sehnal až do 20.000 hřiwen stříbra, část na rozdělení mezi žoldnéře, část na upokojení starších wěřitelůw w cizině.

Za příčinau schůze osobní do Marcheka ustanowené wšech nowě spolčených tří králůw opustil král Jan
21 Jun. Prahu opět 21 červwa; Karel Uherský přiwedl mu tam ku pomoci 600 přílbic a několik tisíc střelcůw, Kazimír pak Polský 200 přílbic a 300 lehkých jezdcůw. Awšak jen na krátce pobyli králowé w Marcheku, ana wálka počala tenkráte ne w Rakausích, ale w Baworsku, kamž ani Karel ani Kazimír osobně se wydati nechtěli. Císař
m. Jul. Ludwík již před polowicí měsíce čerwence s hrabaty Oldřichem Wirtemberským a Wilémem Julišským wyprawiw se do pole, hrozil přikwačiti Jindřicha Dolnobaworského tím wětší mocí, že i Rakauští knížata Albrecht a Ota připojili se byli k němu w Bawořích, sewerní swé Rakausy nepřátelům dawše w kořist. Proto zeti swému w takowém nebezpečí postawenému pospíchal král Jan s celým wojskem swým ku pomoci. Toto táhši ke Štrubině přes Budějowice a Kaubu,[42] a spojiwši se s wojskem Jindřichowým, rozložilo se dne
6 Aug. 6 srpna na zištném místě na lewém břehu Jizery u Landawy, kdežto nepřátelé šířili se po břehu prawém. Král Jan welel wesměs 4500 přílbicím, císař Ludwík

41) Zápis u Sommersberka, I, 952.

42) Dle zápisu krále Janowa daného dne 1 Aug. wojsko jeho toho dne leželo u Neukirchen w Bawořích, na hranicích Č

asi 6000; počet wojska pěšího neudáwá se s nižádné 1336
strany. Ale k bitwě rozhodné nepřišlo ani zde, ani w Tyrolích, kdežto stejnau dobau císařůw syn Ludwík, Braniborský markrabě, we spojení s Lombardy dorážel na markrabi Karla: král Jan zajisté nechtěl hýbati se ze zištného postawení swého, we kterémž císař, ačkoli silnější, naň dorážeti si netraufal; a markrabě Ludwík u Kufšteina nedal se spojiti Karlowi s wojskem otce swého, jakož žádáno bylo. I když wojska poležela takto dwanácte dní proti sobě bez autoku, císař jak nedostatkem potrawy, tak i žádostí knížat Rakauských dal se hnauti, a přes Pasow odtáhl k Linci. Awšak ani tam již nedošlo k boji, a nenadálým obratem dán celé wálce konec. Požadowalť zajisté císař na knížatech, aby k uhražení wálečných jeho útrat postaupili mu čtwero hražených míst Rakauských do zástawy. Odpor jejich wedl ke swáru, pro kterýž císař je opustiw, wrátil se do Bawor swých zase.

Král Jan zůstal byl w ležení na Jizeře ještě celý den po odtáhnutí nepřátel: když ale ujistil se jím cele, pospíšil si také on do Čech, jen malau částku wojska swého při Jindřichowi ponechaw.[43] Přes Kaubu a Budějowice proniknul rychle až k Linci, aby bránil přeprawě nepřátel přes Dunaj. Knížata Rakauští, od císaře opuštěni, podáwali se mu k jednání o pokoj, ku kterémuž on tím raději swolil, poněwadž i jemu již nedostáwalo se peněz, a spojenci Uherští welením králewice Ludwíka

---

43) Důkazem na to jsau swědkowé, ježto uwodí se w listině dne 19. Aug. we Štrubině od knížete Bolka Minsterberského wydané, w níž holdowal se králi Janowi w jeho nepřítomnosti, ap. Balbin. Miscell. VIII, 218, Ludewig V, 558, Sommersberg I, 847.

1336 wrátili se byli do Uher. Taužiw po smíření se s kněžaty a po spatření nejmladší dcery swé, wdané za knížete Otu, odhodlal se sám přijeti do Lince: ale náwrhy ku pokoji jemu podáwané byly mu tak málo příjemny, že přerušiw jednání, wrátil se do Čech zase. Knížata jewše za ním, přiwedli ho k tomu, že w Cáhlowě dal se do nowých s nimi wyjednáwaní; zejmena byla to Albrechtowa manželka Johanna, ježto laskawým domlauwáním a chlácholením knížat s obau stran tak blízce příbuzných spůsobila konečně jejich dorozumění a smíření. Příměří a předběžné wýminky pokoje umlu-
4 Sept. weny w Cáhlowě již dne 4 září, k weliké radosti jak Rakušanůw, tak i Čechůw; k dokonání smluw pokojných umluwena zase nowá schůze panowníkůw, ku kteréž měli pozwáni býti také král Uherský a oba synowé krále Janowi.

Pobyw tedy jen na krátce w Praze (15—27 září), spěchal král Jan nazpět, nejprw ku knížatům do Wídně, potom i do Uher ku králi Karlowi, kterýž nemocen jsa, nemohl účastniti se žádané schůzky. Ale ani synowé krále Janowi nepřijeli z Tyrol, ačkoli schůze ta hlawně za příčinau jejich do Enže byla položena. Král nicméně
9 Oct. jal se wyjednáwati, a již dne 9 října wyhotoweny a wyměněny jsau obapolné umluwy pokoje. Jimi přiřčeno bylo knížatům práwo ku Korutanům, wyjma některé hrady na Dráwě ležící, ježto k Tyrolsku připojeny býti měly, a král Jan zawázel se, že nawede i syna swého Jana, i obě dcery někdy Jindřichowy, aby také od Korutan upustili. Za to knížata odřekli se wšelikého práwa k Tyrolsku, wrátili Znojmo Čechám, a zaručili se ještě králi Janowi ku [illegible]ení 10.000 hřiwen stříbra, za kteréž předběžn[illegible] [illegible] Lawu a Býdow. Pak uzawře[illegible] [illegible] swé dítky a za

krále Karla Uherského, tak řečený wěčný s knížaty 1336
Rakauskými spolek k obraně i ke wzdoru proti každému člowěku bez wýminky, tudíž hlawně proti Ludwíkowi, „jenž císařem Římským se nazýwá,“ i proti spojencům jeho.[44]

Ale ani král Uherský, ani synowé krále Janowi nebyli ochotni, podwoliti se wýminkám pokoje a wstaupiti do spolku w Enži uzawřeného. Král Karel nechal minauti jedenácte měsícůw, nežli potwrdil smlauwy Enžské;[45] mělť zajisté zwláštní swé příčiny, stěžowati si na knížata, ježto wzali byli w obranu swau některé nespokojené Uhry. W Tyrolích nechtěli o postaupení Korutan ani slowa slyšeti; ba od šlechticůw této země puzeni bywše, přísahali jak hrabě Jan, tak i markrabě Karel, že neupokojí se, pokud newejdau w držení Korutanska; neboť otec jejich neměl prý nikoli práwa, odříci se té země jmenem jejich.[46] I pokaušeli se skutečně o dobytí té země: ale brzy poznali, že síly jejich nestačily ku podniku takowému. Když potom Karel powolán byl od otce do Čech, nemohl sice odepříti, aby nepřiwěsil konečně také swé pečeti ke smlauwám Enžským: ale hrabě Jan Jindřich odolal nutkání takowému stále, pokudkoli nepřestal býti w držení Tyrol.

Tak tedy boj o dědictwí země Korutanské proweden wálkau bez bitwy a wítězstwí, a skončil se wyjednáwaním bez umluwy. Ti kteří w poli nejwíce byli utrpěli, knížata Rakauští, největší z něho měli zisk:

---

44) Listiny o tom wšecky popsány jsau u knížete Lichnowského III, b. 431 sl. a tištěny ap. Steyerer, Lünig, Ludewig, Sommersberg a j. w.

45) Zápisy o tom dne 10 a 11 Sept. 1337 ap. Steyerer, 117, 118.

46) Johannes Victoriensis l. c. p. 424.

1336 neboť Korutany od té doby zůstaly bez odporu w držení jejich. Císař Ludwík, jenž w měsíci září ještě jednau wedl byl wojsko swé ku plenění dolejších Bawor, sám jediný nepotkal se s prospěchem nižádným w celém tom boji, a není nám známo, ustalli od wálky pokojnau umluwau, aneb pauhým wysílením se.[47] Čeho pak Lucenburská rodina přitom nabyla, nemělo ani walného wýznamu, ani dlauhého trwání.

1337 I ne bez welikého udiwení patřil na to tehdejší swět, kterak král Jan, sotwa skončiw jednu wálku, hned zase wyhledáwal druhau. Před samým zajisté nowým rokem 1337 opět opustil Čechy, spolu se synem swým Karlem, se zetěm Jindřichem Baworským, s biskupem Olomuckým a s mnohými pány Českými,[48] táhna znowa do boje proti pohanským Prusům a Litwínům. Přijew
4 Jan. dne 4 ledna do Wratislawi, dal si tam od swaka swého, knížete Jindřicha Jaworského, (kterémuž za odstaupení Zhořelce propůjčil byl Hlohowa k užíwaní), též od knížete Bolka Minsterberského, pojistiti po jejich smrti nápad koruně České wšech jejich zemí, a uklidil ještě
13 Jan. dne 13 ledna spor, kterýž měl wéwoda Mikuláš Opawský s jinými knížaty Slezskými. Když pak táhl odtud dále,

---

47) Jen we Chronicon Sanpetrinum Erfurtense ap. Menken III, 335—6 prawí se: haec discordia induciata est per principes a festo Michaelis usque ad futurum festum S. Jacobi. A wšak kronika tato přiwěšuje zpráwu tuto k událostem tam nepříslušným.

48) W počtu jejich byli zejmena bratří Jan a Pertolt z Lipé (tento byl probošstem Wyšehradským), nejwyšší purkrabě Hynek Berka z Dubé, Hynek z Dubé na Náchodě, Ota z Bergowa, Tiema z Koldic, Ješek z Michalowic, Jindřich z Lichtenburka, Jan z Klingenberka, Waněk z Wartenberka a j w.

připojilo se hojně knížat, hrabat i šlechticůw, tytýž 1337
i z dalekých zemí, k jeho wýprawě.[49] Ale zima příliš mírná i wlhká wšecky ty podniky přiwedla na zmar. Knížata museli spokojiti se pauhým založením nowého pewného hradu na hranicích Litewských, jemuž ke cti knížete Jindřicha dáno bylo jmeno Baierburk. Odtud wracejíce se král Jan a syn jeho Karel obnowili křižǫwníkům Pruským we Wladislawi pojištění o zemi Pomořské, ježto již před osmi léty jim byli učinili, a oba wzali opět do swé zwláštní obrany celý řád křižownický i s zeměmi jejich; také pohnul král Jan krále Kazimíra Polského, že těmže křižowníkům udělil podobné listy ochranné za sebe i za swaka swého krále Uherského.[50] Potom s týmž králem Kazimírem w Poznani
ještě dne 12 března uzawřel zwláštní smlauwu, jížto se 12 Mart.
bránilo, aby pokoj rušen nebyl laupežnými wpády pohraničných obywatelůw přes hranice obapolné. A učiniw pak opět we Wratislawi až do dne 30 března wšeliká potřebná pro Slezsko nařízení, ale i s kapitulau Wratislawskau o postaupení jemu hradu Miliče na pomezí
Polském nadarmo wyjednáwaw, konečně dne 4 dubna 4 Apr.
i s synem swým Karlem wrátil se do Prahy zase.

Ostatně nowá tato do Prus wýprawa značí se w žiwobytí krále Jana zwláštní nehodau. Síla jeho zraku od jakžiwa byla dosti mdlá: ale we mhlách zimy této roznemohly se mu oči welmi nebezpečně, a lékař francauský, jenž po jeho náwratu do Wratislawi jal se byl jeho léčiti, zhoršil nemoc ještě tak krutě, že král tím

---

49) Ku příkladu Ludwík wéwoda Burgundský, hrabě Wilém mladší Hollandský, hrabě Adolf z Bergu, hrabě jeden Piemontský a j. w.

50) Voigt Geschichte Preussens, IV, 546—550.

1337 rozjitřený kázal ho utopiti w řece Odře. Dostaw se do Prahy, powolal k sobě lékaře arabského a swěřil se jemu, an wyznamenáwal se neméně skwělými sliby jako smutnými důkazy umělosti swé, a po mnohém trápení ranil ho konečně auplnau oka prawého slepotau: jen písemná od něho napřed wyžádaná jistota ochránila ho, že nezakusil osudu stejného, jako předchůdce jeho.[51]

W takowýchto strastech nemohly ani sebe radostnější události rodinné poslaužiti králi walně k útěše. Králowna Beatrix, choť jeho druhá, ode dne 2 ledna 1336 tráwila žiwot swůj w Praze, po boku markrabiny Blanky.
25 Febr. Dne 25 února 1337 porodila králi syna, k weliké jeho radosti: ale kromě krále zdálo se, že nikdo w Čechách netěšil se události té. Z okolnosti, že rodičowé synáčkowi tomu na křestu dali jmeno *Wáclaw*, nehowící walně franským jejich oblibám, dá se sauditi, že snažili se uwesti prworozence swého do přízně w národu Českém. Ale ani jmeno to, ani následowawší potom dne
18 Mai. 18 máje korunowání králowny Beatrix w kostele Pražském sw. Wíta, nespůsobilo sblížení obapolného: ba naopak netečnost lidu wystaupila tu ještě wíce na jewo, a žádné korunowání w Čechách neslaweno nikdy s menší oslawau a menším weselím, nežli toto. Národ Český nyní králi za zjewně dokazowanau jeho k němu nelásku odplácel se spůsobem pro tohoto tím citelnějším,

---

51) *Chron. Aulae reg.* p. 495: Alter paganus de Arabia veniens, vocatus per ipsum regem in Praga, multo illato regi martyrio, cum verbo tamen consolatorio, Johannem regem in dextro oculo penitus excoecavit. Idem paganus, quia non solum regem, verum etiam multos per suam chirurgiam deceperat, ‹ ... uidem fuisset, si veniendi et recedendi eidem s‹ ... ertitudinaliter non fuisset.

čím wětší a srdečnější byla láska i příchylnost, kterau 1337
w každé příležitosti jewil ke mladému markrabi Karlowi a manželce jeho Blance.

Králi Janowi nebylo možné utajiti se w rozčilenosti swé nad zjewy takowými. Již na počátku měsíce
června manželku swau na wždy wyprawil do Lucem- m. Jun.
burska i kázal markrabině Blance přebýwati napotom stále w Brně. Markrabě Karel uchránil se byl hněwu
otcowa již w měsíci dubnu, k Janowi bratru swému do m. Apr.
Tyrol se zabraw; král dokázal tu tak málo šlechetnosti do sebe, že zapowídal, aby mu žádné důchody wen ze země do ciziny posílány nebyly. [52] Sám pak potom Prahu
a Čechy dne 8 čerwence podtají opustiw, swěřil wrchní 8 Jul.
w nich wládu za swé nepřítomnosti nejmladšímu synu někdy Jindřichowu z Lipé, Pertoltowi, nejwyššímu kancléři a proboštu Wyšehradskému. Zdálo se, jakoby Čechy měly opět uwedeny býti do toho stawu, we kterém se nacházely před příchodem markrabě Karla roku 1333.

Markrabě Karel pospíchal byl do Tyrol, aby bratrowi swému přispěl radau i pomocí we wálce společné proti Mastinowi della Scala, kterau w loni jemu sám byl nawrhl; jeho sprowázeli mladí šlechtici Čeští předních několika rodin, jako Jan z Lipé, jeden Zajíc z Waldeka a jiní. Nebyw tehdáž ještě smířen s knížaty Rakauskými, musel obejíti země jejich, a bráti se skrze Uhry, Chorwatsko i Dalmatsko po moři do města Aquileje.

---

52) *Chron. Aulae reg.* p. 496. Vita Caroli IV ap. Böhmer p. 253. Karel nečině ani zmínky o tom, co tehdáž od otce trpěti mu bylo, kdežto jiní saučasní letopiscowé dosti hojně o tom mluwí, oswědčuje se co prawý syn. Srown. Francisci chron. ap. Dobner, VI, 275, 281.

1337 Nebezpečí, do kteréhož tu na moři upadl, dáwá nám obraz hrůzonosný o spůsobu, kterak té doby práwo mezinárodní ještě i u nejwzdělanějších národůw pojímáno a zachowáwáno bylo. Benátčané byli tenkráte markrabímu přátelé, aspoň potud, pokud společně s ním wedli wálku proti Mastinowi: to wšak nebránilo kapitánům jejich, aby nepustili se za ním, jako na hon nebo low nějaký. Loď jeho nedaleko Gradu dostižena i tak obklíčena byla od lodí jejich, že jí odtud wywáznauti lze nebylo; jen klamem a podwodem nějakým mohl a musel ještě uniknauti hanbě takowého zajetí. Dle rady hraběte Bartoloměje Krckého a Seňského jej zprowázejícího dal s Benátčany wyjednáwati o swém wzdání se, ale mezitím sklauznul nezpozorowaný do rybářské bárky spolu s hrabětem i s Janem z Lipé, w nížto wšichni tři, pokryti pytli a kesery, skrze loďstwo nepřátelské zawezeni jsau do rákosnatého pobřeží, odkudž pěšky zašli do Aquileje, jejížto patriarcha s welikau ctí je přijaw, howěl jim wšemožně. O dwa měsíce později šel markrabě opět do Benátek náwštěwau, kdežto co společník wálečný a spojenec se zwláštní úctau wítán byl! [53]

---

53) Byltě totiž markrabě Karel dne 28 Jul. 1337 za sebe i za bratra swého uzawřel s Benátkami, Florencií, Milánem, Ferrarau a Mantuí umluwu wálečnau proti bratřím Albrechtowi a Mastinowi de la Scala, usque ad consumptionem et destructionem [illegible]; dle ní měli Karel a Jan poslati wojsko pom[illegible] [illegible]by po[illegible] [illegible]ti se také osobně do pole, [illegible] [illegible]stiti Tyrolsku nabytí Be[illegible] [illegible] 76. To wyswětluje s[illegible] [illegible]owi, že prý cogitur a[illegible] [illegible] stipendia militaria r[illegible] [illegible]lení nad

Když přiblížila se zima, Karel wrátiw se do Čech, 1338
opět uwázal se we wrchní zpráwu wšech wěcí: zdali
splnomocněn od otce, aneb pauhau potřebau puzen, nelze
rozhodnauti. Tu smířil se konečně i s knížaty Rakauskými,
a do nowých umluw wstaupil s králem Uherským,
jehožto synu a dědici Ludwíkowi zasnaubil prworozenau
dceru swau Marketu [54] dne 1 března 1338. Času 1 Mart.
letního wytáhnuw do pole proti mocnému ale nepokojnému
pánu Mikulášowi z Potenšteina, dobyl i obořil
hrad jeho Choceň we Chrudimsku i jiná některá téhož
majitele místa hražená. [55] Potom wolán jsa od otce,
s některými Českými šlechtici pospíchal do Frankfurta,
kdežto mluwil s císařem, ale jako i otec jeho neaučastnil
se powěstné, dne 16 čerwence 1338 w Rense mezi kní- 16 Jul.
žaty uzawřené smlauwy (Kurverein), — bezpochyby ne
proto, že by knížata naši byli nesauhlasili se zásadami
tam prohlášenými o neodwislosti důstojenstwí císařského,
ale že za počínawším tehdáž nowým twořením se stran
w Europě, mezi Francií a Anglií, nechtěli zawázati se
k solidaritě s císařem tak nespolehliwým proti papeži
a Francii.

Příčina těžkého, wíce než stoletého boje (1337 do 1453) mezi Anglií a Francií, byly práwní nároky, ježto

---

wojskem Janowi z Lipé, a po jeho smrti (1337) Zbyňkowi Zajíci z Hasenburka, synu někdy Wiléma Zajíce z Waldeka († 1319).

54) Listiny ap. Ludewig, V, 487, Balbin Miscell. VIII, 32 a j. w.

55) Mikuláš z Potenšteina byl pánem na Potenšteině, Liticích, Waldenburku (Wamberku), Senftenberku (Žamberku), Chocni a Kostelci s příslušenstwím. Které hrady mu tehdáž dobyty a obořeny byly, nedá se říci (Srown. dole r. 1339). Co udáwá Pešina Mars Morav. (p. 416—17), potýká se, jakož i jinde často, se swědectwím listin sauwěkých.

1338 proti rodu Valois osobowal sobě statečný král Anglický Eduard III po matce swé k dědičnému we Francii panowání. Wálky o to wedené hned od swého počátku byly přední europskau záležitostí, dle níž weškery toho wěku různice a spory řadíwaly se w tu neb onu stranu; samé ty nekonečné mezi císařem a papežem rozbroje octnuly se skrze ně w nowé změně. Roku 1337 smíření Ludwíka Baworského s Benediktem XII bylo již opět na blízku, an císař byl ochoten, kdyžby uznáno bylo králowské jeho důstojenstwí, podrobiti se wšem požadawkům co do pokání a dostiučinění: jen o anglicko-francauské půtky rozrazily se wšecky takowé snahy. Papež žádal, aby Ludwík pomáhal Francauzům, tento pak dal se nawnaditi wýhodami od Eduarda III sobě podáwanými, totiž 300,000 dukáty, z nichž 80,000 tudíž složeno w hotowosti, začež Ludwík staupiw we spolek s Eduardem, ustanowil ho swým říšským náměstkem w Němcích, a počaw hned zbrojiti se k jeho prospěchu, rád to widěl, když i jiní knížata w říši totéž činili. Že pak Čechy zůstaly wěrny Francauzům, ku kterýmž panowníci jejich tolikerými swazky rodinnými pautáni byli, nepotřebí tuším ani dokládati wýslowně; a poněwadž papež i Francie tehdáž auzce spolu spojeni byli, není diwu, že král Jan neúčastnil se žádných skutkůw, ježto proti papeži přímo namířeni býti se zdáli.

1339 Kterak w okolnostech takowých předce mezi císařem a mezi králem Janem brzy takowé smíření a ujednocení následowati mohlo, že na sněmě říšském we
20 Frankfurtě dne 20 března 1339 král Jan i země swé
Mart. i důstojenstwí swá říšská od císaře w léno přijmauti, oba pak mocnářowé ke wzájemné sobě pomoci proti každému, ani papeže newyjímajíc, zawázati se mohli, — to za příčinau chudoby a nedostatečnosti dějinných

pramenůw té doby [56] již nelze wyložiti s jistotau: důmysl prawdě nejpodobnější wede nás k tomu, že král Jan s wědomím a s wolí jak papeže tak i Francie přiblížil se opět k císaři, aby ho zase od spolku s Anglií odtrhnauti mohl, [57] — což mu i skutečně podařilo se. [58] Také zdá se, že měl ohled na postawení wždy milowaného zetě swého, Jindřicha Dolnobaworského, jenž nedáwno před tím (18 února 1339) donucen byl uzawříti s císařem smlauwu zwláštní. Ano zdá se i to, že Jindřich byl pojmauti hleděl do té smlauwy také swaky swé, markrabě Karla i hraběte Jana, kteříž wšak oba 1339

56) Poprwé jest nám tu pohřešowati zpráwy jasné a obyčejně prawdiwé kroniky Zbraslawské, hlawního to pramenu dějin Českých od r. 1283, jejížto spisowatel opat Petr Žitawský skončiw dílo swé rokem 1338, potom r. 1339 umřel.

57) Srown. Buchner, V, 490, 491. Kurz str. 165, 179.

58) A sice mnohem dříwe, nežli dosawad ode wšech dějepiscůw uznáwáno bylo. Neboť již dne 15 Mart. 1340 wydal král Filip od sebe onu listinu na spolčení se s císařem Ludwíkem, potud neznámau, jejíž obsah Albrecht Štrasburský str. 128 a Jacobus Moguntinensis ap. Mutium (Pistorius-Struve II, 878) udáwají zpráwně sice, ale k době pozdější: „Nos attendentes, — quod dictus Imperator summe desiderat cum sanctissimo patre et domino summo pontifice — reconciliari —, prout spontanee nobis scripsit, — ac suae conthoralis, neptis nostrae carissimae, suorumque liberorum consideratione, — juramus ad sancta dei evangelia manu nostra tacta, quod dicti serenissimi Ludovici imperatoris, nepotis nostri et affinis carissimi, simus ex nunc et esse debeamus et volumus in perpetuum, pro toto tempore vitae nostrae, bonus, fidelis et perfectus amicus, alligatus et confoederatus“ etc. Datum et actum apud Boscum, die XV Mart. MCCCXL. Našli sme ji w rkp. kláštera Oseckého w Čechách. Není tedy pochyby, že wyjednáwaní k tomu cíli již r. 1339 záhy počata byla.

1339 neměli k tomu nižádné chuti. Neboť ujišťowání císařowo, že byl již smířen se syny krále Janowými, nemálo přispělo k tomu, že otec jejich wstaupil do smlauwy
20 dotčené dne 20 března. Awšak markrabě Karel, do-
Mart. wěděw se o tom, co se bylo stalo, nemeškal zprawiti otce swého lépe, a winiw císaře z neprawdy a z podwodu, prohlásil smlauwu tu Frankfurtskau za podlaudní a neplatnau, i odepřel, spolu s Českými pány, uznati ji a jí podrobiti se.[59] Taktéž chowaje se i Jan hrabě Tyrolský, dokázal i skutkem nepřízniwé swé k císaři smýšlení, wojsku jeho do Italie wyprawenému skrze Tyrolsko táhnauti nedowoliw.

W máji 1339 král Jan opět zjewil se w Čechách. Prwní jeho péče byla, jak obyčejně, sehnati peníze na zaplacení dluhůw swých. Swolaw sněm do Prahy ke
1 dni 1 čerwna, líčil stawům potřebu a nauzi swau, do
Jun. kteréž uwržen byl wálkami s císařem a s Rakausy. Netřeba wykládati, oč prosil a co slibowal: ale prosby a sliby jeho nabýwaly tenkráte wáhy tím, že i milowaný markrabě Karel k nim se připojil. I poněwadž někteří páni, swolujíce ku poslední berni, byli se zapřisáhli, že ona měla skutečně býti *poslední*, král swolil

59) *Vita Caroli IV* ap. Böhmer, I, 258: Ludovicus promiserat mihi nullos tractatus cum patre meo alicujus concordiae se sine me habiturum, sed de consilio meo dicebat se cum patre meo gratiose ordinaturum. Ipse vero Ludovicus immemor fidei ac promissionum suarum, fraudulenter decipiens patrem meum, ad compositionem eum deduxit, asserens se dudum mecum concordasse. Et sic posuit magnam diffidentiam inter me et patrem meum, fecitque quod ex ratione concordiae, quam idem Ludovicus confinxerat inter me et ipsum factam fuisse, pater meus recepit ab ipso feuda sua tamquam ab imperatore . . . .

k tomu, aby oni neaučastnili se nowé berně; ostatní 1339
wšak stawowé powolili opět po 28 groších s lánu (as
9 zl.), za čež král jim welikau wděčností se oswědčowal.[60]

Stejná potřeba wedla krále také do Morawy, jejížto stawowé žádostem králowým nekladli tuším odporu wětšího, nežli stalo se bylo w Čechách. Hojné pak žaloby wedené proti wéwodowi Opawskému a Ratiboř-skému, Mikuláši II, kterak twrdě nakládal s poddanými swými a nadužíwal swých privilegií, krále rozhněwaly w té míře, že mu již odejmauti chtěl wšecka jeho manstwí, a jen přímluwau markrabě Karla, i wéwodowým auplným podáním se na milost, postaupením hradůw Edelšteina i Cukmantlu s tamějšími doly zlatými a nowým zawazowáním se k manské wěrnosti i panowničí
sprawedliwosti dal se s ním dne 8 čerwence w Olomauci 8 Jul.
udobřiti zase.[61]

W běhu tohoto léta markrabě Karel opět wytáhl do pole proti témuž Mikuláši z Potenšteina, kteréhož již wloni byl potrestal za zpauru a laupežnost jeho. Nyní dobyl a obořil, po dewítinedělním obležení, hrad

---

60) Ipsi regnicolae collectam generalem seu regiam, quae *berna* vulgariter nuncupatur, de bonis ipsorum, ex mera ipsorum liberalitate et benivolentia, et non ex aliquo jure, ad praesens nobis dabunt, ac dare, solvere et expedire benivole promiserunt... Quapropter considerato ingenti ardoris et devotionis ipsorum affectu, quo erga regale culmen in praemissis fervide afficiuntur, volentesque grata vicissitudine ipsorum occurrere benivolentiae, promisimus et promittimus etc. (Orig. listina we Třeboňském archivu).

61) Zápisy ap. Ludewig, V, 562 a 564. Zápisy wéwodowy tam obsažené náležejí k r. 1318, kdežto Mikuláš II poprwé obdržel byl Opawu w manstwí.

1339 jeho Potenštein, a když i potom ještě pan Mikuláš nepřestáwal brániti se s wěže hradowé, kázal i tuto podkopati a obořiti, takže diwoký ten bojowník konečně we ssutinách jejich pohřben jest. Teprw o dwě léta později synowé jeho, doprosiwše se králowy milosti, obdrželi zase částku statkůw někdy otcowých.[62]

Další krále Janůw i syna jeho pobyt we Slezsku w měsících čerwenci a srpnu pamatnosti nabyl za příčinau weliké rozepře s Nankerem Wratislawským biskupem. Již před dwěma léty žádal byl král biskupa toho i kapitulu jeho snažně ale nadarmo, aby postaupili mu Miliče, hradu pomezního naproti Polsku, za slušnau náhradu. I poněwadž biskup trwal i nyní ještě w odporu swém, král mocí brannau hrad ten obklíčiw, dobyl ho neméně lstí než mocí. Nanker požádaw několikrát o nawrácení hradu, ale wždy nadarmo, umínil konečně užiti moci swé duchowní proti králi. W biskupském ornátě a w průwodu několika swých kanowníkůw přišel do kláštera u sw. Jakuba, kdež král práwě poradu odbýwal s předními pány dworu swého. Uslyšew o jeho příchodu, dal ho král požádati o krátké posečkání w síní wedlejší, až by důležité záležitosti jemu dowolily, přiwítati biskupa u sebe: on wšak jal se tak nezbedně tlauci na dwéře, že ho konečně pustili ku králi. Tu četl tudíž s lístku peremptorní wyzwání a troje napomenutí ku králi, aby wrátil církwi jeho hrad bezpráwně odňatý. Když mu odpowěděno, že to as tak brzy se nestane, on wzaw do rukau krucifix, se wší slawností wynesl klatbu církewní na krále i na rady jeho. Knížata i páni w němém ustrnutí obstaupili krále; jen tento zwolal: „Aj, podíwejte

62) Vita Caroli IV l. c. p. 258—9. Zápis ze dne 12 máje 1341 w c. k. tajném archivu we Wídni.

se na toho popa! chtělby tušim státi se mučenníkem, 1339
kdyby jen našel se někdo, jenžby ho umučil!“ A rozdrážděnosti obapolné ještě přibylo, když biskup na domlauwání Wratislawských pánůw radních, žeby s králem byl měl nakládati mírněji, pohanil tohoto ještě co „králíka“ (Küniglein), i je samé, co přiwržence jeho, také dal do klatby. Po takowém pohoršení nemohl owšem přebýwati déle we Wratislawi; přesídlil se i s kapitulau swau do Nisy, kdežto pobyl až do smrti swé. Král naproti tomu zabawiw statky biskupské, pobízel knížata Slezská, aby následowali příkladu jeho. Nastalť skrze to boj oprawdowý mezi autoritami swětskými a duchowními, jenž po dwě léta weden byw zbraněmi owšem nerownými, konečně jen prostředkowáním Římského dworu dal se upokojiti. A jest přitom paměti hodné, že lid Wratislawský wesměs stawil se na králowu stranu, tak že i zle nakládal s těmi sausedy, kteří dle biskupowa interdiktu chowati se chtěli. [63]

Z Wratislawi král Jan přes Budišín (20 srpna) 20 Aug.
pospíchal do Francie, chtěje pomocí swau přispěti králi Filipowi w jeho wálce s Angličany (w měsících září a říjnu), an Eduard s welikau mocí učinil byl wpád do Francie. Markrabě Karla poslal do Čech, aby tam wedl wládu na jeho místě. Ale i tomuto zachtělo se účastným býti welikých bojůw, ježto té doby wedeni byli: ustanowiw za zpráwce zemské w Čechách Petra z Rosen-

63) Hlawní o tom pramen jest Chronica principum Poloniae in Stenzel Scriptt. rer. Siles. I, 132—135. Vita Caroli IV p. 259. Srown. Dlugoš ap. Sommersberg, II, 165 a j. w. Že již r. 1337 něco w té wěci se přihodilo, jest dle naší Italien. Reise (str. 85) tak jisté, jakož i že roztržka zde líčená stala se teprw 1339.

1339 berka, w Morawě Čeňka z Lipé, pospíšil si také za otcem. Na cestě zastawiw se we Štrubině, shledal tam
1 netoliko swaka swého wéwodu Jindřicha již 1 září 1339
Sept. umrlého, ale i císaře Ludwíka, an se již byl uwázal we poručnictwí nad synem i nad zemí jeho. Potom přítomen byl i s otcem při welikých pochodech wálečných, ježto wojska franská i anglická w sewerowýchodní Francii před se brala, rozhodné wšak bitwě se wyhýbajíce. Později, když král Jan odjel do jižné Francie, aby na staroslawném učení lékařském w Montpellieru hojiti dal neduh oka swého, zamýšlel Karel zabrati se až i do Španěl, králi Petrowi ku pomoci proti Maurům Granadským. Ale otec podržew ho u sebe w Montpellieru, donutil ho i powolati nazpět družinu swau, ana jej předešla byla již do Montalbanu w Arragonii. Pro poznání poměru, do kteréhož král Jan postawil se byl ku králi Franskému, wýznamná jest okolnost ta, že za swého pobytu w jižné Francii času zimního r. 1339—1340 uwolil se wésti wrchní zpráwu celé země Languedoc zwané na místě krále Franského. [64]

1340 Lékaři Montpellierští bohužel neměli a neznali léku, jímžby chorobný krále Janůw zrak wyléčili a pojistiti mohli: ba naopak, pokud ho ještě léčili, on ubohý oslepnul cele i na druhé oko, takže od té doby nikdy wíce swětla božího spatřiti mu nebylo. Neštěstí toto w mysli jeho spůsobilo dojem hluboký a trwalý; od té doby stal se rozwážliwějším, mírnějším i pobožnějším; ještě téhož léta (9 září 1340) uložiw swau poslední wůli, kterauž nicméně později ještě zase měnil, umínil

64) P. A. Lenz, Jean l'Aveugle roi de Bohème, Gand 1839, p. 56 (podle Vaissète histoire de Languedoc, tom. IV, p. 228).

si také založiti w Praze klášter Kartausky. A wšak 1340
duch jeho wždy žiwý nebyl tím cele oblomen; podrželť ještě i tu marnost, že nechtěl, aby ho lidé za slepého měli; we wšem, cokoli počínal, wždy tak se chowal, jakoby wše widěl, jako dříwe, a nerad byl tomu, když jeho slepota zpozorowána byla.[65] Z Montpellieru král Jan i syn jeho zajeli do nedalekého Avinionu ku papeži Benediktowi XII, aby w záležitostech biskupstwí Wratislawského urownali se, budeli možné. Kromě sporu s biskupem Nankerem bylo tam jednati také o jinau otázku, o tak řečený peníz sw. Petra, jehožto placení se wšech Polských biskupstwí, tudíž i s Wratislawského, papež požadowal, král wšak tak málo, jakož i země sama, powoliti chtěli. Prawdali jest, co twrdili Nankerowi přátelé, že papež krále tenkráte u sebe ani widěti nechtěl, my rozhodnauti nemůžeme: o tom aspoň není pochyby, že tehdáž ještě nedocíleno žádaucího dorozumění. Důležitější pro tu chwíli bylo shledání se w Avinionu markrabě Karla se swým někdy wychowatelem, kardinalem Petrem Rogerem, a obnowení osobního jejich přátelstwí;[66] neboť přízeň obapolná

65) Beneš z Weitmile p. 272. Nebudeme wykládati, jak již za starodáwna wtipkowáno jest, že té doby Čechy měly slepého, Rakausy chromého panowníka: oni oba wýteční panowníci zakusili jednau té nehody spůsobem zwláště nápadným. Neboť když Jan, rozmlauwaw s knížetem Albrechtem w tajném pokoji hradu Wídeňského beze swědkůw, chtěl jej opustiti, tak dlauho hmatáním po zdích nadarmo hledal dwéře, kdežto kníže sedě na pohowce nemohl mu cesty ukázati, až oba panowníci hlasitě rozesmáwše se té náhodě, přiwábili tím ku pomoci služebnictwo za dweřmi postawené. (Joh. Victor. p. 443.)

66) Vita Caroli IV l. c p. 260.

1340 mužůw těchto nezadlauho potáhla za sebau následky swětodějné.

Záležitosti Tyrolské ještě jednau staly se přední péčí politiky České na několik let; tenkráte wšak spůsobem welmi neutěšeným. Markrabě Karel, wraceje se z Francie skrze Tyroly, bratra swého hraběte Jana pojal sebau do Čech, a sprowodil ho pak sám ku králům Kazimírowi Polskému a Karlowi Uherskému, aby utwrdil přátelstwí mezi ním a jimi. Když pak oba bratří ještě na Uherském dwoře meškali, došla jich wýstraha z Tyrol, že choť hraběte Jana, Marketa Maultasche, we srozumění s některými důwěrníky swými, zamýšlela zbawiti se manžela swého násilím, a wstaupiti do jiného manželstwí. Naříkalať mnoho, kterak si přála státi se matkau, a kterak osmnáctiletý manžel její nebyl prý spůsoben, wyhowěti přání takowému; obrátiwši zření swé na Ludwíka syna císařowa, statného Braniborského markrabě, jenž nedáwno předtím byl owdowěl, jala se wyjednáwati o tom podtají s císařem samým. Dowěděwše se o tom bratří, pospíšili si do Tyrol nazpět, a brzy se zmocnili náčelníkůw toho spiknutí; také hraběnka Marketa odwezena jest na hrad Tyrolský, a hlídána tam pečliwě. [67] Ale práwě úspěchy takowé poslaužily jen ke

---

67) Že to wše ne teprw r. 1341, ale již r. 1340 w měsících srpnu a září sběhlo se, o tom dle Vita Caroli (p. 262) nelze pochybowati; srown. Böhmer regesta imperii, ed. A. Huber, 1874, p. 10. Také Johannes Victoriensis klade wálku od markrabě Karla ku pomoci patriarchowi Aquilejskému wedenau ku konci r. 1340 (p. 440). Pohříchu končí dílo Karlowo již tím samým rokem 1340 (ap. Böhmer, I, 264), a co dále následuje, přidáno jest od někoho jiného, aniž na to wšude spoléhati lze. Beneš z Weitmile wšak, jenž we čtwrté knize díla swého podáwá Karlůw žiwotopis zkrácený (str.

škodě: chlipná Marketa, zračíc se lidu co utištěná i ne- 1340
winně trpící dědička země, w sympathii jeho brzy nalezla prostředky a cesty, kudyby císařowau pomocí na manželu swém pomstiti se a jej swrhnauti mohla.

S jara roku následujícího 1341 přijel král Jan opět 1341
do Prahy, — poprwé po auplném swém oslepnutí. Tu jal se zakládati, dle slibu swého, prwní Kartauský klášter w Čechách na Aujezdě před tehdejší branau Pražskau, a swolal stawy na sněm walný, aby zřízeno a pojištěno bylo po jeho smrti následnictwí na trůně Českém. Na sněmě tom spatřiti bylo poprwé w Praze také poslance města Wratislawi. Král projewil swau žádost, aby práwo následníka po něm jen jeho prworozenci Karlowi přisauzeno, a také hned přísahami a zápisy stwrzeno bylo.
K obému swoliwše stawowé ochotně dne 8 června, přáli 8 Jun.
si také, aby milowaný nástupce trůnu i s manželkau swau Blankau také bez odkladu korunowán byl. [68] To wšak se nestalo, protože otcowa žádost bezpochyby tak daleko se newztahowala.

Po smrti Jana, posledního Dolnobaworského knížete († 20 pros. 1340), jenž byl wnukem Jana krále Českého, císař Ludwík potáhl země jeho k sobě, s Bawory je opět spojiw. Zmocnil a uwázal se také w Burghausen, ježto zapsáno bylo ke wdowstwí Marketě, krále Janowě dceři, na protesty otcowy ohledu nebera. W tako-

---

290—337), na str. 331—337 klade z něho zpráwy spolehliwější k r. 1343—1345, nežli we Vita Caroli se čtau. Zdá se tedy, že obdržel byl od Karla IV samého exemplar žiwotopisu jeho auplnější a zpráwnější, ano známo jest, že týž panowník pobídnul ho byl k sepsání díla jeho (kroniky České od r. 1283 do 1374), a byl mu w něm wšelijak nápomocen.

68) Wiz Pelclůw žiwot Karla IV, Urkundenbuch Nr. 25, str. 25.

1341 wých okolnostech powolal otec Marketu k sobě do
20 Prahy, kdežto i dne 20 máje slawně i srdečně přiwítána
Mai. byla. Brzy dostawil se nowý záletník, Kazimír král Polský, o ruku její pro sebe žádaje. Otec i bratr, wážiwše wysoce politickau cenu takowého spojení, přimlauwali se zaň, a jakkoli milowali Marketu, přemohli odpor její tak, že konečně swolila bezděky státi se manželkau jeho. Ale když přípravy konaly se ke swatbě, upadla do těžké nemoci, která po přibytí nowého ženicha do Prahy ještě zhoršila se, jakkoli on snažil se, činiti se jí milým a příjemným. Ani umění lékařské, ani čtrnáctidenní od biskupa Jana z Dražic nařízené processí, ani účastenstwí lidu se wšech stran projewowané, nebylo s to, aby w položení takowém prodlaužilo žiwo-
11 bytí její: zemřelať třetí den před sw. Marketau, kdež
Jul. nowě oddána býti měla. W prwní bolesti nad tau ztrátau wšickni tři knížata přísahali sobě wespolek wěčně býti přátelé, a Kazimír oswědčil se nad to písemně dne
13 13 července, že krále Jana wždy za otce, markrabě
Jul. Karla za prawého bratra swého powažowati a milowati bude, ačkoli sladký ten swazek, jehož se s nimi byl nadál, osudem příliš krutým přetržen byl. Nadto pak slíbil ještě markrabi, že chtěl užíwati rady jeho we wšech swých záležitostech, a že bez jeho wědomí a swolení zejmena newstaupí do nowého manželstwí.[69]

W Tyrolech mezitím hraběnka Marketa Maultasche manžela swého, twáříc se mu cele oddanau býti, tak dokonale oklamala, že jakkoli často z Čech wystříhán byl, ničeho předce lichého do ní se wíce nedomníwal;

---

69) Franciscus Prag. ap. Dobner VI, p. 283. Beneš de Weitmil p. 279. Ludewig Reliquiae MS. V, 504. Balbin Miscell. VIII, 35. Codex dipl. Morav. VII, 238—241.

ona wšak nepřestala podtají s císařem wyjednáwati. Největší překážkau byla jí nechuť markrabě Ludwíka, wstaupiti s ní do stawu manželského; císař dlauhý čas wšelikými spůsoby nadarmo snažil se namluwiti ho k tomu. Když pak konečně obdržel jeho swolení, w měsíci říjnu 1341 přiblížil se sám k Tyrolům, aby s Marketinými důwěrníky, mezi nimiž jeden z předních byl rytíř Engelmar, umluwil se o potřebných krocích k wyhnání Jana i Čechůw ze země. Tento dne 2 listopadu 1341, jak obyčejně, s malau družinau wyjel byl z Tyrolského hradu, projížděje se w kraji. Když wracel se domůw, nalezl netoliko hrad pro sebe zawřený, ale i wšecky swé české dwořany potupně z něho wyhnané. [70] Na jiných hradech, ku kterýmž se obrátil, odepřeno stejným spůsobem přijmauti a uposlechnauti jeho, takže při wšeobecné zradě nezbýwalo mu jiného útočiště, nežli na zámku jednoho z nemnohých Tyrolanůw, kteří jemu wěrni byli zůstali. W několika wšak dnech widěl se nucena, uteci se i odtud ku příznIwému sobě patriarchowi Aquilejskému, u něhož pak ztráwil pět měsícůw, čekaje na zdárný úspěch, s kterým žaloba od něho ku papeži podaná dle zdání jeho minauti se nemohla. 1341 2 Nov.

Marketa wšak málo dbala na klatby církewní, 1342 kterýmiž papež Benedikt XII pro cizoložstwí skrze patriarchu Aquilejského stížiti ji hrozil; ujišťowalať, že ještě neztratila byla panenského stawu swého, a Minorité dworští u císaře Ludwíka jali se w učených pojednáních dokazowati, že císař ze wlastní swé moci opráwněn byl, nejen rozwoditi manželstwí, ale i udělowati dispensaci za příčinau blízkého příbuzenstwí, jakowéž

70) We zpráwě o tom sauhlasí spolu hlawně Beneš z Weitmile p. 277, a Chron. Modoeciense ap. Muratori, XII, 1177.

1342 bylo mezi ní a nowým ženichem jejím. Protož ani nezhrozila se, když biskup Frisinský, od papeže wšak neuznáwaný, jenž z nařízení císařowa měl zrušiti kanonické překážky nowého manželstwí a poswětiti je sku-
8 Febr. tečně, jeda na hrad Tyrolský dne 8 února 1342, úpadkem s koně waz zlomil. Weselá swatba odbýwala se předce
26 Febr. u přítomnosti císařowě, a tento již dne 26 února w Inspruku propůjčil synowi swému Ludwíkowi k manstwí netoliko Tyroly, ale i Korutany, — ana prý Marketa jich nikdy byla se neodřekla. [71]

Markrabě Karel a hrabě Jan milowali se wždy srdečně, dáwajíce swětu příklad, we středowěkosti welmi wzácný, dwau knížecích bratří, ježto po celé dlauhé žiwobytí swé nikdy se spolu neswářili. Nebylo tedy diwu, že Karel bratrowu nezaslauženau nehodu a hanu welmi těžce nesl. Žalowalť na císaře u wšech panowníkůw

---

71) Beneš de Weitmil p. 277 sq. 296. Johannes Victoriens. ap. Böhmer, I, 442. Albertus Argentin. p. 129. Joh. Vitoduranus ap. Eccard, I, 1864. Contin. Martini Poloni ibid. I, 1457. Franciscus Prag. ap. Dobner VI, 287. Rebdorf p. 619—623. Raynaldi ad ann. 1341 § 14. Steyerer comment. p. 634—639. Buchner p. 506—509. Nowější spisowatelé němečtí, zejmena Böhmer a po něm zwláště Alfons Huber (Regesta imperii, VIII, pag. 12) s císaře Ludwíka i s Markety wšecku winu snímajíce a ji na ubohého hraběte Jana skládajíce, ujišťují, že i známý Guil. de Ockam tractatus de jurisdictione imperatoris in causis matrimonialibus a podobne dílo Marsilii de Padua nejsau nic než „Fabrikate des Erzbetrügers Goldast;“ jakož u nich obyčej jest, historické jim nepohodlné prameny wyhlašowati za podwržené (ku př. Rkp. Kralodworský). My upozorňujeme tu jen na slowa papeže Klemensa VI ap. Beneš. de Weitmil (pag. 286), kterak „Ludwicus — matrimonii vinculum — dissolverat propria auctoritate,“ což wedle wzdoropapežstwí jemu za hlawní winu se přičítá.

křesťanských, a žaloby jeho wšude se potkáwaly se sau- 1342
citem. Neslýchaná zajisté bezohlednost a opowážliwost, s kterauž při rozlaučení a slaučení toho manželstwí wšecky poswátné zákony církewní, z pauhé lakoty po rozmnožení panowání swého, pošlapány byly, na nejwýš pohoršila netoliko duchowní ale i swětské lidi wšude, a i někteří z nejhorliwějších příwrženců̊w dali se tím od císaře odwrátiti.[72] Poprwé postawil se nyní také starý Trewerský kurfirst Balduin zřejmě proti císaři, ač potud wždy snažil se byl, urownati po přátelsku wšecky mezi rodinami Lucemburskau w Čechách a Wittelsbašskau w Bavorsku hojně wyskytowawší se neshody a spory. Neméně nespokojenými ukazowali se býti také kurfirstowé Falckrabě na Rejně a Saský, a již té doby počala se zmáhati mezi nimi myšlenka, žeby takowý císař měl s důstojenstwí swého ssazen býti.

W takowých okolnostech aumrtí papeže Benedikta dne 25 dubna 1342 stalo se událostí tím důležitější, že 25
hned po něm na papežskau stolici dosedl onen kardinal Apr.
Petr Roger již nahoře připomínaný, jenž někdy na dwoře krále Franského byl wychowatelem našeho markrabí Karla, i wolil sobě jmeno *Klemensa VI*; muž nádhery milowný a štědrý, příwětiwý a ušlechtilý w obcowání, ale méně dobrotiwý a pobožný, nežli předchůdce jeho.

---

72) Sám *Matěj z Neuenburka* (Albertus Argentin.) nazwaw skutek takowý „inconsuetum et horribile facinus", dokládá slowa: O idolorum servitus avaritia, quae tantos principes confudisti, ex quibus iterum inter Bohemos et principem et filios suos non immerito livor edax et odia suscitantur! — A *Johannes Victoriens.* dí (p. 445): Imperatoris fama odorifera pro re gesta in Johanne filio regis Boemiae coepit in naribus principum foetere, qui dixerunt, eum ab imperio ob enormes excessus exfuscatum etc.

1342 Ke schowanci swému Karlowi nowý papež choval se i po swém powýšení wždy stejnau láskau a oddaností, [73] začež i tento wší wděčností a důwěrau oplácel se jemu; a jen z osobního takowého poměru možné jest i sluší odwoditi a posuzowati mnohé z nejdůležitějších událostí této doby. I byl osobní tento poměr již wůbec tak znám, že ku př. král Ludwík Uherský w masopustě
1343 roku 1343 sám přijel do Prahy, aby saučastnil se slawností a sedání od Karla toho času spůsobených, a požádal ho spolu za přímluwu ku Klemensowi, aby Ondřej bratr jeho mohl korunowán býti na králowstwí Neapolské. Král wyprawil i skutečně ku papeži o to pana Hynka Berku z Dubé na Náchodě, a jen spor králowny Neapolské Johanny s knížaty a příbuznými jejími stal se příčinau, že žádost takowá tenkráte nedošla swého splnění. [74]

Tímto během rodu Lucemburskému přibýwalo čáky, že bude moci náležitě pomstiti se na císaři Ludwíkowi za pohanění od něho utrpená: ale pohříchu nedostáwalo se nyní na dwoře Českém oné swornosti a jednoty, kteréž bylo potřebí proti tak mocnému a chytrému nepříteli. Když král Jan s jara roku 1342 opět opustil

---

73) *Beneš de Weitmil* p. 280. Cardinales eligunt in suum pontificem vener. patrem D. Petrum cardinalem Rotomagensem, cui nomen imponitur Clemens pp. VI, maximus amicus regis Bohemiae et filii sui Karoli, et omnium de terra eorumdem principum existentium clemens exauditor. Multum enim iste papa regem Boemiae et suos diligebat et specialibus favoribus prosequebatur; magnam enim notitiam et amicitiam habuit D. Regis et filii sui Karoli, dum adhuc abbas et archiepiscopus esset, unde et eosdem miro affectu prosequebatur.

74) Beneš de Weitmil p. 331.

Čechy, markrabě Karel jen pod tau wýminkau uwázal 1343
se byl we wrchní jejich zpráwu, aby otec jeho do dwau let newrátil se do země zase, aniž požadowal po tu dobu wíce důchodůw, nežli 5000 hřiwen stříbra. Tedy seznáno nyní zřetelně a weřejně, že králowa přítomnost w zemi byla nehodau pro ni! Owšem že omluwa pro Karla nacházela se w nepořádcích a nedostatcích, do kterýchžto státní hospodářstwí české opět uwaleno bylo, jakož i w tom, že král Jan na ujmu starších synůw swých až přílišnau péčí staral se jen o dobré nejmladšího syna Wáclawa.

Císař Ludwík, znaje mrawní takowé neduhy králowského dworu Českého, wýborně z nich uměl kořistiti pro sebe. Jaw se wyjednáwati s knížaty po různu, uwodil je do wětší ještě mezi sebau neswornosti. Králi Janowi pro nejmladšího jeho syna Wáclawa nabízel jednu ze swých dcer s wěnem 24.000 hřiwen stříbra, hraběti pak Janowi w náhradu dáti slibowal Dolní Lužici; přitom pak prosil krále ještě jednau, aby prostředkowáním swým u Klemensa VI zbawil ho klatby církewní. Markrabě Karel wšak a bratr jeho, když dowěděli se o tom, welmi byli nespokojeni, že otec jejich jednal o nich bez jejich wědomí, hotow jsa křiwdy synům starším činěné obrátiti ku prospěchu nejmladšího syna. Protestowawše tudíž proti umluwám otce swého, wstaupili sami do nowého s císařem wyjednáwaní. [75]

75) Tyto a následující zpráwy podáwá Beneš z Weitmile we wýpiscích swých z Vita Caroli IV na str. 331—333. Karel prawí tam: Pater noster inivit tractatus cum Ludovico nobis nescientibus, et filium juniorem, qui nullam passus est injuriam, praetulit nobis, qui passi sumus injuriam etc. Sem náleží také bezpochyby, co Vita Caroli IV ap. Böhmer, I, 268—270 teprw po Polské wálce roku 1345 klade (wiz dole).

1344 Roku následujícího 1344 w měsíci lednu císař Ludwík přijel do Kauby, synowé pak krále Českého do Domažlic, aby na blízku o nějakém smíření mezi sebau umluwiti se mohli. Skwělé wýminky a sliby, jež tu císař podáwal, patrným byly důkazem, že znaje nebezpečí postawení swého, hotow byl dosti učiniti za swé křiwdy. Chtělť zajisté hraběti Janowi dáti wlastní dceru swau za manželku, pojistiti jemu a jí po smrti swé rowný díl dědičný jako i synům swým, a postaupiti jemu předběžně Dolní Lužici k užíwaní. Oba králowici nebyli neochotni, smířiti se s císařem na těchto wýminkách: ale tu zase, dříwe než došlo k umluwě, zkazil ji král Jan práwě tak, jako i jemu zkažena byla. Přišli zajisté k synům jeho poslowé s nařízením a s prosbau, aby přetrhli každé jednání s Ludwíkem; neb že král, byw náwštěwau w loni w Avinionu, přísahau zawázal se papeži proti císaři. Nicméně jen s těží podařilo se poslům, přemoci knížata, aby pustili od wyjednáwaní, a jen oprawdowý slib otcůw, že napotom nic předse bráti nebude bez jejich wědomí a swolení, wedle něho pak naděje na jiné wýhody, jichž od papeže pro Čechy jim očekáwati bylo, pohnuly je, že uposlechli.[76]

Tímto nezdarem jednání w Domažlicích a w Kaubě počatého nastal w dějinách těchto let obrat welmi důležitý. Kdyby smíření té doby bylo se skutkem dokonalo, bylby císař, i přes klatby z Avinionu neustále naň

---

76) Tandem Carolus, victus nuntiorum patris sui precibus, renuntiavit Ludovico, quod tractatus hujusmodi finire non poterat. *Beneš* p. 333. Widěti jest, že prwní podnět k wěcem těmto pocházel z Avinionu; i domysl ten není bez podstaty, že dotčení poslowé králowi měli také z Avinionu naučení a plnomocenstwí.

chrlené, mohl udržeti se w požíwaní důstojenstwí swého 1344
říšského bez protiwníka i saupeře; neboť moc a síla zbraní oněch duchowních, častým jich užíwaním i w pádech méně důležitých, byla již té doby patrně stenčena. Ale jakmile rod Lucemburský uznal žádosti papeže Klemensa VI za swé wlastní, boj na žiwot i na smrt mezi ním a císařem stal se newyhnutelným. Spatříme hned wysokau onu cenu, za kterau panowníci Čeští prokázali se býti papeži tak powolnými.

W měsíci únoru r. 1344 odebral se markrabě Karel k otci swému do Lucemburska, a brzy na to s ním spolu do Avinionu ku Klemensowi VI, kterýž oba panowníky pilně k sobě pozwaw, když se blížili, poslal jim na míli wstříc wšecky swé kardinály, i wítal je s welikau radostí a úctau. Když pak byli pospolu, byla prwní jeho péče, smířiti otce se synem tak dokonale, aby každé nedorozumění potom nawždy odstraněno bylo mezi nimi. Co do císaře Ludwíka, od něhož přišli byli do Avinionu plnomocníci s podáwaním uspokojujícím wšeliké papežowy požadawky, [77] uzawřeno jest, jak se zdá, k náwrhu markrabě Karla, [78] nezamítati jich, ale čekati na splnění jejich. Také jiné některé neshody w poměrech rodu Lucemburského urownány jsau. Jen o sporu s biskupem Nankerem sotwa byla jaká řeč, když po jeho smrti († 10 dubna 1341) již r. 1342

77) Raynaldi ad ann. 1346 § 4.

78) Poněwadž Klemens VI již 1 Aug. 1343 pobízel byl Balduina Treverského, aby položil rok k wolení nowého krále (Raynaldi § 59), a předce o takowém mlčelo se až do r. 1345, pokládáme zdání naše za prawé, zwláště ohledem na slowa u Joh. Vitoduranus (str. 1903) a u Beneše z Weitmile (str. 334), ze kterýchžto wyswítá s jistotau, že Karel té doby ještě za císařowo s papežem smíření se přimlauwal.

1344 s Břetislawem Pogrelem, jeho nástupcem, stalo se bylo urownání laskawé.

Nejdůležitější této doby událost bylo to, co Čechowé již od několika století nejwraucněji byli sobě přáli, ale německá politika byla posawad wždy zmařiti uměla: *konečné wymanění církwe České z područí arcibiskupa Mohuckého,* a powýšení biskupstwí Pražského na wlastní swau metropoli. Čeho k tomu cíli byli domáhali se již Břetislaw I a oba Přemyslowé Otakarowé, wyložili sme již na swých místech.[79] Nyní potřebě té, někdy tak nesnadné, wyhowělo se rychle a šťastně, an markrabě Karel,[80] pro dobré země České wždy horliwý, okamžení přízniwého uměl uchopiti se,[81] když papež jemu ku powolnosti zawázán a na Mohuckého arcibiskupa, pro jeho k císaři přilnutí, nelaskaw byl. Při wyjednáwaní o té wěci wěk náš nemůže nepodiwiti se, že markrabě mimo jiné články musel před kardinály přísahau i to stwrditi, že jazyk Český jest Slowanský a od Německého skutečně rozdílný, že Praha od Mohuče na dwanácte dní cesty wzdálena jest, a z Pražské do Mohucké dioecese muselo se jíti skrze cizí

79) Srown. nahoře knihu III, článek 5, str. 301, 309; knihu V, čl. str. 117 a 128; knihu VI, str. 58.

80) Že hlawně Karel, a nikoli Jan, působil w této wěci, prawí Beneš (str. 285) wýslowně: Rex Johannes — contra Maguntinum noluit agere, sed D. Karolus impetravit erectionem ecclesiae Pragensis. A Albert. Argentin. (p. 135) dokládá, že Jan o tom, co se jednalo, ani newěděl: — de quo postea argutus Joannes rex Bohemiae, pater ejus, principibus, quod sine scitu ejus factum esset, juravit.

81) Sotwa pochybowati lze, že Karel již w Domažlicích jen pod tau wýminkau uwolil se byl ku přetržení dalších s císařem wyjednáwaní.

province (arcibiskupstwí). Potom dne 30 dubna 1344 wydal Klemens slawnau onu bullu, kterauž posawadní Pražské biskupstwí ze wšelikého područí arcibiskupa Mohuckého wyňato, na *arcibiskupstwí* powýšeno, a jemu Olomucké, jakož i Litomyšlské biskupstwí, ježto teprw nowě založiti se mělo, co suffraganstwí podřízeno bylo. Co do biskupstwí Wratislawského, kteréž od Hnězdenského jsauc odtrženo, mělo také Pražskému arcibiskupstwí podřízeno býti, stala se tu podtají předběžná umluwa, že Klemens to učiniti slíbil, Karel pak zawázal se pro ten pád, že odtud napotom také peníz sw. Petra spláceti se bude.[82] Jinau bullau ze dne 5 máje stalo se také přenešení práwa, korunowati krále Českého, s Mohučského na Pražského arcibiskupa.[83] Nedlauho potom dodáno jest tomuto i pallium poselstwím slawným. 1344 30 Apr. 5 Mai.

Hlawau církwe České, po smrti starého biskupa Jana IV z Dražic, jenž 5 ledna 1343 na wěčnost se odebral, byl nyní nezapomenutelný každému Čechowi *Arnošt z Pardubic;* muž wysokého wzrůstu, krásné postawy a obyčejůw ušlechtilých, co do ducha, wzdělanosti a známostí rownající se wšem nejpřednějším mužům wěku swého,[84] co do mrawní powahy a mnohostranné spůsobilosti nad jiné mnohé wynikající, prwní a nej-

82) Dle protestace od Karla IV později w Pise dne 12 máje 1355 wydané, srown. s indexem Mariniho w naší Ital. Reise, str. 86, Nr. 180.

83) Orig. nachází se w c. k. tajném archivu we Wídni, a tištěn již několikrát.

84) Studowaw celých 14 let na universitách Bononské i Paduanské, dosáhl byl tam i gradůw učených (Beneš de Weitmil str. 374). A známo jest, kterak swědčil o něm Petrarka, že w obcowání a obyčejích swých chowal se tak, jak by slušelo na prawého Atheňana.

1344 wyšší ozdoba Pražské stolice arcibiskupské. Pro nabytí biskupského swěcení sám se byl zabral do Avinionu, i byl tudíž papeži osobně znám i od něho wysoce wážen.
21 Nov. Jeho powýšení w Praze dne 21 listopadu 1344 oslaweno welikau slawností, u přítomnosti krále, králewicůw, několika cizích knížat a biskupůw i welikého počtu šlechty. Přitom také dosawadní Premonstrácký klášter w Litomyšli proměněn w sídlo biskupské, a opat jeden téhož řádu poswěcen prwní na biskupstwí Litomyšlské. A ještě pamatnější stala se ta slawnost tím, že téhož dne od přítomných tam wysokých důstojníkůw položen také základní kámen ke staweni arcibiskupského kostela u sw. Wíta, jenž podnes stojí na hradě Pražském.[85] K wedení té stawby byl markrabě Karel z Francie přiwedl znamenitého mistra Matěje z Arrasu, jenž bezpochyby také potřebné k němu rysy wykreslil, ale již po osmi létech, kdež dokonání stawby ještě daleké bylo, smrtí sešel.

Poslední pokusy o smíření císaře Ludwíka s papežem a s rodem Lucemburským udály se byly, jakž již dotčeno, ještě před Pražskými slawnostmi, ale tak málo wedly k žádaucímu cíli, jako wšecky předešlé. Císař, skrze posly swé w Avinîonu oswědčiw se powolným býti ke wšem požadawkům pokory a pokání naproti papeži, odepřel později splniti je skutkem. A poněwadž tím spůsobem s jedné strany příliš mnoho zadal byl císařskému důstojenstwí, s druhé pak slibům swým dosti neučinil, zanewřeli proti němu, ač to z příčin rozdílných, netoliko papež, ale i wětší počet kurfirstůw

85) Beneš de Weitmil p. 286 sq. 334 sq. Franciscus ap. Dobner, VI, 292. Pelzels Lebensgesch. Karls IV, str. 128—9 (tu mylně k 23 Nov.). Pešina in Phosphoro septicorni p. 187.

a knížat říšských, že již na rocích w měsíci září 1344 1344
we Frankfurtě, w Rense a Bacharachu odbýwaných počalo se od knížat samých mluwiti o zwolení markrabě Karla na králowstwí Římské, ač pro weliké s obau stran myslí rozdrážděni neustanoweno se ještě na ničem.[86]

Po takowéto roztržce strany obě hledaly síliti se k nastáwajícímu boji. Markrabě Karel dcery swé zasnaubil knížatům Rakauským a Míšenským, a král Jan nadto w Siegen dne 20 a 21 září wstaupil do branného 20 Sept.
spolku s markrabím Míšenským:[87] ale císař Ludwík w ucházení takowém byl šťastnějším, ano se mu podařilo, newíme kterými prostředky,[88] netoliko Rakausy a Míšensko k neutralitě, ale i Uhry a Polsko na swau stranu a proti Čechám nawesti.

Ku konci roku 1344[89] král Jan po třetí a posledníkrát pod znamením kříže wyprawil se proti pohanům

86) Zpráwy o událostech těchto (u Beneše z Weitmile p. 334 podané z Vita Caroli, též u Albert. Argentin. p. 134, u Joh. Vitoduran. p. 1903—5, Henr. Rebdorf p. 624) jsau pohříchu tak nedostatečné, nejasné, stranné a jedna druhé odporující, že každý dějepisec je skládá i líčíwá dle zdání swého jinak a jinak, a jistoty o wšeličem nabyti nelze.

87) Listiny o tom in Dobner. Monum. IV, 315, a ještě netištěné w král. archivu w Drážďanech i w archivu koruny České w Praze.

88) Dle Raynaldiho bál se prý Kazimír, žeby Karel někdy, co Římský císař, w nebezpečí postawiti mohl samostatnost koruny Polské. Dle jiných zpráw byl prý podrážděn zamýšleným stenčením Hnězdenského arcibiskupstwí a podřízením Wratislawské dioecese pod Pražskau.

89) Že wýprawa ta udála se w zimě 1344—45 (a nikoli 1343—44, jakož udáwá Voigt. Gesch. Preussens V, 26—32), stwrzuje se jak itinerárem krále Janowým u Böhmera (str. 210—11), tak i jinými listinami českými a sauwislostí dějin.

w Prusich a w Litwě. Prowodili ho tenkráte, kromě
syna Karla, také Burbonský wéwoda z Francie, Ludwík
král Uherský, Wilém hrabě Hollandský, jeden purkrabě
Normberský a mnozí šlechtici ze wšelikých zemí. Po-
1345 bywše we Wratislawi déle nowí křižowníci, wtrhli skrze
Prusy hluboko do Litwy, a překročiwše řeku Němen,
dobýwali zámky Wieluń i Piest, kdežto lžiwá zpráwa,
žeby Litwané za nimi byli do zemí křižownických
wpadli a ku Králowci se blížili, k rychlému odtud ná-
wratu je swedla. Pochodem čtyrdenním přitáhše ku
Králowci zase, seznali oklamání swé s mrzutostí tím
wětší, an náhle nastalý rozjih nedal jim pomýšleti wíce
na nowau a další wýprawu. Tudíž museli, po welikém
namáhaní, wrátiti se neslawně do wlastí swých zase. [90]

Král Jan s wéwodau Burbonským wolili cestu do Lucemburska nejkratší skrze Braniborsko; markrabě Karel wracel se do zemí swých skrze Polsko. Tu pak když došel města Kališe, blízko hranic Slezských, působením Bolka Swídnického knížete, a k rozkazu jeho nedáwno ještě „milowaného bratra," krále Kazimíra Polského, nedáno mu jeti dále. Wěrolomnost ta bezpochyby zastírána zámyslem, že Karel ještě Kazimírowi nesplatil byl starší swůj dluh 10.000 hřiwen stříbra; [91] prawá wšak její příčina byla umluwa, we kterauž Kazimír,

---

90) Beneš z Weitmile p. 287 a 335. Vita Karoli IV p. 265. Johannes de Thurocz ap. Schwandtner, I, 176 a j. w.

91) Wěrolomným byl skutek ten také dle saudu středowěkého, prawdali jest, co Beneš z Weitmile z Vita Karoli uwodí na str. 335, že markrabě měl při sobě „literas Kazimiri regis Poloniae de securitate et conductu transeundi et redeundi per terras ejusdem." O dluhu Karlowu mluwí jeho Vita na jiném místě (ap. Freher p. 106) též Franciscus u Dobnera VI, 295 a listina ap. Ludewig V, 510.

prostředkowáním Swídnického knížete, swého synowce, 1345
s císařem Ludwíkem již byl wešel. Aby zniknul hanby takowého zajetí, musel Karel opět, jako někdy proti Benátčanům u Gradu, ke lsti se uteci. Poněwadž chowáno se k němu na oko s šetrností welikau, počínal si on také, jakoby newěděl o zlém aumyslu nepřátel swých, a prohlásil, že w Kališi ku potěšení swému několik dní zdržeti se chtěl. Mezitím dal swému heitmanu Wratislawskému wěděti o postawení swém. Zástup 300 jízdných přitáhnuw ze Slezska podtají až blízko ku branám Kališským, ukryl se tam w lesích: jeden z jezdců̂w přibyl až do brány městské, kdežto w témž okamžení také Karel, jakoby náhodau na procházce, dostawil se. Oslowiwše se co nejkratčeji, jezdec ssednul s koně, na něhož Karel rychle wyšwihna se, zmizel s očí, dříwe nežli stráž městská těžce oděná i markrabowau přiwětiwostí okojená aumysl jeho zpozorowati a zmařiti mohla. Kazimír dal proto we hněwu swém zatknauti celé Karlowo komonstwo w Kališi; brzy wšak, rozmysliw se lépe, propustil je na swobodu zase.

Dowěděw se o tomto příběhu král Jan, pospíšil si z Lucemburka zase do Čech. Tudíž uzawřena i počata wálka na pomstu proti Swídnickému knížeti, jenž k ní také tu příčinu byl podal, že jaw jednoho mana králowa, we wěži hladem ho byl umořil. [92] We wojště, kromě slepého krále a dwau jeho synů̂w, byl také arcibiskup m.
Arnošt osobně, an znal se i wynikal byl také we wě- April.
cech wálečných. [93] Země plenčna, dle obyčeje toho wěku,

92) Beneš de Weitmil p. 287. Vita Karoli (p. 105 ap. Freher).

93) Mladší Villani (l. IV, c. 89) jmenuje ho Prelato di grande autorità, esperto delle cose del mondo, e prò e ardito in fatti d'arme.

1345 několik nedělí, předměstí Swídnická wypálena, pewný Mai. Landshut dobyt, a potom w měsíci máji uzawřeno příměří, za kteréhož wojsko wrátilo se do Čech.

Brzy na to slepého krále došly odpowědné listy ode wšech okolních mocností, od císaře Ludwíka, králůw Uherského i Polského, od Rakauských i od Swídnického knížete a od Míšenského markrabě, ode wšech w jednom a témže týhodnu. Nebezpečí tak weliké zastrašilo jej, tak že wyprawil posly znamenité k císaři na jednání míru aneb aspoň příměří. Ale když oni wrátili se s odpowědí, že císař nechtěl w žádné jednání s nimi wíce dáwati se, wzmužil se opět těmito slowy: „I s pánem bohem! Čím wíce nepřátel, tím wíce bude kořistí pro nás; já pak přísahám we jmenu Ježíše Krista, že kdožkoli prwní na mne dorazí, na toho tak se obořím, že ostatní uleknau se toho wšichni."

Prwní ten, co dorazil, byl král Kazimír; wpadnuw zajisté do zemí wéwody Opawského a Ratiborského, jal se dobýwati města jeho Ždáru. Když tedy wéwoda dal krále prositi snažně, aby mu několika brannými lidmi přispěl ku pomoci, Jan dal mu wěděti, že we čtyrech dnech sám s celau mocí swau přibude k němu. Byw tehdáž na Kutné hoře s pány Českými, wyzýwal tyto tudíž, aby bez meškání s celau hotowostí dali se s ním w pochod k Opawě. Když pak někteří namítali, že nebyli powinni táhnauti wálečně wen ze země, [94] odpowídal jim, že „Opawa tak, jako celé Slezsko, stála pod

94) Vita Caroli IV p. 267. Neprawě obraceli páni takowé práwo swé i na Opawsko, ježto již od nejstarší doby náleželo bylo k Morawě. Možná wšak, že wážili spolu potřebu, w nebezpečí se wšech stran hrozícím nenechati země celé bez obrany. Že wšak staráno se spolu s welikým úsilím, aby odraženy

ochranau koruny České: on že tedy pospíchá chránit 1345
ji, a podíwá se, kdo bude tak opowážliwým aneb tak zbabělým, aby zůstal za ním pozadu.“ Wolání se ke zmužilosti české potkalo se s lepším prospěchem, nežli wšeliké důwody práwa. Ještě té samé noci král wytáhl z Kutnéhory s 500 přilbicemi, a nežli dostal se na hranice říše swé, wzrostlo wojsko jeho na 2000 přilbic a přiměřený počet pěchoty.

Kazimír obdržel byl brannau pomoc netoliko z Uher, ale i z Litwy. Nicméně sehnán jest s pole od Čechůw nenadále a prudce ku předu se ženaucích, a pronásledowán až ku Krakowu. Čeněk z Lipé, jeden ze synůw slawného Jindřicha roku 1329 zemřelého, předstihaw

---

byly wpády wálečné, kdyby které z Bawor do Čech se dály, dokazuje psaní z té doby, zachowané w jednom formuláři archivu Třeboňského. Vobis auctoritate regia districte praecipiendo mandamus, quatenus vos omnes et singuli cum vestris servitoribus et rusticis universis cum apparatu bellicoso statim promti esse debeatis et parati. Et hoc idem singulis diebus publice proclamari faciatis, ut omnes nobiles, wladykones, claustrales, canonicorum servitores, et omnes rustici praedictorum, similiter promti sint et parati, sub rerum et personarum perditione, qui prae senectute vel juventute arma, defendicula, cambucas, baculos vel cantos ferre valeant, nobiscum processuri, quandocunque vobis et ipsis intimaverimus, ad defendendum regnum, imo domini regis ac proprium nostrum commodum et honorem, ubicunque fuerit necesse. Quia pro eo praedictus dominus noster rex nos domi et in metis versus Bavariam reliquit. Qua propter dictas metas de castro ad castrum, de munitione ad munitionem, de strata ad stratam intente praecidimus et laboramus ipsas metas, castra, munitiones et stratas caute locandas, ne ex abrupto *maledictus vituperator* regnum intrare valeat etc. (Ueber Formelbücher, I, 356—357.)

1345 ostatní wojsko s korauhwemi swými, zwláště Uhrům spůsobil weliké ztráty, wpudil mnohé do řeky Wisly, a hnal se za nepřátely takowým auprkem do města, že tam od swých odtržen a zajat byl. [95] Král Jan litowal nehody této tím wíce, ana wětší obezřelost páně Čeňkowa bylaby ho bezmála učinila pánem hlawního města nepřátelského. Část wojska českého tudíž obehnala Krakow; jiní zástupowé rozbíhajíce se plenili okolí a podnikli několik krwawých ale šťastných bitew; králůw mladší syn Jan, jenž se wždy ještě wéwodau Korutanským nazýwal, zaslaužil přitom powýšen býti na důstojenstwí rytířské, jakož i jiní někteří páni. Když tyto wěci se dály, poslal Kazimír slepému králi wyzwání k osobnímu s ním sauboji w uzawřeném místě, pro ukrácení prý wálky: král Jan prostě dal za odpowěď, že hotow bude potýkati se rownau zbraní s ním, dáli Kazimír dříwe wylaupati sobě obě oči. Ale auplný nedostatek potrawy, — ana země okolní wšude wyssáta
m. Jul. i popleněna byla, i při tak spěšném tažení nebylo lze ani mysliti na zakládaní potřebných zásob, — sklonil ho tím spíše ku Kazimírowě žádosti o příměří, an se tento nabízel, že pojme do swé umluwy wšecky swé spojence,
11 Nov. tehdy wšecky tehdejší nepřátely České. Přijato tedy obapolné pokojné stání až ke dni sw. Martina (11 listopadu 1345), kteréž později, horliwým přičiněním papeže Klemensa VI, proměněno w konečnau smlauwu pokoje. O wýminkách ale téhož pokoje není nám wíce známo, nežli že Kazimír odřekl se konečně summy té, kterau markrabě Karel jemu dlužen byl.

95) Zpráwy sobě odporující u Beneše p. 288 a we Vita Caroli p. 268 nedají se spolu srownati. Tyto poslední zdají se býti zpráwnějšími.

Tak rychlau odwahau odwrácena jsau nebezpečí, 1346
která ohrožowala byla Čechy se všech stran, a sausedé wšichni, s jedinau wýminkau císaře, stali se jim opět přátelé. Smíření s tímto, po tolikerých nezdárných pokusech, bylo se tím méně nadíti, čím méně zdá se, žeby o ně byl stál, [96] zejmena po nowém rozmnožení swé již krom toho přílišné moci, když w září r. 1345 připadly mu dědictwím ještě i země Hollandy, Seeland, Friesland a Hennegau. Král Jan a markrabě Karel, bywše od Klemensa VI opět woláni, odjeli w měsíci březnu 1346 do Avinionu, k dalšímu jednání o powýšení markrabě Karla na králowstwí Římské, jakož počalo bylo již přede dwěma léty. Není nám znám weškeren obsah umluw, kteréž se tu staly ohledem na wyměření obapolných práw mezi císařem a papežem; jen ty záwazky wešly potomstwu we známost, do kterých Karel wstaupil pro ten případ, kdyby stal se císařem, a kteréž

96) Uwažujíce ukončení spisu Vita Caroli, tištěného jak u Frehera, tak i u Böhmera (p. 268—270), nemůžeme pochybowati ani na chwíli, že wyjednáwaní, o kterýchž tam řeč jest, náležejí k roku 1343; neboť již sme prawili, že ta Vita rokem 1340 přestáwá býti wlastním dílem Karlowým. Král Jan, jakož dokazují listiny, ode dubna 1345 do konce února 1346 nikdy do Treveru nepřišel, a císař Ludwík také ne (wiz Böhmerowy regesta); w březnu pak 1346 král Jan i syn jeho Karel již byli na cestě do Avinionu. Takéť ona Vita klade ještě hlawní ba jedinau wáhu na události, které w Tyrolsku se byly sběhly; což hodí se jen k r. 1343, nikoli pak k r. 1345 aneb 1346, kdežto události ony již jako do pozadí zatlačeny byly tím, co následowalo bylo po sněmu říšském we Frankfurtu w měsíci září odbýwaném. Takéť již Böhmer w poznamenáních swých l. c. p. 268—270, uznal twrzení naše za prawdiwé. Beneš z Weitmile, měw před sebau zpráwnější exemplar oné Vita Caroli, wyhnul se we swém díle chybě od nás kárané.

1346 i přísahau stwrdil w Avinionu dne 22 dubna 1346. Po
22 Apr. takowém dorozumění schwalowal a poraučel papež kur-
28 Apr. firstům, psaními ze dne 28 dubna, aby markrabě Karla
wolili za krále Římského, a nowý arcibiskup Mohucký, Gerlach Nasowský, jenž od papeže jmenowán byl k tomuto důstojenstwí na místo ssazeného Jindřicha z Virne-
20 Mai. burka, rozepsal byl 20 máje k tomu rok wolební do Rense ke dni 11 července 1346.

Rod Lucemburský sám wládnul we wolbě té dwěma hlasy od nikoho nepopíranými, Českým totiž a Trewerským; pro získaní dalších dwau hlasůw, Kolínského a Saského, musel král Jan jmenem syna swého podwoliti se k welikým obětem wšelikého spůsobu: neboť kurfirstowé již od pádu rodu Štaufowského neopomíjeli užíwati každé wolby, která se kdy udála, k sobeckým aučelům. Wolebný hlas Mohucký byl ještě na sporu mezi ssazeným Jindřichem a nowě jmenowaným Gerlachem; a Braniborsko i Falce neměly tenkráte počítány býti, protože kurfirstowé jejich setrwáwali té doby we klatbě církewní. Následkem toho bylo to i dle jmena jen pět hlasůw, Český, Saský, Mohucký, Kolínský a
11 Jul. Trewerský, ježto spojiwše se w Rense dne 11 čerwence 1346, a wyhlásiwše trůn císařstwí Římského za uprázdněný, powýšili naň markrabě Karla.[97] Nicméně

97) Neprawdomluwné namnoze Anonymi chronicon Ludovici IV imp. ap. Pez, II, 425, wykládá, kterak prý w Rense při wolání „Vivat rex!" upadla do Rýna korauhew, aniž mohla zase wytažena býti (erectum vexillum, dum proclamatum est vivat rex! infelici fortuna dilapsum est in aquas Rheni). Tomu chtěli později rozuměti někteří na poswátnau korauhew říšskau samu, nepowažujíce, že do r. 1350 wšecky říšské klénoty a swátosti nacházely se w rukau Ludwíkowých a synůw jeho.

považowána wolba za platnau, a Pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic i Opawský wéwoda Mikuláš odešli we slawném poselstwí do Avinionu, aby ji oznámili papeži. [98] 1346

Avinionská jednání o powýšení markrabě Karla zaumysla tajena byla před králem Franským; [99] bylot se zajisté obáwati, žeby král Filip, uznáwaje za neprospěšnau zájmům Francie auplnau shodu papeže a císaře, záhy byl jal se překážeti jí: ale powstati proti Karlowi po jeho skutečném powýšení bylyby mu nedowolily již i samé swazky příbuzenstwí a posawadního neporušeného přátelstwí. Teprw w měsíci červnu oznámil a m. Jun. omluwil Klemens VI to, co se bylo stalo, dworu Franskému, jenž od lidské paměti již nejednau objewil byl chuť, uwázati se w důstojenstwí Římského císařstwí, jakmile by jaká k tomu příležitost ukázala se. Stejnau dobau postaral se také Karel, aby ujistil se přátelstwím swého swaka, Jana dědičného králewice Franského, jakož o tom dostatečný důkaz dáwá zápis jeho, daný w ležení před Aiguillonem dne 30 máje 1346, jímžto 30 Mai. ujišťowal ho s přísahau o swém wěrném přátelstwí. [100]

Ale krále Filipa zaměstnáwaly nyní jiné péče, ježto nedaly mu starati se o záležitosti říše Německé. Angličané, ježto již dříwe osadili se byli w zemi Guyenne, přistali dne 12 čerwence, den po Karlowě powýšení, ke 12 Jul. břehům Francie s welikým wojskem, w němž bylo do 6000 přílbic. Nabywše několikera malých wítězstwí, a na

98) Albert. Argent. p. 135. Rebdorf p. 626. Gesta Treviror. ad ann. Beneš de Weitmil p. 339 etc.

99) *Raynaldi* ad ann. 1346 § 29: Quae ex arcano gesta, inconsulto Francorum rege, ob superiora ab ipso cum Bavaro inita foedera, *pluresque alias causas* etc.

100) Ap. Ludewig, V, 450. Pelzel Urk. Buch 138.

1346 m. Aug. počátku měsíce srpna téměř bez překážky pronikše po lewém pobřeží Sequany až nedaleko Paříže, ohrožowali již hlawní toto město, ježto od doby Normanské nespatřilo bylo cizího nepřítele před hradbami swými. W takowém nebezpečí nemohl Filip neobraceti wšechnu moc a wšecky snahy swé wýhradně jen k obraně wlastního trůnu, a wšecka jeho poselstwí k mocnostem sausedním proměnila se tenkráte w pauhé žádosti o pomoc.

I naši králowé nemohli w takowé potřebě opauštěti přítele a příbuzného swého. Pospíšiwše si tam s 500 přílbicemi, dojeli Paříže w tu chwíli, kdežto s wěží Notredamských již spatřiti bylo ohně w ležení nepřátelském, a w noci oblohu nebeskau od měst okolních w požeh daných hojně ozářenau. Ale poněwadž wojsko francauské dostawilo se ku Paříži w počtu hojnějším, nežli bylo anglické, král Eduard III, neodwážiw se
16 Aug. k nabídnuté jemu bitwě, dne 16 srpna přeprawil se u Poissy přes řeku Sequanu, pospíchaje co nejwíce do země Flanderské, jemu tehdáž přátelské. Francausowé hnali se sice za ním, aby předešli sjednocení se Angličanůw se Flandry již do Artois wpadlými: on wšak předstihl je byl o celé dwa dni pochodu, aniž potkal se s jakaukoli překážkau, než až wojsko jeho na řece
22 Aug. Somme octlo se. Dne 22 srpna chtěl mocí přeprawiti se mostem w Remy nedaleko Abbeville: ale wojska tam rozložená, s wětšího dílu Čechowé, odrazili ho nazpět, [101]

101) P. A. Lenz uwodí w díle swém na str. 67 z rkp. opata Limuisis tato slowa: „It. vicesima secunda die Augusti fuit rex Angliae ad pontem Remi in Pontiu versus Abeville, et volebant transire Anglici per pontem: sed gentes regis Boemiae et ejus filii, et D. Johannes de Byaumont restiterunt, et ibi conflictus magnus, unde ex utraque parte plures ciciderunt." Limuisis byw opatem sw. Martina w Tournay, psal cele saučasně.

a wojsko anglické byloby tu neušlo pohromy weliké, 1346
kdyby zrádný jeden Francaus byl mu neudal brodu Blanque-Taque málo chráněného, z něhož řeka do moře se wléwala, a kterýž za odliwu mořského bezpečně přebroditi se dal. A wšak odtud dotáhnuw *Kreščáku* (Crecy)
dne 25 srpna Eduard III, wida umdlenost bojowníkůw 25
swých nucenými pochody a nedostatkem potrawy, uznal Aug.
newyhnutelnost rozhodné tam bitwy. I užil té chwíle, kterau předstihl byl nepřátely, k zotawení wojska swého i ku potřebným k bitwě přípravám. Francausowé teprw
druhého dne, 26 srpna o poledních, dorazili ku Kreš- 26
čáku. Jarobujní páni Franští, zwláště pak králůw bratr, Aug.
hrabě z Alençon, bojíce se, aby nepřátelé tak dlauho stíhaní neušli jim zase, žádali úsilně, aby bez meškání utkáni byli bojem. Na zwědy o počtu a postawení nepřátel wysláni byli Jindřich, příjmím Mnich Basilejský, zkušený wálečník we službě krále Českého, [102] a jiní tři rytíři. Ti, když se wrátili, radili nadarmo i s králem swým, aby popřáno bylo wojsku odpočinutí, autok aby odložen byl nazejtří, a mezitím aby potřebné k bitwě přípravy se činily; neboť nepřítel, jenž čekal na ně w dobrém pořádku a we zbrani, jistě prý již nechtěl wyhýbati se boji rozhodnému. Nadarmo namítali také střelci Janowští, do předních šikůw postawení, že dešt nedáwno předtím spadlý seslabil tětiwy u samostřelůw jejich. Takowých ohledůw „zbabělých“ newšímajíce sobě rozkacení páni seigneuři, sami diwoce obořiwali se na wšecky ty mezi swými, kdo stawěli se w cestu boje-

102) Šlechtická rodina tak řečených „Mnichůw Basilejských“ w dějinách tohoto wěku wůbec nemálo proslula. „Progenies Monachorum inibi (Basileae) praevalentium et Caroloni faventium“ — nazýwá je Albert. Argentin. p. 13).

1346 ohtiwosti jejich. A když takto zadní šikowé bauřliwě naléhali na přední, swedena jest od Francausůw bitwa téměř proti wůli krále jejich, bez rozwahy, bez pořádku a kázně, i s opowržením wšech prawidel wálečné taktiky. A poněwadž u Angličanůw udál se byl opak toho wšeho, a wýhoda zištného jejich postawení ještě zwýšena byla chowáním w boji jak Eduarda krále, tak i syna jeho, proslulého „Černého prince,“ na spůsob hrdin starožitného swěta: tudíž nebylo tuším ani potřebí hromu děl hrubých, ježto tu prý poprwé w bitwě weliké užíwána byla, aby wítězstwí sklonilo se k nim. Bojiště brzy pokryto bylo samým takořka kwětem šlechty francauské; mezi mrtwolami ležel i sám půwodce té pohromy, krále Filipůw bratr; okolo něho wéwodowé, hrabata i páni slowútných jmen u welikém počtu; již nezbýwalo na té straně nic, než utíkati aneb umříti.

Slepý Jan král Český nacházel se byl, spolu s wéwodau Sawojským, w zadním šiku wojska. I dowěděw se, kterak ke zlému konci chýlila se bitwa, žádal i on aučastniti se nebezpečného boje toho dne. Postaupil tedy se swými ku předu: wšak že již nebylo žádné naděje wíce k wítězstwí, prosili ho páni čeští, aby ustaupením nazpět zachowal swůj žiwot. I tuť to bylo, kdežto prones proslawená slowa swá: „toť bohdá nebude, by král Český z boje utiekal,“ [103] — přikázal

103) Ze starožitné písně české o smrti krále Jana u Kreščáku zachowal Prokop Lupáč we swém žiwotu Karla IV jen krátké jedno místo: „Klimberče mladý! prawiť krátce“ etc. Slowy odtud nahoře postawenými, jež i Beneš z Weitmile opakuje (str. 341: „absit ut rex Boemiae fugeret“ etc.) — získal sobě král Jan u národu Českého sám tu nejčestnější a nejtrwalejší památku: ona u potomstwa proměnila se pro Čechy w axiom, a w záwět toho krále ke wšem jeho nástupcům.

naopak, aby ho wedli do nejtužší seče, kdeby také on 1346
ještě dokázati mohl sílu meče swého; jen syna jeho aby zachowali a ochránili. Jindřich tedy Mnich Basilejský a Jindřich z Klingenberka [104] wzawše slepého krále mezi sebe, a přiwázawše koně jeho ke swým, u prostřed pánůw českých w hustém dawu, s heslem „Praha,“ obořili se na nepřátely. Takto we strašném hluku zbraní proklestiwše sobě, skrze šiky nepřátelské, cestu až k Černému princowi, byli odtud přece zase odtištěni. A když již wětší část králowých průwodcůw, mezi nimiž zejmena Jindřich z Rosenberka, nejstarší syn Petra nejw. komorníka Českého, Jan z Lichtenburka, i až do padesáti jiných pánůw a rytířůw českých, okolo krále byli w bitwě zahynuli, on wždy ještě předce udatně máchal mečem okolo sebe, až konečně, hojnými ránami zemdlený, upadl s koně. [105] Když nastáwala noc, nalezli ho mezi mrtwolami jeho druhůw, an ještě dýchal. Král Eduard kázal jej zanesti do wlastního stanu swého a pilně ošetřowati: on wšak již té noci wypustil ducha,

---

A w skutku dějiny České neznají příkladu, kdeby který král Český z bitwy byl utekl; nebo Přemysl Otakar II a Ludwík I oba porážky swé zaplatili žiwotem.

104) Byl to syn Jana z Klingenberka, nahoře (we knize VII na str. 334 a 372) již jmenowaného. Že w údání o tom stará píseň česká sauhlasí s Albert. Argentin. (str. 136) ba i s francauským Froissardem, jest tím wětším zaručením prawdy toho skutku.

105) *Froissard*, francauský spisowatel téměř sauwěký, píše o tom: Le roi de Bohème alla si avant, qu'il férit un coup de son épée, voire plus de quatre, moult vigoureusement; et aussi firent ceux de sa compagnie; et si avant s'y boutèrent sur les Anglais, que tous y demeurèrent, et furent trouvés sur la place autour de leur seigneur.

1346 na čež díwaje se wítěz spanilomyslný nemohl sám zdržeti se slzení. [106]

Král Karel IV bojowal byl po boku otce swého nemenší srdnatostí. Ale když páni čeští widěli, že Jan naprosto zdráhal se ustaupiti, a Karel již také utrpěl byl několik ran, nechtějíce najednau ztratiti oba swé panowníky, násilím odwedli Karla s bojiště na místo bezpečné. [107]

Na znamení wítězstwí sňal král Anglický s přílbice krále Janowy tři supí péra s nápisem „Ich dien,“ i dal je swému synowi, Černému princi, jenž přední čest toho dne byl sobě wyslaužil. On postawil je do swého štítu, jejž užíwal co princ Waleský; ony pak zdobí až podnes erb jeho nástupcůw, princůw totiž Waleských.

Mrtwolu rytířského krále král Eduard, po odbýwaní zaň smuteční služby boží společně se synem swým, kázal odewzdati králi Karlowi IV, jenž ji odwezti dal do Lucenburka, do kláštera Benediktinského sw. Marie. [108] Tam postawen i jemu i rytířům s ním padlým pomník důstojný. A wšak bauře pozdějších století zničiwše jej již r. 1541, daly příčinu, že tělesným ostatkům slawného krále popřáno tak málo stálého pokoje we

---

106) P. A. Lenz p. 70. Beneš z Weitmile prawí (p. 342), že král Eduard mluwil takto ke swým lidem: „hodie cecidit corona militiae, numquam fuit similis huic regi Bohemiae“.

107) Beneš de Weitmil l. c. Cf. Franciscus Prag. ap. Dobner, VI, 301. Continuat. chronici Leobiens. ap. Pez, I, 967—8.

108) *Beneš* l. c. Milites vero tollentes corpus regium, tulerunt illud et sepeliverunt in Lucemburga in monasterio S. Mariae ordinis S. Benedicti. To stalo se bezpochyby již w r. 1346.

hrobě, jakož wyznamenáwalo se bylo neustawičností celé 1346
jeho živobytí.[109]

109) Srown. o tom zwláště dílo P. A. Lenzowo již častěji dotčené, ze kteréhož ještě uwedeme zde, k charakteristice krále Jana, následující werše básníka Guillaume Machaut († 1370), jenž líčil jej co wzor jeho wnuku, Karlowi V králi Franskému.

Pren garde au bon roi de Beheigne,
Qu'en France et en Allemaigne,
En Savoie et en Lombardie,
En Dannemarche et en Hongrie ....
Et là pris (prix) et honneur conquerre.
Il donnait fiès (fiefs), joyaux et terres,
Or, argent: rien ne retenait
Fors l'honneur, ad ce se tenoit
Et il en avoit plus que nus (aucun autre);
Des bons fut li miendres tenus;
De son bien tout li coeur me rit,
Et pour ce aussi qu'il me nourrit ....
Mais je te jure et te promet,
Qu'il estoit en si haut sommet
D'onneur, qu'il n'avoit si haut homme
Voisin, ne l'ampereur de Rome,
Que si li vousist mouvoir guerre
Ou faire, qu'il ne l'allast querre
Tout au milieu de son pays.
N'estoit pas de ses gens haïs;
Car chacun l'aimoit et servoit,
Pour ce que bien le desservoit.

DĚJINY ČESKÉ.

KNIHA DEWÁTÁ.

ČECHY ZA KRÁLE A CÍSAŘE KARLA IV.

(R. 1346 do 1378.)

ČLÁNEK PRWNÍ.

KRÁL KAREL PŘED KORUNOWÁNÍM NA CÍSAŘSTWÍ.
(R. 1346—1355.)

Nesnáze Karlowy na počátku jeho panowání. Půtky w Němcích před uznáním jeho za krále Římského. Korunowání na králowstwí České. Smrt císaře Ludwíka Baworského a pokusy jeho strany· Neprawý Waldemar Braniborský; Günther ze Šwarcburka; konečné uznání Karlowo w Němcích. Hojné oprawy w Čechách: Majestas Carolina, universita w Praze, bratrstwo umělcůw, Nowé město Pražské a Slowany, Karlstein atd. Černé mření a mrskáči. Jan Jindřich markrabě Morawský. Smíření s Bawory a den swátosti w Praze. Cola di Rienzo u Karla IV. Králowny Anna (Mečka) i Anna Swídnická. Nabytí hořejší Falce a nápadu we Swídnici. Prwní císařská jízda do Říma i korunowání tam. Krwawé powstání w Pise a náwrat do Němec.

Po bitwě u Kreščáku *Karel IV* útočiště swé wzal 1346
do Cistercienského kláštera Ursicampus (Ourschamps) [110] we Francii, kdežto k zahojení ran swých ztráwiw delší čas, měl kdy rozmýšleti se o těžkých nehodách weškerého postawení swého. Jsa po práwu dědictwí a wolby

---

110) U Villaniho jmenuje se „badia di Rincampo," a dle starších wydání „Riscampo;" Prokop Lupač mluwí také o „Riscampus." Ale kláštera takowého jmena nebylo we Francii, má se rozuměti bezpochy někdejší Cisterciácké opatstwí „Ursicampus", francausky Orcamp neb Ourschamps, nedaleko Noyonu.

1346 panowníkem dwau weleslawných říší, podobal se nyní předce wíce rytíři, zajewšímu do ciziny na dobrodružstwí, než welikému mocnáři, od jehožto moci a wůle národowé očekáwali blaho neb neblaho swé. Hlawnímu jeho protiwníku, císaři Ludwíkowi, jemuž w poslední době zdařilo se bylo rozšířiti panstwí swé po Alpách i na Pomoří, w Nízozemsku i w hořejších Falcech, odoláwati nestačila již weškera moc rodu Lucemburského. W Německé říši nepožíwal Karel, kromě jmena králowského, ještě ničeho, kdežto moc a wláda wšecka zůstáwala ještě w rukau Ludwíkowých, jenž naproti hojným nespokojencům mohl kochati se počtem neméně rozhodných přiwrženců̊w. Jak málo spoléhati se bylo na přátelstwí mocností sausedních, o tom měli Čechowé přeswědčení ze zkušenosti opět wloni nabyté; přítel ode dáwna nejwěrnější a nejmocnější, král Franský, sám nyní potřebowal pomoci odjinud, a dwůr Avinionský, jenž hlawně řídil události onoho wěku, neměl na zřeteli nežli wlastní swé prospěchy. Nad to pak ocitowal se Karel, po ztrátě bitwy, bez wojska i bez peněz, podál pramenůw swé moci a téměř u prostřed mocných nepřátel. Patře na takowé nesnáze a nebezpečí, mohl nezaufati jen hrdina nebo pošetilec; a jen wysoce nadaný kníže mohl, přáloli mu štěstí, dáti se do zápasu s nimi wítězně a slawně.

Nejtěžší nesnáze působily mu bezpochyby jeho zwláštní poměry ke stolici papežské. Bylť owšem ještě před zwolením swým zawázal se jí ku powolnosti co do požadawkůw některých, mezi císaři a papeži potud na sporu postawených, [111] a zápisem již dne 22 dubna 1346

111) Že takowé předběžné sliby u předkůw jeho nebyly nic neobyčejného, jest wůbec známo. Důtka však často činěná,

w Avinionu daným i přísahau stwrzeným byl jí pojistil panstwí neobmezené nad celým církewním státem, i slíbil zničiti wšecky akty Ludwíka Baworského, splniti pak wšecky přípowědi děda swého císaře Jindřicha VII i jiných jeho předchůdcůw. Co do korunowaní na císařstwí podwolil se byl, netáhnauti dříwe do Italie, než ažby ho papež uznal a potwrdil za krále Římského, ba i opustiti Řím ještě w den korunowaní swého, wrátiti se tudíž do Němec, a nepřicházeti tam wíce bez papežowa swolení. Sliby a záwazky tyto samy w sobě nebyly sice ani mimořádné, ani nowé. Mimořádné nebyly, protože zakládaly se na prostém a fakticky již dáwno platném uznání suverenity papežowy w Římě i we státu církewním; a samo sebau rozumělo se, že suverán kterýkoli nemohl wálečnau mocí táhnauti do zemí suveréna jiného, aniž meškati w ní bez jeho swolení. A nebyly ani nowé, protože již od časůw Karla Welikého prowozowali papežowé wždy jakausi kontrolu nad císaři a nad obsazowáním důstojenstwí jejich, kdykoli uprázdněno bylo; [112] a i k té wýmince, která Karlowi IV obyčejně nejwíce se zazlíwá, že totiž opustiti měl Řím 1346

žeby Karel IV byl papežům powolil naprosto wše, čehokoli si přáli, jest křiwa i nesprawedliwa. Tak ku př. o práwu náměstenstwí w Italii, jehož papežowé tak snažně se domáhali, neděje se w Karlowých zápisech ani zmínka; a wěru žádný znalec dějin nebude jistiti, žeby zamlčení se o něm, tak wýznamné, událo se bylo jen náhodau aneb zapomenutím.

112) Poněwadž dle smýšlení středowěkého, kdokoli setrwal we klatbě církewní, zbawen býwal každého [a wšeho práwa mezi lidmi, a theorie o tom nedopauštěla wýminky ani co do hlaw korunowaných: protož jest se diwiti ne tomu, že papežowé té doby nabýwali moci weliké, ale spíše, že nepotáhli k sobě weškeré moci mezi křesťany.

1346 hned w samý den swého korunowaní, již před ním císař Ludwík nadarmo se byl nabízel. [113] Celý rozdíl tedy mezi sliby Karla IV a předchůdcůw jeho záležel hlawně w tom, že jemu na splnění jejich záleželo skutečně. Nesnáze pak postawení jeho pocházely odtud, že za opposice w Němcích a w Italii patrnými přechwaty papeže Jana XXII zbuzené, a postrádající ne tak moci, jako raději wůdce spůsobilého, Karel IV již napřed jal se byl, ne prostředkowati mezi stranami, ale nakládati jedné straně proti druhé. Prawý obsah a dosah slibůw papeži w zápisu tajném učiněných zůstáwal lidu obecnému w Němcích i w Italii neznámým; a indiskrece Klemensa VI, jenž osobowal sobě zřejmě práwo, jemu od nikoho (ani od Karla IV) nepřiznáwané, žeby měl sám usazowati císaře na trůnu Římském, [114] nemohla mu

113) W plnomocenstwí uděleném od něho w Sept. 1335 poslům swým k Benediktowi XII. Raynaldi ad ann. 1336 (Nr. 20) prawí o tom: „ad Urbem nonnisi vocatum a pontifice ad imperiale diadema excipiendum accessurum, *eademque die discessurum.* Srown. Buchnera str. 467.

114) Když přišli do Avinionu Arnošt arcibiskup Pražský a Mikuláš Opawský wéwoda, oznamujíce papeži, kterak Karel IV zwolen byl w Rense na králowstwí Římské, wyprawuje Beneš (p. 340): D. Arnestus, cum esset magnae facundiae ac literaturae, coram D. Papa et collegio sacro in publico consistorio fecit pulchrum et magistralem sermonem, cujus thema fuit illud, quod in libro Regum scribitur: „In te respiciunt oculi Israel, ut judices, qui sedeat super solium;" et eundem sermonem ad propositum et ad materiam novi Electi optime adduxit. Sed quia idem archiepiscopus in eodem themate hoc pronomen: *tuum,* non adjecerat, ideoque D. Clemens pp. VI, qui et ipse magister erat in sacra pagina, die sequenti congregato sacro collegio, in praesentia omnium praelatorum, in publico consistorio, resumpto eodem themate, addidit, quod in textu bibliae continetur, scil. „quis sedere-

získati přiwrženců̊w kromě duchowenstwa papežům oddaného. Za takowými příčinami nemohl ubrániti, aby w lidu obecném, u něhož úcta ke stolici papežské dlauhým obyčejem interdiktů̊w jak hojně prohlašowaných, tak i na mále zachowáwaných, welice byla klesla, nebyl mu dáwán nepochlebný titul „popského císaře.“ [115] 1346

Podhojiw se z ran swých, uchýlil se do hrabstwí Lucemburského, w jehožto zpráwu uwázal se swým wlastním, ne bratra swého Wáclawa jmenem. Starý jeho strýc, Balduin Treverský arcibiskup, činil mezitím přípraw y k jeho korunowání. Poněwadž pak i Cáchy, i Frankfurt nad Mohanem, zawíraly před ním brány swé, korunowání to wykonáno jest dne 26 listopadu od arcibiskupa Kolínského w městě Bonně, u přítomnosti mnoha duchowních, ale málo swětských knížat říšských, se slawnostmi od dáwna obyčejnými. Předce wšak císař Ludwík nepodnikal proti němu nic oprawdowého, leda že pospíšil si do Poreyní, aby tam pány a města sobě oddané utwrdil u wěrnosti jejich. Zdá se i to býti znamením tehdejší nedospělosti wálečného a wůdcowského umění, že on, maje tolikero mocných prostředků̊w před rukama, nesebral jich hned po bitwě u Kreščáku, aby od seweru i od západu najednau na Čechy se obořiw, oblomil tam napřed hlawní podporu a porušil přední 26 Nov.

---

debeat super solium *tuum*,“ ostendens, qualiter imperium de Graecia per sedem apostolicam translatum fuit in Germanos; unde merito dicere debuerat „super solium *tuum*,“ quia reges et imperatores Romanorum tam de jure, quam de consuetudine jurare debent sedi apostolicae reverentiam, obedientiam et fidelitatem etc.

115) *Giov. Villani* ap. Muratori, XIII, p. 941: Per dispetto della detta elezione per li più si chiama *lo'mperadore de' preti*. Cf. Raynaldi ann. 1347 § 33.

1346 pramen moci protiwníka swého. Za to poslal mu z Řezna dne 7 ledna 1347 psaní hanliwé, plné surowých nadáwek a chwastu bombastického i bláhowých pohrůžek, ježto sotwa podrážditi mohla, nikoli wšak zastrašiti. [116]

1347 Karel na počátku nowého roku 1347 [117] pobyw jen
22 Jan. na krátce w dědičné zemi České, dne 22 ledna pospíšil si opět do Rakaus i do Uher, aby získal, možná-li bylo, panowníky těchto zemí pro sebe. Albrecht Chromý wéwoda Rakauský wšak nezawázal se k ničemu dále, nežli že chtěl w pokoji žíti s nowým králem, od císaře wšak neodpadáwaje; zwláště když tento hned potom zjewil se také we Wídni, aby wéwodu potwrdil w jeho wěrnosti. Také Ludwík král Uherský, za příčinau politowání hodných událostí w Neapoli, zdál se wíce chýliti se k císaři nežli ku králi, ježto již Ludwíkowé ti oba wstaupili byli we spojení s dobrodružným Cola di Rienzo, Řím opanowawším, aby proti papeži použili pomoci jeho.

W měsíci březnu r. 1347 odebral se Karel bez moci branné, w průwodu jen několika swých wěrných, wše we přewlečení, jakoby kupci byli, do Tyrol, aby pokusil

---

116) Psaní to, i s odpowědí na ně Karlowau, dal wytisknauti Pelzel we swém Urkundenbuch pod čísly 38 a 39, jakožto dwě Curiosa slohu diplomatického we XIV století. Ludwík jmenuje tam protiwníka swého trpaslíkem dwauloketným, powstáwajícím prý proti obrowi, a mraweněčkem, chtějícím pohltiti lwa; on císař že jest oním slaupem, na kterémž prý spočíwá wesmír, a že roztříská jej pošetilce jako nějaký střep. — Karel odpowěděl z Chebu dne 10 Febr. slowy brzy hrdými, brzy biblicky nábožnými. Gloriam quaeris, unde pudorem mereris, — proferens improperia incognita, scribens opprobria inaudita, timore dei postposito; quae ex innata nobilitatis serenitate penitus mente tranquilla dissimulamus, ne tibi consimiles in tuis obstinaciis dinoscamur.

117) Chron. Benessii minoritae ap. Dobner, IV, 31.

se, pomocí wojska od patriarchy Aquilejského, od pánůw 1347
Veronských a Milánských, též i od jiných duchowních i swětských knížat sebraného, o dobytí té země, i o zmaření nowé císařowy wýprawy do Italie. I zmocniw se jižní částky země, táhl nahoru pořičím Eče k Bolzanu a k Meranu, i jal se obléhati Marketu Maultasche m. Mai.
w zámku jejím Tyrolském. Císařůw pokus, přispěti obleženým ku pomoci, odražen jest, on sám donucen k autěku hanebnému. [118] Ale když wrátil se syn jeho, markrabě Ludwík, z wýprawy, kterauž w zimě wykonal byl do Litwy, s brannau mocí znamenitau, štěstí wálečné obrátilo se na opak. Karel utrpěl porážku, we které biskup Churský upadl do zajetí, a města Meran i Bolzan opět ztracena jsau. Potom táhla se wálka, se zdarem proměnným, až do měsíce července, kdežto nařízením Karlowým wtrhlo z Čech wojsko as 2000 přílbic m. Jul.
do Bawor, aby spůsobilo důraznau diversí. Nicméně celý boj napotom obmezen zůstal na wzájemné plenění krajin, ana nižádná strana nemohla nabyti rozhodné přewahy. [119] A práwě tak nerozhodné byly wšeliké potržky, ježto w Poreyní strany obě před se braly. Poněwadž pak rozmohlým se hladem wálčení stalo se

118) *Heinr. Rebdorf* p. 628: Ludwicus colligens gentem et volens resistere sibi, intravit etiam et cum confusione recessit. *Jo. Vitoduran.* ap. Eccard pag. 1922: Dum imperator Ludovicus profectionem militum contra eum ad defendendum se et terram ab eo parasset, et sibi praevalere nequivisset, confusus in Bavariam cursu leporino rediit etc.

119) Kdyby Buchner pozorliwěji byl četl to, co na str. 545 uwodí, bylby se domakati mohl, že slowa, „strages praedicta" u Albert. Argentin. p. 139 ne o Tyrolském boji, ale o přepadnutí lidí Trewerských a Kobolenských od pána z Westerburka rozuměti se mají.

1347 bylo wšude obtížným, Karel daw do zástawy Viscontům Milánským a pánům Karrarským wše, čeho w Tyrolsku byl dobyl, wrátil se skrze Uhry do Čech zase.

Tuto mezitím konaly se byly wšeliké přípravy ke slawnému korunowání milowaného krále. Spůsoby k tomu předepsal byl Karel sám ještě před odjezdem swým do Tyrol; chtěl zajisté dle organisatorského ducha swého, wše prawidlujícího, aby dle příkladu jeho děla se napotom také wšecka korunowání jeho nástupcůw. Proto dal zhotowiti z nejryzejšího zlata nowau drahocennau korunu, též prsten a žezlo králowské, s 120 drahokamy do nich wloženými.[120] Také sepsán tenkráte obšírný programm čili „řád“ korunowání Českého, i wydán wůbec w jazyku latinském i českém.[121] Dle něho měl obřad korunowací počínati na Wyšehradě,[122] ale wykonán býti na hradě Pražském, přičiněním hlawním arcibiskupa i kněžstwa jeho. Zwaných aučastníkůw a hostůw dostawilo se tu drahně: kromě arcibiskupa, pěti biskupůw, desíti wéwodůw (mezi nimiž kurfirst Rudolf Saský), mnohých knížat a hrabat Německých, byla tu přítomna celá wyšší šlechta Česká, Morawská

120) Starší klenoty říše České zdá se že pod králem Janem podlehly byly témuž osudu, jako wšecky jiné statky korunní. Nynější ale koruna Česká pochází nepochybně ještě od Karla IV.

121) Řád ten korunowací, ještě netištěný, nachází se w hojných rukopisech XIV a XV století, ku př. w c. k. dworské bibliotéce we Wídni a j. w.

122) W nařízení tom nelze nespatřowati upomínky na nejstarší doby, když Wyšehrad pokládán byl ještě za hlawní sídlo čili za metropoli celé země České, za jakowauž také poněkud ještě we XII století byl považowán.

i Slezská.[123] Ještě před korunowáním potwrdil Karel, 1347
co král Český, zwláštním zápisem privilegie stawůw
králowstwí Českého a markrabstwí Morawského, a mezi
nimi zwláště ta práwa, že mu neslušelo požadowati od
země jakékoli berně, leda za příčinau swatby w domě
králowském, že na auřady w Čechách jen Čechowé,
w Morawě jen Morawané dosazowáni býti měli, že práwo
dědičnosti wztahowati se mělo na příbuzné obojího pohlawí až do čtwrtého pokolení, a protož že králowské
odaumrtí potud ani nemělo bráno býti, a konečně, že
Čechowé i Morawané nebyli powinni konati služby wálečné kromě hranic králowstwí.[124] Korunowání to bylo
prwní, kteréž wykonáwal arcibiskup, ne Mohucký wíce,
ale Pražský, a dálo se s welikau slawností dne 2 září 2 Sept.
1347 jak na králi, tak i na králowně Blance. Po skončeném w kostele sw. Wíta obřadě weškeré panstwo
slawným průwodem odebralo se do Starého města Pražského, kdežto na weřejném trhu sw. Hawla,[125] w síních
schwálně k tomu cíli postawených a wší nádherau ozdobených, korunowační hostina odbýwána byla. Služby
panské u stolu králowa přitom páni Čeští konali

---

123) Za přední tu přítomné příslušníky koruny České udáwají se: arcibiskup Arnošt, biskupowé Olomucký, Wratislawský a Litomyšlský, králůw bratr wéwoda Jan, Mikuláš Opawský a Ratiborský, Bolek Opolský a jiných patero Slezských knížat, pak páni Čeští: Jošt z Rosenberka, Wilém z Landšteina, Pertolt, Čeněk a Jindřich z Lipé, Hynek Berka z Dubé, Waněk a Beneš z Wartenberka, Ješek z Michalowic, Hynek z Waldšteina, Hynek ze Žlebůw, Oldřich a Jindřich ze Hradce, Ješek z Krawař a j. w.

124) Pelzels Urkundenbuch num. 192, na str. 189.

125) Tam kde za naší doby stojí tak řečené „kotce", za Karla IV ještě odbýwán byl trh weřejný pod širým nebem.

1347 koňmo. [126] Nazejtří potom položil Karel základní kámen ke chrámu sw. Marie Sněžné na Nowém městě posawad stojícímu, kdežto založiti hodlal klášter Karmelitánský.

Když slawnosti korunowační odbýwány byly, podařilo se Karlowi, nakloniti stawy říše swé ku prospěchu swému tak, že nehledě na swobody jim práwě pojištěné prohlásiti dáti mohl walnau hotowost wálečnau proti císaři Ludwíkowi. Ke strhnutí se wojska wykázáno pohraničné město Domažlice. Tudíž ustanowiw bratra swého Jana za zpráwce zemí České i Morawské,
13 Oct. dne 13 října z Prahy wytáhl do pole. Ale již na cestě docházely ho nejisté powěsti o náhlé smrti mocného protiwníka jeho; dne 16 října přijew do Domažlic,
11 Oct. obdržel tam poselstwí určité, že dne 11 října císař Ludwík při honbě na medwědy w okolí Mnichowském, mrtwicí raněn byw, s koně swalil se bezduchý. [127] Že w nenadálé té katastrofě spatřowaw bezprostředné boží působení ku prospěchu swému, welikau z ní jewil radost, to prominauti sluší nábožnému jeho přeswědčení; wětší počet lidí saučasných nesmýšleli jinak. To wšak mu nebránilo pokračowati u wálečném pochodu swém. Když pak nyní nenalezaje w Bawořích odporu, přijat a přiwítán byl slawně co král Římský nejprwé we Štrubině, potom pak i w Řeznu: rozpustil opět wojsko

126) Facta est domus convivii in civitate Pragensi in foro prope S. Gallum, et circumdata pannis et staminibus sericeis, et omnibus laute ministratum. Ipso die venientes barones regni Boemiae, singuli secundum statum suum, officia sua novo regi in dextrariis coopertis exhibuerunt, et ad mensam, prout moris est, servierunt. *Beneš de Weitmil* p. 343; srown. Francisci chron. ap. Dobner, VI, 309—10.

127) Psaní o tom, od Karla dané Pražanům, čte se w rkp. formuláře Oseckého.

swé, aby nedal ani jemu příležitosti ke drancowání, 1347
ani lidu obecnému w Němcích příčiny ke stížnostem. Jen poměrně malá družina zůstala při něm, a w ní zejmena wéwodowé Rudolf Saský a Mikuláš Opawský, Jan biskup Olomucký a jiní. Ale brzy bylo mu nabyti té zkušenosti, že přicházeje u menší síle, nalezal i méně ochotné poslušenstwí. W Normberce, kamž tudíž se zabral, musel s tamějšími purkrabími teprw umlauwati se, nežli mu město otewřeno a w něm weřejně holdowáno bylo. Meškaw tam od 31 října do 3 prosince, m. Nov.
widěl se nucena, přinášeti znamenité oběti šlechtě ze wšech končin Německých k němu se hrnaucí, aby uznán byl od ní za krále. Mezi prwními a předními, kteří spůsobem tím získáni byli, jmenují se hrabata Eberhard i Oldřich z Wirtenberka i Ludwík z Hohenlohe. Potom táhnuw do Šwáb a do Poreyní, nawštíwil města Štrasburk, Basileji, Hagenow, Špíru, Wurmus a Mohuč, ale i tam potkáwal se tytýž se smysly různými a poslušenstwím nejistým: strana zajisté Baworská, wždy ještě mocná, počítawší tam nejodhodlanější swé přiwržence, plýtwala u nich wětším počtem, ne sice skutečných propůjčení, ale podáwaní wšelikých naději, slibujíc nad to, že brzy zjedná říši jiného panowníka.

Dne 7 ledna roku 1348 sešli se w Oberlahnsteině 1348
nad Rýnem, ležícím zprotiwa Rense, splnomocněnci 7 Jan.
Jindřicha z Virneburka, Mohuckého někdy arcibiskupa od papeže ssazeného, též Ruprechta falckrabě Rýnského a Ludwíka markrabě Braniborského, a přisaudiwše wolitelský hlas Saský přítomnému též splnomocněnci Ericha wéwody Saso-Lauenburského, přikročili s ním pospolu k wolení nowého krále Římského, — podiwnému to jistě wolení, kteréhož osobně aučastniti se ani jeden z wolitelůw si netraufal! Eduard III, před dwěma léty

1348 tak slawně swítěziwší w boji, zdál se sbromážděným prokuratorům býti k důstojenstwí tomu nejhodnějším, a prohlášen tudíž co zwolený král Římský.

O skutku tom dowěděw se Karel IV w Mohuči, kdežto se starým strýcem swým Balduinem, kurfirstem Treverským, byl w poradách, wyprawil k Eduardowi III zwláštního posla swého, markrabě Wiléma z Julichu. Bylť zajisté již brzy po bitwě u Kreščáku dal se s ním do wyjednáwaní, aby sklonil ho k uzawření pokoje s Francií, a byl již také od něho uznán za Římského krále; [128] tím wíce bylo se nadíti, že opatrný Eduard, měw již dosti činiti s Francií a Škotskem, bude na rozpacích, rozmnožiti ještě počet nepřátel a nesnází swých. Nicméně zdá se, že titul císařský dlauho byl wnadau jeho ctižádosti; a jen proto, že parlament Anglický protiwil se takowým jeho plánům zahraničným, odhodlaw se konečně odepříti se té wolby, wyprawil
23 Apr. sám dne 23 dubna 1348 poselstwí ku Karlowi IV, aby s ním uzawřelo zase přátelstwí. [129]

Po tomto zdaru následowal druhý, neméně důležitý: uznání a holdowání od Rakauského knížete Albrechta Chromého. Jednání o to sice při prwní schůzi králowě
m. Mai. s ním na počátku máje 1348 [130] nezdařilo se, protože

---

128) We dwau psaních Karlowi IV dne 12 Oct. a 1 Dec. 1346 daných, oslowil ho Eduard nejednau titulem „Vestra Caesarea Majestas“ a „Vestra Imperialis Celsitudo“, jakož čísti jest ap. Ludewig Reliquiae MS. V, p. 465—469.

129) Dle listin na témž místě ap. Ludewig (p. 459—465) podaných, kdežto sice léta panowání Eduarda III nezpráwně počítána jsau.

130) Že dne 14 máje 1348 Karel přítomen byl we Znojmě, to doswědčuje list od něho tam toho dne Jindřichowi z Walsee na léno daný (Orig. w c. k. tajném archivu). A poněwadž

Karel IV neswolil k Albrechtowě žádosti, aby wypowěděl ze swých zemí hraběte Kunrata z Hardeka, jenž proti wůli Albrechtowě oženil se byl s Kateřinau, dcerau někdy knížete Rakauského Leopolda: [131] ale brzy potom Albrecht rozmyslil se lépe, sám přijel ku králi do Brna, i s manželkau swau a se syny Rudolfem i Fridrichem. Tu pak konečně uzawřeno manželstwí, již dříwe nawrhowané, mladého knížete Rakauského Rudolfa s Kateřinau, druhorozénau dcerau králowau, a dne 26 máje wydal Karel, co král Římský, Albrechtowi obyčejné potwrzowací listiny na privilegie země Rakauské. Poněwadž pak jeden kus w nich zněl w ta slowa, že wéwoda Rakauský oprávněn byl přijímati od císařůw propůjčení swých manstwí jen we wlastní swé zemi: protož i Karel zajel si tudíž do Seefeldu w Rakausích (na hranicích Morawských), a přijaw tam řádné od knížete holdowání, dne 5 čerwna udělil mu léna jeho s welikau slawností. Také tu odewzdána jest kněžna Kateřina budaucímu tchánu a tchyni, aby napotom co newěsta wychowáwána byla na dwoře jejich. Tímto způsobem událo se auzké spojení mezi Čechami a Rakausy, ačkoli Albrecht wymínil sobě byl tu přízeň, aby wálky proti Baworům aučastniti se nemusel. 1348 26 Mai. 5 Jun.

Císařowa wdowa Marketa nicméně nepřestáwala pobádati strany swé k nowým wolbám. Stranníci její

---

téhož času kníže Albrecht i s manželkau swau byl w Mailberku neb u Lawy (srown. Pez, I, 968, Steyerer p. 140—1), protož není pochyby, že do té doby náležela prwní těch knížat schůzka, o kteréž wyprawuje Albert. Argent. pag. 146.

131) Skutek tento měli by uwážiti němečtí oni spisowatelé, ježto neostýchali se hlásati, že Karel we swých wyjednáwaních a umluwách, pro nabytí swého prospěchu, nebráwal ohledu na mrawnost neb nemrawnost těch kterých prostředkůw.

1348 sešedše se na počátku měsíce června, nabídnuli korunu Římskau synowi císařowu, markrabi Ludwíkowi, kterýž jí nepřijal. Potom zwoliwše skutečně Míšenského markrabi Fridricha, podáwali mu spolu k manželstwí owdowělé císařowny samy: ale ani on nejewil chuti, pokusiti se o čest tak nebezpečnau. Oprawdu, kterak mohl který kníže říšský ještě nadíti se, že obstojí w důstojenstwí tom proti Karlowi, proti knížatům jeho již uznawším, a proti papeži wesměs, když powážil, že předchůdce jeho Ludwík ani w zápasu proti jedinému papeži neobstál? Toho zajisté žádný z nich nadíti se nemohl, žeby Klemens VI dal se nakloniti k jeho uznání naproti Karlowi IV, zwláště anby byl býwal zwolencem jen menšího počtu kurfirstůw. A pro Míšenského markrabi bylo nabídnutí takowé tím powážliwější, anby uwalil byl na dědičnau zemi swau wálku téměř nekonečnau se sausedními Čechami. Odepřew se tedy náwrhu také on, wstaupil nezadlauho do umluwy s nowým králem Římským, jako jiní.

Po takowých zkušenostech strana Baworská ukázala se konečně powolnau býti k wyjednáwaní, a za prostředníka i rozsudího wolila Rakauského Albrechta wšeobecně wáženého. Ustanowen sjezd knížat do Pa-
27 Jul. sowa ke dni 27 července, jenž i s obau stran hojně byl nawštíwen; markrabě Ludwík sám dostawil se k němu s 2000 jezdci. Ale wyjednáwaní tu sotwa počaté rozrušilo se náhle, z příčiny nedosti známé, [132] a strany

132) Prawí se ap. Albert. Argentin. p. 146, že když náhle roznesla se (lžiwá) powěst, žeby Karel IV propůjčil byl synům krále Anglického a markrabě Julišského Holland a Seeland, markrabě Ludwík zapřisáhl se, že nikdy ho neuzná za krále Římského. O jednání Pasowském podáwá Kurz we swé Gesch. Albrechts des Lahmen dwé listin.

obě rozešly se zase u wětší newoli, nežli se byly sešly. 1348
I pozdější pokusy, dorozuměti se obapolně, nedošly cíle
swého. Karel opustiw Pasow zároweň s knížetem Albrechtem, nalezal se s ním dne 1 srpna ještě w Linci, když 1 Aug.
manželka jeho Blanka w Praze, po krátké nemoci, nenadále skonala.

Mezitím naskytnul se proti markrabi Ludwíkowi nowý nepřítel, a to w osobě i podnes ještě záhadné tak řečeného *falešného Waldemara* Braniborského. Člowěk půwodu neznámého, [133] ale zemřelému r. 1319 markrabi Waldemarowi (Wladimírowi?) welmi podobný, a wšech podrobností z žiwobytí jeho dokonale znalý, wstaupil nyní do weřejnosti s ujišťowáním, že on byl prawý onen markrabě, r. 1319 nezemřelý, ale za příčinau hříšného swědomí tajně do ciziny ušlý, a wrátiw se nyní ze mnoholeté pauti, dožadowal se práw swých zase. I poněwadž dokonale wyhowěti uměl úkolu swému knížecímu w každém ohledu a směru, nabýwal drahně příwrženců̂w jak w zemi Braniborské, tak i kromě ní. Osoby, které nebožtíka za jeho žiwobytí welmi blízko byly powědomy, uznáwaly ho nyní, a knížata Rudolf Saský, Albrecht Meklenburský i Albrecht Anhaltský, od Karla IV wyzwáni bywše, swědčili pod přísahau,

---

133) Od sauwěkých lidí jistilo se, že to byl mlynář, jmenem Rehbock, poddaný wéwody Rudolfa Saského, a nastrojený od něho i od arcibiskupa Magdeburského. Contin. chron. Leob. ap. Pez, I, 969. Albert. Argentin. 146. Rebdorf p. 635. Histor. de Landgraviis Thuringiae ap. Pistor. Struve, I, 1346. Hermanni Corneri chron. ap. Eccard. II. 1090. Georg. Torquatus ap. Menken, III. 395. — Že ale o muži tom nedá se říci, žeby byl býwal sprostým podwodníkem, uznati sluší s Buchholzem (Gesch. von Brandenburg, II, 408 sl.).

1348 že on byl ten prawý a skutečný Waldemar. [134] Nelze nám wěděti, dalli se Karel IV wšemi těmi seznáními přeswědčiti skutečně: ale zdá se, že použiw nahodilého a nenadálého prostředku toho, [135] aby uškodil nepříteli nespanilomyslnému ani autlocitnému, newykročil z oboru swého práwa. Již w měsíci září 1348 uznal dobrodružného muže toho za prawého markrabi Waldemara, i dal najímati w Čechách i w Němcích lid branný, aby mu pomoženo bylo k uwázaní se w celau marku Braniborskau. [136] Také ještě téhož měsíce odebraw se osobně
2 Oct. do (dolejší) Lužice, dal si ji dne 2 října od nowého pretendenta odstaupiti formálně, i propůjčil mu pak Braniborsko co léno s obyčejnau slawností; spolu pak, poněwadž již letitý tento Waldemar nemohl nabyti ještě dědicůw přirozených, pojistil knížeti Anhaltskému nápad toho markrabstwí. Ludwík, jehožto dosawadní wláda byla u lidu nenáwiděna, nepodržel w zemi nic wíce, nežli města Briezen a Frankfurt nad Odrau. W posledním byw sám obležen, bránil se wšak udatně, i zachowal se w jeho držení.

---

134) Hermann. Corner l. c. Později (ještě r. 1348) zřídil Karel IV i zwláštní auřední kommissi k wyšetření té wěci, kteráž podala tentýž resultát. Gerke, cod. dipl. Brandenb. II, 574. Pelzel na str. 228 sl.

135) Proti slowům nowějších spisowatelůw, ku př. Buchnera, žeby Karel IV sám byl falešného Waldemara wymyslil a nawedl, poznamenáwáme jen totik, že žádný swědek sauwěký, ani osobní nepřátelé Karlowi sami, neprojewili takowého zdání ani podezření, a že tudíž slowa takowá swědčí jen o neswědomosti a zlowolnosti. Srow. Pelzels Apologie Karls IV str. 29—33.

136) Diplomatarium Caroli IV ap. Menken, III, 2021. Beneš de Weitmil pag. 351 sq.

Pro konečné spořádaní wěcí Braniborských a Lužických opowěděl byl Karel walný sjezd knížat do Wittenberka ke dni 1 prosince 1348. Mezitím nawštíwiw Wratislaw dne 7 listopadu, nabyl tam pro sebe Namyslowa kaupí, Frankenšteina pak zástawau; toto za příčinau, aby čím dále tím wíce obmezena byla moc Bolka Swídnického, wždy ještě nepřátelského. A wšak když po příjezdu krále Kazimíra Polského do Namyslowa odstraněna wšeliká mezi králi nedorozumění, a dne 22 listopadu auplně obnoweno předešlé mezi nimi přátelstwí, ponechal Karel Bolka i dále ještě s pokojem. Na sjezdu Wittenberském wydal dne 2 prosince Otto Magdeburský arcibiskup Karlowi lenní listy o Lužici, ježto patřila byla manstwím k témuž arcibiskupstwí, a mnozí páni Němečtí přihlásili se nowě ke straně Karlowě. Poněwadž pak té doby markrabě Ludwík, přijew do Drážďan osobně, opět přemlauwal markrabě Fridricha ku přijetí koruny Německé, protož pospíšil si tam z Wittenberka i Karel, a pobyw celé čtyři neděle w Drážďanech, utwrdil markrabě (jemuž již dříwe dne 31 října darowal byl dům w Praze) w oddanosti také dalšími ještě propůjčeními a smlauwami.[137]

1348 — 1 Dec. — 7 Nov. — 22 Nov. — 2 Dec. — 31 Oct.

137) Listiny od Karla markrabím dané, jedna ze dne 31 Oct., dwě ze dne 21 Dec., nacházejí se we král. Saském hlawním státním archivu w Drážďanech; listiny zase od markrabí wyšlé, dwě ze dne 21 Dec., jedna ze dne 3 Januar. 1349, w cís. kr. tajném archivu we Wídni; poslední tištěny jsau také w Pelzels Urk. Buch n. 162—4. Datum „Samstag vor dem Ostertage" oprawiti sluší w „S. vor dem Oberstentage". Čtwrtá listina od markrabí daná dne 4 Jan. 1349, chowá se podnes w král. korunním archivu Českém w Praze. Markrabě w ní se zawazuje, pomáhati Karlowi proti knížatům Bavorským, počínaje od wánocí příštích.

1349 Wida Baworský Ludwík, že žádný mocnější kníže nechtěl se mu propůjčiti ke wzdorokralowání w Němcích, konečně zamyslil hledati swé doby mezi těmi pány, kteří wlastně jen řemeslem wálečnickým žiwili se, a jal se poraučeti straně swé statného bojowníka, hraběte Günthera ze Schwarzburka na Arnštadtě, jehož celé panstwí prostíralo se sotwa na jednu míli čtwercowau, jenž wšak, co prawý wzor německého Condottiera té doby, nemalého byl nabyl sobě jmění.[138] Ten konečně,
30 Jan. když knížata strany Baworské dne 30 ledna 1349 jmenowali ho králem Římským, swolil ku powolání takowému; patrně zajisté bylo mu při tom wíce získati nežli ztratiti. Lidé té doby diwili se, že tak lehce propůjčil se ke hraní w pauhé frašce;[139] nebo kromě jeho wolitelůw a jejich manůw, nenašla se ještě nežli tři města, ježto přiznala se k němu: Frankfurt, Friedberg a Gelnhausen. I sami jeho nejbližší příbuzní, hrabě Jindřich z Hohenšteina i dwa bratří, Jindřich a Günther hrabata ze Schwarzburka, přidrželi se Karla IV.[140]

A wěru Karel IV nowau tauto wzdorowolbau tak málo znepokojiti se dal, že staral se té doby o potřeby docela jinorodé. Již wloni byl, co wdowec, jal se wyjednáwati s králem Anglickým, aby obdržel k manželstwí dceru jeho Isabellu, a Eduard III byl ještě dne

138) Vir robustus, bellicosus, strenuus et prudens in bellis, qui in servitio Henrici Moguntini et quondam Ludowici principis plurimum laboravit, quique in pluribus conflictibus feliciter praevalens propriis, capiendo et talliando barones, plurimum est ditatus, — tak chwálí ho jeho přiwrženec Albert. Argentin. (wlastně Matth. Nüweburg) p. 150.

139) Et communiter derisio videtur hominibus, quod hic de regno se intromittit, — prawí Jindř. Rebdorf p. 636.

140) Dle listiny ze dne 10 Januar. 1349 w c. k. tajném archivu.

1 února 1349 splnomocnil Wiléma markrabě z Julicha 1349
k uzawření swatební o tom smlauwy. Když pak dwůr 1 Febr.
papežský prohlásil se proti spojení takowému, a nastaly
také jiné nesnáze, odhodlal se Karel zajeti si až k moři
sewernímu, aby osobním swým přičiněním odstranil,
byloli možné, wšecky w té wěci překážky. Dle swědectwí
několika listin zdržowal se dne 27 února 1349 we 27
Westkerku na Seelandském ostrowě Tholen; není známo, Febr.
přijelli tam také král Eduard s Isabellau. [141] Tam wšak
sešlo konečně se swatebního toho náwrhu, a Karel wrátil
se s takowým chwatem do Poreyní, že dne 1 března již 1
byl zase w Reyno-Kolíně, a o tři dni později, dne Mart.
4 března, w Bacharachu až i swatbu swau slawiti mohl 4 Mart.
s kněžnau *Annau*, dcerau Reynského falckrabě Rudolfa. [142]

Není wůbec známo, kterak přijíti mohlo ke swatbě té, wšem lidem té doby neočekáwané: ale spěch neobyčejný, za kterýmž ona w několika dnech nawržena, uzawřena i prowedena byla, slauží za důkaz, že falckrabě Rudolf nerozmýšlel se ani na okamžení, státi se tchánem dosawadního protiwníka swého, a za cenu té cti propůjčiti se mu we mnohých wěcech welmi důležitých: pojistil zajisté již hned téhož dne 4 března [143]

---

141) Srown. Pelzela na str. 244. Rymer tom. III, A. 46. Diplomatarium Caroli IV ap. Menken, III, 2035 num. 32.

142) Když tedy Albert. Argentin. p. 141 a nowější spisowatelé po něm píší, že Karel krátce po dni 22 Febr. strachem wyhnul se weliké moci Güntherowě u Kasslu (proti Mohuči), snadno jest seznati, kolik w tom prawdy, když se wí, že Karel, pobyw w Reyně-Kolíně až do dne 17 Febr., po dni 22 Febr. nacházel se již, jestli ne na ostrowě Tholen, aspoň na cestě k němu.

143) Že také oddawky již 4 Mart. w Bacharachu samém slaweny byly, swědčí *Francisci chron.* ap. Dobner, VI, 315: In die

1349 dceři swé a jejímu manželu nápad hořejší Falce, na hranicích Českých.

Když tímto spůsobem i nejstarší a nejmocnější kníže domu Baworského připojil se ku Karlowi IV, měl tento napotom ještě méně příčin báti se protiwníka swého. Není pochyby, že falckrabě při nowém swém spojení wyminil byl sobě cesty, kudyby Karla i Günthera, owšem na základě ustaupení tohoto, urownati a smířiti mohl. Rozepsán tedy sněm říšský do Špíry ke
22 Mart. dni 22 března, a pozwán k němu ode knížat samých
také Günther. Když pak po dlauhém čekání ukázalo se, že on raději sahal ke zbrani, nežliby se podáwal k jednotě, prohlásil sněm wálečnau proti němu wýprawu
1 Mai. ke dni 1 máje. [144]

Karel opustiw Špíru teprw po 5 máji, rozložil se
11 Mai. wojskem swým dne 11 máje polem u Mohuče. [145] Hrabě
Eberhard z Wirtenberka byl wrchním jeho wojewůdcem. Brzy potom přeprawiw se přes Rýn, podnikl několikero půtek s wojskem od Günthera sebraným, jichžto následkem Günther, mezitím do těžké nemoci upadlý a ode mnohých opuštěný, zawřel se do Eltweilu, a tam obležen byl. Když tedy markrabě Ludwík Braniborský, jenž tu sám přítomen byl bez wojska, přeswědčil se, že Günther nedlauho bude moci udržeti se, dal se opět
26 Mai. u wyjednáwaní s Karlem IV, kteréž již dne 26 máje

translationis S. Wenceslai, quae fuit quarta feria post (čti *ante*) Reminiscere, — fuerunt nuptiae solemniter celebratae in castro Bacharaco super Rhenum. Zápis falckrabůw ze dne 4 Mart. 1349 nachází se w c. k. tajném archivu we Wídni.

144) Albert. Argentin. p. 151. Diplomat. Caroli. ap. Menken, III p. 2033 n. 28 a p. 2035 n. 32. Rebdorf p. 636.

145) Srown. Pelzl Leben Karls. I, 251.

pod Eltweilem tím skončilo se, že jak Günther ze Schwarzburka, tak i jeho přiwrženci wšichni, uznawše Karla IV za jediného krále Římského, zápisy wlastnoručně zapečetěnými [146] slíbili jemu wšecko učiniti, co jemu jakožto králi Římskému náleželo; začež Karel zapsal Güntherowi 20.000 hřiwen stříbra, knížatům pak Baworským pojistil země jim příslušné, i slíbil přičiniti se i osobně u papeže Kłemensa VI o jejich absoluci. Tím konec wzaly mnoholeté půtky o trůn říše Německé. Radost nad takowým zdarem pohnula Karla k welikomyslnosti také naproti dosawadním nepřátelům; když Günther umřel dne 12 června 1349, poctil jeho pohřeb sám swau přítomností. [147]

1349

12 Jun.

146) Popsáni jsau u Pelzela, I, 254—6, a někteří chowají se posawad w c. k. tajném archivu. Kterak Schlosser (I, 554—5) psaní Karlowo (ap. Menken, III. 2035 n. 33) nazwati mohl manifestem lhářským, jest nám tak málo pochopiti, jakož ani poznati neumíme, kde by we wýminkách toho sjednání pro Karla co potupného bylo. Jeli pak potupné, obdarowati protiwníka, jenž se podrobuje? aneb jeli to slawnější pro dárce, když dar jest skrowný? Mohlli Günther tak snadno wyplatiti a rozpustiti wojsko swé bez Karlowy pomoci? Aneb zasluhujeli to porok, když Karel uwoluje se k obětem pro nawrácení a ujištění pokoje w říši tak dlauho pohřešowaného? Ostatně srownati sluší Pelzels Apologie Karls IV (na str. 38—44), a w ní obšírný i důkladný wýklad dotčeného psaní Karlowa.

147) Günther onemocněw na počátku máje we Frankfurtě (contractus est manibus, *Rebdorf* p. 636), dal zawolati k sobě slawného té doby lékaře, M. Freidanka. Když pak tento podáwal mu léku, poručil mu Günther, píti z něho prwé sám; což tento učiniw, zblednul prý hned a umřel po třech dnech; o Güntherowi prawí se pak, že opuchnul na celém těle. To nicméně nepřekáželo mu, wydati se do pole, a teprw dne 12 Jun. skonal, proklínaje wlastní stranu swau. I ačkoli

1349 S jakými wšak ještě nesnázemi potkáwalo se wšestranné narownání wěcí Německých, zwláště u papeže Klemensa VI, i s jakým úsilím Karel IV o pokojné a šťastné jejich odstranění se snažil, — o tom wyprawowati ponecháwajíce historii Německé, [148] — pospícháme

wšichni letopisci té doby psali, že byl otráwen, neodwážil se předce žádný, uwodíti proto Karla w podezření. *Albert. Argentin.* prawí p. 151: Creditur famulum medici injecisse potioni venenum; a *Chron. Sanpetr.* p. 340: Miserabiliter intoxicatus est, ut indubitanter creditur, per consilium et auxilium ipsorum principum (totiž knížat Bavorských, ježto ho byli wolili). Nicméně možné jest, že ani owšem otráwen nebyl. Když pak Buchner (VI, p. 22) píše: Karl — war verworfen genug, durch einen Arzt Freidank dem Könige Günther Gift reichen zu lassen," — zasluhuje tak zlowolná neswědomitost pokáraní nejostřejšího.

148) Bohdá owšem že důkladnější a sprawedliwější, nežli posawad w Němcích, ohledem na Karla IV, psáwati ji bylo w obyčeji. Takto ku př. píší téměř wšichni dějepisci, že po konečném srownání dne 26 máje 1349 Karel musel se podrobiti nowé wolbě a nowému korunowání, nedbajíce toho, co proti tomu Pelzel (Leben Karls IV, I, 266—268, Apologie Karls IV p. 38), a také Pubička (chronol. Gesch. Böhmens, VI, 360) s dobrým důwodem přednesli. Slušíli pak wěřiti skutečně, že někdejší knížata Němečtí byli takowí milowníci komedie, aby po uznání platnosti wolení prwního, pro forma naléhali ještě i na wolení druhé? Neboť přiznawací listiny ze dne 26 máje 1349 jsau pohotowě i před rukama, i nedají se odčiniti ani sebe bystřejším mudrlantstwím. A když Karel, při korunowání manželky swé Anny w Cachách dne 25 Jul. 1349, dal sobě skrze arcibiskupa postawiti korunu na hlawu w onom chrámě, we kterém měl byl sám také korunowán býti co král Římský, byloli to pak skutečné nowé korunowání, a ne raději obnowení obyčeje we středowěku téměř wšedního? Obecný lid mohl tím klamati se, nikoli osoby, jichžto se to blíže týkalo, aniž potomstwo dějin znalé. Pelzel

raději, wrátiti se zase do Čech samých, a obírati se tu 1349
líčením welikolepého i blahodárného působení Karlowa w dědičné jeho říši.

Byloli nápadné, že Karel, uwazowaw se u kralo- 1348
wání nad říší Římskau čili Něměckau, newzdal se, za příkladem některých swých předchůdcůw, hned také wlády w dědičných zemích swých, dá se to, mimo jiné příčiny také tím wyložiti, že z celé duše swé předewším puzena se cítil, *wládnauti* a *wladařiti* oprawdowě, t. j. prowozowati w žiwotě národním idey prawé politiky; což w Němcích, kdežto sotwa stín moci králowské ho došel, téměř nemožným se bylo stalo. Již za mládí prohlédaje okem budaucího panowníka země w Europě co do civilisace nejpokročilejší, Francii a Italii, hojně byl sebral náwrhůw k oprawám we státu jak blahodárným, tak i potřebným, z nichž za kralowání otcowa jen jeden jediný údálo se mu we skutek uwesti, církewní totiž emancipaci Čech. Jakmile wšak wrchní wláda w zemi dostala se do jeho wlastních rukau, jal se hned jewiti w tom směru činnost tak welikolepau a wšestrannau, že při uwažowání jí nelze jeho duchu odepříti swrchowané úcty. Neboť nebyly to marné sny,

---

namítá práwem, že o formálním nowém korunowání, kdyby skutečně bylo se stalo, nikdoby ohlasněji byl se nerozpisowal, nežli Albert. Argentin., a že ze slow Rebdorfowých wyswitá prawý opak toho, co z nich powodíno bylo. — Ani nowější Böhmerowo dílo pohrobní Regesta Imperii, VIII, r. 1874 w Inspruku od Alfonsa Hubera wydané, nepřeswědčuje nás o wěci té dostatečně, dopauštějíc i jiný wýklad rozumný. — Awšak s Němci o Karlowi IV i za naší doby darmo jest se hádati. —

1348 ani fantastické theorie, ani chautky nějakého podiwína, o kteréž on snažil se: wše zajisté, cokoli předsebral a založil, howělo skutečným potřebám wěku swého, slaužilo wůbec nejušlechtilejším aukolům člowěčenstwa, i wyznamenáwalo se také we prowedení swém téměř weskrze neobyčejnau whodností a prawým wypočtením prostředkůw k cíli wedaucích.

Jak welice as nedočkawým byl na uskutečnění zámyslůw swých, dá se již z toho poznati, že brzy po bitwě u Kreščáku, a dříwe nežli wrátil se do Čech, požádal byl papeže o udělení potřebných fakult pro *wysokau školu,* kterau chystal se založiti w Praze, a obdržel již také dne 26 ledna 1347. [149] Ale těžké boje s císařem Ludwíkem, a potřeba i po jeho smrti domáhati se uznání a poslušenstwí w Němcích, překážely prowedení toho, až když po holdowání jemu knížat a
m. Febr. měst Poreynských, ku konci měsíce února 1348, wrátil se do Prahy. Swolaw tu stawy králowstwí Českého k walnémn sněmu, a oznámiw jim blahodárné aumysly swé, i obdržew k nim swolení, udělil jim Římskokrálowskau i Českau sankci swau s wětšího dílu dne
7 Apr. *7 dubna 1348* (pondělí po neděli Judica), kterýžto den skrze to památným se stal w dějinách Českých.

Prwní a nejdůležitější wěc bylo ustanowení a určení *státopráwních poměrůw* Českých, jak zahraničných, tak i domácích. Pročež potwrdil, co král Římský, ku prosbě

149) Mnozí nowější Němci zazlili mu to welice, že ucházel se u papeže o dowolení založiti universitu. Ale dle zdání středowěkého náleželo udělowání učených gradůw (doktoratu atp.) do područí moci ne swětské, nýbrž duchowní; a jen zaručením toho, že učená důstojenstwí, udělowaná od Pražské university, uznána budau w celém křesťanstwu, mohl Karel netoliko professory, ale také študenty, swoláwati do Prahy.

wšech stawůw Českých, třinácterými toho dne wyda- 1348
nými majestáty, s wětšího dílu pod zlatau bullau: 1) swobody a práwa králowstwí Českého wůbec naproti Římské říši; 2) císaře Fridricha I privilegium ze dne 18 ledna 1158; 3) cís. Fridricha II zlatau bullu o swobodném wolení krále Českého, kteréž wšak tím wýkladem obmezeno bylo, že nastati mělo teprw po auplném wymření panujícího rodu králowského; 4) téhož Fridricha II zlatau bullu ze dne 26 Jul. 1216; 5) krále Richarda potwrzowací listinu ze dne 9 srpna 1262; 6) a 7) krále Rudolfa Habspurského dwé zápisůw ze dnůw 4 březnа i 26 září 1290 o náležejícím králi Českému auřadu nejwyššího číšnictwí a wolebním práwu w říši Římské; 8—10) téhož trojí zápisy ze dnůw 22 čerwence a 25 i 26 září 1290 o práwě Českém we Wratislawi, a 11) krále Albrechta zápis ze dne 17 listopadu r. 1298. We dwanácté listině wykládal o manském poměru Morawy ku koruně České, k Morawě počítaje nejprw zemi Morawskau samu w sobě, potom biskupstwí Olomucké a Opawské wéwodstwí, co částky její; a we třinácté konečně spojil či raději sjednotil s Čechami celé Slezsko, i kraje Budišínský a Zhořelský, na wěčné časy budaucí. [150]

Aby spořádal také wnitřní poměry práwní, a ustálil je jistými a nezměnnými, tudíž psanými zákony, dal za

150) Originály wšech těchto listin nacházejí se w c. k. tajném archiwu we Wídni, některé duplikaty také w král. korunním archiwu w Praze. Jen čísla 5 nezachowal se wíce žádný original. W potwrzení té listiny mohlo jen nedorozuměním spatřowati se obnowení Otakarowých nároků na Rakausko, any předmětem jejím byly netoliko Rakausy, ale i Čechy a Morawa samy. Sice museloby také č. 2 powažowáno býti za obnowení pretense na poplatnost Polskau.

1348 příkladem předchůdce a děda swého, Wáclawa II, sepsati pod wlastním dohledem swým zwláštní *zákonník*, tak řečenau *„Majestas Carolina“*, kterauž bezpochyby na témže sněmu r. 1348 předložil stawům Českým, aby ji přijali.[151] Jakož sám wyznal, směřowal tím zwláště k tomu, aby u potomkůw swých wšeliké plýtwaní korunními statky, ježto za otce jeho zasadilo bylo králowstwí Českému tak těžké rány, učinil pro wšecku budaucnost naprosto nemožným; proto za welezrádu naznačil každé při něm účastnění se, přímé neboli nepřímé. Ordalie čili tak řečené saudy boží zrušil docela, jakožto zlomyslné pokaušení boha, zapowídal wšeliká spolčowání se poddaných mezi sebau, jakož i odpowědná záští, obmezil propůjčowání statkůw pozemských stawům a spolkům duchowním, a hleděl wíce a wíce šířiti rozdíly mezi stawy; w jiných wěcech potwrzowal téměř jen to, co s dáwna bylo w obyčeji a uznáno za práwo. Ale nowý byl požadawek ten, aby saudowé zemští w Čechách newynášeli nálezůw swých, jako posawad, dle toho co we které při sami „naleznau za práwo“, ale aby napotom přísně drželi se nařízení tohoto zákonníka. Stawowé wyžádali si času k rozmyslu, a po dlauhém wyšetřowání a hádaní se uznali to konečně za wěc welmi powážliwau, aby odstaupilo se od obyčeje

151) Majestas Carolina nenese w sobě žádného datum, rok tedy 1350 od nowějších dějepiscůw podkládán jen z důmyslu, protože Karel sám prawí w listině ze dne 6 Oct. 1355: *jam dudum* de consilio, voluntate, scientia et consensu nostrorum et regni nostri Boemiae principum et baronum, jura quaedam adinvenienda duximus. My wydawše dílo to r. 1844 we třetím dílu Archivu Českého (na str. 65—180) latině a česky, postawili sme tamtéž hojné k němu poznámky a oprawy z rukopisůw.

starodáwního, — jakož o tom brzy šíreji wykládati 1348
budeme.

Naproti tomu, co do jiného aumysla, byl nyní Karel šťastnějším, nežli Wáclaw II před 54 lety: náwrh o zřízení *university* w Praze potkal se tenkráte se wšeobecnau pochwalau, a zakládací její listina wydána téhož dne 7 dubna 1348 pod zlatau bullau. Ústaw ten byl u Karla IV přední jeho zálibau, kteréž i po celý žiwot největší wěnowal péči, a kteráž pojistila mu také nesmrtelnau zásluhu o uwedení a zwelebení naučného wzdělání, jak w Čechách, tak i w jiných zemích Europských. Chtělť universitu Pražskau zřízenu míti dle wzoru Pařížské, na kteréž někdy sám byl studowal; [152] proto rozdělena ona hned na čtwery fakulty, theologickau, juridickau, medicinskau a filosofskau, a we čtwero národůw: Čechy (spolu s Morawany, Uhry a Jihoslowany), Baworáky (s Rakušany, Šwáby, Franky a Rýňany), Poláky (se Slezáky, Litwíny a Rusy), a Sasíky (s Míšňany, Durinčany, Sasíky horními i dolními, Dány a Šwedy). Wrchní řízení, pode jmenem kancléře celé university, nemohl Karel za swého času nikomu swěřiti hodnějšímu, nežli byl Pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic: ale w čele weškerého sboru professorského bezprostředně stál rektor universitní, co rok z nowa wolený, a w čele jednotliwých fakult býwali dekanowé, také na rok wolení. Universitního stawení, ježto by do sebe pojímalo wšecky jak učitele, tak i učící se, nebylo s počátku, ale professoři držíwali swé přednášky wětším

152) *Beneš de Weitmil* p. 350: Volens ut studium Pragense ad modum et consuetudinem studii Parisiensis, in quo olim ipse rex in puerilibus constitutus annis studuerat, in omnibus et per omnia dirigeretur et regeretur.

1348 dílem každý we swém příbytku.[153] W theologické fakultě ustanoweno hned s počátku patero professorůw, z nichž jeden míwal čtení swá u sw. Wíta na hradě Pražském, ostatní, wesměs klášterníci, každý we swém klášteře. Pro učení práwu kanonickému powolán byl doktor práw z Bononie; jiným učitelem též třídy byl mistr Štěpan, arcibiskupůw kancléř. Medicině wyučowal nejprw mistr Baltazar Domažlický, a také m. Walther, někdy krále Janůw žiwotní lékař, přednášel o ní we farní škole Týnské, jejímžto byl rektorem. Prwních professorůw fakulty filosofské (facultas artium) ani počet ani jmena neudáwají se.[154] Již w následujícím roce (1349) udělowány na nowé universitě učené grady, ale teprw o několik let později, když počet učitelůw i učících se, přibýwaním lidí nauk milowných ze wšech téměř

---

153) *Chronicon universit. Prag.* (ap. Höfler, I, p. 13) prawí sice: An. 1348 Karolus imperator fundavit in Praga studium universale in theologia, jure canonico, medicina, et in artibus. Cujus locus *primo* fuit in domo contigua cimiterio S. Francisci, *post* in domo Lazari inter Judaeos, et *nunc* in domo Rotlebi in foro s. Galli (t. j. w nynějším Karolíně). Ale poněwadž o tom nikde jinde ani zmínky není, zdá se, že prwní ti domowé slaužili sice ku přednáškám, jako jiní, a wšak nebyli ještě prawau „universitau".

154) Co Balbin, Voigt, Pelzel ajw. uwodí za jmena prwních prý professorůw, nebráno jest ze pramenůw sauwěkých, ale z akt pozdějších, ježto dotčení professoři učili s wětšího dílu teprw o 30—40 let později. O počátcích university Pražské spolehliwých zpráw podáwají jen wydáwané od r. 1830 Monumenta historica universitatis Carolo-Ferdinandeae Pragensis, dosawad IV díly; potom kroniky Francisci ap. Dobner, VI, 316, Beneš z Weitmile (p. 349) a Beneš Minorita ap. Dobner IV, 32; konečně i některé ještě netištěné formuláře z té doby.

krajin Europských (i z Francie, Anglie a Italie) znamenitě se byl rozmnožil, založil Karel prwní stálau kollej pro dwanácte professorůw w domě Žida Lazara na Starém městě, kterauž i opatřil hojnau bibliotékau. [155] Tato kollej brzy potom přenešena do dnešního Karolína na blízku kostela sw. Hawla; podobnými pak dwěma kollejemi rozmnožena universita ještě před koncem XIV století. Karel IV míwal w tom zwláštní zalíbení, když přítomen býwal při disputacech a jiných weřejných aktech universitních, a skutkem i slowem pobádati mohl jak učitele, tak i učící se; také zachowala se ještě některá jeho psaní k nejstarším professorům, jimiž je prosil, aby neodwratitelnými nesnázemi a protiwnostmi zastrašiti se nedadauce, neochabowali w díle swém. Při tak bedliwé péči netoliko ústaw sám prospíwal utěšeně, ale i celé město, [156] ba poněkud i celý národ powznesli se k nowým a wyšším snahám, tak že co do wzdělanosti wynikati počali nad mnohé jiné národy w Europě. 1348

Také neudálo se tušim bez powzbuzení a přičinění králowa, že téhož léta 1348 wšickni w Praze žijící

---

155) *Beneš de Weitmil* p. 351: — instituit collegium magistrorum, — quibus bibliothecam fecit et libros pro studio — necessarios tribuit in abundantia etc. Roku 1370 kaupiw Karel po Wyšehradském děkanu Wilémowi z Hasenburka pozůstalau bibliotheku 114 swazkůw za 100 hřiwen stříbra, darowal i tu universitě (Beneš p. 405).

156) *Beneš* ib. p. 350: Et facta est civitas Pragensis ex studio hujusmodi famosa et celebris in terris alienis valde, et propter multitudinem scholarium tempora in eadem aliquantulum cariora fuere, quia multitudo maxima eorum illuc confluebat. Počet studujících prawí se že již za Karla wystaupil na 5—7000.

1348 *umělci*, malíři, sochaři a řezbáři, štítaři, zlatníci, miniatoři atp. sestaupili se w jednotu čili *bratrstwí*, a dali sobě zřízení, [157] kteréž již tím, že přes wšecky bauře potomních časůw až do století XVIII samo se udrželo, za whodné a pro prwní dobu prospěšné se býti ukázalo. Bratrstwí ono nahražowalo poněkud ústaw akademie umělecké, ku kteréž wěk onen ještě byl nedospěl, spojiwši umělce we zwláštní družstwo, a předepsawši pro wzdělání jejich jistá prawidla, kterážto owšem od pořádkůw řemeslnických na mále byla rozdílna. [158] Ale rozmanitá díla umělecká, k jichžto powstání wšude w Čechách Karel za panowání swého dáwal příčinu, znamenití umělci, jež ze Francie, z Italie a z Němec do Prahy powolal, a hojné milosti, wyznamenání a dary, jimiž je podělil, zjewným a nezwratným jsau důkazem, že wlastně on to byl, jenž powýšil krásné umění na onen wysoký stupeň kwětu, kterýmž Čechy za jeho doby nade wšecky krajiny w Europě se wyznamenáwaly.

I hlawní město Praha powýšeno bylo skrze Karla mezi nejpřednější města w Europě wůbec. Již dáwno byly zdi, jimiž s obau stran řeky Wltawy sewřeno bylo, [159] ukazowaly se býti příliš auzkými pro rostaucí

---

157) Písemnosti o něm z originalůw samých wytištěné nacházejí se w Rieggers Materialien zur Statistik von Böhmen, sešit 6, na str. 117—138.

158) Teprw císař Rudolf II dekretowal dne 17 Apr. 1595 za prawdu, že mistrowstwí we krásném umění rozdílné jest ode wšelikých řemesel, a umělec že nemá nazýwán býti řemeslníkem.

159) Zdi ty táhly se od král. hradu (kdežto nynější palác arcibiskupský zůstáwal již mimo waly) ulicí krokewní (dnes ostruhowau) dolůw k nowému trhu a skrze ulici Prokopowu tak, že nynější chrám Maltеský stál již kromě zdí měst-

wždy obywatelstwo,[160] a již za prwního krále Wrati- 1348
slawa počala byla předměstí na obau nábřežích stawěti a rozprostírati se. Karel pojal tu myšlenku, aby netoliko wšecka takowá předměstí potáhl do samé Prahy, ale aby spojil s ní také dosti daleký Wyšehrad. Dal tedy postawiti zeď tlustau s wysokými wěžemi a bránami od Wyšehradu směrem přímým k sewerowýchodu až do Poříčí, a we prostorách tím nabytých wyměřiti nowá náměstí a nowé ulice, i stawěti domy na mnohých místech wlastním nákladem. Základní kámen k wystawení tohoto Nowého města (kteréž delší čas Karlowým městem nazýwáno býti chtělo) on sám položil dne
26 března 1348,[161] a nowé zdi okolo něho dostaweny 26 Mart.
jsau we dwau létech. Obywatelům, ježto tam osaditi se chtěli, pojištěna jest auplná swoboda od placení daní na dwanácte let: ale každý, kdo si tam kaupil městiště, powinen byl před uplynutím měsíce začnauti stawěti, a w desíti měsících stawení dokonati. Nowé obci propůjčil Karel obyčejná městská práwa, aniž jí w čem

---

ských. Na prawém břehu objímaly zdi městské dnešní Staré město, wšak tak, že tak řečený František na řece, pak rejdiště a částka města Židowského, nacházely se již kromě těch zdí.

160) O lidnatosti tehdejší Prahy domýšleti se jest z události při r. 1328 dotčené, že Pražané k žádosti králowě we třech dnech postawiti mohli do pole 10.000 mužůw ozbrojených.

161) *Beneš de Weitmil* p. 346: Karolus — posuit primarium lapidem et fundavit novam civitatem Pragensem, protendens murum fortissimum cum valvis et turribus altissimis a castro Wissegrad usque in Porziecz. Sed et ipsum montem Wissegrad cinxit muro et turribus fortissimis, et totum opus consummavit infra biennium. O dni položení základu wiz pojednání Dobrowského w Monatschr. d. böhm. Museums, 1827, December str. 43 sl.

1348 howěl na ujmu města starého; a poněwadž toto městem nowým zewšad obklíčeno bylo, nařídil, aby dwě brány nowoměstské, Pořická i ta která wedla k Wítkowě hoře (nyní Žižkowu), náležely obci staroměstské po wše časy budaucí. Něco zwláštního byly tušim následující předpisy: že budaucí daně wyměřowati se měly dle welikosti, ne stawení, ale prostory, kterauž zaujímají, že domy Nowého města neměly zadlužowány býti přes polowici ceny swé, a wšickni řemeslníci, jako sládkowé, koláři, kowáři, klempíři a podobní, jichžto hřmotění býwá sausedům obtížno, (wyjma jediné zbrojíře a podkowníky) měli ze starého přestěhowati se do nowého města.[162] Na lewém břehu Wltawy předměstí Aujezd spojeno jest s městem, a celý tento díl města, přestáwaje nazýwati se Nowým městem, obdržel jmeno *Malé strany*, a i celý městys *Hradčany*, spolu s Pohořelcem a klášterem Strahowským, staly se částkau města Prahy. Znik a zdar nowé uniwersity, a přítomnost dwora Římsko-králowského w Praze, spůsobily tak rychlý náwal obywatelstwa nowého, že wšecky ty šíré prostory naplnily se brzy nowými stawbami a čilým žiwobytím, Karel IV pak mohl s wysokého hradu swého se sprawedliwau hrdostí ukazowati na nowé to město, co dílo swé.

Počaté již dnem 21 listopadem 1347 zakládaní na Nowém městě Pražském kláštera Benediktinského pro *obřad slowansko-katolický*, do něhož powoláni byli s dowolením papeže Klemensa VI mnichowé z Dalmatska, Chorwatska i Bosny, kteří při službách božích užíwali jazyka staroslowanského a písma hlaholského, mohloby

162) Zápisy o založení Nowého města tištěny w Pelzlowě Urk.-Buch str. 44—50. Mylně datowal Pelzel prwní z nich ze dne 1 Apr. 1347, an wydán byl 20 Apr. 1348.

snad někomu zdáti se pauhau a newhodnau libůstkau: 1348
mělo wšak i ono význam ušlechtilý a dalekosáhlý, a nestalo se winau Karlowau, jestliže ho nedosáhlo. O ujednocení církwí západní a wýchodní, Římské i Řecké, ježto teprw za sto let po Karlowi poněkud zdařilo se, snažili se byli papežowé Římští již od několika století. Karel IV byl jim w tom nápomocen, neoštídaje se skutky ani slowy lichotnými, aby proto získal zwláště onoho mocného Štěpana Dušana, jenž nazýwal se carem Srbským, podmaniw pod sebe téměř celý Thracký půlostrow.[163] Slowanští mnichowé kláštera Emauského w Praze měli k tomu cíli klestiti cestu, a zjednati spolu králi Římskému možnost, wliwem swým wkládati se do církwe sjednocené. Proto Karel wzal klášter ten pod swau zwláštní ochranu, a nadaw ho bohatstwím, odewzdal mu spolu tu jedinau reliquii, která ještě zachowala se byla po slowanském obřadu r. 1097 w Čechách

163) Když Štěpan Dušan Srbský jewil ochotu, přistaupiti k oné jednotě, psal mu Karel IV, táhna do Říma, z Pisy dne 19 Febr. 1355 psaní pochwalné, aby utwrdil ho w tom předsewzetí: Si de cujuslibet hominis, cujus etiam gradus existat, propter identitatem humanae speciei, delectamur salute laetari: de vobis tamen singulariter, ut fratre carissimo, quem praeter humanae parilitatis consortium nobis regiae dignitatis honor fraternali dilectione parificat, et ejusdem nobilis Slavici idiomatis participatio facit esse communem, cum ejusdem generosae linguae sublimitas nos felicibus auctore domino et gratis auspiciis parturiverit utrobique. Neobmeškal blahoslawiti sebe i jeho z té příčiny, že oba oni Slowanské národnosti druhowé nastupowali prawě wrchní wládu, jeden w Římské, druhý w Řecké říši. Ale Štěpan Dušan zemřel již r. 1356, když jal se byl práwě dobýwati Konstantinopole, a když Turci práwě prwním krokem do Europy se wtiskli.

1348 zrušeném: knihu evangelií, kterau prwní opat Sázawský, sw. Prokop († 1053), písmem slowansko-cyrilským wlastní rukau prý byl sepsal. Rukopis tento, jedna z nejstarších posawad zachowaných památek literatury cyrilskoslowanské wůbec, došel později, cestau přes Cařihrad a osudem podiwným, té cti, že počítán byw mezi nejdražší klénoty říše Franské, slaužíwal králům Franským za ono evangelium, na kterémž skládali korunowační přísahu swau. [164]

I k wystawení *hradu Karlšteina* dala příčinu myšlénka zwláštní a půwodní. Karel chtěl na bezpečném, za umění wálečného té doby naprosto nedobytném a předce snadno přístupném místě, uchráněno míti wše, co Čechy chowaly w lůně swém nejdůležitějšího, drahocenného a swatého: zejmena korunu a jiné klénoty říšské, celý korunní archiv a wšecky reliquie swaté, kteréž Karel již sebral byl aneb ještě sebrati měl, protože ty, které již dříwe w Čechách se nacházely, bez papežowa dowolení nesměly s míst swých hýbány býti. Nařídil tedy stawení onoho hradu, ku kterémuž
10 Jun. dne 10 června 1348, w jeho nepřítomnosti, od arcibiskupa Arnošta položen kámen základní, a jež wedl stawitel dworský Matěj z Arrasu. K ozdobení jeho uwnitř Karel nešetřil zlata ni drahého kamení: ale i krásouma, zejmena malířstwí, hojně muselo přispíwati. [165]

---

164) Wiz o tom Jastrzębského zpráwu podanau francauskému ministrowi kultu Salvandymu, a spis o ní Hankůw w Časopisu Česk. Museum, 1840 na str. 187 sl.

165) *Beneš de Weitmil* pag. 346 a 386. Construxerat Imperator castrum hoc de miro opere et firmissimis muris, prout hactenus cernitur, et fecit in superiori turri unam magnam capellam, cujus parietes circumdedit auro puro et gemmis pretiosis, et decoravit illam tam reliquiis sanctorum, quam

K manské službě nowého hradu přikázáno drahně osad 1348
na blízku ležících, a předstaweno jemu po dwau purkrabích, jeden z panského, druhý z rytířského stawu, ježto majíce pod swau stráží také wšecka privilegia zemská, byli nejen králi ale i stawům zawazowáni přísahau. Takowýmto spůsobem zaujímajíce oni welmi důležité místo we státním ústrojí Českém, wynikali brzy mezi předními auředníky zemskými, až r. 1625 wšecky poklady Karlšteinské přenešeny jsau do Prahy; po čemž hrad sám, co statek korunní, některým lidem saukromým do zástawy dáwán byw, rychle blížil se ku pádu swému, kterýž teprwé w časích nejnowějších odwrácen byl. A i podnes ještě rád putowáwá tam pautník krásoumy milowný, aby křísil srdce i mysl názorem nehojných, ale poměrně wždy bohatých zbytkůw uměleckých těch pokladůw, kteří tu někdy shromážděni byli.

Stálau péči wěnowal Karel také *kupectwí a obchodu* wůbec w zemích swých; kdykoli uzawíral pokoj aneb umluwu, nezanedbal nikdy wkládati do nich také stipulaci nějakau ku prospěchu kupcůw Pražských.[166] Ochrana ta, kterau propůjčowal se zejmena Pražanům w tom ohledu, překračowala tytýž, dle našeho zdání, až i meze slušnosti, a dá se snad jen zwláštními té

---

ornatibus pro decano et capitulo seu collegio, quod ibidem instituit, et ornavit picturis multum pretiosis. In diffuso orbe terrarum non est castrum neque capella de tam pretioso (opere), et merito, quia in eodem conservabat insignia imperialia et totius regni sui thesaurum. Srown. také Pelzels Karl na str. 216, 558 sl.

166) Množstwí zápisůw o té wěci, w knize privilegií Starého města Pražského i jinde zachowaných a ještě wůbec netištěných, požadowalo i zasluhowaloby zwláštní o nich monografie.

[illegible] [illegible] poměry omluwiti. Takto nařizowal ku př., že každý host, t. j. kupec z ciziny, jenž překročil kdekoli hranice země České, powinen byl přijeti do Prahy a wykládati tam zboží swé ku prodeji na několik dní; [167] že hosté neměli w Praze odbýwati obchody mezi sebau, zejmena také žádné obchody směnečné, leda prostředkowáním kupce Pražského; zákonný auwěrek obmezen na lhůtu jen čtrnáctidenní; wšecka cizí zboží musela při wnášení jich do města pilně popisowána i do kupeckého dworu Teynského dodáwána a jen tam ku prodeji nabízena býti; jen dle Pražské míry a wáhy mělo wše prodáwati se; a zboží z Prahy wen wezená stejnau péčí měla zaznamenána býti atd. [168] Obyčej repressalií zachowáwán spůsobem dosti hrubým: když kupci Pražští a Wratislawští, wedaucí obchod do Rus, náwodem Krakowanůw potkali se s překážkami a příkořími w Polsku, nařídil Karel (dne 18 července 1350), aby Krakowští kupci wšichni z jeho zemí wyhoštěni byli, ale psal spolu králi Kazimírowi, že hotow byl, kupcům Polským propůjčiti se tauže ochranau opět, které dříwe byli w Čechách požíwali, jak mile poddaní jeho domohau se rowné sprawedliwosti w Polště. A podobných prostředkůw donucowacích užíwal také naproti kupcům ze zemí Rakauských, když českému obchodu s Benátkami překážky činěny byly. O dokonalau bezpečnost na silnicích weřejných říše swé uměl tak dobře, jako někdy Přemysl Otakar II, starati se: ale obrátil péči swau také k cestám

---

167) Někdy wšak kupci některých cizích měst býwali také privilegiemi oswobozowáni, že nemuseli wykládati zboží jen přechodem do ciziny wezených.

168) Nařízení takowá wydána byla dne 5 Januar. 1351. Wiz Liber privil. Prag. pag. 52.

powodním, uprawiw a mírniw cla s nich, zapowídaw 1348
dělání nowých jezůw a stawůw na řekách, a nařídiw, aby wrata u dosawadních wšude při nejméně 20 loket sšíří byla atd. [169]

Co do *řemesel* a *žiwností* wůbec není sice pochyby, že i ony nowými pořádky w městech wedeny k nowému zdaru: ale nelze nám posawad ustanowiti, čím Karel IV osobně k tomu cíli byl přispěl. [170] Tím zjewnější jsau zásluhy, jež sobě získal o zwelebení *polního hospodářstwí*

---

169) Wše dle swědectwí listin dosawad ještě s wětšího dílu newydaných. Obíralli se Karel také smělau myšlenkau o spojení Dunaje s Wltawau prostředkem průplawu, jakž ujišťowali nejprw Dubravius a po něm jiní spisowatelé, nám nelze ani zjistiti ani zapříti cele. Slowa Dubraviowa jsau (lib. 22): Omnium utilissimum opus toti regno futurum erat, si absolutum fuisset, quod in finibus Bavariae, qua parte Vultavia fluvius, qui Pragam interfluit, ortum habet, inchoavit, missis libratoribus, qui locum idoneum per libellam invenerunt (?), in quo Danubius cum Valtavia commissus, omnes ex Italia et Germania advectas merces Pragam transmittere possent. Apparent etiamnum tanti conatus vestigia, sed irrito effectu, vicinis novum opus prohibentibus, ne in jacturam illorum Danubius averteretur.

170) W Morawských knihách nálezůw saudních čte se pod nápisem „de jure civili per novitios obtento, et de prohibitione malarum unionum, quas mechanici in zechis suis componunt," následující zpráwa: „Et notandum, quod sicut uniones mechanicorum ex privilegio Wenceslai regis sunt prohibitae, sic etiam per excellentissimum dominum nostrum Karolum, nunc Rom. et Boh. regem, cum adhuc in minoribus constitutus marchionatum Moráviae regeret, sunt cassatae." To wšak nemá na cechy samé rozumíno býti. (Srown. Voigt böhm. Gesetze str. 136.) Prawéli jest nařízení o pořádku a korauhwech cechůw Pražských, od Hájka pod r. 1357 uwedené, my rozsauditi neumíme; ono wšak ke zwelebení řemesel owšem nepřispělo.

1348 wůbec. Zakládaje u Prahy a na jiných místech hojné sady a winice, dal přiwezti z Rakaus, a jakož se prawí také z Burgundie, ušlechtilé réwy do země, pobízel také a napomínal k sadařstwí a k zakládaní winic obywatele wšech stawůw, napomáhal zakládati hojné rybníky w zemi, a zdá se že on prwní nařídil na wšelikých místech po krajích zřizowati weliké sklady obilní, do zásoby proti hladu z neaurody aneb wálky powstáwajícímu.[171] Budiž tu mimochodem také připomenuto, že pod Karlem a skrze něho powstala w Praze i prwní botanická zahrada — hortus Angelicus, — původně owšem ku potřebě lékárnické.[172]

Ale rok 1348, pro Čechy tak blahodárný a požehnaný, značí se w dějinách swěta též welikau pohromau, s kterauž téměř celá Europa potkala se. Nejhroznější mor, o kterémž z weškeré středowěkosti došla nás památka, tak řečené *černé mření*, přiwezeno bywši

---

171) *Beneš de Weitmil* ad ann. 1348, p. 346: Fecit plantare hortos atque vineas circum civitatem Pragensem; et propter hortos hujusmodi atque vineas—auctus est populus vehementer etc. Fecit etiam advehi de Austria vites nobilissimas, quas ibi et sub castro Karlstein, quod eodem tempore aedificare inceperat, plantavit. Exstruxit etiam ipse rex in diversis locis piscinas plurimas et regno multum proficuas. Hoc advertentes barones, nobiles, religiosi et plebeji, plantaverunt ubique vineas, hortos et exstruxerunt piscinas in Boemia etc. Zřízení wšak zwláštního auřadu hor winičných w Čechách stalo se teprw r. 1358. O zřízení skladůw co zásobáren čtau se předpisy Karlowy z r. 1362.

172) Srown. Verhandlungen des böhm. Museums vom J. 1823, str. 51, s dokladem zápisůw. Zahrada ta založena původně od Karlowa dworského lékárníka Angelus de Florentia (po němž i jmenowána), na Nowém městě Pražském w Jindřichowě ulici, kdež nejnowěji poštowní auřady se nacházejí.

Janowskými koráby z krajin wýchodních, s úžasnau 1348
rychlostí a silau rozneslo se toho léta zwláště po Italii, Francii, Anglii a Němcích. Byl to prawý orientalní mor druhu nejzhaubnějšího a powahy nad míru nákažliwé; horečka, hlízy na těle a chrlení krwe přiwodily smrt w jednom — až we třech dnech, mrtwoly pak zčernajíce rychle počínaly hníti. K wíře nepodobné zdá se, co wyprawuje se o zhaubnosti toho moru, ano prý ku př. w Benátkách až do 100.000, w Bukowci (či Lubeku) do 90.000, we Štraspurce 16.000 lidu jím zahynulo; we Wídni pomřelo w jednom dni do 900 osob; na mnohých místech sotwa prý jedna desetina obywatelůw zůstala na žiwě atd. Awšak byla to s wětšího dílu pauhá chudina, co podléhala pohromě té, a newí se ku př. o žádném panujícím knížeti, jenžby jí byl uchwácen. Obecně domníwali se lidé, že nepochopitelné to zlé pocházelo z napuštění a otráwení jedem wody studničné, a wztek jejich obracel se proto, zwláště w Německu, proti nešťastným židům, co domnělým winníkům. Proto wypuklo, zwláště w městech Poreynských, nejukrutnější pronásledowání židůw, kterémuž Karel IV wší silau nadarmo bránil, a celá neřest ta potrwala dosti hluboce až do roku následujícího. Čechy ale potkalo to nenadálé štěstí, že celá pohroma ta, za prwního a nejděsnějšího zuření swého, w zemi jejich s wětší částky ani nezjewila se. Jednotliwé příklady onemocnění dostawily se sice časem také w Čechách tu i tam: ale zlé to, nenabywši tu nikde ani značné síly, ani rozšíření, wymizelo w krátké době samo sebau; což přičítali jedni zdrawější powaze wzduchu českého, jiní zase božímu zwláštnímu milosrdenstwí. [173] Teprw po několika létech, když

173) *Francisci chron.* ap. Dobner, VI, 314: Mortalitas quoque ad Austriam etiam pervenit et in regno Boemiae inceperat

1348 prwní prudkost nemoci té již oblomena se býti zdála, wnikla ona opět do Čech, ale neuchwacowala již welikého počtu obětí.

Jinau wšak neřestí, která následkem onoho moru we mnohých krajinách wstupowala do weřejnosti, nezůstaly ani Čechy nedotčeny: byli to haufowé sekty tak řečených *Flagellantůw* čili *Mrskáčůw* a kajících bratří, ježto w nábožném až diwokém rozhorlení, z krajin do krajin putujíce haufně a se hřmotem welikým, bičowali se sami až do prolévaní krwe, ze swých hříchůw mezi sebau se zpowídali a lid obecný hlučným kázaním wšude ku pokání napomínali. Na štěstí podařilo se snažnému přičinění arcibiskupa Arnošta nezadlauho, wybawiti cizince ze země, domácí pak nawesti opět ke zwyklému pořádku církewnímu. [174]

1349 Teprw dne 17 dubna roku 1349 wrátil se Karel IV, co jediný již král Římský, do Prahy zase, we společnosti nowé swé manželky, *Anny* Falcké, kterauž Čechowé také *Mečkau* nazýwali; dne 1 listopadu 1349 dal ji korunowati na králowstwí České. Poměry jeho rodinné utrpěly byly mezitím znamenité změny, jak aumrtím sestry jeho Jitky, manželky dědičného králewice Franského, a dcery Markety, wdané za Ludwíka Uherského krále, tak i odřeknutím se práwa k Tyrolsku se strany bratra jeho Jana Jindřicha. Bylot potřebí, zbawiti tohoto jeho lichého postawení a opatřiti ho dle slušnosti.

---

dominari, sed aura recens et frigida ipsam eliminavit; sed deo potius et suis sanctis est gratias agendum.

174) Franciscus l. c. p. 316. Beneš de Weitmil p. 347. Beneš Minorita l. c. p. 34.

Dle žádosti Karlowy poručil Klemens VI biskupowi 1349
Churskému kanonické rozwedení manželstwí někdy mezi ním a Marketau Maultasche zawedeného, ale cizoložstwím již dáwno zrušeného; rozwedení to stalo se již w letní době 1349, [175] a zjednalo králewici možnost, oženiti se brzy potom podruhé s dcerau Opawského wéwody Mikuláše II, kteráž mu pak časem swým porodila tři syny a dwě dcery. Potom 26 prosince 1349 Karel IV uděliw bratrowi tomuto markrabstwí Morawské w léno, propůjčil i postaupil mu je k dědictwí s tau wýminkau, že pokud w Čechách panowati budau potomci Karlowi mužského pohlawí, Jan ani potomci jeho neměli míti práwa nápadního ku koruně České, a že jak biskupstwí Olomucké, tak i knížetstwí Opawské měly lénem býti ne jich, markrabí Morawských, ale koruny České upřímo a bezprostředně. [176] O několik dní později, dne 4 ledna 1350, zawázal se ještě nowý mar- 1350
krabě, že králi Karlowi napomáhati má i bude při dobýwání wšeho toho zase, cokoli od koruny České té doby odcizeno bylo. [177] Bratrská láska i swornost Karlowa

---

175) Akta tohoto rozwedení tištěna jsau ap. Steyerer p. 634—639. Prosba o ně Jana Jindřicha psána i dána byla 23 Jun. 1349 na Misenburku (Myšenci).

176) Listiny o tom od Karla IV i od nowého markrabě wydané a nacházející se podnes w c. k. tajném archivu we Wídni, podáwají datum „Pragae VII kal. Januar. 1350," a „die b. Stephani protomartyris 1350", což dle nowowěkého počítaní ukazuje na den 26 Dec. 1349, jelikož za oné doby nowý rok již dnem wánočním (25 Dec.) byl počínal. Že pak Pelzel, Pubička i jiní kladli tu náš rok 1350, tomu wěru diwiti se jest.

177) Také tato listina chowá se w témže archivu, i potwrzuje tudíž datum obau předešlých.

1350 i Janowa, nebywši tušim za celého jejich žiwobytí nikdy oprawdowě rušena, [178] přispíwala podstatně ku powýšení moci domu Lucemburského w Europě, jakož naproti tomu wěčné rozbroje mezi syny císaře Ludwíka IV wedly mohutný někdy rod Baworský do aupadku neuchranného.

17 Jan. Když dne 17 ledna 1350 královna Anna porodila manželi swému prwního syna *Wáclawa,* měl z toho Karel radost newýslownau. Konečně widěl před sebau možnost, ba i naději, dostati se na wrchol swých tužeb, stana se zakladatelem mohutné nowé dynastie. Nemoha se ani dočkati té chwíle, kdežtoby syn jeho uznán byl za jeho nástupce na trůně Českém, dožadowal se toho u stawůw, aby jemu co budaucímu dědici Českému bez odkladu holdowání se stalo. Nepotřebný spěch ten omlauwal řečí, že hojné starosti a péče, jež dnem i nocí wede o wšemožné zlepšení budaucnosti národu Českého, usnadní a osladí se mu wědomím, komu budaucnost ta náležeti bude. Přiznáwací listiny, jež tudíž jak páni tak i města Česká králowskému noworozenci, co budaucímu pánowi swému, podáwali, zachowaly se až podnes s wětšího dílu: [179] zrozence ale samého, k němuž obracelo se tolik nadějí a něžné péče, uchwátila smrt nelítostná za jeho dětinstwí (na hradě Žebráce dne 30 prosince 1351), aniž

178) Albert. Argentin. (wlastně Mathias Neoburg.) prawí sice p. 157, že markrabě Jan pojal k manželstwí Marketu kněžnu Opawskau bez Karlowa wědomí a k jeho welikému rozmrzení: ale třebas by to i prawdau bylo, newedlo předce ke zjewnému rozdwojení obau bratří. Powěst od Rebdorfa (p. 638) podáwaná jest až příliš nemotorná, aby jí šetřiti se mělo.

179) W c. k. tajném archivu we Wídni w počtu 14 listin.

dopřáno bylo králowně Anně, podati říši ještě druhého dědice. 1350

Dokonalé urownání se s domem Baworským potkáwalo se we wšelikých poměrech ještě wždy s welikými překážkami. Nejen že papež Klemens VI odpíral stále absoluci od církewní klatby tolikrát a tak tužebně žádanau, ale i Waldemar onen, jemuž Karel propůjčil byl marku Braniborskau w léno, uhájil se co pán we swém auzemí, a knížata Baworští stěžowali sobě welice do Karla, jenž prý uznáním a potwrzením swým pomohl mu byl k nabytí tak weliké moci.[180] Proto rozepsán knížatům rok zwláštní do Budišína, na prwní dni měsíce února 1350, kamž oni také skutečně walně se sešli. Byli tam, kromě Karla IV a bratra jeho Jana, také Waldemar král Dánský, starší falckrabě Ruprecht, Rudolf kníže Saský, Ludwík kníže Baworsko-Braniborský, Erich Sasko-Lauenburský, markrabě Míšenští a mnozí knížata Slezští, Němečtí hrabata i páni Čeští. Král Dánský weda slowo za knížata Baworská, nabízel se k důkazům, že domnělý Waldemar byl podwodníkem. Ustanowen tedy s obau stran falckrabě Ruprecht za rozsudího w té wěci. Ten pak wynesl dne 14 února 14 Febr.
nález takowý, že onen člowěk, jenž za Waldemara se wydáwal, nebyl prawým Waldemarem, jakož to prý i mnozí knížata přísahami swými doswědčiti hotowi byli; pročež že Karel, co král Římský, měl auplné práwo, propůjčiti Braniborskau zemi knížeti Ludwíkowi, jak

180) *Beneš de Weitmil* p. 352: Woldemarus ille, licet aliquas ex civitatibus postea perdiderit, in aliis tamen civitatibus potioribus regnavit, et habitus est pro vero et naturali principe usque ad diem mortis suae, et vixit post fere X annis, et mortuus est in principatu etc.

1350 mile by o to žádán byl; Ludwík že měl holdowati se Karlowi a co králi Římskému přísahati wěrnost, poslušenstwí a poddanost, i odewzdati jemu klénoty říšské, ježto po swém otci chowal u sebe, i konečně odříci se wšech nárokůw k zemi Šestiměstské čili hořejší Lužici: naproti tomu měl Karel wší pilností o to se snažiti, aby klatba církewní sňata byla s Ludwíka i bratří jeho, propůjčiti jim říšská jejich léna, starati se o zrušení každého interdiktu, kdekoliby w Němcích zaweden byl, i odříci se swým i swého bratra jmenem wšeho práwa ku Korutanům, jakož i k Tyrolům a jich příslušenstwím; konečně mělo wše, co se bylo stalo, dáno býti w zapomenutí, a na sněmu nejprwé příštím w Normberce měly i pře domnělého Waldemara i jiné ještě sporné wěci cestau práwní wyřízeny býti.[181] Nález ten přijaly a splnily strany obě, a netoliko král Dánský, ale i Ludwík Baworský a jiných knížat wíce, doprowodili, ještě před koncem měsíce února, krále Římského do jeho hlawního sídla Prahy.

W nedočkawosti, aby klénoty a swátosti Římské dostaly se w jeho moc, wyprawil Karel do Bawor, ještě dříwe nežli ustanoweno bylo, biskupa Olomuckého a nejw. purkrabí Wiléma z Landšteina, aby mu je přiwezli; i jsauť jim odewzdány we Mnichowě dne 12 března.
21 Mart. Když pak blížily se ku Praze, dne 21 března 1350, wyšedše jim w austřety weškero duchowenstwo s arcibiskupem w čele, wšichni tehdáž přítomní knížata i páni a lidu množstwí nesčislné, nesli je w processí nejprw na Wyšehrad (kdež i zůstaly přes welikau noc), potom do kaply sw. Wáclawa při nowě staweném chrámu sw. Wíta; ale jak mile hrad Karlštein dostawen byl,

181) Listina celá tištěna jest ap. Sommersberg, 1, 981.

přenešeny tam i tyto swátosti. Každoročně wšak potom 1350
jednau, i s jinými reliquiemi, do Prahy dopraweny býwajíce, w určitý den, pátek po neděli prowodní, w kapli božího těla na Nowém městě lidu k weřejné úctě představowány jsau. Den ten, w pozdějších kalendářích wůbec co *„den swátosti“* proslulý, stal se brzy welikým swátkem církewním w Čechách, ku kterémuž dostawowalo se ze wšelikých zemí křesťanských na statisíce pautníkůw, až mu we wálkách husitských konec učiněn. Papež propůjčil byl wšem, kdo této slawnosti aučastnili se, zwláštní duchowní milosti, [182] a Karel sám předepsal s theology swými nábožné obřady, jichžto šetřiti se mělo.

W běhu tohoto léta 1350 přišel nenadále do Prahy muž, jehožto mimořádné činy a osudy, obrátiwše k sobě pozor celého swěta sauwěkého, zbudily byly hojně radostných nadějí, ale ještě wíce strachu a nenáwisti. Byl to Římský tribunus plebis, *Cola di Rienzo,* jenž přede třemi léty ještě prostým byw notářem, použitím okolností mimořádných stal se najednau diktatorem i jediným panowníkem Římským, a to tak mocným i zpupným, že odwážil se pohnati jak císaře Ludwíka, tak i Karla IV k saudné stolici swé, a wkládal se i za prostředníka mezi panowníky swětskými w rozepřích jejich. Opojen jsa sláwau a welikostí starožitného Říma, muž jinak učený a wýmluwný, powahy ohniwé a podnikawé, ale přitom dobromyslný, nestálý a marný, bylť si umínil oswoboditi Italii od tyranůw ji rozsápawších, a wěkowitý Řím opět powýšiti za hlawní město celého swěta; proto chtěl a žádal, aby jak císař tak i papež, budauce napotom woleni jen mezi Italiany, jediné w Římě míwali

182) Beneš de Weitmil p. 354, Franciscus ap. Dobner, VI, 319.

1350 sídlo swé. Po sedmiměsíčném panowání swržen byw tak rychle, jako se byl powýšil, utekl se do hor Apenninských, i tráwil tam žiwot paustewnický, neznán jsa od nikoho, až jednau představiw se mu prorok paustewník, zázračnými zjewy a wýklady zawedl mysl jeho do fantastických náwrhůw, za wysokým prý jeho i Karla IV powoláním k oprawě wšech wěcí na swětě, i přemluwil ho konečně, že dal se dobrowolně na cestu do Prahy ku Karlowi, aby ho poučil o jeho powolání, dle blauzniwých myšlének swých. Na newhodnější owšem místo Fra Angelo sotwaby byl mohl poslati nowého učence swého: neboť celé XIV století málo počítalo lidí tak střízliwého ducha, tak hojně nabyté neutěšené známosti o powaze a běhu wšech wěcí lidských, a (při wšem theologickém hlaubání) tak prawého i zdrawého rozhledu o tom, co bylo prakticky možného i prospěšného, jakowý byl Karel IV. Kola di Rienzo představen byl králi skrze krajana swého, dworského lékárníka Angela z Florencie, zakladatele prwní botanické zahrady (hortus Angelicus) w Praze, jakož již wyložili sme. Co muže učeného přijaw ho Karel u sebe příwětiwě, po třikrát dal se s ním do rozpráwek osobně: ale když přišla řeč na zázračná widění Apenninského paustewníka, twář králowská počala tím wíce mračiti se, čím horliwěji nastupowal řečník blauzniwý na důležitost a prawdu jejich. Po dlauhém hádaní se nařídil král tribunowi, aby řeči swé a náwrhy podal jemu písemně, po čemž i sám uznal za hodné, odpowěditi mu a wywrátiti náwrhy jeho písmem wlastnoručním. Čeho Kola na Karlowi wlastně skutkem se domáhal, byl násilný přewrat wšech tehdejších poměrůw Italských: aby zejmena papeži a kněžím odjal moc swětskau i weškeré statky jejich, a wyžena z Italie wšecky malé tyrany, aby usadil

se w Římě sám, co panowník jediný a neobmezený. 1350
K tak wysokému cíli chtěl on, Kola, pobauřením nižších tříd obywatelstwa klestiti jemu dráhu. Mělli král jaké rozpaky, pustiti se do takowého předsewzetí sám, aby prý jemu tribunowi k těm wěcem propůjčil jen plné moci, ochrany a jmena swého: neb on že pak bude wěděti, kterakby to wše zaň a proň prowesti měl. Že Karlowi bylo nemožné, skloniti se k náwrhům takowým, netřeba tuším ani doložiti; ba naopak, poněwadž Kolowo smýšlení o wěcech církewních pocházelo zjewně z učení Fraticellůw, od papežůw za kacíře odsauzených, odewzdal ho král swému arcibiskupowi ku poučení a nápravě; kterýž kázaw ho zawříti na swém zámku Raudnickém, dal papeži o něm wěděti. We wězení Raudnickém držán jest Kola do léta nowého 1351, kdežto papežský legat, Jan biskup Spoletánský, do Čech přišed, wyhlásil ho za kacíře i dal pod bezpečnau stráží odwesti do Avinionu. Awšak od Karla IV bylo mu pojištěno, netoliko že nebude trestán za minulost, ale že i požíwati měl bezpečí žiwota swého, protože obrátil se byl k němu pln důwěry. [183]

Ještě pokud Kola di Rienzo byl w Čechách, w měříci říjnu 1350, upadl Karel náhle do těžké nemoci, a po wšech zemích roznesla se powěst, že byl otráwen; dlauho byl w nebezpečí žiwota, a přes wšecky šťastně

183) Srown. knihu: Fel. Papencordt, Cola di Rienzo und seine Zeit, besonders nach ungedruckten Quellen dargestellt. Hamburg u. Gotha, 1341, str. 211—254 a Urkk. str. 26—78. Po smrti nadějného toho spisowatele a našeho přítele nalezli sme we formulářích té doby mnohé od něho z rkp. Pelzlowa wydané listiny, jichžto text podstatně oprawiti se dá. Že pak Kola w Avinionu neutrpěl nic horšího, za to děkowati bylo bez pochyby jen Karlowě zaň přímluwě.

1350 užíwané léky bylo uzdrawení jeho welmi nenáhlé. O půwodcích takowého zločinu roznášeny po swětě ty nejrůznější domysly a powídky: sauwěký pak Florenčan, Matteo Villani, podáwá nám aspoň zajímawé o té wěci zpráwy. Bylit obwiňowáni dwa auředníci dworu králowského, že ke zločinu otráwení pána swého dali se namluwiti. Když proto na smrt odsauzeni byli, králowna Anna, wrhnauc se k nohaum swého manžela, oznámila, že nikoli oni dwa mužowé, ale ona sama byla winna. Chtějíc manžela swého ještě wraucnější láskau připautati k sobě, že dle rady některých paní dala mu byla požiti „laskawého pokrmu", netušíc, že by zlé následky míti mohl; newinné tedy ony muže aby propustil na swobodu, neboť jen na její nerozwážliwost že slušela pokuta wšecka. Důkaz tento ženské lásky tak prý pohnul králem, že odpustiw králowně wšecko, sám ji laskawě těšiti se jal, a zrušiw wšeliké další wyšetřowání, dotčené dwa muže dosadil opět na auřady jejich.

Pokoj domácí w Čechách již drahně let nerušený
1351 r. 1351 wzal za swé půtkami wzniklými mezi pány Českými na hranicích Rakauských osedlými a jejich Německými sausedy. Z neznámé příčiny táhl chrabrý Jindřich ze Hradce s 70 přílbicemi do Rakaus proti pánům Eberhardowi a Jindřichowi z Walsee i Alberowi z Bucheima, a popleniw zemi až na blízko Dunaje u Lince, wrátil se s hojnau kořistí do Čech zase. Rakušané táhli za ním až na blízko zámku Hluboké, kdežto s jedné strany přispěl mu ku pomoci Petr syn páně Štěpanůw ze Šternberka s 30 přílbicemi, s druhé strany pak Pražský nejwyšší purkrabě Wilém z Landšteina k Rakušanům
16 Nov. se připojil. Následowala dne 16 listopadu 1351 u Zámostí bitwa krwawá, we kteréž páni ze Hradce a ze Šternberka nejen poraženi ale i jati byli. Tu pak

pozdwihše se přátelé jatých, zejmena páni z Rosenberka 1352
i Ješek z Michalowic, pán na Welešíně, ku pomstě nad
pány z Landšteina, celý jih země České zawedli do tak
krwawých rozbrojůw, že konečně w měsíci únoru roku
1352 Karel IV sám osobně do pole wytáhnauti musel
proti nepokojným poddaným swým. A teprw když pá-
nům z Rosenberka několikero míst opewněných wzato
a obořeno bylo, oni složiwše zbraň, přišli mocně na krále
co rozsudího stran obau. Dne 2 máje pak wydal Karel 2 Mai.
nález swůj we při jejich, kázaw jaté s obau stran pro-
pustiti na swobodu, slíbiti jedni druhým zapomenutí
toho co se stalo, jakož i pokoj a swornost, a urownati
kusy ještě sporné mezi nimi saudem buďto přátelským
aneb práwním. [184]

Králowna Anna skonala nenadále dne 2 února 1353 1353
co bezdětkyně; což pro Karla IV byla ztráta tím citel- 2 Febr.
nější, čím wíce kochal se byl nadějí, že nabude skrze
ni koruně swé i hořejší Falce, zemi říši jeho welice
příležitau. Ale příhoda ta zjednala mu zase s jiné strany
možnost a zwůli ku prowedení něčeho, což mu již
s dáwna leželo na srdci. W celém Slezsku byl posud
jen kníže Bolek Swídnický, krále Polského Kazimíra
synowec, zachowal neodwislost swau od koruny České,
ačkoli pokoj r. 1335 s Polskem uzawřený propůjčowal
jí tušim také nad ním jakési práwo swrchowanosti.
Bolek s manželkau swau Aneškau, dcerau Rakauského
knížete Albrechta, neměl nižádných dětí; a také po jeho
již zemřelém bratru Jindřichowi nezůstala byla než jediná

184) Wýnos Karlůw tištěn jest in Ludewig Reliquiae MS. IV, 279 sl. Zpráwy o půtkách oněch čtau se ap. Beneš Minorita Dobner IV, 36, chron. Zwetl. ap. Pez I, 996 et Rauch, II, 325. Beneš de Weitmil p. 357.

1353 dcera *Anna*, nyní čtrnáctiletá, [185] ježto wychowáwána byla na dwoře ujce swého, Uherského krále Ludwíka. Karel byl již zamýšlel, zasnaubiti synowi swému tuto budaucí dědičku zemí Swídnické a Jaworské: nyní wšak, když syn mu byl umřel, on pak sám owdowěl zase, dal se nabídnauti mladé kněžně k manželstwí sám, a nabídnutí toto potkalo se wšude s přízní a ochotau. Prwní námluwy zdá se že staly se we Wídni w měsíci březnu 1353, při schůzi se mnohými knížaty panujícími, kdežto Karel a bratr jeho Jan, kníže Albrecht
14 Mart. Rakauský a syn jeho Rudolf dne 14 března uzawřeli mezi sebau wěčný spolek přátelský pro pokoj a ochranu wzájemnau proti každému, jen krále Uherského wyjímajíce; [186] po čemž týž král Uherský Ludwík, co chowatel mladé kněžny, wyžádal si plnau moc od krále Kazimíra i od knížete Bolka k uzawření swatební smlauwy. W měsíci máji zajew si Karel IV osobně do Budína ku králi Ludwíkowi, slawil tam oddawky swé s krásnau, milowání hodnau a pobožnau Annau Swídni-
27 Mai. ckau; stalo se to bez pochyby dne 27 máje, kdežto i smlauwy swatební podepsány byly. [187] Smlauwami

---

185) Roku 1355 píše o ní Historia Cortusiorum ap. Muratori, XII, 945: Regina juvenis, annorum XVI, in moribus videbatur annosa.

186) Original zápisu tohoto chowá se w Českém korunním archivu w Praze. Dle swědectwí Beneše z Weitmile (na str. 358) oddán byl také toho léta, i snad též doby, Rakauský kníže Rudolf s Kateřinau, dcerau Karla IV: „sed gener iste numquam fuit fidelis socero suo, usque in diem mortis suae," — dokládá Beneš.

187) Dwa zápisy krále Ludwíka z toho dne chowají se w c. k. tajném archivu we Wídni a také tištěny jsau (nezpráwně) w Balbinowých Miscell. VIII, 45.

těmi odřeknuw se Karel wrchního panstwí nad Pol- 1353
skými knížetstwími Plockem a Mazowší ku prospěchu
Kazimírowu, obdržel za to Bytom i Krucburek a nápad
zemí Swídnické i Jaworské. Z Budína tedy odjel s nowau manželkau skrze Morawu a částku Čech, upřímo
do Swídnice, kdežto dne 3 července kníže Bolek II 3
neteři swé, mladé králowně Anně, k dědictwí zapsal Jul.
wšecky swé země (jichžto wšak manželka jeho Aneška doživotně požíwati měla), a nazejtří obywatelé měst i zemí Swídnicka i Jaworska budaucí swé panownici a dědicům jejím slibowali člowěčenstwí.[188] Smlauwy ty potkaly se s wětší přízní osudu, nežli které dříwe s Falcí uzawřeny byly: neb naděje Karlowy wšecky došly později swého splnění.

Předce wšak podařilo se králi ještě w běhu téhož léta 1353 nabyti zase pewného postawení také w hořejších Falcech. Aby Ruprechta mladšího falckrabě, jehož také Arnoštem jmenowali, wybawil ze zajetí, w němž
již od několika let wězel, zapsal dne 1 máje kurfirstowi 1
Saskému a synům jeho na swých zámcích českých Mai.
Přimdě a Žebráku 12.000 kop grošůw Pražských; za
kteraužto summu prodali jemu dne 17 července oba 17
falckrabowé, Rudolf starší i mladší, některé zámky swé Jul.
w hořejší Falci, jako Sternstein, Neustadt, Hirschau a Lichtenstein. Později, když umřel byl králůw tchán, Ruprecht (w měsíci září 1353), postaupil mu jeho bratr a dědic, za oněch 20.000 stříbra, jež mu nebožtík byl dlužen zůstal, hojně zámkůw, měst i městeček, zejmena Sulzbach, Rosenberg, Hertenstein, Neidstein, Turndorf,

188) Dwě listiny knížete Bolka ze dne 3 Jul. a listiny jedenáctera měst jeho knížetstwí ze dne 4 Jul., jimiž přiznáwají se ku koruně České, nacházejí se w témž c. k. archivu.

1353 Hildboldstein, Hohenstein, Lichtenek, Frankenberg, Laufen, Eschenbach, Hersbruk, Auerbach, Welden, Pegnitz a Plech, se wším jejich přislušenstwím, na wěčné časy; čímž hranice zemí koruny České za Šumawau postaupily až blízko k městu Normberku. Kaupi tu potwrdili brzy potom netoliko falckrabě Ruprecht mladší, ale i kurfirstowé zápisy swými; [189] a sami knížata mladší linie Baworské odříkali se později wýslowně každého práwa k zemím těmto, tak že nabytí jejich wykonalo se we formě auplně práwní.

Karel IV dal byl mladau manželku swau koruno-
28 Jul. wati na králowstwí České w Praze již dne 28 čerwence 1353. Když pak potom brzy zabraw se do Němec, zdržowal se tam po celý rok, spůsobil to, žé ona i tam
1354 korunowána byla w Cachách dne 9 unora 1354. Po
9 Febr. smrti pak starého strýce swého, arcibiskupa Trewerského Balduina († 21 ledna 1354), powýšil rodný dům swůj, hrabstwí *Lucemburské* na *wéwodstwí,* i jmenowal
20 Mart. nejmladšího bratra swého Wáclawa dne 20 března 1354 prwním wéwodau Lucemburským. Snahy jeho nesly se k tomu, aby narownaw wšecky ještě mezi stawy říšskými pozůstalé spory, w Němcích založil a upewnil wšeobecný mír zemský, dříwe nežliby nastaupil císařskau jízdu swau do Říma. Proto nařídiw i odbýwaw hojné sněmy a sjezdy weřejné w říši, urownal se ko-
1 Aug. nečně w Sulzbachu dne 1 srpna také s Ludwíkem Baworským o wšech wěcech přátelsky, an Ludwík ten, postaupiw Braniborska dne 24 prosince 1351 mladším swým bratřím Ludwíkowi Římanowi a Otowi, pro sebe

189) Chowá se jich 16 posawad w c. k. archivu častojmenowaném. Později Karel IV, staw se císařem, wydal o tom potwrzení mocí císařskau pod zlatau bullau, w Římě dne 5 April. 1355.

podržel byl jen hořejší Bawory a Tyrolsko. Weliké 1354
starosti působily králi také wálky Rakauského knížete Albrechta se Šwejcary. Kníže žádal byl krále o pomoc proti poddaným těm již od dáwna odbojným: ale když Karel přitáhl tam s wojskem říšským, Curišané prohlásili se, dokládajíce se swých privilegií a umluw i spolkůw uzawřených, že jen říši a králi jejímu, nikoli pak Rakauskému knížeti, měli a chtěli zachowáwati wěrnost a poslušenstwí; wojsko pak říšské rozešlo se, pod záminkau, ani do boje s nimi se nedawši.

Ku konci měsíce září 1354 nastaupil Karel IV z Normberka přes Řezno, Salcpurk a Friaul dáwno žádanau jízdu swau císařskau do Říma. Jakož práwem domýšleti se lze, aumysl jeho při tomto předsewzetí nesměřowal dále, nežli k nabytí *císařského titulu w Římě*, aby jím moc a wážnost jeho aspoň w zemích předalpských zwýšena i upewněna byla. [190] Panowání říše Německé w Italii již od celého století obmezeno bylo na pouhé jmeno toliko; aby obnowil je w prawdě a wzkřísil zase skutkem, na to wěru oprawdowě ani pomysliti nemohl. Wždyť dobře wěděl, jaký konec wzala podobná předsewzetí děda jeho císaře Jindřicha VII, i posledního jeho předchůdce Ludwíka IV, i sám seznal byl wlastní zkušeností již před 22 léty, jaké ceny panowání w Italii požadowalo i podáwalo. Proto také nedal se mýliti hlasy těmi, kteří wolali ho tam co nějakého spasitele. Bylot tam owšem nemálo wlastencůw, nowěwzkříšenau staroklassickau wzdělaností opojených, ježto

---

190) Tak byli ku př. měšťané Metští w měsíci březnu 1354 přiwítali sice Karla u sebe welmi čestně, ale prohlásili spolu, že powinnostmi jistými jen císařům, nikoli pak králům Římským zawázáni byli.

1354 jako we snách zamyslili se do obnowení starodáwného panowání Římského nad celým swětem. W čele jejich stál proslawený básník *Petrarka*, jenž měw již dáwno přízniwé zdání o powaze ducha Karlowa,[191] i byw od něho wyznamenán osobně, domlauwal mu we wší oprawdowosti, aby uwázaw se w dílo, ku kterémuž od Koly z Rienzo wolán byl, a wywrátiw z kořene wšecky poměry weřejné jak wnitř, tak i wně Italie, prowodil potom z Říma panowání swé nad celým swětem. I praktičtější lidé, až i se strany Welfowské, jimžto moc gibellinských Visconti w Miláně hrozila záhubau, posílali ku Karlowi, o pomoc jej žádajíce a poslušenstwí slibujíce. Ale Karel IV wěděl dobře, že, jak mile by se pokusil nominalní panstwí swé změniti na skutečné, wšecky strany, Gibellini tak dobře jako Welfowé, powstaliby proti němu, a našliby podporu ne u papežského

191) Když kdysi na hodech w Avinionu Karel IV wyznamenal byl proslawenau Lauru nade wšecky jiné paní, Petrarka rozčílený radostí, ale poněkud i žarliwostí, sepsal o tom známý swůj sonett 201.

Real natura, angelico intelletto,
Chiar' alma, pronta vista, occhio cerviero,
Providenza veloce, alto pensiero,
E veramente degno di quel petto!
Sendo di donne un bel numero eletto
Per adornar il dì festo ed altero,
Subito scorse il buon giudicio intero
Fra tanti, e sì bei volti, il più perfetto:
L'altre maggior di tempo, o di fortuna,
Trarsi in disparte commandò con mano,
E caramente accolse a sè quell' una.
Gli occhi e la fronte con sembiante umano
Baciolle sì, che rallegrò ciascuna:
Me empiè d'invidia l'atto dolce e strano.

dwora toliko; wědělť, že pak nelze bude wyhnauti se 1354
boji o život a o smrt, we kterémžby celé Německo ujímalo se ho ještě méně ochotně, nežli někdy za děda jeho, wlastní pak jeho říše dědičná, pro záwadu ležících uprostřed zemí Baworských, pomocí jen nejistau přispíwati by mu mohla. Proto politika jeho, při jízdě císařské do Říma, nesměla ukládati sobě za cíl nabytí práw nowých w Italii: muselť spokojiti se, podařiloli se mu jen zachowati tam a k uznání opětnému přiwesti práwa starodáwná.

Po smrti Klemensa VI, jenž zemřel dne 1 prosince 1352, staupil byl na papežskau stolici Innocentius VI, muž přísné mrawnosti a ctihodného smýšlení, ale jen chatrně wzdělaný. Aby napřed wywrátil podezření, žeby chtěl Italské poměry měniti, dostawil se Karel IV jen se třemi sty jezdci, ale i s hojným počtem
wzácných pánůw mezi nimi, dne 14 října do Widemu, 14
na samém pokrají Italie, i wyprawil odtud téhož dne Oct.
wěhlasného biskupa Dětřicha Mindenského k Innocentiowi VI do Avinionu, aby wěděti mu daw o jízdě swé císařské do Říma, požádal ho spolu o kardinály, kteříby ho w Římě korunowati měli. Aquilejský patriarcha Mikuláš (pobočni bratr Karlůw, jehožto pomocí r. 1351 powýšen byl na swé důstojenstwí) připojil se tu k Římské jízdě, a potěšil krále ještě wíce darem reliquie neocenitelné, dwěma totiž quaterny z chowaného tam nejstaršího evangelium sw. Marka, ježto pokládáno bylo za wlastní toho apoštola rukopis. [192] Přes Padovu Karel

192) Tyto dwa quaterny nacházejí se podnes dobře zachowané mezi poklady Pražského kostela sw. Wíta. Dobrowský wydal r. 1778 kritické o nich pojednání: Fragmentum Pragense evangelii S. Marci, vulgo autographi, Pragae 1778, 56 str. we 4.

1354 dne 10 listopadu dostal se do Mantuy, kdežto přijat byw co pán, zdržel se delší čas. A teprw odtud psal do Němec, aby poslán byl za ním powinný obyčejný průwod k jízdě císařské do Říma; také obeslal z Čech k sobě wojsko dobře ozbrojené, s nímž i manželka jeho na cestu wydati se měla.

Zdálo se, že oni tři bratří Visconti, Matteo, Bernabo a Galeazzo, kteří po smrti strýce swého, arcibiskupa Jana (Giovanni) stali se byli panowníky státu Milánského,[193] zwětšeného ještě Bononií a Janowem, stanau se Karlowými nejnebezpečnějšími nepřáteli w Italii; takéť Karel již napřed spolčil se byl s ligau proti nim od Benátčanůw a od wladařůw Padovy, Mantuy, Verony a Ferrary utwořenau. Tím příjemnější bylo jeho překwapení, když k němu do Mantuy přišli poslowé oněch tří bratří, podáwajíce se mu ku poddanosti a ke znamenitým daním, kdyby je za swé náměstky w Miláně ustanowiti chtěl. Snažil se nyní o zjednání pokoje mezi dotčenau ligau a jimi, i ku prosbě samých Visconti,
1355 slawně wjel do Milána dne 4 ledna 1355, kdežto co
4 Jan. nejčestněji přiwítán byl; bylť zajisté prwé zamýšlel, dáti se korunowati korunau Lombardskau w Monze. Nyní wšak tutéž korunu na témž místě a téhož dne, jako před 44 léty děd jeho Jindřich VII, přijal we
5 Jun. chrámě Milanském sw. Ambrože, dne 5 ledna 1355, u přítomnosti tří patriarchůw, Konstantinopolského,

193) Matteo de Visconti, zakladatel moci a sláwy rodu swého († 1322), zanechal byl patero synůw: Galeazzo († 1328), Marco († 1329), Stefano († 1327), Lucchino († 1349) a Giovanni (arcibiskupa † 1354). Po Galeazzowi panowal byl syn jeho Azzo († 1339); po tomto Lucchino a Giovanni. Tři bratří nyní (1355) panowawší byli synowé Stefanowi. Chlipný Matteo zemřel již 1355, Bernabo teprw 1385, Galeazzo 1378.

Aquilejského a Gradského, též mnohých arcibiskupůw, 1355
knížat a jiných wzácných osob, s obyčejnými slawnostmi. [194]

Do Pisy přijel Karel se swau družinau dne 18 ledna. 18 Jan.
Čekaje tam na příchod kardinalůw, kteří korunowati ho měli, a daw se do wyjednáwaní s Toskanskými městy Florencií, Sienau i jinými, o powinnostech jejich naproti hlawě Římské říše, měl to potěšení, že s wojskem z Čech požádaným dostawila se tu k němu i králowna Anna. Korauhewní toho wojska páni jmenují se: [195] Pražský arcibiskup Arnošt z Pardubic, Olomucký biskup Jan Očko ze Wlašími, říšský kancléř Jan ze Středy biskup Litomyšlský, a páni Čeněk z Lipé, nejw. maršalek králowstwí Českého, Pešek z Janowic, hofmistr králowé, a Jindřich ze Hradce; kromě těchto pak nazýwají se jen ještě Aquilejský patriarcha, též Markwart biskup Augšpurský a Jan Normberský purkrabě co wlastní páni korauhewní při Karlowě té jízdě. Nad to byli tu také osobně přítomni: Gerhard Špírský, Dětřich Mindenský a Protiwa Siňský biskupowé, knížata Štěpan Baworský, Mikuláš Opawský, Ota Brunšwický, Wladislaw Těšínský a Bolek Falkenberský; dále Purkart Magdeburský purkrabě, Karlůw nejwyšší hofmistr, Bušek z Wilhartic nejw. komoří, hrabata Ludwík z Öttingu a Jindřich ze Šwarcburka i jiní, wesměs do 5000 lidí

194) O korunowání tomto zachowalo se psaní Karlowo ke bratru jeho Janowi dané w Miláně dne 9 Januar. 1355.

195) Beneš de Weitmil p. 362 sq. *Matteo Villani* ap. Muratori XIV, p. 276: In breve tempo (8 Febr.) giunsono a Pisa la Imperatrice e più di quattro mila cavalieri della piu bella e ricca baronia del mondo, bene montati e con nobili paramenti e molti arnesi, ma con lievi armature.

1355 rytířských, ku kterýmž připojilo se prý do 10.000 Italia-
22 Mart. nůw.[196] Pisu opustiw dne 22 března, přijal k sobě w Sieně kardinaly od papeže poslané, Petra biskupa Ostienského a Jiljího z Albornoz, s nimiž spolu dojel
1 Apr. dne 1 dubna, we středu před welikonocí, k *Římu*. Před branami tohoto hlawního w křesťanstwu města rozložilo se wojsko jeho polem; on pak, aby město poznal a pobožnost swau na wšelikých místech swatých wykonati mohl, zabral se tam i s družinau swau bez odkladu w rauše pautničím, a nepoznaný prohlídal we dnech následujících wšecky tamější mirabilia bez hluku, až w sobotu wečer zjewiw se we Vatikánu spůsobem slawným, nařídil o swém korunowání nazejtří.

5 Apr. Konečně w neděli welikonoční, dne 5 dubna 1355, wybraw se časně ráno wen do ležení wojska swého, uwedl je i s manželkau swau a se wšemi knížaty w nejwětší ozdobě a slawné nádheře do města wěkowitého, a do půldruhého tisíce swých doprowodičůw pasowaw na rytířstwí, wstawil si we staré basilice u sw. Petra we Vatikáně na hlawu onu korunu, kteráž propůjčiwši mu titul *Římského císaře*, dle saudu wšech lidí sauwěkých dáwala mu také práwo, powažowati se za pána wšeho swěta. Po korunowání s císařownau také korunowanau, we slawném průwodu, s korunau na hlawě a s žezlem i jablkem říšským w rukau, jel přes most andělský a kapitolium, do Lateránského kostela, kdežto připrawena byla hostina císařská. I při této konali knížata říšští k tomu opráwnění služby swé koňmo, a w Římě

---

196) *Matteo Villani* l. c. p. 304: A questa coronazione si trovarono cinque mila tra baroni e cavalieri Alamanni, i più Buemmi, e più di dieci mila Italiani vi furono a cavallo, tutti al servigio e a fare honore allo Imperadore.

wůbec panowal pokoj, pořádek i weselí, jakowýchž při 1355
takowých příležitostech až potud téměř nikdy wídáno nebylo. Potom uděliw ještě několika statutům a listinám císařskau sankci, kázal wojsku swému rozložiti se polem okolo basiliky sw. Wawřince za bránami městskými, a jedné jeho částce táhnauti hned na pomoc kardinalowi d'Albornoz proti Malatestům a jiným nepřátelům papežowým we státě církewním, aby dle korunowační přísahy swé objewil se tudíž co prawý oprawce a ochránce církwe Římské. Ale pamatowaw také na slib papeži Klemensowi učiněný, nechtěl déle meškati w městě, nýbrž přenocowaw we klášteře sw. Wawřince, a nazejtří nawštíwiw ještě Tivoli, nastaupil tažení swé do Toskany nazpět, w němž dostal se dne 19 dubna opět 19 Apr.
do města Sieny.

Tomuto tak pokojnému prowedení welikolepého činu, který za lidské paměti wždy spojen býwal s krweprolitím a přewraty násilnými, diwili se wšichni lidé té doby, a nemalá jich část i s nemalau newolí doslýchala powěsti o něm: wždyť byl tak hojný počet nespokojenců̊w, zisku pro sebe z každé proměny se nadějících, — ať pomlčíme i o blauzniwcích we smyslu Petrarkowě! Takéť skutečně poslanci od strany Gibellinůw domlauwali císaři dosti trpce, že zamítnuw prý je, dáwné bojowníky pro císaře a říši, ku protiwníkům jejich Welfům chowal se wlídněji: ale císař, jemuž jak příčiny, tak i aučele zdánliwé oddanosti jejich již dáwno nebyly tajemstwím, zjewně se k nim oswědčil, že ačkoli služby od nich někdy dědowi jeho prokázané náležitě ceniti umí, nemá wšak aumyslu, dáti rušiti pokoj zemský mstiwostí jejich, ani saukromým jejich záměrům poslaužiti za nástroj. [197]

197) *Villani* l. c. p. 317 prawí, že císař takto mluwil ku Gibellinům: Appo i nostri registri troviamo noi, che i mali con-

1355 Karel dosáhl toho, čeho císařskau jízdau swau dosáhnauti byl sobě žádal: wšichni k říši náležití mocnáři a wladaři w Italii, Welfowé jako Gibellini, uznawše ho za wrchního pána swého, slibowali mu člowěčenstwí, platili daně, a země i statky swé od něho přijali w léno; nowá byla i zwláštní pozor budila daň, kterau odwedla jemu mohutná Florencie, jako nižádnému císaři ode sta let. Wíce žádati nemohl, aniž byl oprávněn. I rozpustil wětší díl wojska swého, ježto neměl nepřátel, s kterýmiž by jim bylo potýkati se, nepodržew při sobě
8 Mai. nežli asi 1200 jezdcůw, s nimiž dne 8 máje opět do Pisy zawítal. Ale tu nabyl poučení, že mu nebylo sauzeno, minauti Italii cele bez boje a bez krweprolití.

Jako we wšech wětších městech Italských, tak i w Pise té doby počítaly se dwě nepřátelské strany, jichžto jedna sluli Bergolini, druhá Raspanti; w čele prwních, a spolu w požíwaní nejwyšší moci w obci, nacházela se rodina Gambacurta, když Karel poprwé do Pisy byl přijel. Když holdowáno jemu w městě weřejně, strany obě nepohodly se mezi sebau tak krutě, že císař uwázaw se sám, se wšeobecným swolením, w panowání w městě, wšemožně o to se přičiňowal, aby mezi rozdrážděné proti sobě strany uwedl smíření a pokoj. Po jeho wrácení se z Říma přátelské jeho chowání se ke Florenčanům, dáwným Pisy nepřátelům, několika zlowolným lidem poskytlo příležitost k roznášení powěsti, že by zamýšlel Florenčanům prodati město Lukku, kteréž byl nedáwno předtím pojistil Pisanské obci.

---

sigli de' Ghibellini d'Italia, *havendo più rispetto al propio esaltamento e a fare le loro proprie vendette,* che all' honore e grandezza dello imperadore Arrigo mio avolo, il feciono male capitare etc. —

Francesco degli Interminelli, někdejší signore Lucký a 1355
přítel Raspantich, wida se sklamána w naději, dne 18 máje 18
weřejně co nepřítel powstal proti němu, ale byl od strý- Mai.
cůw swých aukladně zawražděn. Když wšak stejnau dobau Karel obsaditi dal swými lidmi laupežný jeho hrad Agosta, nabylo křiwé domnění u lidu nowé posily, a wedením Gambacurtůw spojiwše se Bergolini jako Raspanti, zapřisáhli se, že nikdy neswolí ku podrobení Lukky. Nadarmo bylo ujišťowání císařowo, že mu ani na mysli netanulo, aby něco učinil proti slibům swým, zápisy stwrzeným. W noci se dne 20 na 21 máje w domě 21
městském, kdežto Karel s manželkau swau přebýwal, Mai.
wzňal se oheň, jenž tak náhle se zmohl, že císař, císařowna i domácí čeleď jejich jen s nebezpečím žiwota i polonazí uteci se mohli do sausedního domu, zbrojnice wšak městská i zásoby branné wšecky uhořely. Proto jali se złowolníci šířiti řeči, že prý císař sám dal byl podložiti oheň, aby Pisány zbraní zbawené tím snáze Florenčanům podrobiti mohl. Newole u lidu tak zrádně podněcowaná dne následujícího (21 máje) wypukla u weřejné powstání, kdežto shlukše se Bergolini jako Raspanti, s křikem „na zdar lidu, smrt císaři!“ zatarasili ulice a obsadili wšecky brány městské. Karel té doby nalezal se s císařownau w obydlí Olomuckého biskupa Jana Očka z Wlašími, na blízku welebného chrámu toho, w němž pohřben byl děd jeho; wojsko jeho roztraušeno bylo po městě, wětší počet, pod welením Augšpurského biskupa i pana Jindřicha ze Hradce, bydlili až i za řekau. Když pak wšichni pospíchali k obraně císařowě, strhly se w městě, zwláště u samého mostu, půtky nad míru krwawé; přes 150 mužůw přišlo tu o žiwot, a utýrané mrtwoly jejich wházeny do řeky Arna: nicméně prosekawše se, způsobili powstalcům welmi

1355 bolestné ztráty. Mezitím byl císař s těmi, kteří při něm byli, wsedl na koně, chtěje s nimi proklestiti sobě cestu wen z města. Když pak náčelníci strany Raspantůw, Pafetta di Monte Scudajo a Ludovico della Rocca, zpozorowali, že Čechowé a Němci odoláwali autokům na ně činěným: tu náhle proměniwše hlasy swé ku prospěchu císařowu a pospíšiwše si k němu, podáwali se mu k ochraně a ku pomoci, aby spůsobem tím aspoň dáwní protiwníky swé Bergoliny a rodinu Gambacurta uwedli w záhubu. Tu pak owšem wítězstwí náhle a auplně sklonilo se ku Karlowi; powstalci rozprášeni, náčelníci jejich schytáni a pokoj w městě opět obnowen. [198] Polekaná císařowna hned odjela do Pietra santa, kdežto ležela císařská posádka; císař pak nařídil sudímu města Arezzo, aby zasedl k saudu nad powstalci, jichžto sedm, a mezi nimi tři bratří Gambacurta (Fran-
26 Mai. cesco, Lotto a Bartolomeo), dne 26 máje na weřejném náměstí, postínáno. Potom ustanowiw chrabrého Augšpurského biskupa za swého náměstka w Pise, bez odkladu odjel za císařownau dále. [199]

---

198) Hájek udáwá hojný počet jmen pánůw a rytířůw Českých, kteří prý w boji tomto Pisanském zwláštní udatností wyznamenali se. Ale wětší počet jmen těch, jichž neudal ani Beneš z Weitmile, ani který jiný pramen sauwěký, ukazují se, že pocházejí z obyčejné fabriky Hájkowy, oděna jsauce do forem ne XIV ale XVI století. Není pochyby, že jmeny těmi jen zawděčiti a připochlebiti se chtěl Hájek některým rytířským rodinám swého wěku.

199) O krwawých těchto scenách Pisanských wyprawují obšírně tři swědkowé stejně dobře zprawení, Matteo Villani, Cronaca di Pisa (ap. Muratori, XV) a náš Beneš z Weitmile (jenž obdržel zpráwy swé, jestli ne od císaře samého, aspoň jistě od biskupa Očka z Wlašímě); méně obšírně, ale dosti zpráwně, historia Cortusiorum (ap. Muratori XII). Také

Ohawné tyto wýstupy jak císaři tak i císařowně 1355
znechutily další pobyt w Italii, tak že taužili nawrátiti se přes Apenniny a Alpy zase nazpět. Jak mile tedy Aquilejský patriarcha, obmeškawší se w Sieně, přibyl k němu do Pietra santa, wzdálil se i odtud dne 11 čerwna, 11 Jun.
a táhl přes Kremonu i Belluno, wšemu dalšímu jednání, jakož i wšem slawnostem se wyhýbaje,[200] tak rychle, že stihnul již 1 čerwence do Řezna, 8 pak čerwence do 8 Jul.
Normberka.[201]

---

wšecky ty prameny, co do wěcí podstatných, dosti dobře spolu sauhlasí. Jen Villani rádby rodinu Gambacurta wylíčil co newinnau, pokládaje, že utrpěla jen upadši chytrosti nepřátel swých a lehkowěrnosti Karlowy za obět. Ale wyprawowání jeho namnoze odporuje samo sobě. Nezapírát ani on, že Gambacurtowé aučastnili se w bauřliwých poradách obecného lidu a w usnešeních jeho co do města Lukky; císař byl je obeslal k sobě při aneb krátce před samým zbauřením se powstalcůw (cronaca di Pisa l. c. p. 1030): kterak mohlo se státi, že ani oni, ani kdo s jejich strany nepokusili se, aby poněkud uchlácholili rozsápanau luzu, a wedli ji k upokojení? proč nenabídli se k ochraně císaře a císařowny saužené, pokud toho bylo potřebí? proč čestný ten úkol ponechali Raspantům, dědičným swým nepřátelům? A konečně, mělyliby za nic wáženy nebýti ani swědectwí bezprostředných aučastníkůw, ani wyšetřowání a nález saudcůw?

200) Cele sauwěká Historia Cortusiorum (ap. Muratori XII, p. 946) prawí: forsan Italiae formidans insidias, omissis Lombardorum infestationibus et querelis, D. Imperator cogitavit redire Boemiam.

201) Nemohauce zde dáwati se w objasnění úwah netoliko nelaskawých ale i nesprawedliwých a nepodstatných wětšího počtu historikůw starých i nowých o Karlowě náwratu z Italie, odkazujeme w té příčině jen ke slowům Pelzlowým w žiwotopisu Karla IV str. 468 sl. i Apologie téhož str. 50 sl.

DĚJINY ČESKÉ.

KNIHA DEWÁTÁ.

ČLÁNEK DRUHÝ:

ČECHY ZA CÍSAŘE KARLA IV.

(R. 1355 do 1378.)

ČLÁNEK DRUHÝ.

KAREL IV PO SWÉM KORUNOWÁNÍ NA CÍSAŘSTWÍ.

(R. 1355—1378.)

Karel IV co zákonodárce w Čechách i w Němcích. Sněm Český, staročeské wedení práwa, Majestas Carolina wzata nazpět. Uwedení zlaté bully w Němcích. Wálka Baworská. Neshody s Innocenciem VI a pokusy o náprawu duchowenstwa. Rakauský kníže Rudolf we spolku proti císaři. Narození krále Wáclawa IV. Mor a hlad. Nowý spolek branný proti Karlowi IV. Císařowna Eliška. Korunowání Wáclawa IV. Pokoj a smlauwy dědičné s Rakausy. Prwní arcibiskupowé Pražští. Karel u papeže Urbana V w Awinionu. Druhá jízda císařowa do Říma. Nápad Lužice dolní. Opět weliký spolek branný proti Karlowi. Nabytí země Braniborské. Wáclaw IV wolen na králowstwí Římské. Rozdělení České říše. Cesta do Paříže. Smrt Karla IV. Úwahy o něm a o panowání jeho.

Když Karel IV, wraceje se z Italie co koruno- 1355
waný císař, zase poprwé blížil se ku Praze, wysuli se jemu wstříc weškero duchowenstwo a šlechta i obywatelstwo až do Berauna, i uwedli ho se wší slawností, při wšeobecném lidu jásaní a zwonění wšech zwonůw, do hlawního jeho sídla. Byloť to poprwé, že Čechowé swým wlastním jmenowati mohli císaře Římského, wrchního pána celého křesťanstwa.

Prwní a největší péče, která zaměstnáwala mysl nowého císaře, byla také dokonale hodna wznešeného

1355 postawení, kteréž zaujímal: směřowala zajisté k wěčnému zamezení wšeliké libowůle a wšeho násilí we státu, k uwedení zákonůw blahodárných, a ku pojištění práwa i pořádku w obau jeho říšich, Německé i České. W tom wésti se dal jediné hlubokým puzením swého wlastního srdce a požadawkůw ducha, taužícího po reformách pokojných i organických, po bezpečném prawidlu a náwodu. Zdá se že nesnáze, kterých při uwozowání nowých zákonůw již byl zakusil a ještě i předwídal, wnukly mu byly úmysl, dříwe nežli w něm pokračowati měl, zajeti sobě do Říma pro titul císařský, aby dílo swé prowedl s wětší autoritau a trwalejším prospěchem. Takéť powolal nyní stawy králowstwí Českého k walnému sněmu do Prahy o sw. Wáclawě, a rozepsal spolu sněm říšský do Normberka ke dni sw. Martina, obé k jednomu a témuž cíli.

Ale dříwe ještě, nežli sněm Český sešel se, widěl se císař nucena, zakročiti také jinau cestau k obnowení a pojištění weřejného pokoje w zemi. Za jeho nepřítomnosti na několika místech, zwláště w Litoměřicku a Hradecku, shlukly se byly ozbrojené roty laupežnické.[202] Zejmena se hradu Žampachu rytíř Jan ze Smojna weliké působil lidu pokojnému zádawy, netoliko kupecká zboží, ale i lidi zajímaje, a wýkupné na nich wydíraje. Poněwadž chodil stále obrněný, slul u lidu obyčejně jen

202) *Beneš de Weitmil* p. 367: Prius publice in castris morabantur profugi, et nunc istum, nunc illum capiebant, et Bavariam, Misnam, Poloniam, Austriam depecuniandos praesentabant, et illi his e converso. Procedebant quoque simul in una turba LX vel C armati profugi simul, et innocentibus damna inferebant. Ab eo tempore, disponente altissimo, omnia conquieverunt etc.

„Pancéř"; pro udatnost neobyčejnau byl dříwe od Karla IV na rytířstwí pasowán i poctěn zlatým řetězem. Nyní, když císař sám wydal se proti němu do pole, podařilo se netoliko přemoci rotu jeho, ale i jeho samého zajmauti a uwězniti; když pak ho přiwedli před Karla, hodil mu tento prowaz, jímž oběšen býti měl, okolo krku, prawě, že nemíwá wždy zlatých řetízkůw na rozdáwaní.[203] A s podobným důrazem zachowal se i k jiným toho druhu zločincům, až do konečného jejich wyhlazení. 1355

Sněm ku konci měsíce září do Prahy swolaný nawštíwen byl walně od stawůw všech zemí koruny České;[204] i markrabě Jan Morawský a mnoho knížat Slezských dali se w něm najíti. Tu nejprw Karel IV co císař ustanowil opět a potwrdil práwní onen poměr, we kterémž státi mělo na wěčné časy markrabstwí Morawské ku koruně České pod zwláštním panowáním jeho bratra i potomkůw; usauzeno také, kdyby uprázdnil se trůn Český smrtí Karlowau a potomkůw jeho bez dědicůw mužského pohlawí, že pak markrabě Jan i jeho potomci hned beze wší další wolby naň nastaupiti měli. Potom majestátem císařským celé Slezsko i země Budišinská i Zhořelská wtěleny jsau do koruny České na m. Sept.

---

203) Beneš de Weitmil l. c. O jednookém rytíři Fridůšowi ze Smojna mluwili sme nahoře při r. 1317 na str. 425. Wládykowé toho rodu později w Čechách jen wůbec „Pancéřowé" nazýwáni byli. Přísloví české „brní jako Pancéřowa košile", užíwané ještě w XVII století o lidech bojechtiwých a k boji se chystajících, dáwalo swědectwí o hlubokém dojmu, jejž pozůstawil příklad a pád bojowníka toho příliš bujarého w lidu našem.

204) *Beneš* l. c. Congregato magno concilio principum, baronum, nobilium, wladikonum et civium ad regni Boemiae coronam pertinentium.

1355 wěčné časy.[205] Nejwážnější wšak jednání té doby týkalo se zákonníka Karlem před několika léty nawrženého, tak řečené *Majestas Carolina*, kterauž on přál sobě widěti přijatu, i zachowáwánu co základní zákon celé říše, o čemž wšak stawowé byli wyžádali sobě času k rozmyslu. Zákonník ten, jakož již připomenuli sme, dwojí měl stránku: jednu politickau, jíž měla předewším králowská moc w Čechách upewněna i od pádu napotom uchráněna býti; druhau práwní čili saudní, kterauž odstraniti se měly některé wady staročeského řádu saudního. Abychom tedy o whodnosti opraw nawrhowaných práwě sauditi mohli, třeba nám trochu podrobněji rozebrati jak přednosti, tak wady dotčeného řádu.

Starožitná práwní ústawa w Čechách tak dobře, jako i w Němcích, we Francii, Anglii atd. utwořila se na základě historickém, ježto nálezowé od nejwyššího saudu zemského w Praze wynášení a do desk zemských zapisowaní sami sebau měli býti za prawidla, jichž při podobných pádech šetřiti slušelo; ačkoli udáwali se i příkladowé, kdežto nejwyšší saud, od někdejších nálezůw swých se uchýliw, sám sobě odporen býti se zdál.[206] Jen spůsob wedení pře u saudu zemského, jenž w Čechách wliwem desk zemských nabyl zwláštního rázu, zachowal se w paměti několika spisy o něm

205) Originaly listin na to wydaných, o Morawě dne 27 Sept. a o Slezsku i horní Lužici dne 9 Oct. 1355, nacházejí se w c. k. tajném archivu we Wídni.

206) A totě práwě hlawní ten stesk, který wede Karel IV we předmluwě swé k Majestas Carolina: ut variandi judicia in causis eisdem vel similibus (quod saepe factum, in offensam divinae justitiae et subditorum nostrorum fidelium lacrymabile detrimentum audivimus), facultas quaelibet adimatur.

wydanými.[207] Wedení a líčení pře dálo se tu pospolu 1355
jak austně tak i písemně, a forem wážilo si tak příliš, že úskoky a podskoky rozličné nacházely w něm dosti prostranného místa.[208] Při tom odwoláwáno se k tak řečenému saudu božímu až příliš často; ku práwu ohně aneb wody sice, jakož i k sauboji, jen we přech hrdelních: ale i w civilních přech býwaly ku př. *hřebí* (čili metání losůw) práwním důkazem ještě i we XIV století, a tak řečený *zmatek* (error, confusio)[209] rozhodowal i za XV století o práwu w nejedné při. Dále starožitné důstojenstwí dwanácti kmetůw zemských pojišťowalo sice zemi dwanáctero doživotních, neplacených a ne-

---

207) Byl to trojí spis, pocházející wesměs ze XIV století, jenž o tom poučowal: 1) Kniha starého pána z Rosenberka, s počátku onoho století; 2) Ordo judicii terrae, latině i česky mezi léty 1355—1360 sepsaný, a 3) Wýklad Ondřeje z Dubé z let 1394—1400. My je wydali tiskem wšecky w Archivu Českém z dobrých pramenůw: prwní a nejdůležitější r. 1840 w dílu I na str. 447—484; druhý r. 1842 w dílu II, na str. 76—135, třetí tamže II, str. 481—517, wše s potřebnými poznámkami. Text jejich w Antiquissima monumenta juris Slovenici, we Waršawě 1838 od Ondř. Kucharského wydaný, jest méně zpráwný.

208) Sem náležely předpisy, ku př. že jisté wýkony saudní jen dopoledne odbýwati se měly, že kdokoli dopustil se we při trojí chyby formalní, ztratil ji bez ohledu dalšího ajw. Nebezpečí mírnilo se tím, že každá strana wyprositi si mohla jednoho z kmetůw k naučení swému, kterak u wedení pře chowati se měla.

209) Když ku př. někdo přísahaje zajikal, třásl aneb podříkal se, když strana která přes napomenutí saudcowo wstaupila jinau nohau, nežli předepsáno bylo (žalobce měl totiž powždy prawau, obžalowaný zase lewau nohau napřed wstaupiti do šraňkůw před saud), tu hned řečeno „bůh ho saudil“ (zmátl mu pamět aneb smysly), a pře jeho byla ztracena.

1355 ssaditelných saudcůw, kteřížto jen sami oprávněni byli k jistým saudním wýkonům, ku př. dáwati stranám naučení, choditi s potazem a wynášeti nálezy atd. Ale jelikož pochybowati nelze, že jak od počátku, tak i až do XV století každý swobodný zeman měl práwo, zasedati w saudu wedle jiných, nejsa wšak powinen, přítomen býti w každém zasedání: byloť možné, a stáwalo se i skutečně, že přibytím hojných přátel a příbuzných obžalowaného k saudu nejeden chudší žalobce utrpěti musel we swém práwu, zwláště od té doby, co blahodárný ústaw poroty w Čechách zanikati počal.

Ale naproti těmto nepopíratelným wadám sluší wytknauti a uwážiti také znamenité přednosti staročeského spůsobu wedení práwa. Připomeneme předewším o auplné weřejnosti saudu a snadné pochopitelnosti wšeho, co při něm se mluwilo i konalo: každý člowěk mohl u saudu přítomen býti,[210] a poněwadž wše w jazyku českém se wedlo, sám se přeswědčiti o sprawedliwosti nálezu;[211] každá strana mohla prowesti při swau s nepatrným nákladem sama, bez pomoci řečníkůw (ačkoli dowolena byla), a we lhůtě co nejkratší; nenáležité protahowání processůw bylo zrowna tak nemožným, jako překrucowání práwa mudrlantstwím učených práwníkůw.

---

210) Viktorin Kornelius ze Wšehrd prawí o tom we předmluwě swé: „Ne zawřeným, než swětlým a otewřeným súdem se súdie, ku kterémuž jíti a poslúchati žádnému se nebájí, než wšem jest swoboda puštěna k súdóm jich, ktožkoliwěk chtie při tom býti."

211) Latiny užíwati w listinách a u wedení desk zemských zapowězeno r. 1497, ale jednání samo dálo se od jakžiwa po česku (ježto saudcowé sami latině nerozuměli), a při wkladech o wyznání swědkůw, ba někdy i nálezůw samých, užíwáno jazyka českého tytýž i we XIV století.

Ačkoli pak Karel IV zákonníkem swým nikoli 1355
nezamýšlel měniti celé staročeské práwo, aniž nahražowati ho tytýž práwem římským, alebrž jen pooprawiti a ustáliti ho: nelze předce zapírati, že oprawa jeho nesla w sobě auplný jeho přewrat. Měloli napotom rozhodowati se o práwu ne dle rozumu a citu aneb podání, ale dle předpisu w zákonníku, bylotě nutně potřebí, aby zákonník ten nejen sám w sobě byl dokonalým, bez wady a nedostatku, ale také aby učiněn byl celému národu snadno přístupným a srozumitelným. To před dobau knihtiskowau, kdež nadto jen málo lidí umělo čísti a psáti, tím méně bylo možné, protože zákonowé sami psáni byli jazykem cizím. Místo pánůw zemských, co přirozených saudcůw nejwyššího saudu zemského, byliby tudíž zaujímali napotom jen lidé učení, zejmena doktoři práwa, tedy dle obyčeje té doby téměř jen stawu kněžského; ti pak byliby brzy práwo české naplnili, ba nahradili práwem kanonickým i římským; následkem toho byloby brzy přestalo sauditi se weřejně, chytrostem učených řečníkůw otewřelo se pole prostranné, wedení pře stáwalo se téměř nekonečným, pochybným a welice nákladným, — jakož to wše přihodilo se w Němcích skutečně. W takowé změně spatřowalo se wětší nebezpečí, nežli w pauhé možnosti, že dle dosawadního spůsobu mohl tytýž i newinný utrpěti; protože nowý řád ten neposkytowal také dostatečné jistoty proti takowému zlému. I tak jasně předwídali wšecky takowé následky ti, jichž se to nejblíže týkalo, že postawiwše se hned s počátku na odpor, zdráhali se konečně přijmauti nowého zákonníka.

I buď že tedy Karel IV později sám nabyl téhož přeswědčení, aneb že jen wůbec ostýchal se wnucowati poddaným swým něco násilím: jisté jest, že odhodlal se

10*

1355 sám wzíti zákonník swůj nazpět, a zrušiti jej konečně.
6 Oct. Dne 6 října stawům na sněmě shromážděným odewzdal zápis pojišťující w hojném počtu, [212] tohoto obsahu: Poněwadž půwodní exemplář zákonníka toho s nehojnými jemu přiwěšenými pečetmi náhodau ohněm ztráwen byl, a zákony ty potud ani prohlášeny ani od stawůw wesměs přijaty a přísahami stwrzeny nebyly, protož že nemají také nižádné moci záwazné, i sluší je tudíž powažowati za newyšlé; králowstwí pak celé že má po wše časy budaucí zachowáno a háјeno býti w neporušeném i nezkráceném požíwaní starožitných práw a zákonůw swých. Císařůw bratr, Jan markrabě Morawský, připojil k tomu také osobní swé pojištění, pro ten případ totiž, kdyby po Karlowě smrti měl kralowati w Čechách.

Stawowé Čeští odměnili se králi swému za takowau powolnost tím, že přiznawše se k nejednomu nařízení od něho zamýšlenému, wložiti je dali do wšeobecných desk zemských, a prohlásiti tudíž za zákon zemský. [213] Tak řečené saudy boží, železo i wodu, jakož i hřebí, jal byl odstraniti již i arcibiskup Arnošt, poučowaw lid o tom, že prostředky tyto práwní nebyly nic než hříšné pokaušení boha, obyčej to šeredný, pozůstalý ještě z časůw pohanských; [214] tudíž opuštěny jsau od té doby

212) Nám samým dostalo se do rukau we wšelikých archiwech českých až do 10 originalůw listiny té.

213) Poněwadž do desk zemských zapisowána byla od jakžiwa jak wšecka zákonná usnešení stawůw na sněmě, tak i nálezowé nejwyššího zemského saudu, nedá se wlastně říci, žeby Čechowé do té doby wůbec byli neměli žádných *psaných* zákonůw.

214) Beneš z Weitmile p. 378. Srown. slowa Tomáše Štítného a Ondřeje z Dubé na swých místech.

cele. Také formule *roty,* t. j. přísahy u saudu, potud nesnadné, dlauhé a wšelijak zawíjené, tak že ke „zmatku" a tudíž ke ztrátě pře wésti mohly, jsau k císařowě žádosti nezadlauho potom tak zkráceny a zjednodušeny, že napotom přísahání u soudu i pro bázliwce newinného přestalo býti nebezpečným.[215] Onno wšak nařízení w Majestas Carolina (rubr. 28), kterým propůjčowalo se králi práwo, přijímati zločince na milost a odsauzeným wrátiti žiwot a statky, nikoli wšak také čest jejich, přijali a zostřili stawowé w tom směru, že každý na zjewné laupeži neb krádeži postižený zločinec měl nawždy pozbyti cti a práwa tau měrau, aby mu ani král jeho cti mezi občany nawrátiti nemohl. Tím pak, i důrazem dokázaným proti Pancéřowi a jemu podobným lidem, spůsobeno za nedlauho takowé bezpečí w Čechách, jak majetku wůbec, tak i na silnicích zwláště, jakowého potud nebylo příkladu w celé středowěkosti.[216] Také na témže sněmě učiněna opatření, aby napotom chudý proti bohatému, poddaný proti wrchnosti swé, práwa swého snáze a bezpečněji hledati i docházeti 1355

215) Beneš l. c. p. 398, ad ann. 1368.

216) *Beneš* l. c. p. 367: Quo statuto audito et solemniter promulgato, multi cessarunt et alios cessare fecerunt a rapinis et hujusmodi malis artibus. — Et facta est talis pax in regno Boemiae et in omnibus terris adjacentibus, qualem nulla aetas meminit, nec in cronicis fuisse reperitur. — A stejně mluwí sauwěký spisowatel in Stenzel Scriptores rer. Silesiacarum, I, 210: Hic princeps catholicus (Carolus), amator justitiae et zelator pacis, in regno Boemiae tantam pacis procuravit abundantiam, ut non levaret in eo gens contra gentem gladium, nec esset timor in finibus eorum; in silvis et rupibus pax fuit et securitas, ut nec depraedari formidare haberet, qui aurum publice in via portare vellet.

1355 mohl.[217] A wšak co do nawržených té doby politických zákonůw, kolik jich ještě přijato a schwáleno

217) *Beneš* l. c. Statutum est etiam in eodem concilio, ut pauperibus, quibus hactenus modica vel nulla justitia in terrae judicio reddebatur, erga divites et quoscunque barones fieret debita justitia et justitiae executio conveniens. Et factum est ita, ut quicunque potentes, barones et nobiles forent ad judicium terrae ad instantiam pauperum citati, veniebant et judicio parebant cum effectu. Že člowěk poddaný w Čechách od jakžiwa i až do konce XV století mohl osobně poháněti pána swého k zemskému saudu, to wýslowně prawí Vikt. Kornel ze Wšehrd w prwní recensí díla swého (knihy III, kapit. 22, wydání 1874 na str. 148): „Mnozí páni pohnáni bywše od lidí chudých, odpowídati jim nechtiece, za swé lidi sú je pokládali a tím súdu obrániti chtěli: ale to jest jim platno býti nemohlo, než musili sú jim, ač sú je koli za lidi swé kladli, na súdu odpowiedati. A to se najde w póhonných knihách bílých.“ (We druhé recensí wynecháno jest toto místo, jakož i we prwním wydání r. 1841.) W Morawě zdá se že totéž za obyčej bylo ještě i ku konci XVI století. Tak ku př. Karel z Žerotína 21 Jul. 1598 napomínal uherského pána Štěpana Illesházyho, žeby s morawskými poddanými swými měl zacházeti mírněji, nežli s uherskými, proto žeby prý naň u saudu zemského žalowati mohli (scio licere apud nos subditis jure cum dominis agere). Owšem že se tu neprawí, mohlili žalobu wésti osobně, aneb jen skrze zástupce. — Když ale něměčtí spisowatelé někteří domníwali se, že čeští páni hlawně proto swoliti nechtěli k Majestas Carolina, poněwadž ona w rubr. 85—87 zapowídala jim zmrzačiti poddané jejich, — bylo toto domnění práwě barbarské! jakoby pán který w Čechách byl kdy chudinu beztrestně týrati a mrzačiti směl! Karlowa nařízení w dotčených rubrikách nesla jen tu nowotu, že zločiny takowé měly trestány býti ztrátau weškerého jmění. Welikost takowé pokuty sama již důkazem jest, že zločiny takowé potud nikoli za nepatrné neb dokonce za dowolené powažowány nebyly. Hrdelního práwa nad poddanými swými toho

bylo, o tom z nedostatku pramenůw nám stanowiti 1355
nelze.[218]

Brzy po sněmu Pražském odebral se císař do Normberka, k zahájení také tam jednoho z nejdůležitějších sněmůw, o kterých památka jest w dějinách říše Německé: byltˇ ho zajisté rozepsal k jednání o základním zákonu této říše, jenž pode jmenem *„zlaté bully Karla IV“* dobře zachowal se w paměti. Takétˇ stawowé říše Německé w tak hojném počtu sešli se k němu, o jakémž ani pamětníkůw nebylo. Wedle wšech kurfirstůw bylo tam do 40 duchowních i swětských knížat pohromadě, a hrabat, swobodných pánůw i poslancůw městských bez počtu. Hlawní aumysl císařůw směřowal tu předewším k uprawení spůsobu, kterak napotom králowé Římští woliti se měli, aby z něho neplodily se wíce roztržky, různé wolby a rozbroje krwawé, a císařská moc aby jimi ještě dále stenčowána nebyla; neb posawadní často nesworné a různé wolby přiwodily obyčejně rozhodnutí do rukau takowých, které neužíwaly doby swé ku pozwedení a rozmnožení moci říšské. Ale jakkoli zdáti se mohlo, že wěc ta neměla

času ještě nepožíwal žádný pán český, ono náleželo wýhradně jen králi a jeho auřadům, jakož o tom i rubr. 84 w Majestas Carolina swědčí: Justitia personalis semper regiae dignitati intelligitur reservata.

218) Desky zemské, jakož již dotčeno, zhořely celé r. 1541, a pozůstatky z nich posawad nalezené netýkají se práwě jednání r. 1355. — Ostatně ještě poznamenati musíme, že Pelzel, za příkladem Beneše z Weitmile, sněm tento mylně k r. 1356 položil, — nezpozorowaw, že u Beneše léta 1356 a 1357 chybně stojí za 1355 a 1356, jakož zjewně wyswitá i z welikého sněmu říšského w Metách w listopadu 1356 (u Beneše 1357) odbýwaného.

1355 w sobě těžkostí, pováživoli se, že kollej sedmi kurfirstůw, tří duchowních, Mohuckého, Kolínského a Trewerského, a čtyr swětských, Českého, Falckého, Saského i Braniborského, již od celého století w praxi ustálena i u weřejném mínění uznána byla: předce naskytowalo se při tom dosti těžkých nesnází. Kurfirstské rodiny Saská i Falcká již dělily se w několikero linií, z nichž každá osobowala sobě práwo wolitelské; Falcko před 26 léty mezi sebau o to učinilo smlauwu, kteráž wšak tuším nenabyla moci práwní w říši. Karel IV poraučel a chwálil jednoduchau tu zásadu, že budaucně jen ten za kurfirsta powažowán býti měl, který by byl we skutečném držení té země napotom nedělitelné, na které kurfirstwí se zakládalo; aniž swoliti chtěl, aby hlas wolitelský stal se jakoby taulawým a s jedné linie přecházel na druhau. Ale tím měl ku př. Ludwík Baworský, císaře Ludwíka nejstarší syn, zbawen býti dosawadního hlasu swého, an byl již postaupil markrabstwí Braniborského mladšímu bratrowi Ludwíku Římanu,[219] což pak později, jakož wyprawowati budeme, wedlo k nowým protiwenstwím mezi Čechami a Bawory. A wedle uprawení woleb říšských měla zlatá bulla za aučel také uwedení a pojištění wšeobecného zemského míru w říši. Co do jiných wšak ustanowení státopráwních, neobmeškal Karel IV zjednati také uznání a průchod dáwnowěkým práwům Českým w říši Římské,

219) Wšichni téměř nowější spisowatelé němečtí přičítají nařízení takowé pauze Karlowě newoli proti Bawořům. Ale slušeloby předce ptáti se, měllí uweden býti pořádek, na které jiné zásadě dalby se byl založiti snáze a bezpečněji, nežli kterau nawrhowal Karel? ba, byloli wůbec možné uwedení pořádku bez oné zásady?

ku př. swobodné u nich wolbě krále po wymření rodu 1355
panujícího, práwa de non evocando, práwa k wýhradnému
požitku wšech regalií atd.[220] Welikau jich část pojistil
také kurfirstům ostatním, ježto již dříwe byli w ně se
uwázali.

Takowým tedy spůsobem usnešeno w Normberce 1356
a přijato wšeobecným knížat říšských swolením 23
prwních a nejdůležitějších kapitol zlaté bully, jichžto
i prohlášení co nejslawnější stalo se dne 10 ledna 1356; 10 Jan.
k dokonání pak zbýwajících ještě 7 kapitol ustanowen
na příští léto nowý sněm do města Met. Karel wrátil
se dne 10 února do Prahy zase, kdežto nastala byla 10 Febr.
potřeba jeho přítomnosti k uklizení nowých nepořádkůw.
Za příčinau jakési zástawy korunní, náležewší sirotku
Petrowi z Michalowic, jehožto poručníci byli mocní páni
z Rosenberka, pře práwní těchto pánůw přešla we
zjewnau zpauru a krwawé půtky, trwawší několik neděl,
až prostředkowáním arcibiskupa Arnošta i několika
pánůw pokoj nawrácen a páni Rosenberští na milost
opět přijati byli:[221] musel wšak Jošt z Rosenberka

220) A nemaje na tom dosti, že práwa ta wešla do zlaté bully, dal je Karel nad to ubezpečiti také zwláštními zápisy (Willebriefe) kurfirstůw, kteréžto chowají se w hojném počtu podnes w archivech, c. k. tajném we Wídni, a korunním w Praze.

221) Chron. Zwetlense ap. Rauch, II, 327 et Pez, I, 998. Wáclaw Březan, poslední archivar Rosenberský w Třeboni, líčil wěc tak, jakoby Karel IV byl měl křiwdu; dle něho týkala se rozepře lesůw panstwí Brandýsského nad Labem. (Č. Č. Mus. 1828, IV, 48 sld.). Dne 27 máje 1356 Karel IV skrze nejw. auředníky a saudce zemské dal byl nabídnauti pánům Rosenberkům, aby statky mladého Michalowice powažowány byly za neutralní a nechány w pokoji od obau stran: ale páni Rosenberkowé odpowěděli, že oni omnia et singula

1356 domáhati se jí slawným odwoláním řečí a spisůw neslušných o císaři, jichž se byl we při té dopustil, a utéci se k odprošení zwláštnímu. [222] Mimo to měl císař činiti té doby zwláště s králem Polským Kazimírem a knížetem Rakauským Albrechtem. Kazimír tenkráte sám přijel do Prahy, obnowiti chtěje předešlé umluwy a upewniti ještě lépe přátelské k Čechám poměry; [223] Albrechtowi Chromému Karel sám wstříc wyjel až do Budějowic, kdežto jednal zaň w jeho wlastních záležitostech. [224] Konečně wyprawiw se w běhu toho léta ještě podruhé do pole k dopomožení práwa (proti Jindřichowi ze Hradce, jenž jal se byl mocí brániti many swé, ze zjewné wraždy obwiněné, proti zemskému
Sept. saudu w Praze), [225] — odjel w měsíci září zase do Němec, k dokonání díla zákonodárského wloni počatého.

---

prospera et adversa cum eodem orphano volunt, et ipse orphanus cum eis debet sustinere. (Zápis we král. českých deskách dworských).

222) Zápisy o tom ze dne 21 a 30 Jun. 1356 w c. k. tajném archivu we Wídni.

223) Kazimírowy zápisy (dt. 1 a 3 máje w Praze) tištěny jsau ap. Ludewig, Sommersberg, Goldast ajw. i chowají se ještě w c. k. t. archivu. Stalot se w těchto dnech, že král ten příliš galantní zamilowal se tak prudce do jedné Pražské krásy, Kristiny, znamenitého rodu Rokycanských, že se ihned s ní oddati dal, po čemž manželka jeho Adléta kněžna Heská wrátila se tudíž k otci swému. Srown. Beneš minorita ap. Dobner, IV, 41. Dlugoš, IX, pag. 1109 sq.

224) Srown. psaní Karla IV ze dne 9 máje, dané falckrabi Ruprechtowi staršímu, in J. P. Schunk Codex diplomat. 1797, str. 304.

225) Pan Jindřich, wzdaw se dne 19 Aug. a postawiw za sebe rukojmě (lantkrabě Jana z Leuchtenberka, bratry Rosenberské a jiné), musel nicméně na dwě léta wyhostiti se wen ze zemí koruny České.

Walný sněm říšský w Metách stal se ještě skwě- 1356
lejším a slawnějším, nežli byl w Normberce. Kromě bezmála wšech německých knížat a stawůw, přibyli tam i dwa papežowi legatowé, mezi nimiž byl kardinal Talleyrand, dwa francauští králewicowé, císařowi sestřenci, dwa arcibiskupowé a několik wéwod francauských, též poslowé krále Anglického atd. Bohaté a hrdé to město, we kterémž již ode tří století žádný Římský císař dworem byl nebydlil, Karla IV přiwítalo nyní
s úctami nejwzácnějšími; a hody, zwláště o wánocích Dec.
1356 tam slawené, co do nádhery a přepychu patřily mezi nejskwělejší, které kdy za středowěku wídány byly.[226] Pojednáwaní o posledních kapitolách zlaté bully, s wětšího dílu obsahu jen cerimonialního, naskytowalo tušim jen málo nesnází; těžší byl úkol, smířiti Francii s Anglií na slušných základech, na čež i papež i králewici francauští pilně naléhali. Byltě zajisté císařůw přítel za mládí a swak, král Jan Franský, w bitwě
u Maupertuis dne 19 září 1356 swedené, od Anglického 19
Černého prince nejen poražen, ale i zajat a do Londýna Sept.
odweden; we Francii pak mezi stawy panowala wzájemná nedůwěra, i weliká s wládau nespokojenost. W okolnostech takowých král Eduard III, napínaw přes míru požadawky swé, učinil to císaři nemožným, aby jednání dowedl k žádaucímu cíli. Ale také třetí záležitost, týkající se moci a sláwy rodu Lucemburského bezprostředně, zaměstnáwala tenkráte císaře. Starý wéwoda Jan Brabantský a Limburský zemřel byl minulého léta bez dědicůw mužského pohlawí, a nejstarší jeho dcera Johanna, nyní manželka bratra císařowa,

226) *Albert. Argentin.* p. 164: Erat solennior curia, quam de aliquo imperatore scribitur temporibus retroactis multis.

1356 wéwody Wáclawa Lucemburského, prohlášena byla za dědičku Brabantu a Limburka jak od otce, tak i od
3 stawůw oněch zemí; takéť dne 3 ledna 1356 přijali
Jan. Wáclaw i Johanna skutečně slib člowěčenstwí od obywatelstwa w Lowani. Hrabě Ludwík Flanderský, manžel sestry Johanniny, kladl při tom požadawky, ježto, když lakomý Wáclaw ani k sebe slušnějším wýminkám swoliti nechtěl, nemohly než k wálce wésti. Aby také w tom prostředkowati mohl, zabral se císař, po skončení sněmu říšského w Metách, do Mastrichtu w Nízozemsku, kamž
1357 dorazil dne 11 ledna 1357. Mezitím wšak byly strany
11 Jan. wálčící uzawřely příměří, podrobujíce se rozsudku hraběte Wiléma Hollandského a Hennegawského, jenž na ten spůsob učinil mezi nimi pokoj, že Brabantsko i Limbursko přisauzeno wéwodě Wáclawowi a jeho manželce. Císař pak nawedl w Mastrichtu kněžnu Johannu k tomu, že kdyby umříti měla bezdětkyně, wšecky swé země zapsala domu Lucemburskému k dědictwí, k čemuž i Brabantští stawowé we Brusselích dali swé swolení.

Wrátiw se do Čech, císař nejprw přítomen byl slawnému zaswěcení hradu před desíti léty počatého,
27 nyní pak dostaweného, *Karlšteina*, dne 27 března 1357,
Mart. kdežto pak založil kollej čtyr kanowníkůw, s pátým
9 děkanem co představeným; potom pak, dne 9 července
Jul. 1357,[227] kámen základní položil k mostu kamennému přes Wltawu w Praze podnes stojícímu, an starý most,

227) Roku 1357, nikoli jak obecně se udáwá 1358, proti swědectwí Beneše z Weitmile, jenž klade zprávně 1357. Wždyť roku 1358 w měsíci červenci Karel IV pořád w Normberce se zdržowal. Srown. Pelzlowu Nowau kroniku Českau, III, 452.

postawený někdy od králowny Jitky, jakož i most 1357
Drážďanský, rozbořen byl welikau třenicí ledu dne 3 února 1342. Stawbu nowého toho mostu, jakož i kostela Swatowítského, po smrti Matěje z Arrasu wedl francauský architekt ještě mladý, Petr Arleri z Boulogne.[228]

Mezitím ukázalo se brzy, jak weliké zásluhy měla do sebe zlatá bulla německá, co nowý zákon říšský, ana císaři spůsobila hojné protiwenstwí a starosti: neb dílo sebe lepší, ježto prowesti se dá bez odporu wšelikého, málo kdy weliké ceny býwá. Anarchie w Němcích již tak hluboce se byla zakořenila, že, jakož swědčí nowější jeden spisowatel[229], již i samé pokusy, uwesti weřejné záležitosti zase do pořádku, wšude budily nespokojenost, u měst, u šlechticůw i u knížat. Nejwíce hněwali se knížata Baworští, žalujíce, že zákonem, wylaučiwším je z počtu kurfirstůw, weliká stala se jim křiwda; na to nedbáno, že rod falckrabský a baworský byli stejného půwodu. Příčina k wálce našla se brzy. Když knížata obklíčili šlechtice císaři oddaného Petra Ekra na hradě jeho Natternberku, aby na něm wymstili se, přispěl Karel IV s wojskem českým k oswobození
jeho (w měsíci dubnu). Prostředkowáním poslůw od Apr.
knížete Albrechta Rakauského wyprawených učiněno

228) Srown. Pelzels Karl IV na str. 533. Twrzení některých, že nowý most ten dostawen byl teprw r. 1503, zakládá se na pauhém nedorozumění. Most dostawen byl již we XIV století, ale utrpěl w létech 1367, 1432 a 1496 tak weliké škody, že nowé oprawy staly se byly potřebnými. Srown. Scriptores rer. Bohem. II, 390. III, 84, 251, 261, 264.

229) F. C. Schlosser l. c. p. 583. — Cena zlaté bully w Němcích někdy až přeháněna byla: za naší doby ale naopak tuze málo wáží se.

1357 Jul. sice ještě příměří a ustanowen spolu rok do Widně k umluwám pokojným (w měsíci červenci). Ale když ani ty nezdařily se, počala wálka znowa. Dětřich z Kugelweitu[230], biskup Mindenský, rowně spůsobilý co diplomata, co wojewůdce i co finančník, učiniw do Bawor wálečný wpád, dobyl tam města Kauby a poplenil okolní krajinu. Když ale wrátil se,[231] wedral se Petr Chamerauer se strany baworské s 200 přílbicemi do horní Falce české, neméně nelítostně wše okolo Floss a Weiden záhubau stíhaje. Proto musel biskup Dětřich s mocí rozmnoženau (600 přílbicemi) přispěti zase, aby wyhnal nepřítele ze země. Wtrhnuw tudíž až k Dunaji na blízku Řezna, tak sklíčil wojsko baworské, že muselo
29 Nov. prositi o příměří, kteréž pak dne 29 listopadu také uzawřeno bywši, skončilo později skutečným pokojem.[232] Za to potom Karel chrabrého i wěhlasného biskupa nadal milostmi bez počtu, a propůjčiw mu hrad Parkstein i s městem Weiden za léno doživotní, spolu s nápadem hradůw Orlíku i Haunšteina w Čechách, swěřil mu wrchní zpráwu weškerého peněžnictwí říše

---

230) O rodu muže toho, jenž později stal se arcibiskupem Magdeburským, roznášeny tytýž bájky u spisowatelůw německých. Že byl blízkým příbuzným pánůw z Pardubic, tudíž i Arnošta Pražského arcibiskupa, prawí Karel IV wýslowně w listině ze dne 7 Jun. 1360, in Glafey Anecdota p. 134, kdežto jmeno Pordicz, Porticz, jest pauze chyba tisku místo Pordubicz). Pod jmenem *Kugelweit* nacházeli se we XIV století w Čechách dwa hradowé: jeden w Budějowsku na panstwí Krumlowském, kdež potud stojí wes toho jmena, druhý w Plzensku na místě nyní neznámém, tuším nedaleko Rokycan.

231) Chron. Salisburg. ap. Pez, I, 414.

232) Zápis ap. Oefele, II, 180. K nowému roku 1358 přišel Albrecht kníže Baworský sám do Prahy, k uzawření pokoje

swé, i powýšil ho na důstojenstwí probošta Wyšehrad- 1357
ského a nejwyššího kancléře w Čechách, později pak
také arcibiskupa Magdeburského. On pak, muž ke
wšemu dostatečný, ještě za oné wálky, dne 13 října 1357, 13 Oct.
založil Cistercienský klášter Skalický w Čechách, swau
dobau dosti znamenitý.

Ještě důležitější byla newole, we které Karel za pří- 1358
činau zlaté bully octnul se s papežem Innocentiem VI. [233]
W zákoně nowém wolení Římského krále a císaře pokládáno za pauze domácí záležitost německau; šetřeno-li zlaté bully přísně, přestáwal sám sebau weškeren wliw papežůw při obsazowání stolice císařské; neb pak nezbýwalo papežům nic wíce činiti, nežli zwoleného uznati za Římského krále. Také opatřeno bylo dostatečně, kdo měl zprawowati říši za nebytí krále neb císaře, aniž brán při tom ohled jakýkoli na pretense kurie Římské. Tím zásady wolitelské jednoty w Rense (ze dne 16 čerwence 1338) přijaty a uznány jakoby mlčky za říšský zákon, a zjednána jim platnost na wšecky časy budaucí. Čím méně tedy lze bylo Innocentiowi VI klásti odpor proti obsahu i formě nowého zákona, tím nepříjemněji dojímalo ho celé císařowo při tom se chowání. I nerozdwojiw se s ním ještě weřejně, počal předce blížiti se k jeho nepřátelům, a wyslyšel konečně knížata Baworská, ježto potud wždy ještě nadarmo prosili byli o zdwižení klatby církewní, kterauž někdy otec jejich, oni sami a jejich země stíženi byli. Smíření toto zjednáno bylo hlawně působením knížete *Rudolfa*

---

233) *Chron. Zwetlense* ap. Rauch, II, 330: Eodem anno (1358) facta est dissensio inter papam et Caesarem Carolum, qui Pragae morabatur.

1356 Rakauského, císařowa zeté ješitného a newěrného,[234]
20 Jul. an po smrti knížete Albrechta Chromého († 20 července 1358), panowníka wšeobecně wysoce wáženého, w panowání zemé swé se být uwázal. Co wše tehdáž pojednáwalo se mezi císařem, papežem a knížaty říšskými, podnes sice pokryto zůstáwá tmau hlubokau: a wšak
1359 tolik aspoň se wí, že během roku 1359 Karel IV na Innocentiowi VI nadarmo žádal za zrušení jistých říši škodliwých konstitucí Klemensa V i Jana XXII, že horlil s welikým důrazem o potřebě reformy w duchowenstwu, a že naproti tomu wedla se řeč mezi některými knížaty, zejmena kurfirsty, Mohuckým i Kolínským, knížaty Baworskými, Rudolfem Rakauským a hrabětem z Wirtenberka, ne bez wědomí dworu Awinionského, o wolení nowého krále Římského; za kandidáty pokládáni Ludwík král Uherský a Rudolf Rakauský wéwoda. Ale když císař o to knížata poháněl k odpowídaní před Ruprechta falckrabě, zapírali aspoň arcibiskupowé takowý aumysl, předstihujíce se oba w oswědčowání wěrnosti.[235]

Císařowy snahy o reformu duchowenstwa tak jsau wýznamné i pro powahu i pro wěk jeho, že nám jest pozastawiti se při nich na chwíli. Když Innocentius VI

234) *Beneš de Weitmil* p. 358: Gener iste numquam fuit fidelis socero suo, usque in diem mortis suae. Listina Rudolfowa u Raynaldiho k r. 1357 § 5 podaná náleží zjewně ke dni 16 Nov. 1358, ana psána byla teprw po smrti Albrechtowě. Srown. u knížete Lichnowského, IV, 19—25 a Regesta č. 11, 89, 97.

235) Také kníže Rudolf ujišťowal w listině dané dne 20 Jul. 1359, že psaní od biskupa Frisinského w té příčině dworu Římskému předložené bylo podwrženo. (Orig. w českém korunním archivu.)

skrze nuncia swého, biskupa Kavallonského, na sněmu 1359
říšském w Mohuči w březnu 1359 naléhati dal na sbíraní desátku se wšech německého duchowenstwa důchodůw pro komoru stolice apoštolské, a knížata tomu odpírati se jali, tu také císař slowa se ujaw, pronesl nad tím swé podiwení, že papež tolik peněz na duchowenstwu žádaje, nemyslil raději na oprawu mrawůw jeho; neb již od dáwna roznášely se prý wšude obecné a welmi opráwněné žaloby o cele swětáckém smýšlení a chowání se kněží, o jejich hýření a nádheře zwláště w oděwu, i o zanedbáwaní wšech duchowních powinností swých. We shromáždění tom nacházel se i Mohucký kanowník Kuno z Falkenšteina, statečný někdy zástupce ssazeného arcibiskupa Jindřicha z Virneburka: Karel wypůjčil si jeho swrchní šat, zlatem a hedbáwím bohatě prošíwaný, a oblekna ho, ptal se knížat: „Co se wám zdá? nepodobámli já se wíce rytíři nežli kanowníkowi?“ Nuncius musel odjeti s nepořízením; Karel pak napomínal přítomné preláty ústně a brzy potom (dne 18 března) také písemně, aby oprawdowau péčí dbali 18
o nápravu mrawůw duchowenstwa sobě swěřeného, a Mart.
trestajíce bez obawy a showíwaní každý zjewný odpor, aby nedbalým a neposlušným odjali beneficie až do jejich polepšení; neb kdo stydí se slaužiti oltáři, že jest i nehoden, jím se žiwiti. Připojil i pohrůžku, oswědčíli se preláti w té wěci nedbalými býti, že pak wyzwe knížata swětská, aby uwázali se w důchody jejich a podrželi je potud, ažby papež rozhodnul, co by se statky duchowními tak zle užíwanými dále díti se mělo.

Nechceme sice zapírati ani tajiti domnění swé, že přísné ty reformatorské úmysly budil a podporowal při Karlowi kanowník Pražský, slaužiwší tehdáž w jeho

1359 kanceláři, Milič z Kroměříže,[236] jenž horlením swým o náprawu mrawůw a pobožnost žiwota brzy potom proslul u wšech stawůw i w několika krajinách: a wšak ochrana zwláštní, kterauž Karel IV tomuto mrawokárci propůjćowal se i později, když u kurie Římské naň proto stížnosti wedeny byly, důkazem jest, že smýšlení císařowo w té příčině od Miličowa nedělilo se.[237] Když pak knížata i páni Němečtí z pohrůžky oné brali sobě

---

236) We psaní Karla IV k Mohuckému arcibiskupowi ze dne 18 Mart. 1359 podepsal se owšem ne Milič, ale Mikuláš z Kroměříže, jenž s Miličem zároweň slaužil w císařské kanceláři (srown. Glafey anecdota, 144, 226 sl. 431 sl. 471, 498, 510, 527 sl.). O Miličowi swědčí předewším jeho Vita, sepsaná od jednoho z jeho učenníkůw, a tištěná w Balbinowých Miscell. lib. IV, parte 2, pag. 44—64; druhý podobný žiwotopis jeho pojal Matěj z Janowa do welikého díla swého celý. O pozdějších dílech, pojednawších o žiwotu jeho, oznámili sme i w pojednání „Předchůdcowé husitstwí w Čechách", w Radhostu, dílu II na str. 310—321. — O weliké wážnosti, kteréž požíwal Milič u císaře i u wyššího duchowenstwa, swědčí také Beneš z Weitmile k r. 1372, prawě na str. 418: D. Imperator, ductus consilio quorundam presbyterorum secularium, qui pro illo tempore verbum dei praedicando in civitate Pragensi multa bona faciebant, et de quorum operibus et conversatione laudabili post mortem eorum dicetur, fecit destrui lupanar etc. (Milič umřel 29 Jun. 1374, Beneš 27 Jul. 1375, proto nemohl dostáti poslednímu slowu swému.) —

237) *Stenzel Scriptores rer. Siles.* I, 211: „Hic (Carolus) indisciplinatos mores in clero, in statu, incessu et habitu adeo exosos habuit, ut quemdam episcopum generosi sanguinis in habitu armigerorum in vestibus brevibus et episcopo indecentibus, licet in caterva militum eum deducentium, ad se venientem dedignaretur aspicere, nec vellet cum eo loqui; quem tamen postea in amictu praesulari venientem, de priori vanitate redarguens, cum magno suscepit honore."

swobodu, odírati církew o statky a nohama šlapati 1359
weškery swobody její:[238] spůsob takový již nikoli nesrownáwal se s Karlowým smýšlením, a on musel protestowati proti němu weřejně i nahlas, zwláště an Innocentius VI reformatorských jeho úmyslůw s welikau chwálau se ujímaje, skutečnau náprawu mrawůw prelátům německým důtkliwě poraučel. Wydal tedy Karel
dne 13 října 1359 opět zlatau bullu, jíž ochrániti snažil 13 Oct.
se osoby i statky lidí duchowních proti násilí a libowůli mocí swětských. Tím smířen byw papež opět, napotom nowý zákon o wolebním řádu králůw a císařůw Římských nechal s pokojem.

Méně snadné ukázalo se býti smíření s knížaty, 1360
kteří aučastnili se byli brojení proti císaři. Karel sám podáwal se k němu ochotně, a zejmena k zeti swému, knížeti Rudolfowi Rakauskému, chowal se s laskawostí a showíwawostí, která ještě přewyšowala jeho wšeliké pretense, newěrnost i newděčnost.[239] Tak když w měsíci máji 1360 zabral se osobně do Trnawy w Uhřích, aby obnowil dáwné s králem Ludwíkem přátelské spojení, přijel tam i kníže Rudolf, a slibowal, neužíwati napotom titulu libowolně osobowaného „arciknížete císařského paláce“ a „wéwody Šwábského a Elsaského“;
po čemž Karel dne 21 máje w Seefeldu propůjčil jemu 21 Mai.
a bratřím jeho nezletilým Fridrichowi, Albrechtowi a Leopoldowi země jejich w léno. W létě napotom bylo

---

238) Raynaldi ad ann. 1359 § 13.

239) Známo jest, kterak hojně následowal Rudolf tento příkladu tchána swého, zakládaje také we Wídni universitu, nowý kostel sw. Štěpana (stojící podnes), a také o biskupstwí tamže se snaže. Tím snáze pochopiti jest s jedné strany řewniwau jeho ctižádost, s druhé showíwawost, s kterau se potkáwal.

1360 císaři táhnauti do pole proti odbojnému hraběti Wirtemberskému, co rušiteli zemského míru. Mistr králowské komory České, Zbyněk Zajíc z Hasenburka, z rozkazu jeho wedl znamenité wojsko z Čech do Šwábska, kteréžto we spojení s některými říšskými zástupy dobywši hojně
Aug. míst pewných, ku konci měsíce srpna swedlo u Schorndorfu krwawau bitwu s hrabaty a spojenci jejich, w níž tito poraženi a wojska jejich tu rozprášena, tu zajata byla. Mezi spojenci těmi opět tu byl císařůw zeť, kníže Rudolf. Pokoření hrabata, za přímluwau některých knížat, dosáhli wýminek pokoje dosti mírných; také
5 Sept. Rudolf prosil o milost, w ležení u Eslinka dne 5 září, a ochotnějšího císaře nalezl k odpuštění, nežli se byl nadíti mohl. Dáwní Rakauska přátelské s Čechami spojení nejen obnoweno jest u Eslinka, ale i stwrzeno w běhu jednoho léta ještě třikrát, w Normberce dne 13 prosince 1360, w Budějowicích 14 červwna 1361 a
1361 w Praze 1 srpna 1361;[240] a předce nemohl Rudolf zdržeti se, aby nejednal i w té době proti písemným i přísežným swým záwazkům, a nežli minul tentýž rok 1361, opět wstaupil w nowý spolek branný proti tchánowi swému!

Poslední smlauwu ze dne 1 srpna 1361 uzawřel byl císař netoliko za sebe a bratra swého Jana, nýbrž již také za „*Wáclawa, prworozeného syna* swého"; císařowna Anna byla ho, již tužebně očekáwaného, konečně
26 Febr. w Normberce dne 26 února 1361 přinesla na swět. Radost otcowa nad tím byla newýslowná; jí uchwácen wolal i psal celému swětu, zwláště pak wěrným Čechům swým,

240) Wšecky ty smlauwy jsau popsány a wyloženy ku př. u knížete Lichnowského (IV, 19 sl. a regesty č. 211 sl.) a s wětšího dílu tištěny ap. Steyerer p. 306 sl.

aby jásali a plésali wšichni: neb konečně že narodil se 1361
říši prawý dědic její, a rozbroje o nástupce na trůnu
že wlasti wíce w nebezpečí neuwedau. Dítě, jsauc
postawy statné, slibowalo dlauhé žiwobytí.[241] Ze wděč-
nosti za boží toto nadělení zamýšleli sprwu císař i cí-
sařowna nastaupiti slawnau paut do Cách osobně; když
pak to nešlo, daw Karel noworozence zwážiti, wáhu
jeho, 16 hřiwen ryzího zlata, poslal kostelu w Cachách
na jmeno Karla Welikého postawenému. Křest nowého
králewice odbýwán teprw dne 11 dubna se slawnostmi 11 Apr.
nadobyčejnými; Mohucký arcibiskup Gerlach Nasowský
konal jej w kostele sw. Sebalda w Normberce, u pří-
tomnosti jiných dwau arcibiskupůw, Kolínského a Praž-
ského, a shromáždění skwělého se všech končin swěta.
Z té příčiny přiwezeny také swátosti říšské s Karlšteina
do Normberka, i ukazowány lidu. Za celých osm dní
nepřestáwaly potom turnaje, diwadla, tance i jiné weřejné
radowánky.

Ale radosti tyto nezůstaly dlauho bez protiwného
záwaží trpkosti. Černá smrt nepřestáwala již od r. 1348

241) Prowolání Karlowo (?) k Čechům postawíme sem s wětší části doslowně dle Pelzla (str. 679 sl.) „Wzradujte se srdce wšech našich wěrných! Plésejte, milí naši poddaní, a celý národe slaw radowánky! Celé Čechy i s krajinami přiwtělenými plésejte pro štěstí, ježto wás potkalo! Bohatí i chudí, mladí i staří, jásejte! neb aj, kmen králowský nasadil nowau ratolest! Nebesa wyslyšely konečně wraucí naše přání, a císařowna, manželka naše, porodila nám dědice a nástupce trůnu od boha wyžádaného! Mámeť syna, plésejte, wěrní milí! Zbawujeť wás obawy, žebyste uwiděti měli králowský kmen náš skončený a králowstwí do zmatkůw uwedené. Mámeť králewice swého. Weleslawný byl pro nás den jeho narození; zjewení se jeho bylo podobné slunci wzcházejícímu a mlhy zaplašujícímu“ atd.

1361 wyhledáwati obětí swých we wšelikých krajinách; několikráte wtírala se i do Čech, nejkrutěji w běhu r. 1361. A k té swízeli připojila se i auplná neauroda, jak w Čechách, tak i w zemích okolních, kdežto nebylo lze uwarowati se hladu welikého, an trwal i w roku následujícím, umořiw množstwí lidu. Pro štěstí přispěly tehdáž dwě wěci ke zmírnění bídy aspoň u chudiny Pražské: počatá již r. 1360 stawba zdí městských okolo Petřína i Hradčan, a to nákladem císařowým (pročež i část jejich posawad stojící podnes sluje zdí hladowau), a pak almužna 7000 korcůw žita, jež městský auřad Pražský za příčinau swéwolné poprawy kněze u sw. Wíta slaužícího té doby rozdati odsauzen byl mezi chudé lidi. Kdyby nebylo té pomoci, prawí sauwěký kronikář, byloby tehdáž pomřelo w Praze množstwí
1362 hodných řemeslníkůw. Naproti tomu auroda roku 1362 wydařila se zase tak hojná, že cena obilí, jenž wystaupila byla za korec žita na půl kopy grošůw, brzy až i na jeden groš opadla.[242] Weliká wšak žalost nastala císaři tím, že manželka jeho Anna Swídnická umřela dne
11 Jul. 11 července 1362 w šestinedělích i s noworozeňátkem swým. Byla to ztráta i pro zemi a národ tím wážnější, ano za to míti se může, že paní ta, welmi rozumná i pobožná, bylaby za delšího žiwobytí swého blahodárně působiti mohla k wychowání syna swého, potomního krále Wáclawa, jejž lid náš již od dáwna Líným nazýwati zwykl.

Největší wšak starosti císaři působil spolek branný, proti němu na wýchodě i na jihu náhle a nenadále

242) Beneš z Weitmile p. 372 sl. Z listin té doby wšak wyswítá, že obyčejná cena korce žita za oněch let býwala 3 groše, t. j. asi 80 krejcarůw rakauské mince nynější.

uzawřený. Za příčinau slowa urážliwého, kterýmž prý 1362
Karel dowolil sobě pojmenowati matku krále Ludwíka Uherského a Kazimírowu sestru, požíwawší potud nemalé moci,[243] oba ti králowé chystali se k wálce, a již 31 prosince 1361 w Prešpurku potáhli byli do spolku swého, jak knížete Rakauského Rudolfa, tak i Menharta Baworského a Tyrolského (syna po Ludwíkowi již zemřelém a Marketě Maultasche). A tak jistým zdaru swého pokládal se býti spolek ten, že w Budíně dne 10 března 1362 uzawřel již i smlauwu, kterak by roz- 10 Mart.
děliti měl ty země mezi sebau, jichž prý na Karlowi IV dobude. Bezuzdnau ctižádostí opojený kníže Rudolf až i toho se nadál, že přitom císařskau korunu se hlawy tchánowy swede na swau wlastní: proti čemuž Karel na kurfirstech w Normberce shromážděných wyžádal sobě písemné pojištění, že po smrti jeho nezwolí mu za nástupce ani newděčného zetě, ani kterého z jeho bratří. Když w letní době 1362 měla počíti se wálka, a král Ludwík již s wojskem swým ležel u Trenčína, poslal sice císař k němu Bolka knížete Swídnického na smlauwání pokoje, ale také sebraw u Kolína wojsko, přitáhl s ním do Morawy. Poněwadž pak kníže Rudolf, maje s knížaty Baworskými činiti o Menharta Tyrolského, králi Uherskému nemohl býti skutkem na pomoc, ukazowal se král Ludwík ochotným k uzawření příměří

243) Že Karel IV pohaněl ji byl jmenem, nad kteréž přikřejšího doslechnauti se synowi nelze, jewí se i ze psaní hanliwého, kteréž Ludwík jemu proto poslal, my pak nalezli we starém formuláři. Prawí tam Ludwík mezi jinými řečmi, že Karel IV, když mnoho pije, nebýwá prý ani smyslůw, ani jazyka swého mocen. Poněwadž ale střídmost Karlowa se wšech stran zjištěna jest, zdá se že obwinění takowé pocházelo jen z Ludwíkowy trpce zbuzené rozčilenosti.

1362 a wyprawil o to k císaři do Brna[244] palatina swého Mikuláše Kontha i nejwyššího sudího Štěpana Bebeka. Proč wšak nenásledowalo potom ani příměří, ani skutečná wálka, jest nám neznámo. Nepřátelé nepodnikli nic wíce, nežli že později, když již obě wojska byla se rozešla, někteří Uherští haufowé na krátko wrazili do Morawy.

Owdowělá kněžna Marketa Maultasche snažila se dědictwí swé, hrabstwí Tyrolské, pojistiti knížatům Rakauským, kdyby jediný syn její Menhart zůstati měl bezdětkem. Ku prowedení té wěci sama přijela té doby ke dworu císařowu. K welikému dwořanůw swých rozmrzení přijal ji Karel IV u sebe wlídně; jediná odweta, které se dopustil za utrpená před 20 léty příkoří, záležela w tom, že jí představil již jedenáctiletého nadějného syna bratrowa, potomního markrabi Jošta.[245] Příhoda, kteréž se Marketa obáwala, udála se nad očekáwaní rychleji, neb kníže Menhart sešel bezdětek s toho
1363 swěta již dne 13 ledna 1363, stáří teprw 20 let. Kníže
13 Jan. Rudolf neměl tudíž nic pilnějšího před sebau, nežli aby nápadem Tyrolska ujistil se. Pospíšiw si tam, dal si dne
26 Jan. 26 ledna 1363, i bratřím swým Albrechtowi a Leopoldowi od Markety Maultasche znowa postaupiti zemi Tyrolskau řádně; takéť uwázal se sám we wládu toho hrabstwí za jejího žiwobytí, přemluwiw Marketu, aby napotom sídlila we Wídni. Tyroly od té doby zůstaly

---

244) Tak píše Chronicon Budense bezpochyby zpráwněji, kdežto Joh. de Thurocz (ap. Schwandtner, I, 191) klade Brodam (Uherský Brod).

245) Srown. o tom psaní císařowa kancléře Jana biskupa Litomyšlského k Magdeburskému arcibiskupowi, in Dobner Monum. IV, 337 sl.

s Rakauskem spojeny až podnes: ale nabytím jich roz- 1363
přátelil se Rudolf s domem Baworským, kterýž také byl k té zemi osobowal sobě práwo.

Postawen jsa mezi wálkau a pokojem, neobmeškal císař obmýšleti cesty, kudyby země swé uchránil budaucích nehod. Poněwadž auroda roku 1362 byla welice požehnaná, poručil městům swým a klášterům w Čechách zakládati weliké sklady obilí, aby wyhnauti se bylo hladu za obnowené wálky; spolu kázal rozdáwati mezi města swá weliké zásoby zbraní dostatečných, aby tam chowány byly pro potřebu zemskau.[246] Mezitím papež Urban V, jenž po Innocenciowě smrti († 11 září 1362) wolen byl a 6 listopadu 1362 korunowán na papežstwí, wložiw se za prostředníka pro uwarowání nowého krwe prolití, dne 24 ledna 1363 zwláštního nuncia, 24 Jan.
biskupa Petra Florentinského poslal do Němec, kde Karel IV tehdáž přebýwal, a potom i do Uher a do Polska. Nepřátelé potáhli byli nowěji do spolku swého i krále Waldemara IV Dánského, i knížete Bogislawa Pomořanského a Štětinského. Ale Karel IV opět spolek ten zrušil tím, že podáwal se k manželstwí mladé kněžně *Elišce* Pomořanské, dceři knížete Bogislawa i wnučce krále Kazimírowě. Nabízení to přijato s potěšením, a již w měsíci dubnu 1363 slawena w Krakowě čtwrtá císařowa Apr.
swatba s welikau slawností a nádherau; co hosté byli jí

246) Tak mělo wždy pohotowě býti, ku potřebě králowské i zemské, wše čeho k auplnému ozbrojení potřebí bylo bojowníkůw, po 400 w Plzni a Hradci Králowé, po 300 w Litoměřicích, Nimburce a Mýtě Wysokém, 200 w Mostě, 200 w Kauřími, po 150 w Domažlicích, Launech a Poličce, 126 w Austí nad Labem, po 100 w Berauně, Wodňanech, Kolíně a Netolicích, 80 w Sušici. O jiných městech počty nám nejsau známy.

1363 přítomni dwa králowé, Waldemar Dánský a Petr Cyprský i Jeruzalemský, mimo znamenité množstwí wéwod, knížat a šlechticůw ze wšelikých zemí. Tím byl pojištěn pokoj mezi Čechami a Polskem; a král Kazimír staral se napotom, spolu s nunciem papežowým, že i Uherský král Ludwík chowal se na čas pokojně.

Ještě před nowau swatbau swau podařilo se císaři, získati domu swému čáku welikého rozmnožení jeho moci; podala mu ji neswornost bratří domu Baworského. Dle dílčí smlauwy z r. 1349 měli po smrti knížete Menharta nastaupiti w horních Bawořích oba bratří markrabowé Braniborští, Ludwík Říman i Otto: ale bratr jejich, Dolnobaworský kníže Štěpan, předstihnuw
26 Febr. je, již dne 26 února 1363 zjednal si přiznání ku příslušenstwí u stawůw hornobaworských. Toto rušení práwa jejich tak welice dojalo oba markrabě, že ku
18 Mart. pomstě nad bratřími swými dne 18 března 1363 w Normberce s císařem wstaupili w nejužší dědickau jednotu, dle kteréž země jejich, kdyby sešli bez dědicůw mužského pohlawí, připadnauti měly k Čechám, císař pak měl jim proti bratřím we wšem nápomocen býti. Ba ustanoweno, že napotom i císařůw syn Wáclaw mohl ihned psáti se Braniborským markrabím, a že mu w Braniborsku již pro dotčený případ také holdowáno býti mělo. Markrabi Ottowi zasnaubena císařowa teprw pětiletá dceruška Eliška, a s ní tudíž, se swolením knížete Bolka, zapsána také knížetstwí Swídnické a Jaworské, začež zase markrabstwí dolní Lužice ihned k Čechám připadnauti měla.[247]

---

247) Pelzels Urkk. Buch str. 230. Gercken Codex diplom. Brandeburg. III 110. Lünig Codex Germ. dipl. 1, 1278 sl.

Význam titulu takowého u dítěte dá se z příčin 1363
politických snadno pochopiti: naproti tomu tím méně chwáliti se mohlo císařowo přání, aby syna swého widěl hned také skutečným králem, a tudíž aby ho i korunowati dal. Jalowý byl zámysl jeho, že si přál pojištěnu míti dědičnost trůnu, a Čechy aby uchráněny byly od záhubného meziwládí: wždyť Wáclawa nemohla již nikterak minauti koruna w budaucnosti. Zjewila se tím jen Karlowa zwláštní křehkost a záliba we swé krwi, kteráž bohužel nemohla zůstati bez následkůw politowání hodných: neb tím již napřed a najednau nemožným stalo se rozumné a blahodárné wychowání králowského dědice. Korunowané dítě, ježto králowské úcty a úklony přijímati, privilegie a milosti udíleti zwyklo, nedá se již nižádným nucením woditi, a w srdci jeho sotwa již lze zbuditi hlubší cit swatých powinností panownických. Nadarmo slibowal císař, že mu dá nejlepší wychowatele, nadarmo zwal k auřadu takowému nejslawnější učence swého wěku co nejpochlebněji: Petrarka, kdyby pozwání to i byl přijal, nemohl bujného a swéwolného schowance swého, Českým majestátem již oděného, podrobiti potřebné kázni dětské. Uznáwali to také mnozí lidé maudří, [248] a zejmena Arnošt arci-

---

248) Za důkaz může i psaní slaužiti, kteréž jmenem Wáclawowým té doby Karlowi dáno bylo, a w němž prawí se: Vestra deliberatio me nondum mereri possibilem — cui etiam nosse, nedum bene operari manet incognitum, ad regiae dignitatis fastigia sublimavit. Unde igitur animus meus ex nunc in antea assumet virtuose vivendi materiam? quibus de causis, quibus populi velim placere conatibus? qui totum possideo, quod quis sperare poterit se virtutis praesidio quomodolibet adepturum. Utinam amantissime pater! melius deliberasset Vestra Serenitas, vestro primogenito et exer-

1363 biskup dlauho se zdráhal, powoliti žádosti císařowě. Korunowání, prawil, není pauhý marný obřad, a neuděluje pauze práwa, nébrž ukládá i powinnosti, jichžto dítě nehned cele swědomo si býti může. Nakonec prowedl císař wůli swau předce, a den sw. Wíta,
15 Jun. 15 června 1363, korunowán jest Wáclaw w arcibiskupském kostele Pražském; po čemž o tři dni později,
18 Jun. 18 června, následowalo také korunowání císařowny Alžběty, co královny České.

Pozůstalé ještě neshody mezi dwory Českým, Uherským a Rakauským urownány jsau wýpowědí krále Kazimíra Polského a Bolka knížete Swídnického, co
2 Dec. rozsudí, wynešenau w Krakowě dne 12 prosince 1363, a přikázáno stranám oběma, aby zachowáwali auplný pokoj i opět obnowili předešlé poměry přátelské. Když
1364 tedy na počátku roku 1364 do Prahy přijel kníže Stěpan Baworský se syny swými, aby přistaupil ke brannému spolku proti Rakausům, nemohl a nechtěl císař slíbiti mu wíce, nežli neutralitu při budaucí jeho wálce. Kněžna Kateřina Rakauská, císařowa wždy milowaná dcera, přičinila se nyní wšemožně o dokonalé smíření swého manžela s otcem swým. Zkušenost, jak nezdárné byly wšecky dosawadní podniky proti tchánowi, a úwaha, jak nejisté bylo panowání w Tyrolích, pokud nebylo stwrzeno císařem, hnuly konečně knížetem Rudolfem, aby nastaupiw cestu jinau, opět získati sobě hleděl Karla IV tak lehce smířliwého. Umluwena tudíž schůze panowníkůw do Brna, kdežto pak prostředkowáním

---

cendae virtutis et assequendi honoris locum dimittere, quo et animus meus magis ad populum, et ad me vota populi sincerioribus inclinari motibus contigisset etc. (Ze starého formuláře in Pelzels Urkk. Buch, pag. 366 sl.)

kněžny Kateřiny wykonány smlauwy, dle zachowaných 1364
zápisůw, welmi pamatné. Císař knížatům Rakauským nejprw potwrdil dne 8 února zápis, kterým Marketa 8 Febr.
Maultasche odkázala i odewzdala jim Tyroly, i propůjčil jim je w léno. Potom dne 10 února s obau stran 10 Febr.
stwrzen Krakowský rozsudek smírčí, a slibowáno, i pod přísahau, zachowáwati auplný pokoj, jednotu, lásku i wěrnost nawzájem po wše časy budaucí. Konečně, což bylo nejdůležitějšího, uzawřely obě rodiny, Česká i Rakauská, téhož dne 10 února, *dědičnau smlauwu* 10 Febr.
bezwýminečnau mezi sebau, dle kteréž, po wymření wšech potomkůw mužského i ženského pohlawí jednoho rodu, wšecky jeho země a panstwí měly státi se naprosto dědictwím rodu druhému. Panowničí osoby, o jichž potomstwu we smlauwě té wýslowně se jednalo, s jedné strany byli Karel IV s dítkami swými obojího pohlawí, a bratr jeho markrabě Jan Morawský také se wšemi dítkami; s druhé strany knížata Rudolf, Albrecht a Leopold i se swau sestrau Marketau Rakauskau, dále král Uherský Ludwík, jeho matka králowna Eliška i neť Eliška, dcera nebožtíka Štěpana Uherského knížete; neboť podobná smlauwa dědičná byla již dříwe mezi Uhry a Rakausy uzawřena.[249] Woláni jsau stawowé jak Čeští tak i Rakauští, páni i města, aby smlauwám těm byli za rukojmě; čeští, kteří to učinili, byli zejmena Jan hrabě z Hardeka, císařůw nejw. hofmistr, Jindřich z Lipé nejw. maršalek Český, Beneš

249) Později, r. 1366, swolením obapolným zrušena opět dědičná jednota Uherská s Rakauskau, a naproti tomu zase utužena wíce jednota Česká s Rakauskau. (Srown. Fürst Lichnowsky's Regesten vom J. 1366, 25 Febr., 20—28 Mart., 11, 15 i 19 Mai, 18 Jun.) —

1364 z Wartenberka nejw. purkrabě Pražský, Póta z Častolowic, Jaroslaw ze Šternberka, Tiema z Koldic, Hašek ze Zwířetic, Petr z Wartenberka na Kosti, Fridrich z Šumburka, Hynek Hlawáč z Dubé, Ješek z Wilhartic, Ješek z Landšteina na Kosowé hoře, Ješek Ptaček z Pirkšteina, Břeněk z Risenberka na Šwihowě, Jaroslaw z Březnice, Boček z Kunstatu a z Poděbrad a město Pražské.[250] We příštích na to dnech pojistili panowníci zemím a stawům; ježto mocí té smlauwy měli jim připadnauti, již napřed wšecky jejich práwa i swobody. Tímto spůsobem dědické ty smlauwy nabyly dokonalé práwní formy,[251] a auzké to spojení brzy potom ještě utuženo swatbau owdowělého Jana Morawského markrabě s Marketau Rakauskau, wdowau po Menhartowi knížeti Baworském a Tyrolském. Uważowaw Karel IV, že kníže Rudolf byl bezdětek, a bratří jeho Albrecht i Leopold ještě mladí a neženatí, a patřiw na swé i na bratrowy nadějné syny, mohlť owšem kochati se w naději, že smlauwa ta brzy a cele wydaří se we prospěch jeho domu; — nebylo mu dáno, předwídati cesty božské prozřetelnosti.

Ostatně zdálo se owšem, že nebe zwláštní přízní howělo dědickým zámyslům Karlowým: již dne 14 máje 1364 umřel Braniborský markrabě Ludwík Říman; dne 27 července 1365 následowal na wěčnost i Rakauský

---

250) Že ostatně wšecka králowská města Česká slibowala té doby Rakauským knížatům budaucí poslušenstwí, dowídáme se z kroniky Jana z Guben we Script. rer. Lusaticarum (1837) I, 17.

251) Listiny o tom čtau se ap. Steyerer (p. 375—390) čerpané z c. k. tajného archivu. Srown. též Fürst Lichnowsky's Regesten we IV dílu jeho Geschichte des Hauses Habsburg.

kníže Rudolf, a oba zůstali byli bezdětci. Nyní tedy 1364
celý dům Braniborský, jak se říká, stál jen na dwau, Rakauský jen na čtyrech očích; tam Otto markrabě, zde knížata Albrecht i Leopold byli wšichni tři ještě mladí a neženatí. Karel IV změnil nyní, se swolením obapolným, některé manželské umluwy dcer swých, daw 19 března 1366 markrabi Ottowi 24letau wdowu Kateřinu, na místě teprw 8leté Elišky, za manželku, tuto pak oddaw tudíž Rakauskému knížeti Albrechtowi.

Prwní a ze wšech nejznamenitější arcibiskup Pražský, *Arnošt z Pardubic*, původce a zakladatel pořádku i kázně w diocesi swé před tím neznámých, jenž i duchowenstwu swému osobně swítil co wzor a příklad ctností wšelikých, a po smrti Innocentia VI bez mála i na stolici papežskau powýšen býti měl,[252] sešel s tohoto
swěta dne 30 čerwna 1364 na zámku Raudnickém. 30 Jun.
Kapitula Pražská potom dne 12 čerwence na jeho místo 12
jednohlasně wolila biskupa Olomuckého, *Jana Očko* Jul.
z Wlašími, ode mládí císařowa druha i důwěrníka nejpřednějšího.[253] Tím umožnilo se, že posawadní biskup

252) *Beneš de Weitmil* p. 382: Mortuo Innocentio pp. VI propter ipsius virtutes et mores per certos cardinales in papam fuit inter alios nominatus. Forte ab omnibus fuisset electus, si nationis alienae ab eorum non fuisset. — Powahu jeho zwláštní značil i ten skutek, že měl při sobě pořád dwa i tři písaře, ježto přepisowali pro něho wšeliké užitečné knihy, aby je mezi kostely a kněze diocese swé rozdáwati mohl. — Dále prawí o něm Series episcoporum etc. in Scriptt. rer. Boh. II, p. 440: Officium correctionis cleri, ad reprimendam insolentiam clericorum, instituit; in domo sua eundem correctorem cum notario et famulo tenuit, de necessariis providendo opportunis.

253) Secretarium et consiliarium domini nostri Imperatoris, qui a juventutis suae annis semper eidem domino adhuc in mi-

1364 Litomyšlský a kancléř říšský, Jan ze Středy (de Novoforo), dosednul na biskupstwí Olomucké, a Swěřínský biskup, Albrecht ze Šternberka, stal se biskupem Litomyšlským. Wšichni pak tito preláti za swého wěku wyznamenáwali se zwláštní wzdělaností a láskau k literatuře wůbec; wšichni, wedle nemnohých knížat a pánůw swětských, byli tajní císařowi radowé.

1365 Následujícího léta 1365 poctiw Karel IV papeže Urbana V w Avinionu desítidnowau náwštěwau, pro milowaného swého arcibiskupa i nástupce jeho obdržel od něho auřad i důstojenstwí legata stolice apoštolské netoliko pro České diocese, ale i pro biskupstwí Řezenské, Bamberské a Míšenské. Bulla papežská dne
28 Mai. 28 máje 1365 o tom wydaná dowodila nutnost takowého zřízení z dwojí příčiny: nejprw z rozšířeného hojně w těchto diocesích panowání Českého, potom z potřeby přísnější kázně u jejich duchowenstwa, ku kterémuž biskupowé tamější příliš showíwawě prý se měli.[254] Později, nedlauho před smrtí Karlowau, dočkal se arcibiskup Jan Očko i důstojenstwí kardinálského. Hlawním wšak aučelem cesty císařowy do Avinionu nebylo wy-

---

nori aetate atque dignitate constituto fideliter adhaesit, et tribulationum ac laborum illius, tamquam fidelis servitor, particeps et conscius fuit. Unde a D. Imperatore et universis principibus, baronibus, nobilibus, civibus et generaliter a clero et populo regni prae aliis diligebatur. *Beneš*, p. 383.

254) Quod personae ecclesiasticae ibidem existentes sint nimium dissolutae, divinis officiis et honestis moribus non vacantes, pluraque beneficia ecclesiastica se invicem non compatientia insimul damnabiliter detinentes, — ipseque Imperator ex illis, quod ab ipsarum personarum diocesanis et superioribus minime corriguntur, plurimum conturbatur. (Pelzel Urkk. Buch str. 305.) —

znamenání ono, alebrž žádost, aby papež, přenesa sídlo 1365
swé opět do Říma, wymanil se z působení stranného moci Francauské. Žádost tu wyjewil byl císař již často před tím, nabízeje se proto i sám ku pomoci;[255] také Urban V přál si toho byl wíce, nežli jiní před ním papežowé: ale saukromé zdání kardinálůw, s wětšího dílu rozených Francauzůw, a dwůr Franský wůbec, protiwili se přímo aumyslu takowému, zaměstnáwajíce za to papeže raději náwrhem wšeobecné wýprawy křižácké k dobytí zase Jeruzaléma atp. Požádán byl i císař, aby co hlawa křesťanstwa postawil se w čelo podniku takowého. Střízliwý wšak duch jeho praktický málo jewil chuti k náwrhům tak romantickým, i podáwal aneb aspoň podporowal tím oprawdowěji tu myšlenku, aby k tomu cíli užito bylo raději „welikého bratrstwa" i jiných jemu podobných branných spolkůw. Byli to lidé, jenž wálčení woliwše sobě za řemeslo neboli za žiwnost, za žold hotowi byli ku každé službě, a jichž užíwal byl zwláště Anglický král Eduard III we wálce swé s Francií. Po uzawření pokoje bywše rozpuštěni, drželi se předce, w počtu asi 40.000 mužůw, pod rozkazy arcipřišta z rodu Baskůw, Arnolda z Cervoly, ještě pohromadě, co hrůza i metla boží wšem krajinám, kam se koli dostali. Lid obyčejně je nazýwal Opozdilce, Malandriny, Linfardy a Guglery, aneb prostě jen Angličany. Působením podobných branných spolkůw byla nedáwno před tím také w Italii zlopowěstně proslula

255) We psaní ku Karlowi IV (dd. 23 Mai 1364 ap. Raynaldi §. 11) chwálil Urban etiam illam oblationem magnificam multiplici devotione praeclaram, quam nobis persaepe fecisti de comitando nos ad Urbem, vel alias partes Italiae, ad quas gressus nostros dirigi pie cupis.

1365 jmena Fra Moriale i hrabě z Landau. Když tedy papež, aby wálečná wýprawa do wýchodních krajin stala se možnau, podáwal se k subsidiem a k uložení na to wšeobecné berně církewní, jal se císař wyjednáwati s arcipřištem Cervolau, a sám ho k sobě powolal do Elsas, aby o podniku takowém s ním umluwiti se mohl.

Ale dříwe ještě zabral se císař z Avinionu do Arelatu, hlawního města králowstwí někdy Arelatského, kteréž nyní, ač s wětšího dílu náleželo králi Franskému, ještě nepřestalo býti manstwím bezprostředním říše Římské. Aby císařské práwo k zemím těm w paměti lidské
18 Jun. žiwěji obnowil, dal dne 18 červwna 1365 w biskupském kostele Arelatském, od tamějšího biskupa, korunowati se za krále Arelatského s welikau slawností, u přítomnosti wéwod Savojských, též Burbonských i jiných knížat; byl to akt od Karlowých předchůdcůw již po troje století zanedbaný.

29 Jun. Když pak potom, den sw. Petra i Pawla, přijew císař do Štrasburka zase, uchýlil se odtud na hrad Selz, přitáhl i Arnold z Cervoly na blízko, — ale s celým swým bratrstwem; a Malandrinowé ti, jenž co prawí
5 Jul. laupežníci domowem býwali wšude a nikde, již 5 čerwence obklíčili město Štrasburk celau mocí swau co nepřátelé, páchajíce ohawnosti nad ohawnost po weškerém okolí. Tu již na wyjednáwaní nelze bylo mysliti; císař pilně do zbraně wolal wšecky sausední krajiny říšské, kteréžto za příčinau wlastní ochrany tak mocně postawily se do pole, že hojné i w boji wycwičené roty Cervolowy rozprášeny aneb do Burgundska nazpět zaplašeny jsau.[256] Od té doby na dwoře císařowě umlkla wšeliká řeč o wýprawě wálečné do wýchodních zemí.

---

[256]) Albert. Argentin. p. 164. Raynaldi ad ann. 1365 § 5.

Papež Urban V oznámil byl swůj aumysl, wrátiti 1366
se do Říma zase w běhu roku 1367, ač budeli jej císař tam chtíti doprowoditi. Proto na říšském sněmu w září roku 1366 jednalo se mnoho, kterakby nowá císařská jízda do Říma podniknauti se měla, císař pak bratra swého, wéwodu Wáclawa Lucemburského i Brabantského, jmenowal generalním vikářem w říši předalpské na čas swé nepřítomnosti. Ale ne o pauhý toliko průwod jednalo se tu: wálka s tyranem Milánským, Bernabo Visconti, jakož i potřeba mocného postawení se proti wšem w Italii mocnářům, newyhnutelně s tím byly spojeny. A wšak u knížat Německých wolání ku pomoci do Italie potkalo se jen s chatrným ohlasem; italské záležitosti zdály se co do prospěchůw Německých již cele býti cizími, a Bernabo uměl byl i we Francii, w Anglii a w Němcích získati sobě hojně přátel, zjednáním sobě tam nowých swazkůw rodinných, kdežto peníze jeho přiwnazowaly wšecky nejodwážliwější kondottiery z celé Europy. Pak hojné w Němcích wypuklé wálky mezi jednotliwými knížaty a městy nedowolowaly císaři opustiti říši ani roku 1367.[257] Papež 1367
Urban opustiw Avinion dne 30 dubna 1367, přes Marsilii, Janow a Livorno po moři dostal se 4 června 1367 4 Jun.
do přístawu Corneto we státě církewním, kdežto legat jeho Jiljí z Albornoz ho přiwítaw, doprowodil dále až

257) *Beneš de Weitmil* p. 391. Eodem anno facta est maxima effusio sanguinis humani in diversis mundi partibus. — It. inter episcopum Basiliensem et civitates Rheni; it. inter comitem de Eygen et civitates quasdam Rheni et Sueviae; it. inter episcopum Pataviae et cives suos maxima sunt bella et proelia commissa; it. inter episcopum Hildesinensem et archiepiscopum Magdeburgensem commissum est bellum maximum etc.

1367 do Viterba. Tam čekaje nadarmo na Karlůw příjezd,
24 dočkal se Urban i té bolesti, že dne 24 srpna odjat mu
Aug. byl smrtí newyrownaný kardinal Albornoz, jenž ode 14 let rozerwaný před tím stát církewní podiwuhodnau umělostí a silau byl tak říkaje znowu stwořil a ustrojil.

1368 Teprw když císařowna Eliška porodila dne 14 února
14 Febr. 1368 syna statného, potomního císaře Sigmunda, odhodlal se Karel IV ke druhé swé císařské jízdě do Říma, tak dlauho připrawowané, a opustil Prahu spolu s císařownau
2 dne 2 dubna. W Čechách na čas swého tam nebytí za
Apr. zpráwce celého králowstwí ustanowil arcibiskupa Jana Očko z Wlašími; wojsko swé pak wyprawil již dříwe napřed do Italie. Toto spojilo se tam s wojskem sebraným od ligy, ježto byla utwořila se proti Bernabowi Viscontimu, a obě spolu twořily sílu asi 40.000 bojowníkůw, s wětšího počtu jízdných; hrabě Jindřich Hořický a Salcpurský arcibiskup, se strany císařowy, byli jejich čelní wůdcowé. Visconti, stojíce we klatbě jak říšské tak i církewní, a páni Skalowé we Veroně jsauce spolčeni, kromě Lombardůw měli také německé, uherské, anglické i burgundské bojowníky we swém žoldu. Postawiwše se wedle Mantuy, kteréž císař hájiti byl přišel, na místě, kde utkáni býti nemohli, wyhýbali se bitwě wesměs. Po mnohých potržkách neprospěšných císař, ponechaw k ochraně Mantuy jen zástup asi 5000 mužůw, jal se dobýwati jiných míst ohražených. Takto wzata jest Verona autokem, a Galeazzo Visconti, jenž spěchal byl k ochraně její, dal se na autěk; jiná wšak místa držela se déle, ana mezitím krajina celá surowými obyčeji wálečnými ukrutně trpěti musela. Teprw když s obau stran wítězstwí auplné uznáno bylo za nemožné, zprostředkowáno skrze Baworská

knížata [258] příměří, a jednání o mír skončilo se pokojem 1368
w Modeně 27 srpna uzawřeným. Visconti zawázali se 27 Aug.
slaužiti císaři, kdy a pokud bude w Italii, wojskem tisíci mužůw na wlastní swé autraty, nespolčowati se wíce s many státu církewního, nepřekážeti duchowním na statcích, jež drželi od říše, nawrátiti a nahraditi Mantuanským wše, co jim byli odjali aneb poplenili, a společně s ostatními mocmi w Italii k wyhlazení laupežných Malandrinůw wytáhnauti do pole, kdykoli toho bude potřebí; takéť prominuli papeži dluh 712.000 zlatých, jež na něm požadowati mohli. Za to přijati jsau zase na milost, jakož i Veronští páni, a pojištěny jim statky jejich. [259] Při dalším pochodu skrze Toskanu konáno císaři poslušenstwí wšude jako předtím, a odwáděny ony subsidie, kterýchž owšem k chowání wojska swého welice potřebowal. [260]

---

258) Nedáwno před tím pojali byli k manželstwí mladý Štěpan Baworský dceru Bernabowu, syn pak Bernabůw Baworskau kněžnu. Také Rakauský kníže Leopold měl za manželku Viridis, dceru Bernabowu.

259) Listina o tom in Hontheim historia diplomat. Trevir. II, 186.

260) Nediwíme se tomu, že Italiani tehdejší tak pilně počítali summy císaři ode měst Florencie, Sieny, Pisy, Lukky atd. placené, alebrž že němečtí spisowatelé jej pro toto „braní peněz" i podnes ještě tak trpce haní. Kdo pak měl wésti weliký náklad na wýprawu onu? Či snad králowská urbura Kutnohorská? Aneb bylli skutečně čestnějším obyčej předešlých císařůw, newybírati summ takowých řádně, ale wytlaukati je násilím? Ať jen srowná se tu ku př., kterak Jindřich VII, jinak tak šlechetný, r. 1311 w Miláně se zachowal! A když se powáží, že Karel IV při tom při wšem ještě i císařskau swau korunu musel we Florencii dáti do zástawy, jen aby penězi se opatřil, možnáli jest wěřiti, žeby přinesl byl z Italie weliké summy peněz nazpět? Sám

1368 Teprw we Viterbu sotkaw se císař s papežem konečně, pospíchal zase před ním do Říma. Když pak
21 Oct. Urban dne 21 října přiblížil se k wěčnému tomu městu, wyšed jemu w austřety, s celým duchowenstwem a hojným lidem uwedl ho do města. Ssednuw s koně u brány wedle kastellu sw. Anděla, pojal bílého mimochodníka, na němž jel papež, za uzdu, a pěšky wedl ho až ke stupňům kostela Swatopetrského. Nad tímto zjewem křesťanské pokory wětšina diwákůw stanula radostí jako u wytržení; jiní patřili naň se hněwem a s posměchy, jakž komu byla jednota císařowa s papežem
1 Nov. žádaucí aneb protiwná. Na den Wšech Swatých potom císařowna korunowána jest od papeže w kostele sw. Petra. Císařský dwůr zůstal tenkráte w Římě až do měsíce prosince, a císař, k dobrému Čechůw každoročně w hojném počtu do Říma putowawších, kaupil tam dům prostranný na blízku Campo di Fiore, jejž pak ustanowil za Český hostinec neboli špitál. Potom táhl zase do Sieny, kdežto zdržel se až do dne 25 ledna roku ná-
1369 sledujícího 1369. Tu bylo mu dne 18 ledna podniknauti
18 Jan. těžký boj se šlechtau i s lidem obecným, ježto pozdwihli se proti jeho wikáři; mnozí statní mužowé z jeho komonstwa tu zawražděni aneb těžce raněni jsau, císař pak sám obléhán we swém paláci; konečně odhodlal se změniti wládu dle přání wětšího počtu Sieňanůw, když mu tito ku placení pokuty 20,000 zlatých zawázali se byli.

Matteo Villani swědčí (ap. Muratori cap. 74 p. 288), kterak řádně platil wšem swým lidem: La sua gente faceva mantenere honestamente, e eziandio astenere dalle taverne e dalle dishoneste cose, per modo che — non v' hebbe zuffa e riotta tra' forestieri e cittadini d' alcuna cosa. Chowání pak wojska požadowalo w Italii té doby wětšího nákladu nežli w Němcích.

W městě Lucce, kamž ze Sieny se odebral, meškal 1369
císař téměř celého půl léta, až do letní doby. Oswobodiw to město od panstwí Pisanského na wěčné časy, zřídil tam tu formu wládní, která přetrwala po celá století. Odtud wyprawil také swé komonstwo ku pomoci papežowě proti spolku bojownickému, kterýž od něho u Rieti dne 15 června netoliko poražen, ale i cele 15 Jun.
potřen byl; začež papež díky wzdáwal psaními wlastnoručními.[261] Potom ustanowiw za swého náměstka w Toskaně kardinala Guido hraběte z Boulogne, wykázal mu za sídlo jeho říšské město Lukku. Powěst o nowém spolku proti němu mezi králi Polským a Uherským i mezi knížaty Baworskými uzawřeném,[262] donutila ho w měsíci srpnu opustiti Italii i pospíšiti si do Slezska.

Kníže Bolek Swídnický a Jaworský zemřel bezdětek dne 28 července 1368; jeho země tedy spadly dědičně, dle smlauwy r. 1353 uzawřené, na dítky císařowy z třetího manželstwí (s Annau Swídnickau), totiž na krále Wáclawa i na Elišku kněžnu Rakauskau. I markrabstwí dolní Lužice, ježto prwé ke Braniborsku náležité, bylo markrabím Míšenským zastaweno, roku wšak 1364 od císaře wyplaceno a knížeti Bolkowi, se wšestranným přiwolením, k užíwaní doživotnému propůjčeno, po jeho smrti tím jistějším práwem připadlo ku

---

261) Beneš de Weitmil p. 401 sl.

262) *Chron. Salisburg.* ap. Pez, I, 420: Anno 1369 Radbertus et Adolfus duces Palentini, Fridericus et Stephanus duces Bavarini, in navigio multo venerunt Ungariam ad regem; qui simul sunt confoederati, et multi cum eis, contra Karolum Imperatorem; quod habuit postea malum eventum. Srown. Math. Dogiel codex dipl. regni Polon. I, 39. Joh. de Guben in Script. rer. Lusatic. I, 37.

1369 koruně České, an markrabě Otto Braniborský jí ještě 13 ledna 1368 w Normberce wšecka swá práwa byl za peníze postaupil.[263] Císař proto 24 srpna 1368 w Modeně wydal rozkaz, aby král Wáclaw s arcibiskupem Janem Očkem z Wlašími, co poručníkem swým, do Lužice se odebraw, uwázal se w panowání její jmenem koruny České. Ale jakkoli jasné byly wšecky tyto práwní poměry, předce udáwaly se wšeliké nesnáze, jak mile smlauwy ony we skutek uwozowány byly. Král Kazimír Polský počítal si summy, kterých byl nebožtíku Bolkowi půjčil; knížata Minsterberští a Opolští, co příbuzní jeho, nowé kladli požadawky dědičné, ačkoli na odbytí jich byla jim dne 23 října 1365 do zástawy zapsána města Trutnow a Dwůr Králowé, spolu se hradem Žacléřem w Čechách; i od samé dcery císařowy, Elišky Rakauské, bylo slyšeti požadawky zwláštní, kdežto wdowa Bolkowa, Aneška Rakauská, w požíwání wěna swého hájena býti musila. Aby tedy wšem těm a takowým trmácením jednau nawždy konec učiněn byl, požádal i obdržel Karel od stawůw Českých wšeobecnau berni,[264] kteráž wypadla tak hojně, že

263) Lunig Cod. German. diplom. I, 1322, 1326. Originaly obau těch listin chowají se w česk. korunním archivu.

264) *Beneš de Weitmil* p. 402: Quia quidam duces Sleziae vendicabant sibi jus successionis in ducatu Swidnicensi, rex vero Poloniae computabat magna debita, in quibus sibi dux Swidnicensis remanserat obligatus: unde Imperator, volens redimere vexationem, imposita berna generali in Boemia, persolvit debita et redemit jus successionis tam a propria filia ducissa Austriae, quam ab aliis ducibus Sleziae etc. — Poněwadž dle Pelzla (str. 816) císař stawům Českým písemně se zawázal, že pomohauli mu jen nyní (Oct. 1369), na příští rok žádných daní na nich žádati nebude, — slauží i to za důkaz, že nepřiwezl byl s sebau z Italie žádných pokladůw.

upokojiw hotowými penězi wšecky tyto požadawky, 1369
potom ony země dle wšech forem práwních připojil ku
koruně České na wěčné časy.

Ale ani tím neuklízeny wšecky nesnáze: neb tajný 1370
spolek, uzawřený mezi králi Kazimírem Polským, Ludwíkem Uherským a Baworskými i jinými knížaty, zaměřowal mnohem dále: chtělť zrušiti a odčiniti dědičnau smlauwu Braniborskau, aby markrabstwí to nedostalo se také Čechám; ba přemítány náwrhy, jichž aučel nebylo nic menšího, nežli konečná záhuba moci domu Lucemburského. Spojenci nejprw přiblížili se k markrabi Ottowi, jenž, co bezcharakterný a marnotratný rozkošníček, tím snáze dal se popuzowati zase proti tchánowi swému, čím méně wěrným byl manželce swé, po jiných láskách se sháněje. Již s počátku roku 1370 nacházíme stopy, že markrabě Otto snažil se opět bratrowi swému Štěpanowi Baworskému a synům jeho dopomoci k nápadu země Braniborské; i není nepodobné ku prawdě, že tito na podzimku r. 1369 odřekli se práwa k Tyrolům nejwíce proto, aby jim nenastal boj s Rakausy a s Čechami pospolu, ale majíce čáku k nabytí dwau zemí, aby aspoň jedné neztratili. A wšak císař nebyl té powahy, aby práwa ke Braniborsku jednau nabytého kdy zase odřekl se. S jara r. 1370 zabraw se sám do Lužice, založil a postawil tam na řece Odře u městečka Fürstenberka hrad welmi pewný, o kterýžby w budaucích tam wálkách opírati se mohl,[265] a na

265) *Beneš de Weitmil* p. 405: In Fürstenberch super ripa dicti fluminis (Odra) construxit castrum firmum nimis, et ipsum oppidum munivit, et trans flumen pontem construxit. De hoc facto conturbati sunt principes et potentes illarum partium valde.

1370 sjezdu knížecím w Kubíně dne 14 máje dal si netoliko
14 Mai. potwrditi opět od markrabě Otty dříwější smlauwu dědičnau, ale uzawřel také s knížaty Pomořsko-Štětinskými, swaky swými, a jinými okolními knížaty, spolek obranný pro ten případ, kdyby markrabě změniti chtěl poručenstwí k dobrému králowa domu w Čechách učiněné.[266] A i natom ještě dosti nemaje, nabídl se Albrechtowi knížeti Štrubinskému w Bawořích, jenž panowal také w Nízozemsku, ke spojení se obau rodin, čímž nepřátelskému spolku aspoň jeden aud odňat a za přítele získán býti mohl. A poněwadž kníže Albrecht přijal nabízení takowé s plnau ochotností, proto mladý
13 Jun. král Wáclaw Český zasnauben již 13 červwna 1370 s Johannau dcerau téhož knížete, a brzy potom, dne
29 Sept. 29 září, w Normberce i skutečně s ní oddán byl, ačkoli nowomanželé, za příčinau wěku ještě příliš autlého, teprw prý o šest let později skládáni býti mohli;[267]
17 Nov. ale také již dne 17 listopadu 1370 dal Karel IV nowau snachu swau slawně korunowati w Praze za králownu Českau. Rozumí se, že při uzawírani tohoto manželstwí uzawřen od obau stran také dokonalý spolek branný k ochraně proti každému, jen Rakauská knížata wyjímaje.

Ale celé postawení císařowo, přese wšecky tyto úspěchy, nepřestáwalo předce býti dosti powážliwým: neboť i nebezpečí možiwši se, bralo na sebe čím dále tím děsnější twárnost. Papež Urban V zjewně ukazowal

---

266) Původní o tom listiny, s částky ještě netištěné, nacházejí se w c. k. tajném archivu we Wídni a w Českém korunním archivu.

267) Srown. F. M. Pelzels Lebensgeschichte des röm. und böhm. Königs Wenceslaus. Prag, 1788, str. 24—27.

se nespokojeným proto, že Karel opustiw Italii, rod 1370 Viscontůw ponechal w držení Lombardie; žalowalť, že císař neměl w té wěci dosti dobré wůle; i owšem, že politický prospěch tohoto newedl k tomu, aby zničením Viscontůw pomáhal k wětšímu ještě rozmnožení a utwrzení moci papežské w Italii, třebas císař snad ani zření neměl ke blízkému spojení Rakauských knížat s Bernabem. A když i Mohucký arcibiskup Gerlach Nasowský, též falckrabě Ruprecht a markrabowé Míšenští, newíme ze kterých příčin, stali se byli císaři nepřízniwi, a wšech těchto mocných nepřátel společné dorozumění bylo na snadě: nacházelť se Karel IV teď na wrcholi sice swého štěstí, ale práwě tak na kraji propasti, jako před stoletím jeho praděd, ušlechtilý Přemysl Otakar II. A wšak nebesa tenkráte Čechům patrně byla přízniwa; dříwe nežli bauře se strojící ještě wypuknauti mohla, zanikli a zmizeli nejnebezpečnější její žiwlowé sami w sobě. Nejprw umřel dne 5 listopadu 1370 král 5 Nov. Kazimír w Krakowě; a jeho w Polsku dle smluw uzawřených nástupce, král Ludwík Uherský, uwazowáním se w nowau wládu tak welice byl zaměstnán, že na prowedení plánůw swých proti Karlowi IV tak brzy ani pomýšleti nemohl. Potom, dne 19 prosince téhož roku, také papež Urban V, wrátiw se mezitím zase do Avinionu, následowal ho do hrobu; a nástupcem jeho stal se *Řehoř XI,* zwláštní přítel císařůw.[268] Konečně, dne 21 února 1371, umřel i Mo- 1371 hucký arcibiskup Gerlach, a wolený na jeho místo Jan de Ligne, jenž za powýšení swé nejwíce samému císaři děkowati měl, sám přišel do Prahy, aby tu dne 22 června, 22 Jun.

---

268) „Amicus specialis domini nostri Imperatoris“ nazýwá ho Beneš p. 409.

1371 na weřejném náměstí, swé kurfirststwí přijal od něho w léno. Jaký to přewrat poměrůw! — wolali s podiwením lidé již tehdáž: před nedáwnem ještě jak králowé Čeští tak i biskupowé jejich museli chodíwati prosebně do Mohuče: nyní pak Mohucký pán sám přicházel do Prahy, aby přijímal panstwí z rukau toho, kteréhož Čechowé pokládali za swého.[269]

Nowý důkaz zwláštní boží milosti a ochrany udál se domu císařskému té doby, když Karel IV w měsíci
Mai. máji na hradě swém Karlšteině upadl byl w nemoc welmi nebezpečnau. Lékařowé již se wzdali wší naděje na pozdrawení jeho: tu pak císařowna Eliška, zawázawši se slibem nábožným, pěšky putowala s Karlšteina do Prahy, a obětowala tu na hrobě sw. Sigmunda osm mísek ryzího zlata;[270] — po čemž když císař brzy zase ozdrawěl, odwráceno jest neštěstí, kteréž Čechy smrtí jeho potkati hrozilo. Zdá se wůbec, že poslední Karlowo manželstwí po domácku bylo nejšťastnější, jakož i nejpožehnanější co do potomstwa. Eliška ostatně, co do tělesné moci a síly, byla zjewem práwě zázračným, ana netoliko tlusté nože a meče, ale i nejtěžší podkowy pauhýma rukama takořka hrawě přelamowala, — a wšak pro stud a skromnost jen tehdáž, když ji manžel její prosil, aby skutkem takowým oswědčila se před žasnaucími hosty swými.

Hroziwší Čechám spolek branný dotčenými aumrtími takowau utrpěl ujmu swé hrůzoplodnosti, že císař, wida nezbytnau wálku před sebau, sám již offensivy

269) Beneš de Weitmil p. 412—414.

270) Offerre ibi pro salute domini sui octo scutellas puri auri, aliter 23 marcas auri et 5 lotones, continentes in valore 1650 florenos auri puri. *Beneš* p. 412.

uchopiti se mohl. Poněwadž markrabě Otto již na po- 1371
čátku roku 1371 synowce swého, knížete Fridricha Baworského, i s wojskem powolal do země Braniborské,
a poručil stawům tamějším dne 15 máje slibowati jemu 15 Mai.
i bratřím jeho poddanost,[271] nemeškal ani Karel déle,
ale poslaw mu dne 22 čerwna opowěd wálky, hned 22 Jun.
potom wtrhl s wojskem silným do marek. O wálce wšak, která tam wedena w měsících čerwenci a srpnu, nedostáwá se zpráw naprosto nižádných. Domýšleti se jest, že asi ani jedna ani druhá strana nenabyla w ní welikých wýhod, když žádný tehdejší spisowatel ani za dobré neuznal, zmíniti se o nich.[272] Ačkoli pak císař již na počátku srpna byl opět w Praze, a wálka zdá se že w měsíci září dále ani wedena nebyla: předce neuzawřeno prawé příměří nežli teprw dne 16 října s králem 16 Oct.
Ludwíkem Uherským i Polským, s markrabím Ottau, s knížaty Baworskými a Salcpurským arcibiskupem
w Perně, potom pak 23 října i s markrabími Míšen- 23 Oct.
skými a biskupem Bamberským; měloť trwati s obau stran neporušené až do letnic roku 1373 (29 máje);

271) W oswědčení dne 10 Jun. wůbec wydaném omlauwal Otto křiwau swau přísahu hlawně tím, že Karel r. 1363 neposkytnul mu pomoci proti bratrowi jeho Štěpanowi wyměněné, — an zprostředkowal byl pokoj mezi bratřími místo wálky.

272) Sauwěký Beneš (p. 414) pro samé nářky nad škodami, jež wojáci do pole táhnauce laupežností swau nadělali na českých statcích církewních, ani nedostal se k wyprawowání o wálce samé. Poněwadž ale ne porážku wojska toho, jako jinde (ku př. str. 394), ale mor brzy potom nastalý pokládal za boží trest pro pychy takowé, zdá se že wojsko české té doby nebojowalo nešťastně. Srown. též Script. rer. Lusatic. I, 53.

1371 Fridrich purkrabě Normberský a Jan lantkrabě Leuchten-
berský byli ho zprostředkowali. [273]

Dlauhé to příměří samo sebau podáwalo nejen mož-
nost, ale i pobídku k nowému wyjednáwaní o pokoj,
při kterémž císař wždy jen získati mohl. [274] Papež Ře-
hoř XI, kterémuž potřeba wýprawy křižácké proti Tur-
kům wždy dále sahajícím welice šla k srdci, poslal proto
Jana patriarchu Alexandrinského do Němec i do Uher,
aby císaře i krále Ludwíka naklonil ku pokoji, bez jehož
1372 uzawření wýprawa ona byla naprosto nemožnau. Ale již
i před jeho příchodem počalo se bylo wyjednáwati skrze
Přemysla Těšínského knížete a císařowa dworského su-
dího, i skrze Wladislawa knížete Opolského, synowce
krále Ludwíkowa a spolu palatina Uherského, ježto
snažili se o auplné smíření obau welikých panowníkůw,
a spolu o utwrzení přátelstwí mezi nimi wzájemným
20 Febr. zasnaubením dítek jejich. [275] Již dne 20 února oswědčil
se král Ludwík k tomu býti ochotným, a dotčeného

273) Původní o tom listiny nacházejí se we král. Českém korunním archivu.

274) O wyjednáwaních, která roku 1372 se dála, tištěno spisůw neobyčejně hojně in Dobner. Monum. II, 382—407. Stranný proti Karlowi IV spisowatel knihy „Die Erwerbung der Mark Brandenburg durch das Luxemburgische Haus“ (w Berlíně, 1840), spisůw těch, kterých na str. 17 se dokládá, patrně ani nečetl, an citat jeho wztahuje se jen k číslům od něho samého na str. 31—39 nowě wydaným. Naproti tomu srownáwá se dobře se spisy oněmi krátká zpráwa, kterauž podáwá Beneš z Weitmile p. 415 sl.

275) Pozoru hodné jest we spisech dotčených pilné wyhýbání se s obau stran wšemu, po čemby zdáti se mohlo, která prwní žádala urownání. Také zakázal byl císař knížeti Přemyslowi učiniti jakaukoli zmínku o wzájemném snaubení dítek, pokud nebude míti jistoty, že bude přijato.

palatina spolu s Ostřihomským arcibiskupem Tomášem 1372
wyprawil k císaři do Wratislawi, aby zjednali umluwu takowau; stejnau dobau s nimi došel tam i nadřečený nuncius papežský. Ale poněwadž císařowna Eliška mezitím porodila byla w Praze dne 13 března třetího syna 13 Mart.
swého Karla (brzy zemřelého), pospíšil si manžel její k ní, a s ním wšichni jeho wzácní hosté [276], ježto pak pobyli w Praze až do měsíce dubna; jednání pak we Wratislawi počatá zde prodlaužena zase. S projektem, oženiti syna swého Sigmunda s dcerau krále Uherského, císař dobře byl spokojen (ačkoli byl ho již dříwe Normberské purkrabince zasnaubil); položil také do rukau nunciowých zápis požadowaný, kterým odříkal se wšech držaw i práw koruny Uherské i Polské, kterýž wšak jen za stejný zápis krále Ludwíka co do koruny České wyměněn býti měl: [277] ale spolu žádal, aby král, rozwázaw spolek swůj s knížaty Baworskými, nepodporowal jich wíce w záležitostech Braniborska se týkajících, an císař byl ochoten, podati tyto kurfirstům aneb papeži k rozhodnutí saudnímu a podrobiti se nálezu jejich. Také králi Ludwíkowi dosti dobře líbily se cesty a wýminky nawrhowané: jen o tom se prohlásil, že mu nebylo možné se ctí wystaupiti ze spolku s Bawory uzawřeného, i přál si a žádal, aby císař sám s knížaty Baworskými nějak přátelsky se urownal. Potom

276) Bylit to, kromě patriarchy a poslůw uherských, kurfirstowé Wáclaw Saský a Jan Mohucký, biskupowé Metský, Pařížský, Augšpurský, Neuburský ajw.

277) Císařůw zápis datowán jest ještě we Wratislawi dne 24 Mart. Zápis naproti tomu od krále Ludwíka daný nese datum: Wissegrad (w Uhřích) in festo S. Trinitatis (23 Mai) 1372, a nenachází se mezi spisy nahoře dotčenými.

1372 patriarcha odebral se do Uher, a za ním šli tam Těšínský kníže Přemysl spolu s arcibiskupem Pražským: ale jednáním swým nedospěli mnohem dále, nežli že umluwena byla osobní schůze obau panowníkůw na hranicích obau říší. Poněwadž Karel IV w měsíci máji musel zajeti do Poreyní, aby bratra swého Wáclawa wéwodu Lucenburského wybawil ze zajetí, do kteréhož upadl byl u wéwody Julišského, proto schůze ona nemohla
Oct. dříwe nežli na počátku měsíce října odbýwati se. Císař chtěl nyní již i na tom přestati, aby král Ludwík sám učinil přátelské narownání mezi ním a Bawory; i byl ochoten prodlaužiti příměří dle náwrhu králowa na dwě léta, uwolili se tento nepomáhati wíce Baworům w tom případu, kdyby oni je zrušili. Když pak král Ludwík to záwisným činil na swolení falckrabě Ruprechta, tento pak je odepřel, wzala tím za swé wšecka wyjednáwaní. O celém průběhu těchto wěcí dal císař papeži Řehořowi zpráwu, a poznowu hotowil se k wálce.

1373 Když dnem 29 máje 1373 umluwené dlauhé příměří došlo konce swého, počal císař sám wálku we Braniborsku proti markrabi Ottowi a knížeti Fridrichowi Baworskému. K tomu cíli stálo již pohotowě wojsko silné w dolní Lužici u Lukowa, císařowi pak spojenci, arcibiskup Magdeburský, knížata Saský, Pomořanský a Meklenburský, spolu s Míšenskými markrabími (ježto již byli na jeho straně), chystali se ku pomoci jeho. Naproti tomu nezdá se, žeby král Ludwík aneb falckrabě Ruprecht byli ku prospěchu Baworských knížat brali cokoli před sebe. Tak obmezeni jsauce na wlastní síly swé, nemohli Otto a Fridrich odwážiti se k odporu w šírém poli, ale museli hledati ochrany u prostřed zdí měst a hradůw swých. Pokaušeno se sice o diversí ze země Dolnobaworské: kníže Štěpan wedl

přes Kaubu wojsko do Čech, kteréžto wtrhši až k Do- 1373
mažlicům, wypálilo tam předměstí a 13 wesnic okolních: ale ještě téhož dne donuceno bylo wrátiti se s welikau škodau a spěchem přes hranice zase; načež císařowna Eliška kázala branným haufům českým do Bawor wpadnauti a oplatiti pych jejich škodami na odwetu.[278] Mezitím we Braniborsku samém město po městu padalo do rukau císařowých; zejmena o Frankfurtě nad Odrau a Lubusích prawí se, že jakkoli silně bráněny byly, předce autokem dobyty jsau. Takowými ztrátami poučen jsa, přeswědčil se markrabě konečně o marnosti weškerého swého odporu; aby nepřišel o wšecko, utekl se k nowému wyjednáwaní a našel císaře i tenkráte ještě wíce nakloněna k cestám pokoje nežli wálky. Obě knížata, Otto i Fridrich, přišedše osobně do císařowa ležení před Fürstenwalde, cele poddali se jeho milosti a welikomyslnosti. Dne 15 srpna dokonána smlauwa 15
nowá, kterauž markrabě Otto a kníže Fridrich sami za Aug.
sebe i za celý rod Baworský odřekli se úplně a nawždy země Braniborské a wšelikého práwa k ní, dosawadní poddané swé k císařowým synům a jich potomkům odkazujíce: začež Karel IV Ottowi již ne markrabi, ale knížeti Baworskému, zapsal hornofalcké zámky a města Sulzbach, Hirschau, Hersbruk, Laufen, Rosenberg, Floss, Lichtenstein, Neidstein ajw. k dědictwí, hrady pak

278) Beneš de Weitmil p. 420. Excerpta Boica ap. Oefele, I, 256: Da zog herzog Stephan der jung von Bairn uber den Waldt vnd pranndten da einen Tag, aber sy nomen grossen Schaden an Rittern vnd Knechten vnd zugen wider haym; vnd als sie wieder haim komen, da sant die Kayserin uber den Wald und liess auch vast prennen in den Land zu Bairn etc. —

1373 Tumstauf i Adelburg do zástawy, wyminiw sobě jen práwo wýplaty oněch měst za 100.000 zlatých, jestliže Otto zemře bezdětek; nad to pak ještě za ono postaupení zawázal se mu platiti značnau summu 500.000 zlatých,[279] jichžto částka složena hned, část pak ročními důchody wykázána. Titul kurfirsta i arcikomorníka Římské říše ponechán Ottowi také doživotně.

Tímto spůsobem, kterýž ukazuje aspoň, za jak wysokau cenu císař wešel w držení té země,[280] zdařilo se, jak se zdá, dokonalé smíření wšech w té wěci súčastněných knížat. Otto i Fridrich doprowázeli nyní císaře, když se syny swými objížděje města Braniborská, přijímal od těchto sliby poddanstwí a wěrnosti synům těm, co pánům země Braniborské. Přišedše také do Prahy, přítomni byli osobně, když otec císař propůjčowal s welikau slawností zemi tu k manstwí synům swým;[281]

279) Srown. Die Erwerbung der Mark Brandenburg durch das Luxenburgische Haus (1840) str. 39 sl. Expositio, quomodo marchia Brandenb. in possessionem regis Boemiae translata sit. Pelzel str. 866.

280) Aby platiti mohl, požádal i obdržel císař od stawůw Českých swolení ke zwláštní berni, pro jejíž wýši a wybírání w lidu mnoho se reptalo. Pozoru hodna jsau o tom slowa bodrého rytíře Tomáše ze Štítného z r. 1376, kdežto prawí: „Strach mě za krále (Karla), že přieliš často berni béře, a snad wiece chtě skúpiti země okolnie swým dětem, než pro obecné dobré; a snadnoli jest jedné zemi skúpiti tolik jiných zemí? Páni pak hřešie w berni, pochlebujíc a nechtiec rozhněwati krále prawdú, ale, jakož sem řekl, pochlebujíc králi, nestojie protiw zlému obecniemu“ atd. — Jest to spolu jeden z nejstarších příkladůw opposičního hlasu w Čechách. —

281) Et veniens Pragam, per traditionem panderii terrae Brandenburgensis cessit libere filiis domini Imperatoris de eodem

po čemž kníže Otto ostatek žiwobytí swého, jak se prawilo, ztráwil s krásnau mlynářkau Marketau na hradě Wolfšteině u Landshutu jak beze sláwy, tak i bez starosti. Císař pak nowě nabyté zemi wěnowal taužе lásku a péči, kterau něžní rodičowé nejmladším swým dítkám obětowáwají: dobyw jí u přílišné zašlosti, snažil se welice o její opět pozwedení. Za příčinau hojných wálek domu Baworského byly marky obtíženy welikými dluhy, a mnohé jejich přislušenstwí bylo netoliko prodáno neb zastaweno, ale i naprosto zpustošeno; také pro nestatečnost a bezstarostnost knížat utrpěla byla města průmyslná welice násilím bojechtiwé šlechty, proti čemuž neprospíwaly nižádné zákony. Pro nawrácení pořádku a pokoje w zemi Karel IV se wšemi sausedními knížaty a pány uzawřel mír zemský na tři léta, a přicházeje téměř každoročně do země, zwláště rád přebýwal w Tangermünde, kdežto i wystawil zámek, radnici a kostel, i založil kapitulu duchowní. Co newyhnutelnau potřebu pořádku práwního kázal hned s počátku zakládati knihu zemskau marky Braniborské, w níž zapisowány wšecky osady a pánowé jejich, též i důchodowé knížecí z nich, — skrowný to surrogat toho, k čemuž od dáwna slaužily desky zemské w Čechách. Zastawené částky oněch zemí jal se wypláceti swými penězi, zašlé pewnosti kázal oprawowati wšecky, a snažil se zwláště 1374

---

marchionatu. Ubi D. Imperator investivit filios suos, videlicet Wenceslaum regem, Sigismundum et Johannem — nec non eis non existentibus D. Johannem marchionem Moraviae et filios suos Jodocum, Johannem dictum Sobeslaw et Procopium, per traditionem vexilli illius terrae, de eodem marchionatu Brandeburgensi, praefato Ottone consentiente et rogante. *Beneš de Weitmil* p. 419. —

1374 podporowáním plawby po Labi napomáhati ke zwelebení obchodu. Zdá se že pokoj a blahobyt, z jakowýchž Čechy pod ním od dáwna se těšily, zplodily a osprawedlnily spolu přání po účastenstwí w nich; i není nepodobné, že stawowé Braniborští oprawdu, a nikoli pauhým slowem toliko, žádali spojení země swé s Čechami. Usnešení w tom smyslu stalo se od nich na sjezdu w Tangermünde s jara roku 1374; a uloženo biskupu Ditrichowi Braniborskému, aby žádost tu přednesl císaři co prosbu.[282] Powolný tomu císař nejprw to spůsobil,
28 Mai. že synowé jeho dne 28 máje 1374 stawům oněm w Kubíně zapsali se, že země Braniborská neměla na wěčné časy nikdy odlaučena býti od Čech, a wšeliké odcizení od nich, staloliby se, nemělo míti žádné platnosti; potom pak na sjezdu knížecím w Tangermünde, dne
29 Jun. 29 čerwna, potwrdil učiněné spojení wrchmocím císařským, pod swědectwím mnohých duchowních i swětských knížat, a mezi nimi také kurfirstůw Mohuckého i Saského. Také kázal mladším synům swým Sigmundowi a Janowi, aby zůstanauce w zemi, zwykli si na ni, a Braniboráka Jana z Kittlitz, biskupa Lubuského, dal jim za hofmistra i zpráwce zemského. Takto stal se prawým dobrodincem země Braniborské, a nemnohá léta jeho tam panowání líčí se od starých i nowých spisowatelůw té země co epocha její nad jiné požehnaná.

1375 Nabytím a wpojením do sebe celého Slezska, obojí Lužice a marky Braniborské wzrostla byla říše Česká již sama sebau u welmoc Europskau; a ještě wíce stala se jí welikým množstwím panstwí a statkůw jednotliwých, jichž Karel IV za hranicí sewerozápadní, w hořejší Falci, we Francích, we Voigtlandu a Míšni nakaupiw,

282) Gercken, Fragmenta Marchica, II, 78.

uměl spojowati s Čechami buďto přímo, buď aspoň 1375
swazkem manským. Chtělli který zemský pán w těch krajinách nabyti zwláštní přízně císařowy, prohlásil se dobrowolně za mana koruny České, i pojistil sobě tudíž ochranu její; bylli w peněžitých nesnázích, našel Karla IV wždy ochotného ku pomoci za cenu takowau; pro takowé potřeby skrbný císař pokaždé míwal peněz dosti. Tauto cestau byly již ku př. celé dnešní Sasy až ke branám města Lipska, též nynější Baworsko na sewеru Dunaje až za Wircburkem, jakoby protkány českými ostrowy;[283] král Český byl již skutkem stal se wrchním pánem oněch krajin, umělli jen užíwati nabytých práw panstwí swého. Uwážíli se přitom, kterak wše to, cokoli Karel IV před se bral, dle plánu směřowalo k jistému cíli, dá se sotwa odmítnauti domnění, že zamýšlel císařskau moc Německau znowa postawiti na základech wlastního domu swého, totiž říše České: což podařiloli se, proměnilo celé Němce w monarchii Francii podobnau, ale owšem potáhlo také wysilení a záhubu národnosti České za sebau.

Pro zdar takowého plánu bylo wšak newyhnutelně potřebí, aby napotom císařowání stále utkwělo w domě

283) Popis wšech od Karla IV kaupených statkůw w říši Německé dalby se jen delším a obšírnějším historickotopografickým skaumáním we diplomatáři té doby zjednati; dosawad pracowalo se k tomu cíli ještě příliš málo, i byloby hodno, rozepsati na to hodnau premii. Pokud nám wědomo, byly nejzazší takowé ostrowy na západě hrabstwí Wertheimské u stoku řek Tauber a Mohan, ode dne 4 Jan. 1362, a na sewerozápadu panstwí Koldice ode dne 17 Mart. 1368. Čeho nabyto bylo we dnešních Sasích, to sestawil Pelzel w aktách král. České společnosti nauk r. 1787 (II, 63 sl.). Data w jeho žiwotopisu Karla IV nepostačují w žádném ohledu.

1375 panowníka Českého. Jestliže po smrti Karlowě opět ku př. někdo z rodu Wittelsbachowcůw domohl se wrchní moci w říši Německé, bylo za příčinau řewniwosti wšech mocí sausedních obáwati se wšeho zlého pro mladau ještě welmoc Českau. Takowé nebezpečí, domníwal se Karel, že musí předejíti a odstraniti stůj co stůj; a wyznati sluší bohužel, že nasadil na to i nejwyšší cenu, zejmena cenu bezmála swé cti. Již r. 1374 počal byl namlauwati kurfirsty podtají, aby zwolili syna jeho Wáclawa za krále Římského. Fridrichowi arcibiskupu Kolínskému zapsal se dne 11 listopadu 1374 dluhem 30,000 zlatých a 6000 kop grošůw českých, uwolíli se hlasowati pro to.[284] Mohucký kurfirst zawázal se zápisem w Normberce dne 8 prosince 1374 wydaným, že podporowati bude wolbu takowau, kdykoli od císaře o ni požádán bude. Wyjednáwaní takowá trwala po celý rok 1375 a také
17 Jan. kurfirst Saský slíbil již dne 17 ledna 1375, že k wolbě té bude nápomocen. Kurfirstowé Trewerský a Kolínský následowali téhož příkladu, a když jejich wšech připowědi ukázány byly falckrabi Ruprechtowi staršímu,
22 Febr. wyjewiw i tento již dne 22 února 1375 spokojenost swau s tím, slibowal pod knížecí swau wěrau, že bez odporu přistaupí k wolbě dotčené, jakmile od císaře aneb po jeho smrti od krále Wáclawa o to napomenut bude.[285] Tudíž docílena byla jednohlasnost kurfirstůw w ohledu tom již w únoru 1375: neboť Čechy samy rozhodowaly o dwau ostatních hlasech, Českém i Brani-

284) Bodmann codex epistolar. Rudolfi I Roman. regis, p. 387.

285) Pelzels Urkundenbuch zu Wenzels Lebensgeschichte, Nr. 10 a 11. Zápis wéwody Wácla- ...ského ještě netištěný nachází se w českém koru...

borském. A předce za nezletilosti Wáclawowy bylo 1375 zwolení jeho dle zákona sotwa možné, i když na to nehledělo se, že zlatá bulla nic newěděla o wolení Římského krále za žiwobytí jeho předchůdce. Ale kurfirstowé, nechtějíce sami osobně císaři na odpor se stawiti, hledali takowý w jiných okolnostech, a žádali, aby císař ujistil se napřed také swolením papežowým a ostatních knížat říšských, aby pak prý platnost wolby od nich popírána býti nemohla. Učinilli to císař, jednal zjewně netoliko proti duchu, ale i proti slowům zlaté bully, wlastního zákona swého, i umenšil znamenitě zásluh, jichž uwedením jejím byl sobě získal. I učinil tak, — owšem že bez požehnání božího.

Jest tedy, dle zpráw těchto, nepochybné, že zwo- 1376 lení synowo za krále Římského stálo císaře mnoho peněz, ačkoli určitých udawkůw o tom ještě se nedostáwá.[286] Horší wšak, nežli zakořeněný w Němcích od dáwna neřád zakupowání hlasůw byl ještě spůsob, jakowýmž Karel IV zwolení ono záwislým učinil na přiwolení Řehoře XI, a prosba téměř ponížená, kterau o ně žádal. Před wydáním zlaté bully skutek takowý méně měl wáhy do sebe, byw dotud obyčejným: ale po ní byl to hříšný náwrat ke zlému, bylo zpronewěření, kterého dopustil se císař jak proti říši, tak i sám proti sobě. A ještě méně chwáliti můžeme dů-

286) Dáwno již wywráceno jest udání Aeneáše Sylvia, žeby Karel byl slíbil každému kurfirstowi po 100.000 zlatých, a nemoha jich splatiti hotowými penězi, žeby jim byl cla na Reyně propůjčil do zástawy. Stipulace w penězích daly se posawad jen u kurfirstůw Kolínského a Trewerského zjistiti, u obau asi po 40.000 zlatých; kwitance o tom Trewerská dána jest již 12 Jun. 1376. (Pelzel Urkk. Buch zu Wenzel, č. 15.)

1376 wody, kterými osprawedlňowal žádost swau w domnění obecném. Cítíwalť owšem, za blížícího se stáří, ubytí sil swých, podagra trápiwši ho, nutíwala ho často po celé dni tráwiti w posteli, aniž mu nalezti bylo wěrnějšího spoluwládce, nežli syna wlastního. Nedá se také zapírati, že Německo potřebowalo tehdáž panowníka wlastní swau mocí domácí, ač ne přemocného, alespoň mocného. Ale když na osprawedlnění wolby nezletilce ujišťowal, že mladí knížata již wychowáním swým dříwe dozráwají duchem, nežli synowé jiných lidí, a kterak prý slušné bylo wěřiti, že od boha nadáni býwají duší rodu jejich přiměřenau a jasnější nad jiné: [287] postawil tím jen jako na bíledni swé, i w jiných příležitostech na jewo wyšlé, téměř powěrčiwé zbožňowání swé krwe a rodu swého, jímž jej sám wedl do blízké záhuby. Král Wáclaw bylť owšem na těle i na duchu od přírody dosti dobře nadán; při tom byl dobromyslným, a měl wíce wzdělání w umění literním i we wedení záležitostí weřejných, nežli ostatní jeho wrstewníci: ale jak záhubně působil wzduch dwora císařowa we mrawním jeho wzdělání, jak málo weden byl k tomu za swého mládí, aby popudy a libůstky swé podřizowal rozkazům rozumu, o tom poučuje nás politowání hodná tato křehkost otcowská neméně, nežli celá potomní historie.

---

287) Pelzels Karl IV str. 897. Zdá se že to sauwisí s ustanowením, jež Karel V král Franský byl w měsíci srpnu 1374 wydal a spůsobem podobným odůwodnil, že zletilost králůw Franských počínati měla, jakmile wstaupili do 14 léta wěku swého. (Srown. C. A. Schmidt Gesch. v. Frankreich, II, 148). Byla to wšak wždy jen lichá zástěra, chtělli totéž Karel IV uwesti také do Německa.

Poněwadž Řehoř zamýšlel byl přenesti sídlo swé 1376
z Avinionu opět do Říma, při čemž mu přízně císařowy
bylo potřebí, dal beze wší nesnáze swolení swé, aby
Wáclaw zwolen byl na králowstwí Římské. Když pak
ono došlo, shromáždili se kurfirstowé nejprw w Rense,
potom we Frankfurtě nad Mohanem, kdežto dne 10 čerwna 10 Jun.
1376 stalo se slawné a definitivné wolení ono, po němž
již dne 6 čerwence následowalo korunowání jak nowého 6 Jul.
krále, tak i manželky jeho Johanny.

Karlowa křehkost objewila se brzy potom také 1377
rozdělením zemí swých mezi swé syny. Ačkoli zápis
o něm nezachowal se, a protož we potomních poměrech
těchto synůw na wzájem mnohá panuje pro nás zatmělost, tolik předce jisté jest, že wykonal skutečné rozdělení, nedaw se wystříhati příklady dříwějších časůw a jiných rodůw. Král Wáclaw sám panowati měl w Čechách, we Slezsku a w částech nynějších Bawor i Sas; nadto pak měl držeti částky horní Lužice (totiž Budišínsko a Lubansko) i dolní Lužice, a býti netoliko wrchním lenním pánem, ale i poručníkem bratří swých za nezletilosti jejich. Sigmund obdržel celé Braniborsko, awšak se substitucí swého mladšího bratra i koruny České. Pro Jana část horní Lužice, totiž Zhořelec, město i kraj, powýšena na zwláštní wéwodstwí, a přidána jemu část Lužice dolní. To stalo se již na počátku roku 1377;[288] a wšak Wáclaw postaupil Braniborska bratrowi swému teprw w létě následujícím. W Morawě byl po smrti markrabě Jana († 12 listopadu 1375) prworozený jeho syn Jošt (Jodok) následowal co panowník, a přijal zemi swau od krále Wáclawa w léno již dne

288) Srown. Beiträge zur Geschichte der Lausitz von Gustav Köhler. Görlitz 1840. 8.

1377 9 ledna 1376; mladší jeho bratří, Jan Soběslaw a Prokop, poděleni byli od Jošta lény mimotními. Rozdíly tyto wšecky bylyby owšem neuwedly říše České do žádného nebezpečí, kdyby synowé s podíly swými wždy také dělili smýšlení otcůw!

Ku konci roku 1377 odhodlal se císař, přes wšeliké swé tělesné neduhy, ještě ku podniknutí cesty do Paříže. Za aučel její wydáwal weřejně jen tauhu swau, spatřiti ještě jednau ona místa, we kterýchž ztráwil byl mládí swé, a syna swého Wáclawa poručiti do přátelstwí Karla V krále Franského synowce swého: ale sotwa pochybíme, domýšlejíce se, že prawá příčina cestowání tohoto byla nespokojenost a neswornost po Řehořowě XI přesídlení do Říma čím dále tím wíce w kollegium kardinálském se zmáhawší, a že císař chtěl ujistiti se pomocí swého synowce, aby předešel weliké ono schisma w církwi, ježto již wypuknauti hrozilo, a o rok později také skutečně wypuklo. Prowodili tam císaře, kromě syna krále Wáclawa i bratra Wáclawa wéwody Lucemburského, několikero biskupůw německých, též německých a slezských knížat a hrabat, a z pánůw českých zejmena nejw. hofmistr Petr z Wartenberka, Tiema z Koldic mistr král. komory, pak Albrecht ze Šternberka, Hynce z Lipé, Hašek ze Zwí-
1378 řetic ajw. Dne 4 ledna 1378 wjew slawně do Paříže,
4 Jan. meškal buďto tam, buď w okolí, až do dne 16 ledna. Wšak ačkoli o jeho tam pobytu máme před sebau denník welmi obšírný a dosti zajímawý,[289] zůstáwáme

289) Jest to wydaná od T. Godefroy roku 1614 w Paříži „Entreveue de Charles IV Empereur et Roy de Bohême, de son fils Vuenceslaus Roy de Romains, et de Charles V Roy de France“ à Paris l'an 1378. Extraicte d'une Chronique manu-

předce w newědomí o prawém předmětu a zdaru jeho 1378
tehdejších wyjednáwaní. Ba zdá se, že ani nedosáhl ničeho, kromě upokojení tauhy swé po milowaných za swého mládí místech i osobách. Když poprwé spatřil zase owdowělau wéwodkyni Isabellu Burbonskau, prwní swau swakyni, sestru swé prwní manželky Blanky a někdejší družku sestry swé Jitky, tak weliká je oba dojala citu rozčilenost, že pro pláč naprosto ani mluwiti nemohše, museli k tomu cíli podruhé sejíti se, — pozoruhodný to znak duševního žiwota muže jinak tak málo sentimentálního. Také daw se wésti ke hrobům králůw Karla i Filipa, spomínal wděčně i welebil wše, co dobrého a laskawého prokázali byli jemu za jeho mládí.

Na cestě zpáteční pohnul Karel IV bratra swého wéwodu Wáclawa, že w Lucemburku dne 31 ledna 1378 31 Jan.
ustanowil Českého krále Wáclawa dědicem wéwodstwí swého Lucemburského a hrabstwí Chiny, ač zemřelli by sám bez přirozených dědicůw: což owšem bylo předwídati, an w 26letém manželstwí s Johannau Brabantskau neměl byl ještě žádného dítěte. Hrabata i páni, města i rytířstwo téhož wéwodstwí přiznali se k nápadnému práwu takowému zápisem také od nich dne 8 února wydaným. 8 Febr.

Poslední blahodárné nařízení Karlowo týkalo se oprawy *mince České*, ana i za jeho panowání zlehčila

scripte de la bibliothecque du Roy. Psán ten denník tušim z auředního nařízení, pro památku, jaké tehdáž šetřilo se etikety, we kterémž ohledu chowal se Karel IV tak liberálně, jako Francausi skrupulosně. Překlad té knižky německý od Jana rytíře z Rittersberka tištěn w Monatschrift der Gesellsch. des vaterl. Museums in Böhmen, 1828, März 201 sl. April 313 sl.

1378 se byla wíce, nežli s jeho zásadami wůbec srownati se dalo. Při prwním uwedení oblíbených grošůw Pražských roku 1300 kopa jejich (60 kusůw) rownala se jedné hřiwně čistého stříbra; ale již r. 1307 nalezli sme w aučtech, že 64 grošůw počítáno za jednu hřiwnu, a za 36letého panowání krále Jana wždy penězožádného ubýwalo wnitřní ceny jednotliwých grošůw čím dále tím wíce. Neduhu tomu nebránilo se ani za Karla IV, a za mincmistra Jana Rotlewa r. 1370 ta neřest tak se rozmohla, že kupci hřiwnu čistého stříbra dáwali si již 90 groši té doby běžnými platiti. A poněwadž tím zwláště páni na aurocích ujmu welikau trpěli (ježto auroky se statkůw pozemských groši a nikoli hřiwnami
2 Nov. odbýwány byly), proto na sněmu dne 2 listopadu 1378 ustanowena jsau společnau shodau, a wyhlášena pro budaucí časy za zákon tato prawidla: 1) aby napotom ke stu hřiwnám čistého stříbra nebralo se wíce přísady nežli dwanácte hřiwen mědi, a z jedné hřiwny aby se razilo 70 grošůw, každý groš po 12 haléřích; 2) dwa mincowní strážní čili fersucharowé, jeden králowský a druhý zemský, aby péči o to wedli, by nikdy mince lehčejší nebyla ražena i do oběhu dáwána; 3) oba fersucharowé mají opatřiti se potřebným k tomu plnomocenstwím, a jak stawům, tak i králowi odpowědni býti; 4) za každý přestupek tohoto zákona buďte oba trestáni na hrdle.[290] Mincowní tato umluwa, uwedenali we skutek ještě za žiwobytí Karlowa, nelze nám říci: ale tolik jisté jest, že až do XVI století, ač ne wždy zachowáwána, wšak wždy za hlawní zákon powažowána byla.

290) Srown. Grafen Kaspar Sternbergs Umrisse der Geschichte des Bergbaues und der Berggesetzgebung in Böhmen, Prag 1838, II, 153 sl.

Poslední dni žiwobytí císařowa ztrpčeny mu ještě 1378
náwěštím o wypuknutí tak řečeného *welikého schisma*
w církwi, ježto po smrti Řehoře XI kardinálowé někteří, s wolením Urbana VI w Římě nespokojení, dne
20 září 1378 wolili protipapeže Klemensa VII, jenž 20 Sept.
zase w Avinionu sídliti počal. Karel IV měl ještě kdy, oswědčiti zármutek swůj nad tím wšem knížatům we křesťanstwu, i wzdoropapeži samému, kterýž pohříchu potkáwal se u Franského dwora králowského s ochranau příliš ochotnau; proto napomínal wšech a každého k wěrnosti při Urbanowi. Ale horečka nezbedná učinila blahočinnému jeho žiwotu w 63 roce jeho stáří konec wždy ještě předčasný: skonalť na hradě Pražském — w sobotu dne 29 listopadu 1378, tři hodiny po západu slunce, 29 Nov.
— pokojně a tiše, w kruhu žalostném wšech swých milých.

Pohřeb jeho wykonán, jakož jinak býti nemohlo, u weliké slawnosti a nádheře. Jedenácte dní mrtwola jeho na odiw wystawená ležela we hlawní síni hradu Pražského, i obložená wšemi jeho korunami, insigniemi, reliquiemi a swícemi tisícerými, kdežto modlitby od celého duchowenstwa i od lidu nesčíslného konati se nepřestáwaly. Potom dne 11 prosince snešena jest we 11 Dec.
slawné processí wšech stawůw do města, nejprw ke Slowanům do Nowého města, potom k Minoritům u sw. Jakuba na Starém městě, pak k Malteským rytířům na Malé straně, a konečně do kostela u sw. Wíta na hradě, a na každém místě nechána ležeti den; při každém pak přenešení dáwána čest průwodu korporacem wždy jiným a jiným. Teprw dne 16 prosince nalezlo mrtwé tělo 16 Dec.
konečný poklid w kůru u sw. Wíta, kdež i podnes spočíwá.

1378 *Karel IV* ze wšech králůw, kteří kdy w Čechách panowali, jest nejoblíbenější. Podnes při hlaholu jmena jeho rozčilí se každé srdce české, a wšechna ústa oplýwají úctau i wděčností ku panowníku, který w paměti národní utkwěl co representant nejwyššího rozkwětu a blahobytu wlasti. Naproti tomu w řadě císařůw Německých pokládán býwá za jednoho z nejslabších a nejnehodnějších; mnozí spisowatelé zdá se že ani dosti slow nalezti neuměli, aby oškliwost a opowržení swé nad ním oswědčili, a jasný onen Němec,[291] jenž nazwal ho „Čech otcem, swaté Římské říše arciotčímem," newynesl ještě o něm saudu nejnepřízniwějšího. Za naší paměti o křiklawém tom odporu saudůw tak nesauhlasných dal se slyšeti se strany české hlas rázný,[292] kterémuž nemůžeme i my odepříti místa we wyprawowání swém:

„Když my Čechowé i po pěti bauřliwých stoletích, která uwalila na wlast naši záhuby bez počtu, nemůžeme téměř ani kroku činiti, abychom imposantními pomníky, ježto wěkům wzdorowati se zdají, upomínáni nebyli na panowníka, kterýž je po sobě pozůstawil, duchem swým je obžiwiw, — neb náhodau snad město, we kterémž žijeme, založeno jest od něho, ulice, kterau kráčíme, wyměřena od něho, chrám boží, we kterémž se modlíwáme, od něho zbudowán, most, po kterém z města do města se ubíráme, od něho postawen, škola, we kteréž wzdělání sme nabyli, založena od něho, ba samé to wíno wlastenské, kterým se žičíme, jeho působením k nám přiwedeno atd. — a když máme to pře-

---

291) Císař Maximilian I.
292) Monatschrift der Gesellsch. d. vaterl. Museums in Böhmen, 1829, Juli, S. 62.

swědčení, že welikolepé idey a podniky, kterými zakládá 1378
i chowá se blahobyt národůw a státůw, najdau se w působení tohoto panowníka wšude uskutečněné, — an okrotiw wšeliké bujné násilníky domácí, uwedl pořádek, pokoj a bezpečí do wšech poměrůw, hájil práwo a zákon, množil a pojistil důchody státní, zbudil w národu průmysl kwetaucí w obchodu i w žiwnostech, w hornictwí i rolnictwí, též lásku k naukám i k umění, a ušlechtiw mrawy, zwelebil i náboženstwí; — když dále srownáme Čechy r. 1378, kdež končilo se působení jeho, s Čechami r. 1333, kdež co zpráwce do nich poprwé přijew, nenašel tam ani domu ku přebýwaní, ani peněz k nejnutnějším potřebám, ale wšecky prameny weřejné moci na čisto wyčerpány; když mu spatřiti bylo pokoj domácí tu pánůw zemských krwawými záštími, tu rozbroji mezi duchowenstwem swětským i řeholním weskrze rušený a jen bezuzdnau libowůli a rozbujněné wšude wášně, s kterými potýkaje se nejeden jeho předchůdce zahynul; — když, prawím, my Čechowé to wše uwažujíce, slyšíme wěčné německých historikůw nářky o Karla IV „nestatečnosti a nehodnosti", jakož i „otčímském prý smýšlení naproti Německé říši" atp.: nemůžeme odolati domyslu, že w tom we wšem nic není než záwist, za příčinau kwetaucího stawu tehdejších Čech naproti přílišné kleslosti ducha w říši Německé, co některým německým patriotům klade do úst i do péra utrhačné ony žaloby až podnes. Nemohauť Karlowi IV zapomenauti, že neučinil totéž we wšech zemích Německých, co se mu podařilo w Čechách; snáze by mu odpustili, kdyby zastaralá i dáwno zaručená práwa wšech knížat říšských w zemích jejich byl zrušil a sám sebe násilím powýšil za jediného absolutního panowníka w říši. Ba, že toho neučinil, to se mu wytýká dosti zřetelně;

1378 wždyť žaluje se tytýž i na uwedení zlaté bully (ač učinila konec krwawým rozbrojům a půtkám při každém wolení krále), že potwrdiwši starý status quo za práwo, neodjala knížatům wšeho toho, čeho byli dobyli již od několika století. Požaduje se tedy na něm wíce, nežli k čemu před ním wšichni oni proslawení Jindřichowé, Fridrichowé atd. odwážiti se směli, a pak spílá se mu, co „největšímu (prý) slabochu a nejopowrženějšímu člowěku, který kdy zasedal na trůně císařstwí Německého"! —

Nikdo bohdá neupře, že protiwy tak dokonalé w náhledech, ani tak příkré odpory w úsudcích, nedají se pospolu srownati, ani s prawdau opodstatniti. Není pochyby, že roztržka, we které se octnulo západní křesťanstwo již od několika století, welice přispěla ke wzbuzení a rozmnožení těchto antinomií. Čeští dějepisci, po Hájkowi neblahé paměti téměř samí kněží a jesuité, nikterak nemohše rozkochati se w událostech od doby Wáclawa IV nastalých, jali se s tím wětší oslawau líčiti panowání, ježto skwějíc se nepopíratelnými přednostmi a zásluhami, co do prawowěrnosti nenaskytowalo ani nejpřísnějšímu horliwci nižádné wady. Naproti tomu historikům německým, s wětšího dílu protestantům, zračil se prohlášený „císař popský" již a priori co ničema i slaboch, do kteréhož nebylo domýšleti se ničeho dobrého a chwalného, leda cestami snad nepřímými; čím ochotněji howěli Ludwíkowi Baworskému, za příčinau opposice jeho třebas nestálé proti Avinionu, tím přísněji posuzowali každý krok jeho nástupce, mluwíce o něm ne tak co domácím panowníku, jako raději co cizinci, co nepříteli Německém.[293] Také ačkoli ho, co

293) Hlawní původcowé té téměř wšeobecné newole proti Karlowi IV jsau předewším dwa němečtí spisowatelé: *Matthias*

rodáka Lucemburského, nepokládali za Slowana, předce 1378
celá domácí moc jeho, w základu swém slowanská, byla jim tím méně po chuti, čím sprawedliwěji on, dle rowného práwa, chowal se k oběma národnostem. Wšak můžeme nadíti se, že důkladnější studium dějin wěku Karlowa, posawad zanedbaných, o něžto teprw za naší doby pilněji dbáti se počíná, powedauc k jasnějšímu poznání prawdy, zmírní také dotčené příkré protiwy w posuzowání panowníka tohoto.

---

z Neuenburka i *S. D. Olenschlager*. Prwní onen, jehožto dílo wyšlo pod jmenem Albrechta Štrasburského (Albertus Argentinensis ap. Urstis. II, 97—166), a tak i u nás w dokladech uwodíno bylo, byltě owšem spisowatel sauwěký a dosti dobře zprawený, ale horliwý stranník cís. Ludwíka, i neopomíjel nižádné příležitosti, kdekoli něco k nechwále Karlowě říci se mohlo, třebas bylo sebe malichernější, jen když za hanu wykládati se dalo; chowalli se kdo ku Karlowi neuctiwě, to s patrnau libostí se wyprawuje, ale co zdárného a důležitého bylo we skutcích Karlowých, o tom naprosto se mlčí. Olenschlagerowo dílo pak (Erläuterte Staatsgeschichte des röm. Kaiserthums in der ersten Hälfte des XIV Jahrh., Frankfurt, 1755, 4°), kteréž nowějším německým historikům obyčejně za pramen slaužíwá, co do potutelných aumyslůw proti Karlowi předčí ještě i nad dotčeného předchůdce swého (srown. Pelzels Apologie K. Karls, der allgem. deutschen Bibliothek entgegengestellt, erstes Stück, Prag, 1782, str. 8 sl.), a jest se wěru čemu diwiti, že dílo tak zjewně a patrně stranné, ježto neostýchá se zatajowati nepohodlná swědectwí i sauwěkých a očitých swědkůw, a hledati proti nim doklady třebas u spisowatelůw XVI století, až podnes tolikerým i rozumným dějezpytcům imponowati mohlo. W nowější době zase *Schlosser* w Heidelberku, *Buchner* we Mnichowě a w Uhřích zwláště nechutně i bez rozumu do wětru raisonnující *Fessler*, nejwíce proti Karlowi IV se prohřešili. Biografie důkladné a nestranné o tomto císaři w Němcích i podnes se ještě nedostáwá.

1378 Dáwný jest u Němcůw obyčej, winiti Karla IV, že zadaw příliš práwa císařstwí, jak naproti papežům, tak i naproti knížatům, wedl moc císařskau w říši k aupadku: ale nepočítá se, kolik asi moci dostalo se mu do rukau co císaři roku 1346, a stačilali ona ještě ku poměru panownickému naproti netoliko papeži, ale i knížatům samým. Půtky mezi těmito mocnostmi wedly se byly již ode tří století, tu zjewně, tu jen podtají, ale bez přestání. Wýjewy, jakowé spatřiti bylo w Kanosse mezi Jindřichem IV a Řehořem VII, a w Benátkách mezi welikomocným Fridrichem I i Alexandrem III, slauží za důkaz a poučení, kam sklonilo se witězstwí již i za dob nejwyššího kwětu císařské moci. Ale po dlauhém onom interregnum, ježto skončilo se bezwýminečným poddáním se Rudolfa I Habsburského, po Albrechtowě pokání, po dwojité wolbě Ludwíka Baworského a Fridricha Krásného, a konečně po wrtkawém chowání se Baworského císaře,[294] byloby r. 1346 pošetilostí, hledati spásy ještě dále w půtkách, a nikoli we wyjednáwaní a w umluwách. S druhé strany slaužila již i krále Adolfa Nasowského, muže jistě statečného, pohroma děsná u Gelnheimu za důkaz, jiných na sta příkladůw nepočítaje, mnoholi ještě panowníku Německému proti welkomocným knížatům říšským pořiditi lze bylo.[295] Od wíce nežli sta let wlastenectwí knížat

294) Kdyby Ludwík IV wěrně a stále byl setrwal w zásadách dne 16 Jul. 1338 prohlášených, bylaby ani sebe wětší porážka nemohla ho připrawiti o chwalnau powěst restauratora říše. Kdo ale w zápasu s nepřítelem sám zahazuje zbraň swau, nemá wíce práwa nežli k jeho milosrdenstwí. A kterým jmenem jest nám naznačiti onen poměr, kde i nejpokornější powolnost ještě zamítána býwá?

295) Nelze nám chápati rozumu oněch spisowatelůw německých, kteří Karla IV proto haní, že nezmocnil se násilím abso-

a pánůw Německých proměnilo se bylo w nejhrubší 1378
sobectwí, a žádné wolení krále Římského nebylo wíce možné, leda za weřejnými neb tajnými umluwami a zápisy we prospěch woličůw a jejich příwrženců̊w, wždy k ujmě říše samé. Za to dowoleno bylo císařům, odděliti moc swau domácí čili rodinnau od moci říšské, a rozmnožujíc onu lény odumřelými, množiti také nebezpečnost její naproti říši; ten jediný, kterému se to nepodařilo, Adolf Nasowský, takowau nepřízeň osudu zaplatiti musel swým žiwotem. Tím spůsobem císařowa moc, klesajíc čím dále tím rychleji, toho času, kde dostala se do rukau Karlowých, zubožila se byla již jen na pauhý stín. Kdyby w ní nalezl byl ještě něco žiwotní síly, nějaké ještě záruky zdaru, bylby jistě w Němcích uměl wzkřísiti a obnowiti ji tak dobře, jak to učinil w Čechách; neboť nebylo mu jistě lhostejno, měllі co císař požíwati wíce neb méně moci a prowozowati wíce neb méně práwa.

Karel IV, znaje wýborně dějiny swých předchůdcůw, a wěda dobře, že o rowné wáze moci císařské

---

lutné moci panownické nad Němci, ale bedliw byl w šetření zastaralých od dáwna práw i panstwí knížat říšských. Proč pak nepočínají haněním takowým hned u Rudolfa I Habsburského, ba i u Rudolfa Šwábského (1077)? Býwáli jen sám ten winen, pod kterýmž símě některé nese zhaubné owoce, a nikoli raději onen, kdo je rozsíwal? Tehdejší poměry německé již nedaly se změniti, leda jen krutým násilím a krwe proléwaním: i zasluhujeli Karel IV proto poroku, že nechtěl státi se tyranem? Ostatně jak rádi knížata Němečtí hledáwali pomoci proti swému císaři u cizincůw samých (Angličanůw, Dánůw, Polákůw i Uhrůw), kdykoli pokaušel se prowesti cokoli proti jejich wůli, o tom poučuje nás i sama historie Karla IV.

1378 s papežskau a s mocí knížat již dáwno ani řeči býti nemohlo, snažil se proto napřed jen wypátrati a umluwami na jisto postawiti onu čáru, pokud mu naproti nim ještě choditi možno bylo, aby aspoň dalšímu ještě aupadku císařské moci brániti mohl. Z toho pochopiti jest jeho pokusy a snahy, uprawiti zmatečné poměry říšské určitými zákony, a zjednati platnost práwu proti násilí, listině proti meči.

Nesluší také zapomínati, kterak říše Německá za časůw Karlowých bylaby bez mála přišla i o samostatnost swau. Poněwadž králowé Franští stali se w Avinionu wšemohaucími, byloby dáwné bažení jejich po koruně císařské (uwážili se zwláště liché wlastenectwí wětšího počtu knížat říšských) konečně předce došlo cíle swého, kdyby rod Lucemburský, s nimi a s papeži auzce spřízněný, nebezpečí toho byl neodwrátil, wložiw se mezi ně za prostředek. Již proto bylo zwolení a panowání Karla IV prawým štěstím pro Německo; zwláště ano se mu podařilo, rozwesti časem swým onen swazek Římského dwora se Franským, kterýž již ohrožowal byl swobodu Europy wůbec.

Owšem že Karel IV o rozšíření domácí swé moci ještě lépe starati se uměl, nežli kterýkoli jeho předchůdce. Lakota jeho po nabýwaní wždy nowých zemí byla náramná, nenasytitelná, i nikterak jí nelze omlauwati. Ale při tom při wšem musí se také dopustiti a uznati s jedné strany, že zwětšení moci swé domácí byla již ta jediná cesta, po níž nabyti a we skutek uwesti mohl moc wyšší nad ostatními knížaty, any císařowy důchody z říše téměř již na nic uwedeny byly,[296] a

296) *Beneš de Weitmil* p. 349: Karolus regnum suum naturale, Boemiam totam, in diversis exactionibus multum aggrava-

německá wojska říšská již dáwno byla přestala slaužiti 1378
za postrach proti nepřátelům;[297] s druhé strany nedá se také zapírati, že šetřiw formy práwní při wšelikém dobýwaní swém, nikdy neužíwal prostředkůw tak mrzkých, jako ku př. císař Ludwík IV při dobýwaní Tyrol; platíwalť obyčejně hotowými penězi za wše, cokoli kdy obdržel. Kdyby se mu dostalo bylo nástupcůw na trůnu stejně smýšlejících a. neméně spůsobilých, byloby snad podařilo se obnowení starodáwné moci císařské cestau nepřímau, totiž skupowáním jednotliwých držaw a mocí zemských dohromady, a konečným spojením jich s Čechami. Ale práwě přílišná Karlowa tauha, spatřiti již uskutečněnau welmoc takowau, i neblahá křehkost ku krwi swé, kteráž konečně i newěrným ho učinila swým wlastním zákonům a zásadám, pokazily weškero jeho takowé snažení a ujaly mu zaslaužené sláwy u potomstwa.

Karel IV byl muž postawy prostřední a spíše newysoké; hřbet jeho byl trochu shrbený, hlawa i krk tlačící se ku předu; twář měl širokau a hrubolícau, oči weliké, na čele lysinu, a bradu hustau i černau. Prostým suknem odíwaje se, beze wší ozdoby, šat swůj, sahající až po kolena, wždy míwal zapnutý. Tak líčí ho spisowatel sauwěký,[298] a podobizny, k jichžto upodobení

---

verat, quia toto tempore vitae suae de imperio et civitatibus ejus, quae fere omnes sunt liberae, parum vel nihil habuit.

297) Jak neladná w sobě a proti nepřátelům neužitečná již se byla stala, ukázalo se ku př. před Curichem w měsíci září r. 1354.

298) *Matteo Villani* cap. 74, pag. 288 sq. La sua persona era di mezzana statura, ma piccolo secondo gli Alamanni, gobbetto, premendo il collo e 'l viso innanzi, non disordinatamente,

1378 wzneslo se umění české již za jeho panowání, sauhlasí s jeho popisem.[299] „Zwláštní jeho zalíbení byla řezba: kdykoli dáwal audienci, wždy sedě řezáwal prautí neb měkké dříwí, a oči jeho rozhlédaly se po okolostojících, tak že se zdálo, jakoby klečícího před sebau supplikanta ani neposlauchal: a předce neušlo mu ani slowíčko, i dáwal na wše odpowědi krátké a trefné.“ Přicházeje do rozličných měst, dáwal rozhlašowati we-

---

di pelo nero, il viso larghetto, gli occhi grossi, e le gote rilevate in colmo, la barba nera, e 'l capo calvo dinanzi. Vestiva panni honesti e chiusi continovamente, sanza niuno adornamento, ma corti appresso al ginocchio. — Suo costume era eziandio dando audienza di tenere verghette di salcio in mano et uno coltellino, et tagliarle a suo diletto minutamente; et oltre al lavorio delle mani, havendo gli huomini ginocchione innanzi a sporre le loro petizioni, movea gli occhi intorno a' circostanti, per modo che a coloro che gli parlavano parea, che non dovesse attendere a loro udienza, e nondimeno intendea e udiva nobilmente, e con poche parole et piene di sustanzia, rispondenti alle domande secondo la sua volontà, e sanza altra diliberazione di tempo o di consiglio, faceva pienamente et savie risposte. — Il consiglio suo ristrigneva con pochi suoi baroni e col patriarca. Ma la diliberazione era più sua, che del consiglio, però che 'l suo senno con sottile e temperata industria valicava il consiglio de gli altri etc. —

299) Sauwěké plastické podobizny nalezají se: poprsí Karlowo na hořejší galerii kostela sw. Wíta w Praze, pak celá figura na staroměstské wěži mostu Pražského; malowaných portretůw al fresco nachází se několikero na Karlšteině, pak na několika obrazích (ku př. na Raudnickém) a w malbách pergamenowých. Wšechny srownáwají se mezi sebau. Karel IV jest tedy prwní král Český, k jehož obrazu zachowal se pewný typus historický; starší podobizny jeho předchůdcůw býwaly obyčejně na zdař bůh kresleny, a pro rozeznání osob přidáwány jim zwláštní emblemy neboli znamení.

řejně, aby každý, kdo měl jaké stížnosti, představil se 1378
jemu w určitau hodinu na určitém místě bezprostředně: [300] tu pak zasednuw jako k saudu, trestal bez ohledu na osoby každé nadužíwaní moci. Také na hradě Pražském odbýwal mimořádné takowé saudy weřejně, w nichžto i nejchudšímu člowěku přístup k němu býwal swobodný. [301] Do tajné rady swé pojímal osob jen na mále, a i ty zprawowaly se prý wíce jím nežli on jimi; rozhodowalť se obyčejně sám sebau. Za swé auředníky uměl wždy woliti lidi nejspůsobilejší. Kralowání jeho bylo prawau samowládau, téměř bez protiwáhy wšeliké. Pánowé čeští, ježto za předchůdcůw i nástupcůw jeho působíwali někdy mocí rozhodnau, často i swéwolnau a wzdornau, poddáwali se wůli jeho, dadauce dobrowolně od něho woditi se: a předce nebýwalo při něm pauhé libowůle, tím méně jaké tyrannie, an se nestyděl i powolowati rozumu jiných lidí, kdykoli nebyl jist, že prawda byla na jeho straně.

Pořádnost a tauha po pořádku byla přední známka duchowní jeho powahy. Wše okolo něho mělo býti a díti se w pořádku, wše w určitých kolejích pohybowati se. Proto jewil w sobě přirozené powolání k zákonodárstwí a přísnau sprawedliwost; [302] proto wšude šetříwal práw od kohokoli nabytých, jakož i wšech smluw práwně uzawřených; za wěku toho, kde knížata s wětšího dílu

300) Srown. Johannes de Guben in Scriptor. rerum Lusatic. I, 22 sl.

301) Beneš de Weitmil p. 410.

302) Když byl šlechtic jakýsi nedaleko Jindřichowa Hradce dal faráři swému swéwolně a ukrutně wylaupiti oči, kázal Karel potrestati ho stejnau odwetau: ani podáními jakýmikoli, ani prosbami celého dworu, ani přímluwau mnoha knížat nedal se obměkčiti. Beneš de Weitmil p. 388.

1378 jen potud stáwali ke slowu swému, pokud toho žádal wlastní jejich prospěch, on wyznamenáwal se stálostí a zpráwností we slibech swých. Listiny a zápisy prowozowaly welikau moc u něho, i bylť tušim on prwní panowník nowoeuropský, který ustanowil pro ně konservatora zwláštního, tajného totiž archiwáře, při dwoře císařském. S pořádností jeho sauwiselo také bedliwé hospodaření, jak při wládě, tak i w domácnosti jeho, ježto sám řídíwal. Za příčinau skrbnosti swé nerad wydáwal peníze; wálky nemilowal již pro welikau její nákladnost, a jakož býwal zpráwným, kdekoli co platiti měl, tak dělal se i přísným, kdykoli mu platy na jiných pohledáwati bylo. Kdekoli wšak jednalo se o dosažení wěcí welikých, o kupowání zemí a panstwí, o zakládaní nowých ústawůw, o podporu děl uměleckých, aneb i o potřebné zjewení se u welebnosti císařské, tam neskrbliw nikoli, uměl chowati se i welikomyslně, i nádherně a štědře pospolu. Státní pokladnu či králowskau komoru Českau pozůstawil po sobě w auplném pořádku.

Tauhu po nabytí hojných zemí a po založení mohutné dynastie nowé cítil Karel IV w sobě práwě tak, jako jiní proslawení panowníci wšech wěkůw a národůw: ale zwláštní a swérodé bylo to při něm, že aučele takowého domáhal se cestami ne moci branné, ale jen mírných wyjednáwaní, dědických umluw, trhowých zápisůw atp. Patříce naň, an tak opatrně a wítězně kořistí z křehkostí wšech swých sausedůw, nemůžeme ubrániti se citu jakési nedůwěry k němu, ačkoli ani nedopauští se křiwdy zjewné. Ale, jakož saudí wážný jeden spisowatel wěku našeho,[303] „třebasbychom i s nedůwěrau patřili na prostředky, kterými zakládal moc Českau, bez odporu nej-

303) G. A. H. Stenzels Geschichte des preussischen Staats, I, 126.

wětší w říši Římské: musíť i nepřítel jeho wždy při- 1378
znati se sprawedliwě k tomu, že byl prawým otcem a dobrodincem poddaných swých. Národům mnohem méně na tom záleží, jak kdo nabyl panstwí swého, nežli k čemu ho užíwá.“ Ostatně rychlé ono nabýwaní postawení welmocenského w Europě nedálo se s božím požehnáním pro zemi ani pro národ Český; Karlowa nejwětší chyba, — jeho synowé, [304] — již neuměwše si ho wážiti, rozmařili ho s wětšího dílu s nemenší lehkomyslností, nežli opatrnosti bylo potřebí k jeho nabytí.

O náboženském smýšlení Karla IV, o weliké oddanosti jeho ke stolici papežské, o úctě k církwi a kněžím, může se za naší doby sauditi, jak komu libo: toho aspoň nikdo zapírati moci nebude, že wedlo ho k tomu jen hluboké a jasné přeswědčení, a nikoli politické zámysly, an po celau dobu žiwota swého zůstal sobě důsledným, aniž pak měnil se we smýšlení swém dle okolností, jako předchůdcowé jeho Fridrich I a II, Otto IV, Albrecht I a Ludwík IV. Musíť se uznati, že ctil to, co mu swatým bylo, wždy jen za příčinau jeho swatosti, aniž pak odwracel kdy pozor swůj od nedostatkůw a wad, které časem swým we wšech lidských záležitostech wystupují na jewo. Byloť mu již za mládí poznáwati lidi we wšelikých krajinách s tak neutěšené stránky, že wůbec nenaučil se wážiti jich sobě. Ideálůw křesťanského žiwota, jichžto šlechetná mysl nábožná wšude neráda postrádá, nenacházel nežli w dáwné minulosti, w powěstech o žiwobytí lidí swatých; tím také pochopiti lze neobyčejnau jeho úctu ke wšem reliquiem swatým, ježto po celý žiwot swůj nepřestáwal sbírati co nejpilněji.

---

304) Heroum filii noxae.

1378 Karel IV bez odporu byl nejučenější císař celé středowěkosti, a jeden z největších učencůw swého wěku;[305] na čemž i sám nemálo sobě zakládal. O lásce a péči, kterau naukám wůbec wěnowal, mluwili sme již na swém místě; že stejnau hbitostí mocen byl paterým jazykem, česky, německy, latině, francausky a italsky mluwiti a psáti, tomu lidé welice obdiwowali se. Známo jest, jak wyznamenáwal muže učené, s nimiž mu obcowati bylo, jako Petrarku, Boccaccio a jiné. On sám stal se i spisowatelem w oboru historickém, práwnickém i theologickém, a zwláště jeho autobiografie wyniká wěrností i hojností wyprawowání. Jak welice staral se o powzbuzení a zdar studií domácích dějin Českých, dokazuje ponaukání a podpora, kterau nalezali u něho wšichni té doby dějepisci čeští: kanowník Pražský František, Neplach opat Opatowický, Jan Marignola cestowatel na wýchodu, Přibík Pulkawa z Radenína, a Pražský kanowník Beneš Krabice z Weitmile. Ti wšichni wyznali,

---

305) Hic vir gnarus et expertus in omni quasi scientia partem habuit, ut et cum theologis, juristis, medicis et artistis aliquando de eorum materiis et scientiis conferret. *Stenzel scriptt. rer. Siles.* I, 211. Sauwislost učenosti Karlowy s jeho náboženským smýšlením wykládá se tím, že za jeho wěku každé učení i wšeliká nauka rodila se wýhradně w lůně prawowěrné hierarchie, i že jen u ní wzděláwána jsauc, podřizowala se samowolně duchu jejímu. Nehojné zárodky učené opposice, které zjewowaly se od časůw Fridricha II zwláště skrze Petra de Vinea, též w některých aktách university Pařížské, a naposledy ještě we smělých zásadách Minoritůw císaře Ludwíka IV, pozbyly konečně wší wážnosti skrze kolotání se sem i tam panowníka toho. Nad to pak sluší powážiti také, že Karel IV za učenost swau děkowati měl s wětší části muži onomu, který hlawně byl přispěl ke zwolení jeho na Římské králowstwí.

že pobídku ke spisowání děl swých wzali od císaře; 1378
pro Pulkawu dal i sám sbírati kroniky a listiny, a r. 1374 odewzdal mu také zwláštní kroniku země Braniborské nyní neznámau, aby ji tak wpojil do kroniky České, jakož i země sama do koruny České wpojena byla. Bohužel, že k aučelům swým nebylo mu nalezti lidí spůsobilejších! Podobné dílo notáře Otty, kteréž od časůw krále Otakara II sahalo až po Karlowo na trůn dosednutí, podnes se pohřešuje. Jiné obory literatury wzděláwány ode spisowatelůw s wětšího dílu nejmenowaných. Mezi známými ale zasluhují připomínáni býti: arcibiskupowé Arnošt z Pardubic a Jan z Jenšteina (při Karlowě smrti teprw biskup Míšenský); biskupowé Jan ze Středy (de Novoforo) i Albrecht ze Šternberka; Wyšehradský děkan Wilém z Hasenburka, jehožto znamenitau biblioteku 114 dílůw Karel IV po jeho smrti (1370) kaupiw, darowal universitě Pražské; Pražští kanowníci Wojtěch Rankonis z Ericino, chowanec i někdy (1355) rektor Pařížské university, prawý prý diw učenosti swého wěku, a Kuneš z Třebowle; mrawokárce Milič z Kroměříže již připomínaný, též častěji chwálený rytíř Tóma ze Štítného; konečně wší úcty hodný pán Ondřej z Dubé, nejwyšší sudí králowstwí Českého, z rodu Benešowicůw.

Známější podnes, nežli kwět literatury, bylo zkwetání *krásného umění* w Čechách za Karla IV, jakož již nahoře připomenuli sme. Malířstwí počítáno za onoho wěku ještě mezi cechowní řemesla i žiwnosti: ale jak wysoce powznesl se duch Karlůw nad to mínění, když nejwýtečnější malíře swého dwora, Dětřicha Pražského, Mikuláše Wurmsera Štraspurského a jiné, jmenowal meži swé dwořany (familiares) a podělowal i statky zemskými! Od prwního pochází wětší počet obrazůw na Karlšteině

1378 podnes zachowaných.[306] Pergamenowé malby Zbyška z Trotiny zbuzují i podnes ještě wšeobecné obdiwowání, přewyšujíce co do jemnosti a autlé spanilosti wše, cokoli ze XIV století zachowalo se w zemích jiných. Že umělci čeští již tehdáž počali byli opauštěti starožitný typus byzantinský, snažíce se wypodobiti obrazy swé dle přírody, toho důkazem jsau i hojné portrety, ježto i podnes zachowaly se z té doby. A jak daleko dospělo také umění kowolitecké, poučuje nás i podnes rytířská socha sw. Jiří, kterauž bratří Klussenbachowé r. 1373 ulili, a kterau podnes spatřiti jest na hradě Pražském wedle kostela sw. Wíta.[307] Hojnější wšak jsau krásná kamenická díla z té doby, zwláště we spojení s architekturau, a již ku př. poprsí wšech tehdejších osob rodu Lucemburského, též arcibiskupůw Pražských a stawitelůw kostela sw. Wíta, ježto na hořejší jeho galerii zachowala se, jsau drahocenné památky umělecké.

Nejpamátnější budowy, jež Karel IV postawiti dal, byly následující: 1) Pražský hrad králowský od r. 1333, z něhož wšak welmi máličko až podnes zachowalo se; 2) hlawní kostel sw. Wíta, počatý r. 1344 ale r. 1386 ještě nedokonaný; 3) kostel Karmelitánský, nyní Marie

306) W listině ze dne 28 Apr. 1367 (u Pelzla) takto pronáší se Karel IV: Advertentes artificiosam picturam et solemnem regalis nostrae capellae in Karlstein, qua fidelis nobis dilectus magister Theodericus, pictor noster et familiaris, ad honorem omnipotentis dei et inclytam laudem nostrae dignitatis regiae praedictam capellam ingeniose et artificialiter decoravit etc.

307) Když socha jezdecká sw. Jiří w dawu turnaje r. 1562 na hradě Pražském slaweného byla obořena, kůň w ní tak porauchán, že musel znowa přelit býti. Ale postawa sw. Jiří sama jest ještě starodáwná, z r. 1373.

Sněžné na Nowém městě Pražském od r. 1347; 4) Slo- 1378
wany w Emausích od r. 1348, dostaweny r. 1372; 5) klášter w Tachowě od r. 1351; 6) Karlow w Praze též od r. 1351; 7) klášter sw. Ambrože tamtéž od r. 1354; 8) klášter sw. Kateřiny, postawený ex voto po nebezpečí w Pise r. 1355 šťastně zniklém, a dokonaný r. 1367; 9) klášter Servitůw pod Wyšehradem od r. 1360; 10) chrám Celestinský na hoře Mojwíně (Oybin) w Žitawsku od r. 1366 ajw. Draze ozdobená kaple sw. Wáclawa w kostele sw. Wíta dokonána teprw r. 1372, mosaika na zewnější straně r. 1371; podobná kaple Wšech Swatých na Karlšteině také teprw 1365 dohotowena. R. 1370 dal Karel také dwě wěže hradu Pražského pokryti olowem silně pozlaceným, tak že lesk jejich we sluneční záři daleko do země třpytil se. Nadto postaweno té doby od arcibiskupůw, mnohých pánůw i prelátůw, a také w městech, po celých Čechách tak hojně znamenitých kostelních budow, že dle saudu Aeneáše Sylvia [308] žádná země w Europě w tom ohledu Čechám rownati se nemohla.

Ještě pominauti nesmíme mlčením charakteristické té známky, že Karel rád jmeno swé spojowal se znameni-

---

308) Nullum ego regnum aetate nostra in tota Europa tam frequentibus, tam augustis, tam ornatis templis ditatum fuisse quam Bohemicum reor. Templa in coelum erecta, longitudine atque amplitudine mirabili, fornicibus tegebantur lapideis; altaria in sublimi posita, auro et argento, quo sanctorum reliquiae tegebantur, onusta, sacerdotum vestes margaritis textae, ornatus omnis dives, pretiosissima suppellex; fenestrae altae atque amplissimae conspicuo vitro et admirabili opere lucem praebebant. Neque haec tantum in oppidis atque urbibus, sed in villis quoque admirari licebat. *Aen. Sylv. histor. Bohem. cap. 36.*

1378 tými zjewy jak přírodními, tak i uměle strojenými w Čechách. Nepatrnému před tím městečku Warům propůjčiw práwo městské se zwláštním auřadem, chtěl tomu, aby napotom jmenowáno bylo *Karlsbad*, — město nyní lázeňské, powěsti tak rozsáhlé a trwalé, jako i neduhy lidské, jež ono tušim samojediné léčiti dowede. Hrad *Karlsberg* (Kašperk) daw wystawěti r. 1361, učinil jej hlawním sídlem poprawy kraje Prachenského. Na sewerních hranicích slaužili hradowé *Karlsfried* a *Karlswald* zemi k ochraně; ale jmeno *Karlskrone* (na místě Radyně), na hoře w Plzensku, s níž polowici Čech jest spatřiti, nechtělo se ujmauti. Také *Karlstadt* nepřijato za Nowé město Pražské, kdežto wšak *Karlshof* (Karlow) tamtéž dobře znám jest. Konečně také o *Karlsteinu* již často připomínaném tajiti se nesmíme. Wšecka tato jmena powažowati sluší za zjewné odwoláwaní se Karla IV ku potomstwu národu Českého: a wšak toho nebylo ani potřebí, aby jmeno jeho udrželo se u nás we požehnané paměti.

DĚJINY ČESKÉ.

KNIHA DESÁTÁ.

ČECHY ZA DOB KRÁLE WÁCLAWA IV PŘEDHUSITSKÝCH.

(R. 1378 do 1403.)

ČLÁNEK PRWNÍ.

DOBA PRWNÍ A NESHODY S DUCHOWENSTWEM.
(R. 1378—1393.)

Weliký rozkol w církwi. Politické poměry na počátku Wáclawowa panowání. Weřejný staw w Němcích. Krále Wáclawowa powaha i prwní snahy. Poměry ke Francii a Anglii. Staw Italie, Němec a Čech. Wáclaw a jeho milcowé; prwní půtka s duchowenstwem. Markrabě Sigmund w Uhřích; stáwá se králem. Umluwy rodinné domu Lucemburského. Počátek nepokojůw w Čechách. Rozbroje w Němcích. Král Wáclaw chce w Němcích podekowati se. Žofie jeho druhá manželka. Pražská bauře proti židům. Milostiwé léto w Praze. Rozstrk mezi králem a Pražským arcibiskupem. Ukrutné nakládaní s několika osobami duchowními.

Rok 1378, jímž se počíná další naše wyprawowání, 1378
smrtí obau hlaw křesťanstwa, papeže Řehoře XI a císaře Karla IV, pro potomstwo tak se stal osudným, jako málo jiných w celém dějinstwu. Známo jest, že we středowěku weškeren státní i církewní žiwot západního křesťanstwa stál jako w područí swrchowaných dwau mocností Římských, císaře totiž a papeže, a wywíjel se, ač ne naprosto a bezwýminečně, wždy pod mocným jejich wliwem a působením. Wzájemné poměry těchto dwau mocností, a jich snahy, buďto powýšiti se jedné nad druhau, buď zrušenau rownowáhu naprawiti zase, býwaly po celá století, a to ne w samé toliko tak řečené

1378 Římské říši,[309] předním předmětem i obsahem dějin sauwěkých: neboť kromě nich nemohla ještě třetí nějaká mocnost ani ustrojiti se, tím méně nabyti působení rozhodného. Po smrti wšak Řehoře XI a Karla IV obě ty mocnosti, jak skrze neswornost a roztržky, tak i skrze nemrawy a nestatečnost nejwyšších swých působitelůw a representantůw, ocítily se pospolu w tak hlubokém a dlauho trwalém aupadku, že mocí wěkowitých zákonůw přírody konečně w lůně národůw mohla i musela utwořiti se mocnost třetí, jejížto zjewení se a působení neodolatelné mělo za následek podstatné změny w žiwotě státním i církewním wšeho téměř křesťanstwa: nejprwé w Čechách, potom bez mála i we wšech zemích Europských.

Přední a nejwážnější záležitost epochy té nowé udála se nastalým roku dotčeného a od nás již we předešlé knize připomenutým *welikým rozkolem* (schisma) w církwi Římské. Pro welký wliw jeho na wýwoj událostí potomních potřebí jest nám pozastawiti se při něm místněji. Sbor kardinalský při smrti Řehoře XI s wětšího dílu záležel ze samých Francausůw, kteří s nebožtíkem papežem ne wšichni, a nadto ještě nerádi, do Říma se byli přestěhowali. I poněwadž zdálo se ze wšech znamení, že budaucí papež wrátí se opět do Avinionu, město Řím osudu swému pozůstawě, ježto za nepřítomnosti papežůw již welice bylo schudlo: proto
7 Apr. Římané při nowém zahájení konklave dne 7 dubna 1378 neobmeškali nižádného prostředku, kudyby dopomohli

309) Co do Francie, Anglie a jiných zemí, kde neposlaucháno rozkazůw císaře Římského bezprostředně, představowáno si w ohledu tom, jakoby králowé a panowníci jejich sami zastupowali byli w nich místo císařowo.

k tomu, aby některý Říman neb aspoň Italian zwolen 1378
byl za papeže, jenž by sídlem swým usadil se trwale
opět w Římě. W den wolby, 8 dubna, srotiwše se 8 Apr.
u welikém počtu, táhli před konklave, i smrtí hrozili
wšem kardinalům, nebudauli woliti dle žádosti lidu.
Později obwiňowáni jsau kardinalowé Římští, zwláště z rodu Orsini, že prý, chtíc dopomoci někomu ze swých ke zwolení, pobauřením tím nebyli cele newinni: a wšak nedosáhli cíle swého, a nebezpečí, kteréž na chwíli ujednotilo wšecky strany w konklave, mělo jen ten následek, že we krátké době hlasy wšecky spojily se k wolení nekardinala, Bartoloměje ze Prignano, Barského arcibiskupa. I sama okolnost ta, že kardinalowé netraufali sobě, ohlásiti lidu na místě, kdo byl zwolen, ale hledali zástěr a wytáček, pokud by neminula bauře nad hlawami jejich, dokazuje owšem, že wolení ono nebylo ani dokonale wolné, aniž pak wlastně wynucené.[310] O jeho wšak platnosti rozhoduje bez odporu skutek ten, že i po nawrácení pokoje a pořádku nejen neudála se žádná protestace proti nowě zwolenému papeži, jenž oblíbil sobě jmeno *Urban VI,* ale že wšichni kardinalowé bez wýminky (i ti, kteří zůstali

310) Kdokoli srowná hojné a obšírné zpráwy od aučastníkůw a očitých swědkůw událostí těchto, jakož je pilně sestawili s jedné strany Raynaldi k r. 1378, s druhé Baluze we swých poznámkách k Vitae paparum Avenionensium a Lenfant we swé Histoire du concile de Pise, — již samým tímto jediným příkladem poučí a přeswědčí se, kterak málo wěřiti sluší zpráwám *jednostranným* swědkůw i nejlépe zprawených, a kterak prawidlo Audiatur et altera pars, tudíž swědomitá i přísná kritika, w dějinách wšude newyhnutelně jsau potřebny, pokud kdo *historii* psáti chce, a ne jen stranné wýklady.

1378 byli w Avinionu) jej uznawše, učinili mu poslušenstwí a o jeho zwolení i korunowání císaři a weškerému křesťanstwu bullami wlastnoručně podepsanými dali oznámení.

Papež Urban VI, při swém powýšení asi 60letý, postawy newysoké a tlusté, byl muž učený, přísně mrawný, upřímý a neoblomný, a w náboženstwí i službě boží horliwý, přitom rozhodný nepřítel wšeliké simonie: ale také wysoce o sobě smýšlející, pánowitý, až do ukrutnosti nemilosrdný, swéhlawý, ač pochlebenstwu ne cele nepřístupný, a náramnému nepotismu zjewně oddaný. Jeho horlení o nápravu wšelikých do církwe wlaudilých neřádůw nedálo se s potřebnau opatrností a wlídností, aby neminulo se swého cíle. Chtělť oprawami počnauti hned u kardinalůw a nejwyšších prelátůw dwora swého: ale weřejné zahanbowání, hanění a hrozby nebyly ty prostředky, ježto by wedly byly k dobrému. Kardinalowé mnohonásobně urážení opustiwše Řím za letního parna, pro známau tam malarii, a sešedše se w Anagni, měli tam dosti kdy, oswědčiti se nawzájem společnau newolí o nezdárné wolbě swé. A poněwadž Urban odmítnul krátce i rozhodně wyzwání, aby wrátil se do Avinionu, a poslaného k němu Ottu wéwodu Brunšwického, manžela Johanny Neapolské králowny, nešetrným s ním nakládaním, učinil sobě nepřítelem: nespokojení kardinalowé, nabywše ochrany a podpory jak u krále Franského, tak i u králowny Neapolské, zůstali konečně na tom, čtyry měsíce po Urbanowě zwolení a korunowání, aby ohlásili swětu weřejně, že prý ono bylo wynucené od buřičůw, tudiž kanonicky neplatné.

Císař Karel IV, dowěděw se o počínající takto roztržce, nemeškal wyprawiti posly swé ku kardinalům, je napomínaje a zaklínaje, aby ustanauce w počínání swém, wrátili se k Urbanowi VI, a smiříce se s ním,

odwrátili od církwe záhubu jí hrozící;[311] a když oni 1378
brzy potom z Anagni přestěhowali se do Fondi w Neapolitánsku, wyzýwal i králownu Neapolskau Johannu, aby manowi swému, hraběti z Fondi, nedowolila býti nápomocnu kardinalům odtržencům. Ale kardinalowé ti, požíwajíce auplné důwěry netoliko králowny Neapolské, nýbrž i krále Franského, a cítíce se dokonale ubezpe-

311) We swém psaní ku kardinálům (kteréž s wydaným od Pelzla, w Urkk. Buch n. 347 na str. 389 psaním ku králowně Johanně Neapolské co do obsahu s wětšího dílu sauhlasí), wyložil Karel IV již wšecky důwody swědčící o platnosti wolby Urbana VI; my uwedeme z něho zde jen některá místa. Decet Imperatoriam Majestatem orbis promovere rempublicam, et damnosis discordiarum periculis, praesertim quibus status et sperata tranquillitas universalis ecclesiae sanctae dei laeduntur, quantum Altissimus dignatur concedere, salubriter providere. Sane volubilis famae loquacitas his diebus Caesareum re stupenda nimis turbavit auditum, qualiter quidam domini cardinales se — Urbano pp. VI — moliantur opponere, et ab ipso quibusdam praetensis coloribus sint diversi. — Quia ex literis majoris partis dictorum dominorum cardinalium, nobis post electionem et coronationem dicti domini nostri papae successive transmissis, quas cauta custodia recondi mandavimus, constat clarissime, — dictum dominum nostrum papam — concorditer et canonice electum ac solemniter coronatum, — assistentibus et consentientibus sibi vobis, plures, imo multiplices solemnes actus exercuisse et justo titulo fecisse papales, tam in publicis consistoriis quam privatis: multum et digne miramur, si diversitas hujusmodi, quod tamen non credimus, veritati innitatur. Quis inter vos reverendissimos cardinales seductor et non cardinalis exstiterit, qui tam scandalosa tamque damnosa — in agris ecclesiae sanctae dei — malivole zizanizare praesumsit? aut qualiter in tantam imperitiam tot peritissimi viri devenerunt? etc. — (Wiz pojednání naše Ueber Formelbücher, zweite Lieferung, 1847, str. 27 sl.).

1378 čeny, již dne 20 září 1378 we Fondi wolili jednoho
20 Sept. ze swých, kardinala Roberta Genevského, za protipapeže pod jmenem *Klemensa VII.* Okolnost ta, že byl příbuzným králowského rodu Franského, a w dalším stupni také rodu Lucemburského, dáwala jim naději, že dojde wšeobecného uznání tím snadněji. Císař Karel IV ale, nechtěje nic slyšeti o papeži druhém, stal se Urbanowi VI nejwěrnější a nejčinnější podporau, ani o to žádán nebyw. Poslowé jeho chwátali ke wšem dworům Europským,[312] napomínajíce ke stálé wěrnosti při Urbanowi, a wywracujíce manifesty odpadlých kardinalůw i jejich wlastními oswědčeními, jež dříwe byli od sebe wydali.[313] Jakožto Římský císař, tedy jakožto wrchní oprawce církwe křesťanské, cítil se zawázána swědomím swým, aby upřímo působil proti nastáwající weliké neřesti, a ještě wíce pobádalo ho k tomu jeho již dáwné usilowání,[314]

312) Rukopis od Pešiny we Phosphorus septicornis (Pragae, 1673, pag. 194) citowaný pod nápisem „Epistolae Caroli IV Imperatoris ad diversos imperii principes, imo etiam vicinos reges, pro Urbano VI, datae Pragae anno 1378 mensibus Augusto, Septembri, Octobri," — nedal se bohužel od té doby zase nalezti.

313) Takto nejen rozeslal byl ke wšem dworům vidimowané kopie psaní od kolleje kardinalůw dne 8 máje 1378 jemu o jednomyslném zwolení a korunowání Urbana VI daného, ale poručil také, aby podobné psaní, stwrzené pečetmi jeho a čtrnácti jiných knížat i pánůw, také we Vatikáně na dweřích kostela sw. Petra weřejně přibito bylo. Wiz Henrici de Knighton chronica de eventibus Angliae, in (Twysden et Selden) Historiae Anglicanae scriptores, Londini, 1652, pag. 2631 sq.

314) Srown. předešlé knihy (IX) stránky 176. 177. 202. Značné a pamětihodné jest, co psal o té wěci Urban VI králi Wáclawowi, dne 6 Sept. 1382: Utinam tibi notum esset, prout

aby přewedením papežůw z Avinionu do Říma, oswobodil je také od přemocného wliwu dworu Franského; cožby nawrácením se protipapeže Klemensa VII do Avinionu opět cele zmařeno bylo. A poněwadž, po prowedeném již rozkolu, wšecky přední autority církewní, a mezi nimi také tři nejslawnější university, Pařížská, Oxfordská i Pražská, nastupowaly předewším na brzké swolání wšeobecného koncilium,[315] a při sporu o tom, který z obau papežůw mělby je swolati, weřejné mínění sauwěké wětšinau w tom se shodowalo, že auřad ten we případnosti takowé náležel korunowanému Římskému císaři: proto není nedůwodné zdání mnoha lidí sauwěkých,[316] žeby osobní autoritě a moci Karla IV, jakož i jeho známé opatrnosti a přičinliwosti, bylo mohlo snad podařiti se, aby udusil zase rozkol neblahý, kdyby tak brzy po jeho wypuknutí (dne 29 listopadu 1378, jakož již wyložili sme) byl nesešel se swěta. 1378

notum erat clarae memoriae Karolo Rom. imperatori, inclyto genitori tuo, quantum Gallica natio semper ad imperium suspiravit? De papatu quid loquamur? Notum adeo est, quod nulla potest tergiversatione celari: nedum papatum, nedum imperium, sed universi orbis monarchiam vellent Gallici usurpare, si facultas eorum desideriis responderet.

315) Raynaldi ad ann. 1878 § 43. Baluze in vitis paparum Avenion. II, 864 etc. Pelzels König Wenceslaus I, 79. Nejprw Klemens VII a strana jeho nechtěli o koncilium ani slyšeti, později ale také Urban VI.

316) Tak píše se we Tractatus de longaevo schismate: Felicissimae recordationis Karolus IV tantae fuit industriae, bonitatis et justitiae, quod verisimiliter creditur, divisionem illam ecclesiae nullomodo durasse longo tempore, si omnipotentis, dei pietas eum tam subito post ejusdem divisionis exordium de hoc medio minime sublevasset. (Wiz naši Italien. Reise str. 96.)

1378 Abychom ale poznali celý obsah aukolu, o který Wáclawowi IV, synu i nástupci jeho již dáwno korunowanému, činiti bylo, potřebí jest, kromě církewních, přihlednauti trochu blíže ještě také ku politickým poměrům, ježto naskytowaly se w nowé této době.

Památnau shodau okolností stalo se, že brzy před i po smrti Karla IV také jiní wýteční, jak mocí tak i duchem a působností wynikající, tudíž jemu wíce méně rowní mocnáři Europští, opustiwše tento swět, swé nástupce zůstawili wesměs ještě nezletilé, w rukau a pod opatrowáním příbuzných téměř weskrze nehodných, ale panowačných a lakotných. Prwní sešel byl (1377) Anglický král Eduard III, od nás již často jmenowaný, jenž za nástupce měl teprw 13letého wnuka swého Richarda II, syna proslulého již od bitwy u Kreščáku Černého prince. Potom, dne 16 září 1380, zemřel také Karel V, příjmím Maudrý, we Francii, jenž říši swau, a w ní také moc králowskau, ježto nehodami od Angličanůw utrpenými welice byly klesly, prostředky opatrnými, ač ne wždycky sprawedliwými, dosti zdárně byl zase pozdwihl; a poněwadž synowi a nástupci jeho Karlowi VI nebylo ještě ani 12 let, strýcowé jeho wedli dlauhé mezi sebau spory o moc poručnickau, kteréž pak, jakož i poručníci Angličtí, k ukládaní nejobtížnějších daní nadužíwajíce, dáwali příčinu ku krwawým w lidu zbauřením; později pak, když Karel VI, nikoli nešlechetný, uwázal se w panowání sám, upadaw brzy a často w neduh myslný, nemohl již proto státi se panowníkem důstojným a mocným. Také wýtečný co do powahy osobní Ludwík král Uherský a Polský, umřew dne 11 září 1382, pozůstawil po sobě jen dwě nezletilé dcery, jichž poručnicí byla matka jejich, žena welice panstwí chtiwá, ale přitom wíce marná i chytrá,

nežli hrdá i maudrá. Mnohem maudřeji a zdárněji počínala sobě na seweru Europy od roku 1376, nejprw také co poručnice syna swého, později co panownice samowládná, Marketa Dánská, proslawená zakladatelkyně unie Kalmarské roku 1397: ale při událostech, o nichž nám wyprawowati bude, neměla wliwu patrného. 1378

Tímto spůsobem w krátké době u wšech říší Europských ustrojila se jakási rownowáha malomocnosti proti sobě wespolek, a král Wáclaw neměl tudíž tak brzy obáwati se jakého nebezpečí pro swé obě koruny, Českau i Německau. Také w Čechách a w zemích koruny České dlauhým a opatrným Karla IV wedením wšecky záležitosti státní nabyly tak prawidelného, tichého a pewného chodu, že mohly bez weliké nesnáze dlauho w témže spůsobu i dále ponechány býti. Jinak ale bylo tomu w Němcích a w Italii, kdežto ani dlauhému jeho panowání bylo se nepodařilo, uprawiti weřejné poměry w auplném pokoji. Uwažowání těchto poměrůw, jakowí při Karlowě smrti se událi, téměř w každé příčině welmi jest neutěšené. U wšech tehdejších wětších i menších pánůw a wladařůw Německých nebylo ani nějakého pomyslu na společnau jejich wlast, ani jakého znamení o přiměřeném jemu smýšlení wlasteneckém; wšichni jewí se co mužowé pohřížení w pauhém sobectwí, nemyslící nežli o rozmnožení a upewnění jen wlastní swé moci, a málo dbalí o mrawnost prostředkůw k tomu wedaucích; jen u některých měst říšských naskytuje se tytýž blahočinná wýminka. Moc panowničí císařůw Římských udržela se byla již také w Němcích jen co pauhá idea; we skutečnosti již ode dnůw Staufowských byla cele ochromena, císařowé pak od knížat říšských považowáni již jen jako prwní mezi sobě rownými pány, jako wolení, tudíž na wůli wolitelůw záwisející

1378 náčelníci republiky oligarchické. Co přewládající moment we wýwoji poměrůw státních wždy ještě pozorowati jest snahy knížat říšských, rozšířiti moc swau i změněním toho na práwo dědičné, co jim od říše jen k auřadu swěřeno bylo; naproti tomu pak u stawůw nižších, rytířstwa i měst, spolčowáním se mezi sebau, hájiti neodwislost swau, jako we Šwejcařích. Wážiw sobě wšude forem zákonních, císař Karel IV netraufal si nikdy spojiti se se stawy nižšími, počínajícími sobě čím dále tím důrazněji, aby pomocí jejich pokusil se o zlomení mocí knížecích; snažiw se wšak jen o zmírnění a zamezení wšelikých přechwatůw s obojí strany, nezawděčil se z nich ani jedné. Ba oswědčená jeho přewaha w diplomatickém po dlauhau řadu let šťastném wyjednáwaní, kterýmžto wšeliké podniky knížecí, bez zjewného násilí, na uzdě držeti a konečně i syna swého, proti jejich přání a předce s jejich swolením, za swého nástupce w říši ustanowiti uměl, zbudila byla u nich reakci, která musila i té trošce monarchické moci, ježto při králi Římském ještě udržela se, záhubnau se státi, ač neumělli týž nástupce we spůsobu předchůdce swého pokračowati stejnau zručností a obezřelostí.

O mrawní powaze a celé osobnosti krále Wáclawa IV nikdo pohříchu ze sauwěkých lidí nepozůstawil obrazu dostatečného a wěrně dle přírody skresleného; jen některé známky a powídky i úsudky nahodilé, s wětšího dílu wášniwé, zachowaly se nám od těch, kteří obcowawše s ním osobně, dle wlastního názoru a ze zkušenosti o něm wyprawowati mohli.[317] Tytéž wášně wšak,

317) Jest se wěru čemu podiwiti, že za celého wěku krále **Wáclawowa** nenašel se ani jediný kronikář, buďto w Čechách, nebo w Němcích, jenž by zaznamenáwal byl události sau-

které za 41letého jeho panowání zawinily weliké ono 1378
rozdwojení, we kterémž západní křesťanstwo i podnes se nalezá, zplodily také nejodpornější sobě úsudky o krále Wáclawowě powaze a chowání se, jak již za jeho žiwobytí, tak i u potomstwa; tím pak se stalo, že když s jedné strany wětšina spisowatelůw líčili ho co podlého ochlastu a zuřiwce bezmyslného, našli se na druhé straně také hlasowé, kteří w něm spatřowali welmi rozumně a dobře smýšlejícího — mučenníka, jenž podlehl pauze nenáwisti zlých lidí. [318] Při takowém odporu zdání lidských nelze ke sprawedliwému rozsudku wésti jinak, nežli co nejwěrnějším wýkladem událostí skutečných, a my saudu čtenářowa tím méně záwadau býti chceme, čím méně zapírati lze, že král Wáclaw sám co do chowání swého w rozličných dobách swého žiwobytí rozličně se měnil.

Starosti a péče, kterými králowi hned na počátku jeho panowání zaměstnáwati se bylo, roztříditi lze w následující odbory: záležitosti Římské, nyní roz-

---

wěké w jakéž takéž auplnosti a sauwislosti; zachowalyť se nám jen některé částečné a welmi chudé kroniky, zwláště z let 1378 do 1409. Co z nich a ještě wíce ze sauwěkých listin získati se dalo, sestawil s welikau pilností dohromady Frant. Mart. *Pelzel* we swé „Lebensgeschichte des röm. und böhm. Königs Wenceslaus" (w Praze, II díly, 1788—1790 w 8⁰); dílo to jest a bude wždy nezbytným základem studií historických o králi Wáclawowi IV a wěku jeho; jen co do historické kritiky nelze wšude s ním se spokojiti.

318) Připomínáme tu jen dwě dissertace duchaplného Christ. Thomasia o králi Wáclawowi, z nichž jedna jest „Dissertatio, in qua ostenditur, Wenceslaum Imp. prope inter martyres esse referendum, et odium adversus clerum pontificium atque protectionem Hussi primarias causas videri, cur tam male audiat." (Halae Magd. 1693 in 4⁰.)

1378 dwojené, církwe; záležitosti Římské říše w Němcích a w Italii; poměry domu Lucemburského k mocnostem sausedním, zwláště ke Francii a k Anglii; wzájemné poměry jednotliwých audůw téhož domu; a konečně wnitřní záležitosti zemské w Čechách.

Nejdůležitější a nejpilnější péče byla owšem o uklizení roztržky církewní, která weškerému křesťanstwu největší působila pohoršení, a i hned na počátku w samých také Němcích i Čechách dále zasahowala, nežli naditi se bylo. Jak náružiwě oba papežowé jeden proti druhému si počínali, jak proklínali sebe a příwržence swé nawzájem co antikristy, jak po marném wyčerpání wšech duchowních, také ke swětským zbraním již sahati byli počali, nebudeme zde wykládati obšírněji. Opuštěný od wětšího počtu kardinalůw swých Urban VI, musel nadělati sobě kardinalůw nowých, i jmenowal jich, w měsíci listopadu 1378, hned najednau 26, a mezi nimi také Pražského arcibiskupa, Jana Očka z Wlašimi.[319] Pro hájení strany swé a prospěchůw jejích na dwoře krále Wáclawowě w měsíci prosinci poslán jest od něho také nowě jmenowaný kardinal Pileus, z rodu hrabat de Prata, Ravenský arcibiskup. Ale ani protipapež Klemens VII newzdáwal se s počátku naděje, že krále Římského přiwede ke straně swé, an požíwaje zjewné podpory mladého markrabě Prokopa Morawského, byl we Wratislawském biskupu Dětřichowi, w kapitulním děkanu Pražském Hynkowi Klukowi, důwěrném někdy v Avinionu příteli swém, a také we Wyšehradském

319) Raynaldi ad ann. 1378 § 104. Dle zprávy sauwěké w Pešinowě Phosphor. septicorn. p. 542 powýšil byl Urban VI Jana Očka ze Wlašimi na kardinalstwí již 17 Sept. 1378.

děkanu Kunši Weselém,[320] získal sobě přiwrženců̊w 1378
odhodlaných. Také on se swé strany dne 8 prosince 1378 jmenowal we Fondi kardinala Wiléma de Agrifolio za swého legata w Čechách a w Německu wůbec.[321]

Nelze zapírati, že w prwních létech panowání 1379
swého král Wáclaw dokazowal skutkem nejwětší horliwost pro uklizení rozkolu, jakož i pro obnowení w Němcích pokoje wšeobecného. Již za několik nedělí po smrti otce swého wypsal byl o to sněm říšský do Normberka. Ale přišed tam, poznal, že hrozně málo knížat říšských wšímalo bylo sobě rozkazůw jeho, aby tam dostawili se buď osobně, buď skrze zplnomocněnce. Neprawí se, poznalli w tom hned zlé znamení pro zdar budaucího panowání swého: ale powoliw, rozepsal hned potom, dle žádosti některých knížat, nowý sněm říšský

320) Tento Kuneš neboli Kunrat z Weselé při smrti Řehoře XI a wolbě Urbana VI byl přítomen w Římě co posel císaře Karla IV. Wlastní jeho přípisek w rkp. kapituly Pražské O. 18 podáwá nám zajímawau tuto zpráwu: „Anno 1377, mense Septembri, D. Karolus Imp. destinavit me Conradum, decanum ecclesiae Wyšegradensis, ad D. Gregorium pp. XI, in factis filii sui serenissimi principis Wenceslai pro regno Romanorum, et misit per me XL millia florenorum eidem Gregorio mutuando. Qui D. Gregorius receptis florenis a me, incidit in infirmitatem, et mortuus est sabbato ante Laetare ann. 1378. Post cujus mortem factum est schisma, et duravit XL annis usque ad consilium Constantiense, in quo fuit electus Martinus V.“ Žil tedy tento někdejší Wyšehradský děkan Kuneš ještě r. 1418, ačkoli děkanstwí swého již okolo r. 1380 byl postaupiti musil Wáclawowi Králíkowi z Buřenic. Tím wyswětluje se poněkud také jeho wěrnost ku Klemensowi VII.

321) Baluze l. c. II, 848 sq. Vita Joannis de Jencenstein (Pragae 1793) pag. 48.

1379 do Frankfurta nad Mohanem.[322] Tu pak potom, k jeho naléhaní, u přítomnosti kardinala Pilea, tří kurfirstůw duchowních, falckraběte Ruprechta staršího a jiných
27 sněmowníkůw, dne 27 února 1379 stala se uzawření,[323]
Febr. dle kterýchž celé Německo mělo hájiti uwnitř mír zemský, a setrwati spolu s králem za jeden muž při Urbanowi VI, tedy nedáwati se nikdy w žádné spojení ani s Robertem Genevským, jenž sebe nazýwal Klemensem VII, ani se stranau jeho se přídržící; také ustanoweno, kdyby snad král Wáclaw smrtí sešel, že neměl za jeho nástupce w říši nikdo wolen býti, kdoby napřed nezawázal se ke stálé wěrnosti při Urbanowi VI. Poslůw protipapežowých na sněmu ani nepřipustili, a poslům krále Franského nedáno slyšení; ba dáno jim wěděti, že ne král jejich, ale král Římský, byl přirozeným oprawcem a ochrancem Římské církwe, jemuž před jinými přede wšemi pečowati jest o obsazení stolice apoštolské.[324] Psal také král Wáclaw, jak jiným křesťanským mocnářům wšem, tak i zwláště králowně Neapolské Johanně,

322) Wenker in Apparatu archivorum pag. 229 sq. Historia Norimberg. diplomatica p. 320.

323) W listině o té wěci tištěné ap. Raynaldi ann. 1379 § 36—38, a Baluze l. c. chybně udáno jest datum, a na místě „dominicae incarnationis“ má se tam čísti „dominica Invocavit“ (27 Febr.).

324) W listině práwě dotčené prawí se mezi jinými slowy: quippe nos, et *nullus alter*, tamquam rex Romanorum, mediante dei adjutorio futurus imperator, verus et legitimus advocatus et protector sanctae Romanae ecclesiae, domino papae et fidei Christianae merito et de jure providere habemus. Slowa „nullus alter“ ukazují na Franského krále Karla V, jenž osobowaw sobě práwo na obsazení stolice papežské, hájil Klemensa VII jen proto, aby zase měl papeže w Avinionu.

welmi důrazně o wěci této; wyhrožowalť až i říšskau 1379
klatbau králowně, ač nepřestaneli hájiti wzdoropapeže.[325] I newíme sice, uleklali se Johanna hrozby takowé;[326] Klemens VII ale již proto uznal za dobré, opustiti Neapoli co nejdříwe, a stěhowati se do Avinionu, pod mocnější ochranu krále Franského.

Může býti, že žádost, králownu Johannu ještě wíce zastrašiti spojením se s králem Uherským, hlawním byla podnětem králi Wáclawowi, že se osobně k němu na cestu dal do Uherského města Zwolena.[327] Ale

---

325) Psaní krále Wáclawowo ku králowně končí se těmito slowy: „Vos seriose requirimus et hortamur, volentes, ut scismatis errore deposito, ad obedientiam apostolicae sedis et dicti domini nostri Urbani papae quanto citius redeatis; quod nisi feceritis, scitote pro certo, quod culpa vestra vos destruet, et nos adversum vos velut inobedientem et indignum vasallum imperii opportuno remedio procedemus.“ Owšem že řeč takowá již málo se hodila ku poměrům weřejným té doby. Mírněji wyslowil se král we psaní daném stejnau dobau k Ottowi, manželu králowny Johanny. (Wiz Ueber Formelbücher, II, 31—32.) —

326) Žé w měsíci máji 1379 přestaupila opět, aspoň zdánliwě a na krátký čas, ke straně Urbanowě, dowídáme se ze psaní papeže tohoto ku králi Wáclawowi daného w Římě dne 24 máje 1379, jehož original nachází se podnes w bibliotéce kapituly Pražské (při rkp. té doby).

327) O cestě této nic se dále newí, nežli že w listině wydané w sauwěkých Annales Mediolanenses (ap. Muratori, XVI, pag. 772) oba králowé podepsali se spolu we Zwoleně r. 1379 (den se neudáwá); pročež i to jest možné, že Wáclaw ani nebyl we Zwoleně, a podpis jeho dostal se tam w jeho nepřítomnosti. Aspoň jisté jest, že Wáclaw nebyl w Uhřích, dle zdání Pelzlowa, teprw po dni 23 Jun., ale snad již dříwe: neb jiná Wáclawowa listina, o které Pelzel newěděl, dána byla na Karlšteině dne 8 Jul. 1379.

1379 ačkoli král Ludwík, wěren jsa Urbanowi VI, také od tohoto napomínán byl, aby chopil se zbraně proti Johanně, neuposlechl wšak takowého hlasu, wálkau s Benátčany již dosti byw zaměstnán. Za to králowé oba obnowili nyní přátelský mezi sebau swazek, a není pochyby, že již tu náwrh od roku 1372 častěji přemítaný, aby Ludwíkowa starší dcera i dědička Marie wdána byla za Wáclawowa bratra, markrabi Sigmunda, netoliko na přetřes wzat, ale i swolením obapolným byl přijat.

Welikau činnost, kterau jewil král Wáclaw této doby na odstranění rozkolu, přičítati sluší ne tak přítomnosti kardinala Pilea na jeho dwoře, jako Karla IV někdejším předním radám, pokud byli na žiwě, a zwláště arcibiskupu Janowi Očkowi z Wlašímě. Tento již 86letý a wždy ještě čilého ducha kmet, již za Karla IV, jehožto byl nejpřednějším důwěrníkem, aučastnil se co nejwýše wšeho, cokoli směřowalo k tomu cíli. Za tuto horliwost odměnil se mu Urban VI posláním kardinalského klobauka, prwního to, který kdy udělen byl rodilému Čechowi; kardinal Pileus, přinesa jej do Čech,
6 Mart. odewzdal mu ho dne 6 března s welikými slawnostmi.[323] A poněwadž Očko při tom wzdal se důstojenstwí arci-

323) De anno 1379 mense Martio, die VI ejusdem mensis, in dominica Reminiscere, hora quasi vesperarum, capellum cardinalatus Johanni archiepiscopo Pragensi per D. Pileum cardinalem Ravennatensem fuit traditum extra civitatem Pragensem in strata Montis Kutnae circa cumulum lapidum, qui vulgo dicitur pausa sive requies b. Wenceslai martyris, in praesentia serenissimae principis D. Elisabethae imperatricis Rom. et copiosa multitudine baronum, nobilium regni, praelatorum, magistrorum, scholarium studii Pragensis et multorum advenarum partium diversarum. (MS. in Pessina Phosph. sept. p. 542.)

biskupského w Praze, dostalo se toto tenkráte jeho 1379
synowci, Janowi z Jenšteina, tehdáž ještě biskupowi Míšenskému;[329] a i jeho nowá investitura slawila se téhož času, s obřady obyčejnými. Nowý arcibiskup byl sice mladý wěkem, ale studowaw na universitách Pražské, Paduanské, Bononské, Montpellierské a Pařížské, byl mnohostranně wzdělaným, přítelem literatury a sám také spisowatelem, pobožným a počestným, ale přitom oddáwal se rád i swětským rozkošem, weselým zábawám, honbám, turnajům a tancům; i učiněn jest radau mladého krále a spolu nejwyšším kancléřem, jak v záležitostech říšských, tak i w domácích českých.[330]

W dědičných zemích swých nebylo králi Wáclawowi těžko, potlačiti wšeliké zárodky rozkolu církewního. Wratislawské kapitule pohrozilo se zabawením wšech jejích statkůw, newzdálíli se hned a weřejně každého

---

329) Arcibiskup Jan Očko z Wlašími měl dwa bratry: Pawla z Jenšteina, komorního sekretáře cís. Karlowa od r. 1360, a Michala z Wlašími. Synowé Pawla z Jenšteina (neb Jencenšteina) byli Martin, Jan (třetí arcibiskup Pražský), Pawel na Staré a Wáclaw kanowník Pražský; jedna sestra jejich wdána byla za Pražského měšťana Wolbrama ze Škworce, otce potomního čtwrtého arcibiskupa Pražského, swého jmenowce. Rod pánůw z Jenšteina w Čechách, jenž wymřel w XVI století, pocházel od jmenowaného práwě třetího Pawlowa syna, Pawla na Staré (1380—1400). —

330) „Vita Joannis de Jencenstein", kterauž poprwé wydal J. Dobrowský w Praze 1793, sepsána jest od sauwěkého jakéhosi pobožnůstkáře. W c. k. tajném archivu we Wídni nachází se celý foliant psaní ještě newydaných tohoto arcibiskupa w půwodním konceptu; w Římě, w bibliotéce Vatikanské našli sme weliký rkp. (Biblioth. Vatic. Nr. 1122), w němž obsažena jsau wšecka hojná díla téhož arcibiskupa. (Srown. Italien. Reise, str. 57 sl.).

1379 poslušenstwí k biskupu Dětřichowi, kterýž od Klemensa byl se poswětiti dal; děkanům Pražskému a Wyšehradskému odjata jsau jejich důstojenstwí, až později, když utrpěwše mnohé nehody, wrátili se ku poslušenstwí Urbana VI, přijati jsau zase za pauhé kanowníky u chrámůw swých.[331] Ne tak snadno dařilo se w Němcích, kdežto našli se mocní knížata, ježto nehledíce na Frankfurtské sněmowní nálezy, nechtěli neužíwati té příležitosti k nabytí zwláštních pro sebe prospěchůw ze sporu dwau stran.

W takowém stawu octlo se arcibiskupstwí Mohucké, o kteréž již od r. 1374 přeli se arcibiskupowé dwa, Ludwík Míšenský, uznáwaný od císaře i od papeže, a Adolf Nasowský, kterémuž howěla wětší část kapituly, tak že ani císaři Karlowi IV bylo se nepodařilo udusiti půtku jinak, nežli pauhým příměřím na status quo r. 1375. I poněwadž Ludwík Míšenský docházel podpory také u krále Wáclawa i papeže Urbana, bylo to Adolfowi Nasowskému, wíce bojownému, dostatečnau příčinau, aby se staupenci swými přilnul ke straně druhé. A podobným spůsobem chowal se také Leopold kníže Rakauský. Kníže ten, proslulá to swého wěku „ozdoba rytířstwa“, jakowáž jen z bujného kwětu pěstního práwa wyklíčiti se mohla, rád netoliko w šírém poli wyhledáwal půtky bez konce, ale i w poradách mírných smělým a bezohledným wystupowáním dobýwal pro sebe wýhody. Nikomu nebylo skrze něho trpěti wíce, nežli jeho staršímu, pokojnému a wáženému bratru Albrechtowi. Leopold již r. 1378 daw se u wyjednáwaní s dworem Francauským

331) Pešina Phosphorus septicorn. p. 195 sq. Wyšehradskému děkanowi byl Prokop markrabě Morawský horliwým ochráncem.

a s Klemensem VII [332], nicméně také pečliwě staral se o 1379
to, aby krále Wáclawa na sebe nerozhněwal. Dwojitá jeho hra po dlauhý čas dařila se mu tak šťastně, jakož chytře zawedena byla. Od Klemensa VII dostalo se mu pojištění ročních subsidií 120,000 dukátůw, ba i branné pomoci, [333] ač ničeho nepodnikal k jeho prospěchu; za to musel král Wáclaw již 25 února 1379 zapsati jemu 25 Febr.
do zástawy za 40,000 dukátůw [334] zemské foitstwí

332) Psaní to, kterým Ludwík Andegavský (z Anjou), bratr Karla V, slibowal jemu již 28 Jan. 1379 pomoc brannau za jeho při Klemensowi VII stálost, podáwá Kurz we swém díle „Oesterreich unter Herzog Albrecht III“ (Linz, 1827, I, pag. 290). Ze Chron. Regiense (ap. Muratori, XVIII, 88) dowídáme se, že Klemens VII později (bezpochyby teprw 1382) zamýšlel toho Ludwíka z Anjou, tohoto „crudelissimus homo in partibus Galliae et omnibus odio habitus,“ učiniti císařem Římským, tudíž, byloli možné, sesaditi Wáclawa.

333) Listiny o tom tištěny jsau ap. Kurz l. c.

334) W listině zástawní (tištěné ap. Dumont, I, 127, Lünig Cod. Germ. diplom. II, 885) prawí král Wáclaw: — „dass wir ihme und seinen Erben *durch der getreuen Dienst willen*, die er unserm Vatern sel. Kaiser Karln, uns und dem heil. Reich offt ohnverdrossenlich gethan hat und noch *thun soll und mag* in künftigen Zeiten, von rechter redlicher Schuld *schuldig sein und gelten sollen* 40,000 fl. von Florenze, gut Gold und schwer an Gewicht; dafür wir ihme und seinen Erben verseczet und verpfendet haben“ atd. — Nepochopitelné jest nám, kterak již Pelzel slowům těm tak zle rozuměti mohl, že je wykládal, jakoby Karel IV knížeti tomu 40.000 zl. dlužen byl zůstal, a kterak později Fr. Kurz (l. c.) i o jakési půjčce Leopoldowě králi Wáclawowi učiněné mluwiti mohl. Kdyby Leopold na onu summu jen jeden penízek byl w hotowosti zapůjčil, byloby se to w listině nezamlčelo. Že ale celý ten zápis stal se jediné z milosti „um getreuer Dienste willen,“ wyswitá již i ze samé lacinosti summy zástawní, která při ročních důchodech 6525 zl. bylaby jináče

1379 w Horních i Dolních Šwábech, a později prokazowati ještě jiné úsluhy, jen aby pro Klemensa newystupowal weřejně. Dowolení, kterého na tomto si wymohl dne 16 čerwence 1381, aby „králi Českému“ dopustiti mohl průchod skrze země swé i ku Klemensowě škodě, důkazem jest dostatečným, že nezamýšlel byl oprawdowě býti mu wždy wěrným; jakož pak, jak mile dostalo se mu onoho zemského foitstwí, [335] přestal konečně i na licho hlásiti se k jeho straně.

1380 K welikému pro krále Wáclawa i pro Čechy neštěstí, ba i pro záležitosti říše a církwe Římské wůbec, w běhu léta 1380 wymřeli wšichni přední radowé jeden po druhém, které Karel IV byl sobě wzdělal a synowi swému pozůstawil: 88letý kardinal Očko ze Wlašími, jakož i někdejší Magdeburský arcibiskup, nyní biskup Litomyšlský, Albrecht ze Šternberka, oba skonali jednoho a téhož dne, 14 ledna 1380; potom dne 20 prosince 1380 biskup Olomucký, Jan ze Středy (Neumarkt), někdejší kancléř říšský, a jak se za to má i spisowatel zlaté bully německé. Neprawí se, zdali těchto smrtí příčinau byla weliká epidemie, která těžce nawštěwowala národ Český w běhu toho léta. Až do té doby wždy lze bylo, panowání Wáclawowo powažowati za pauhé pokračowání

---

aspoň na 60.000 zl. musela ustanowena býti. Toto nedorozumění Pelzlowo i Kurzowo zawedlo nowěji také Pfistera i Schlossera k důmyslu zcela nedůwodnému, ba nerozumnému, jakoby Karel IV finance České zanechal byl po sobě we zmatku.

335) Auřad zemského toho foitstwí zastáwal byl r. 1379, a i později také, Wáclaw Lucemburský a Brabantský wéwoda, Karla IV bratr; proto nemohl hned odewzdán býti knížeti Leopoldowi. Srown. Regesty knížete Lichnowského ke dni 23 Jun. 1379.

wlády Karla IV; teprw od nynějška osobní jeho řízení wystupowalo čím dále tím wíce na jewo. 1380

Uprázdnění se dwau biskupských míst w zemích koruny České ukázalo se sice býti příhodným prostředkem k rozmnožení obedience Urbana VI w Němcích. Magdeburský arcibiskup Petr, rodilý Čech, stal se wolným, směniti se o stolici swau za biskupstwí Olomucké. Tím umožnilo se ukončení dlauhých půtek o arcibiskupstwí Mohucké. Ludwík Míšenský odřeknul se ho, dosáhnuw Magdeburského, a Nasowský Adolf stal se, swolením krále Wáclawa i papeže Urbana, jediným arcibiskupem Mohuckým, odmítnuw od sebe každé spojení s protipapežem Klemensem.

Tímto skutkem ale končí se řada snah oprawdowých, které král Wáclaw, od počátku panowání swého, podnikal k odčinění církewního rozkolu. Král tento, k zarýnským swým příbuzným a zwláště ku králowskému rodu Franskému, zwláštní měw od jakžiwa lásku a příchylnost, propůjčowal také osobním pocitům swým wětší moci a působení w politice, nežli otec jeho. Wida tedy, že Francie nedala se naprosto odtrhnauti od Klemensa VII, obnowil w měsíci červenci 1380 starodáwné přátelské swazky mezi rody Lucemburským a Valeským we Francii, o církewním rozkolu přitom ani zmínky neučiniw; čehož Urban VI nemálo těžce nesl. Když wšak strana francauská na oné příchylnosti králowě zakládala sobě i tu naději, že konečně odtrhnauc krále od Urbana, přiwede ho i na stranu Klemensowu, klamala se welice; již sama pieta k otci nebožtíku byla mocna dosti, aby zdržela jej od kroku takowého.

Kardinalowé protipapežowi spoléhali se byli we swých nadějích nejwíce na wyjednáwaní, které krá- 1381

1381 lowský rod Franský r. 1380 zawedl byl k tomu cíli, aby nezletilý ještě král Karel VI a Wáclawowa mladá i milostná sestra Anna spolu zasnaubeni byli.[336] Tím wětší práci dáwal sobě kardinal Pileus, aby zmařil aumysly takowé, a podporowal naproti tomu Richarda II krále Anglického, jenž tutéž princeznu sobě namlauwal. Zdá se, že newěsta sama i její ještě žijící matka, císařowna Eliška, rozhodly we prospěch Richardůw. K uzawření smlauwy swatební šlo do Anglie slawné poselstwí, w jehožto čele byl sám kardinal Pileus,[337] a ještě před ukončením roku 1381 dojela Londýna Anna Česká. Její příchod tam oznámil se hned milostmi, kterých domohla se na manželu swém pro některé wězně politické; také pozdější hojné přímluwy takowé, a jiných dobrodiní drahně, pojistily jí w Anglii až podnes památku a názew „dobré králowny Anny". Přineslať byla do té země s sebau nejen nowé mody, ale což tehdáž neméně podiwu spůsobilo, také knihy sw. evangelií w řeči české, německé a latinské pospolu, w nichž pilně čítáwala. Ba prawí se, že ona to byla zwláště, co pohnula známého M. Jana Wiklefa ku přeložení celé bible na jazyk anglický;[338] a nepřestawši až do smrti swé za-

336) O tom dowídáme se ze psaní, jež tehdáž Petrus de Sortenaco cardinalis Vivariensis ad Franciscum de Corsinis et Simonem de Brossano cardinales napsal a Baluze we swých Vitae paparum Avenion. (II, 864—73) wydal.

337) Baluzius in notis ad tom. I paparum Avenion. pag. 1359 sl.

338) Slawný Thomas Arundel, Kanterburský arcibiskup, wychwalowal po její smrti neobyčejné její zalíbení a pilnost we čtení sw. písma w anglickém jazyku, kterýmiž i nad mnohé prý preláty předčila. Že měla sw. evangelia w dotčených třech jazycích, dowídáme se od Wiklefa samého, an dí: nobilis regina Angliae, soror Caesaris, habet evangelium in

chowáwati to nejužší spojení se swým bratrem i se 1381
swau wlastí, dala poněkud i k důležitým událostem příčinu, které později zrodily se z tohoto spojení Čech s říší Anglickau.

Král Anglický dělal byl sobě naději, že auzkým 1382
spojením s domem Lucemburským, hojnými penězi, jimiž krále Wáclawa zakládal, a skwělými dary, jimiž podělowal jeho rady, nakloní dwůr Český k uzawření s ním branného spolku proti Francii. Také Urban VI podporowal wšemožně plán takowý, zwláště když w létě 1382 wéwoda Ludwík z Anjou s mocným wojskem do Italie wpadnuw, ohrožowal jak jeho državy, tak i wrchní práwo w Neapoli. Král Wáclaw ale nedal se ničím nawesti, aby Francauským swým příbuzným ublížil kterakkoli; mělť za to, že wzdaw se každého užšího s nimi spojení, dosti již obětí přinesl postawení swému co král Římský a swak Richardůw.[339] Takéť stal se

---

lingua triplici exaratum, scil. in lingua bohemica, teutonica et latina etc. Srown. Vaughan's Life of Wycliffe, (1828) II, 158 sq. Lives of the Queens of England, by Agnes Strickland, London, 1840. —

339) We stížném psaní swém k Urbanowi VI (kteréž Pelzel we swém Urkk. Buch Nr. 31 str. 50 necelé a nedosti zpráwně wydal) ukazuje Wáclaw k wěci té zwláště: carissimos etiam nepotes nostros, videlicet regem Franciae et patruos suos, a consortio nostro sejunximus, et quos nobis alti sanguinis junxit identitas, a dilectionis participatione debita tamquam scismaticos decrevimus removendos; sed et ipsorum principes, nobiles et magnates, militaris exercitii causa terras nostras pertranseuntes, acceptare contempsimus, et quos regio honore poscente in terris nostris remunerare debuimus, inconsolatos abire permisimus viam suam. Tím zdá se že Wáclaw přičítal sobě ještě wětší zásluhu o Urbana VI, nežli jinými kterýmikoli snahami, jimiž non sine gravibus expensis

1382 byl welice nespokojeným s Urbanem VI, jenž několikero biskupstwí w Němcích, a zwláště Wratislawské, obsadil byl ne dle jeho přání. Tím podrážděn jsa welice, zjewně papeži wytýkal jeho newděčnost, a hrozil mu, že opustí konečně i stranu jeho, nebudeli budaucně jinak se chowati.[340] Že w okolnostech takowých kardinal Pileus nezůstal déle na dwoře Českém, rozumí se tušim samo sebau.[341]

Do líčení tehdejších poměrůw Italie, této wěčnými rozbroji a fakcemi bez počtu rozrýwané země, nemůžeme zde se zawoditi. Staré neřesti tamější zdá se že r. 1382 při wpádu Ludwíka z Anjou dostaupily wrcholu swého. Poněwadž ale panowání Francauské tam ještě wíce

---

et sumptibus (při čemž pomysliti sluší ku př. na Leopolda knížete Rakauského) pro ipsorum (scismaticorum) reprimenda protervia fecimus effectualiter posse nostrum.

340) Dignetur Vestrae Beatitudinis clementia ea, quae scribimus, gratiosis favoribus compensare, ut in talibus perseverare nos delectet in antea, nec intervenientibus opus sit aliquibus, quod absit, obstaculis, nostram in hoc voluntatem mutare. Nam in casum, quo V. B. favor ad personam nostram, quod absit, reflecti non poterit, oportebit nos, licet invitos, nobismet de solerti cautela et opportuno super hoc remedio providere.

341) Kardinala toho král Wáclaw r. 1380 přijal byl do tajné rady, wykázaw mu, co radowi, téhodní plat 20 hřiwen stříbra z urbury Kutnohorské. (Wiz Ueber Formelbücher, II, 49.) Mnich sw. Dionysia teprw nedáwno wydaný (Chronique du réligieux de St. Denys, Paris 1839, I pag. 502) nazýwal ho „vir cautus mirabiliter et astutus, — in legatione praedicta (r. 1379—1381) ingentes sibi accumulavit pecunias.“ Poněwadž r. 1387 až i sám přestaupil byl ku Klemensowi VII, a r. 1391 opět k Bonifaciowi IX wrátil se, lid Italský nazýwal ho ausměšně kardinalem „di tre capelli“. Umřelť teprw po roce 1398. (Srown. Baluze l. c. I, 1362.) —

nenáwiděno bylo, nežli Německé, a země sama w roz- 1382
drobenosti swé nepřátelům odolati nepostačila, protož netoliko papež a knížata italští, ale i národ sám, zwláště pak wlastenci dle ducha Petrarkowa, [342] tužebné zraky

342) Takowým byl Antonius de Lemaco (či snad raději Leniaco, Legnago), z jehožto psaní králi Wáclawowi we Veroně dne 24 Oct. 1382 daného a ještě neznámého nemůžeme zdržeti se, abychom neuwedli zde některá místa wýznamnější. — „Sane jam tecum invectiva, non obsequio opus est. — Nec jam legationibus utendum est, nec literis: ense resecanda sunt mala, crede mihi, arduum et inevitabile aggrediendum est facinus, et contra virulentam anguem (Ludwík z Anjou), quae quotidie adversus te Italiamque tuam violentiorem caudam erigit, explicandae sunt Boemiae regni et Romani vires imperii; quas in praesentiarum si vinci et labefactari sinis, necesse est, ut de Germania relato in Galliam imperio, et ignavus splendidissimorum proavorum heres, et indignus patris imperatoris successor, toti Hesperiae totique Germaniae notus monstratusque digito, exsecrabile monstrum, per sylvas et latebras infamem et lugubrem vitam agas. Nescio, si sentias, ubi sis; volo te tibi ostendere. — Non decet Hercle, ut aput Latinos fama vulgatur, sylvestres adversus feras et aves te noctes et dies pueriliter terere; hominibus, non bestiis, praefectus es. — In tuae majestatis opprobrium, proh pudor! nefandus prodiit antipapa, qui nec deum timet, nec Caesarem reveretur. Adde, quod nec antipapatu contentus, de Romani subversione imperii jam conclusit, Ludovicum Andegovensem ducem, iniquitatis filium suique antipontificatus pugilem, adversus Urbanum nostrum — non sine imperii sponsione transmisit. — Haec sunt, quae serenissime princeps, in gemebunda Italia tua urgent nova; et tu per lucos et thermas inania consilia agitas, nil de ecclesia, nil de imperio, nil de Italia, nil de te ipso prorsus cogitans." — Psaní to končí apostrofau tkliwau: „Vale et veni, o unicum miserandae Italiae praesidium!" (Celé psaní dali sme otisknauti we Formelbücher II, 34 sl.) —

1382 swé obraceli do Čech ku králi Wáclawowi, jenž přispěw s witěznými sbory, měl urownati domácí jejich swáry, nepřítele wyhnati ze země, a za to z rukau náměstka Kristowa přijmauti nejwyšší na zemi čest, císařskau korunu Římskau. Wéwoda z Anjou byl sice králi Wáclawowi několikráte se oswědčil a zawázal, že nechtěl w Italii nic předsebráti proti Římu ani proti říši Římské, ale jen uwázati se w králowstwí Neapolské, jemu od králowny Johanny dědičně odkázané: a wšak jak papež, tak i jiní Italiani warowali krále Wáclawa, aby newěře slibu,[343] rychlau odwahau předstihl klam takowý, jakož i hanbu z něho newyhnutelnau. Král tedy slibowal konečně, že w dubnu příštího roku 1383 z Čech wytáhna, dá se w císařskau jízdu do Říma; a již sám ten slib naplnil radostí jak Italiany, tak
1383 i papeže. Když ale nastal čas určený, nahodily se nenadálé překážky, ježto pro tu dobu jízdu do Říma, dle králowa ujišťowání, učinily nemožnau. Protož ustano-
5 Jul. wiw dne 5 čerwence 1383 král Wáclaw swého strýce, Jošta Morawského markrabi, za swého generalního náměstka w Italii s plnau mocí, uwalil naň potom wšecku péči o spořádaní záležitostí té země.[344]

---

343) Urban VI psal mu o tom 6 Sept. 1382, loweckých jeho wášní se dotýkaje: Nunc, nunc est tibi permaxime vigilandum, nunc aperiendi sunt oculi, nunc tuus accelerandus adventus: hic latet lepus, hic sunt insidiae, hic decipula, hic laqueus! Srown. Pelzels Urkk. Buch Nr. 33, str. 53.

344) Listiny o tom u Pelzla l. c. We psaní téhož času daném knížatům Italským prawí král: Scimus et experimento didicimus, quod ex diutina nostrae majestatis absentia in Italiae partibus pro varietate temporum, honor, jura, justitia, et libertas imperii distracta sint hactenus, et per amplius quotidie distrahantur. Pro quibus reformandis dudum partes

Bylyť to neblahé poměry zemí Německých, co 1383
překážely králi, odtáhnauti do Italie. Bylot se mu sice podařilo pomocí knížat na sněmu Normberském dne 11 března 1383 obnowiti wšeobecný mír zemský, we 11 Mart.
kterémž celé Německo rozděleno bylo we čtyři „partaje“, ježto měly nejen zachowáwati mezi sebau pokoj, ale i zameziti a potrestati společnau pomocí každé jeho porušení. Poněwadž ale městům říšským zdálo se, že mír ten zemský knížatům a pánům, jichžto přičiněním uzawřen byl, poskytowal wíce práwa i moci, nežli se srownáwalo s práwy a prospěchy měst, pročež odepřely přistaupiti k němu také, a obapolná nedůwěra, zmáhajíc se tím wíce, čím pilněji strany obě ustrojowaly se, nabýwala již twárnosti hroziwé. Že w okolnostech takowých král neuznal za dobré opustiti Němce, jest nám tím snáze pochopiti, anby pro jízdu swau Římskau ani podpory odtud byl se nadíti nemohl. Pokračowaw tedy we swém jednání o pokoj wíce co prostředník 1384
nežli co pán, konečně w Heidelberku dne 26 čerwence 26 Jul.
mezi knížaty a městy zjednal umluwu jednoty, kterážto wšak, podiwně dosti, předběžně prý jen na čtyři léta platiti měla.

Králowstwí České w prwních desíti létech panowání krále Wáclawa těšilo se nepřerušenému pokoji a blahobytu weřejnému, jakowýchžto w celém středowěku jen pořídku wídati bylo. Na označení epochy té, šťastné ale krátké, užíwali Čechowé tehdejší později obrazu,

---

ipsas personaliter adire decrevimus, si non hereditariarum terrarum nostrarum, nec non aliorum grandium agendorum imperii per Almaniam evidens quidem et diversa necessitas hujusmodi nostro proposito firmo obice restitissent etc. — (Wiz Ueber Formelbücher, II, str. 36.)

1384 přehnaného sice ale nad míru wýmluwného, prawíce, že „za jeho dnůw kdyby kdo byl zlato na hlawě nesl a cestau byl jel nebo šel," neměl se obáwati, že by potkalo ho něco zlého.[345] Owšem že zásluha takowá přičítána řádům ještě od Karla IV w zemi uwedeným; jakož pak i boží požehnání spočíwalo na stříbrných horách Kutných, a Praha jak rozšířenými obchody swými, tak i universitau, ku které ze všech končin Europy lidé studií milowní u welikém množstwí se hrnuli, čím dále tím wíce wzkwétala. Lid pak tím spokojenějším byl s wládau krále Wáclawowau, jelikož požíwaje pokoje Karlem IV zjednaného, ušetřen byl napotom daní mimořádných, jakowých i Karel ještě byl častěji požadowal; neb Čechy, po celý čas panowání krále Wáclawowa, byly zemí w Europě tušim nejméně daní platící. Také chwáleno jest o mladém králi, že často přestrojený a nepoznaný konal osobně úřad policejní, káraje u Pražských prodawačůw hned na místě wšeliké klamy co do míry a wáhy, ujímaje se chudiny proti boháčům, i židůw proti křesťanům, že přísně trestal každé nadužití nižší moci auřední, a že dowídaje se o skandálech i w domácnostech, zwláště u kněží, s bezohlednau přísností je stawowal atp. Panowničí wšak takowá přičinliwost zdá se že byla wíce dobromyslná nežli maudrá: dokázalli tím welikost jakausi we wěcech malých, nemohl pak ubrániti se i opaku, že potom we wěcech welkých ukazowal se býti malým. Také příliš častým osobním wkráčením nawyknul si rušiti wšeliké chwalné a potřebné ohrady při přisluhowání sprawedlnosti.

345) Staří letopisowé Čeští, III, 3 a 26. Srown. Tractatus de longaevo schismate cap. 7 w Italien. Reise p. 96. Bohuslai Balbini vita Arnesti etc.

W nejwyšší králowě radě pro záležitosti České 1384
zasedali této doby: nejprw markrabowé morawští Jošt a Prokop, pak Přemek kníže Těšínský; dále Pražský arcibiskup Jan z Jenšteina co nejwyšší kancléř, titulární Antiochenský patriarcha Wáclaw Králík z Buřenic,[346] a Hanko Brunonis, probošt Lubusky, co král. zemský podkomoří. Mezi nejwyššími auředníky dworskými a zemskými byli jen někteří spolu králowi tajní radowé, a sice: nejw. purkrabí Petr z Wartenberka na Kosti 1381—1386 a Ota z Bergowa 1388—1393; nejw. komorníci zemští Wítek z Landšteina 1379—1380 a Jindřich Škopek z Dubé na Liběšicích 1381—1391; nejw. hofmistři Kunrat Krajíř z Krajku na Landšteině 1380—1385 a Jindřich Škopek z Dubé, tentýž co nejw. komorník 1385—1395; mistr král. komory Tiema z Koldic 1378 sl. Nejwyšším sudím zemským byl ctihodný pán Ondřej z Dubé do r. 1394. Wětší počet z nich byli již za Karla IV powoláni k auřadům zemským; mezi nimi pak zdá se že král Wáclaw největší důwěru chowal ku panu Jindřichowi Škopkowi z Dubé († 6 máje 1395), protože netoliko swěřil mu a staršímu jeho bratru Benešowi několik auřadůw pospolu, ale r. 1380 a 1386 jmenowal ho také nejwyšším zpráwcem zemským na čas swé nepřítomnosti. Auřadowé nejw. maršalka, truksasa i číšníka, stawše se již dědičnými w rodech pánůw z Lipé, z Hasenburka i z Wartenberka, obmezowali se konečně také jen na pauhé tituly.

---

346) Tento Wáclaw Králík z Buřenic byl od roku 1380 až do smrti swé r. 1416 wždy nejpřednějším důwěrníkem krále Wáclawowým, aniž nám známo jest, čím se kdy osobně wyznamenáwal.

1384 Kromě nejwyšších auředníkůw, které král Wáclaw dle obyčeje auřadowati nechal, ustrojil sobě ale záhy také jakýsi spůsob wlády kabinetní, která jím bezprostředně wedena jsauc, wyznamenáwala se zwláštní rychlostí a bezohledností. K ní powoláwal Wáclaw nejraději muže z nižší šlechty čili zemanstwa, ježto duchem a rázností nad jiné wynikajíce, jeho samého býwali bez wýminky poslušni. Přední audowé kamarilly tohoto spůsobu byli za těchto let: Jiří z Roztok, obyčejně jen „pan Jira“ zwaný, králůw nejwyšší lowčí a purkrabí Křiwoklátský 1380—1384, potom zemský podkomoří 1384 sl. a hofmistr králowé pospolu (až do r. 1400). Wáclaw powýšil tohoto předního milostníka swého do stawu panského, darowaw mu, wedle jiných statkůw, také znamenitý hrad Krakowec; dále Jan Čúch ze Zásady, pán na Lobkowicích a Nawarowě, maršalek dworu králowského 1380—1399; Hyncík Pluh z Rabšteina, na Orlíku a Šternšteině; Bořiwoj ze Swinař; Sigmund Huler, Pražský měšťan, od r. 1387 králowský podkomoří; Kunat Kapléř ze Sulewic; Chwal ze Rzawého na Kostelci, purkrabě Wyšehradský ajw. Ti wšichni, pod jmenem „*králowi milci*“ (gratiani regis), powažowáni až i za zwláštní staw čili třídu obywatelstwa Českého.

Wliwem těchto mužůw weden byl w prwních létech panowání swého král Wáclaw, jenž ačkoli mnoho na tom sobě zakládal, aby sám byl panowníkem, wšak od otce swého záhy hejčkán a příliš poručníkowán byw, ani we škole trpkých osudůw nikdy k auplné samostatnosti charakteru nedospěl. Kdo jeho wášněm a rozmarům nejlépe howěl, nabýwal také nejwíce moci nad jeho myslí. Mezi wášněmi wšak jeho této doby přední bylo mysliwectwí. W lesích Křiwoklátských, Žebráckých, Beraunských a Karlšteinských, prostírajících se po

několika mílích, mladý král často po celé téhodní ne- 1384
ustále obíral se myslivostí, o běh wěcí celého swěta nic se nestaraje; psy a chrty wšeliké dal i w cizích zemích pro sebe skupowati; nejwětší z nich a jemu nejmilejší spáwali také s ním w témže pokoji, a wyprawuje se necele nepodobně, že králowna Johanna, prwní jeho manželka, dne 31 prosince 1386 w noci, wstáwajíc náhodau s postele, od jednoho z nich byla udáwena. W pozdějších wšak létech wášeň ta otupěla poněkud, jinému nemrawu, chlastu, místa postupujíc.[347]

Co při dotčených milcích králowých nejwíce bije do očí, zwláště ohlednemeli se na společnosti a obyčeje Karla IV, jest jejich zřejmá bezohlednost naproti kněžím a duchownímu stawu wůbec. Hyncík Pluh zdá se, že w tom směru nejdále jíti se opowážil.[348] I nemohloť jináče býti, nežli že i král podobným duchem wésti se dal, ačkoli nepřestal nikdy kostelům a klášterům pro-

347) Co do krásného pohlawí zdá se, že Wáclaw, cele jinak nežli bratr jeho Sigmund, chowal se wždy chladně a téměř bezcitně; tolik aspoň jisté jest, že teprw za posledních let jeho žiwobytí počaly paní prowozowati jakausi moc nad ním.

348) Známo jest nám ku př. psaní následující, dané od něho mezi roky 1380—1386 ku pánům Domažlickým: Amicabili salutatione praemissa: amici singulares et dilecti! Quia presbyteri vestri aliqui me et meos ut puto propter vilem presbyterum excommunicaverunt excommunicatione inconsueta: quapropter peto mihi quod non imputare velitis et talia non advertere, neque in talibus aliquid facere, si contingeret, quod aliquibus, si arripuero tales me et meos inconsuete excommunicantes, linguas eorum per posteriora extraham et intendam exstirpare. Talia cum facta fuerint, vobis non sint in contrarium, quia contraria vobis invitus vellem procurare. Dat. in Storenstein, pridie innocentum sanctorum. (Wiz Ueber Formelbücher II, 164.)

1384 půjčowati se milostmi wšelikými. Prwní mimořádná příhoda spůsobu takowého udála se w tak řečené Wratislawské „popské wálce“ w létě r. 1381. Když rada města Wratislawi kázala byla zabawiti celý náklad piwa Swídnického, ano proti její zápowědi do města pro kapitulu bylo wezeno, kapitula obtížila hned celé město interdiktem. Tu pak přišed král s dworem swým do Wratislawi, poprosil duchowní ty pány, aby jemu k wůli propustili zase služby boží, an hotow byl dáti spor jejich s městem saudně wyšetřiti. Když mu to zrowna odepřeli, a opat Jan na Písku až i neuctiwě proti němu mluwiti si dowolil, tu daw nerozšafného řečníka uwězniti, wyhnal kanowníky a jiné preláty z města, jejich pak statky dal lidu w plen. Pozdě teprw seznali oni, že se byli přenáhlili, a že jim nic nezbýwalo, nežli hledati opět milosti u krále, ač chtěli-li dostati se zase ke swým beneficiím. Papež Urban VI nemohl jim ničím jiným pomoci, nežli že Wratislawi nowého biskupa dal w osobě knížete Wáclawa Lehnického: kterýž ale sám neznal pilnější péče, nežli udobřiti si krále, proti jehož wůli byl jmenowán.[349]

Mnohem důležitější byl spor, we kterém král Wáclaw octnul se s Pražským arcibiskupem Janem z Jenšteina, swým nejwyšším kancléřem. Tento již roku 1380, kdežto těžká nemoc byla mu smrtí pohrozila, změnil se byl we swém smýšlení a w obyčejích welice; weselá jeho čilost ustaupila pobožným rozwahám, ježto po pohromě, která stihla Magdeburského arcibiskupa, čím

349) Klose, Documentirte Geschichte von Breslau, II, 27 sl. Byloť to obsazení biskupstwí Wratislawského, pro které, jakož již nahoře při r. 1382 udáno, král Wáclaw s Urbanem VI se byl znesnadil; a wšak později dal se od biskupa udobřiti. —

dále tím wíce blížily se k ascetickému rigorismu. Když 1384
totiž onen arcibiskup r. 1382 na bále tancowaw, náhlým obořením se domu i s jinými hosty o žiwot přišel, považowal to Jan z Jenšteina za zjewný trest boží, jenž pro podobné přestupky wolal i jeho ku pokání. Od té doby duch jeho bral se směrem,[350] který weselému dworu králowu nikoli neswědčiw, wedl tím snáze k auplné roztržce, an arcibiskup, při wší osobní pokoře swé, dokázal se býti, co do wyšší swé moci církewní, welmi žárliwým a neoblomným, a některé jeho myšlenky potkáwaly se s odporem i u wlastní jeho kapituly.[351]

350) Er brachte die meiste Zeit entweder im Kloster zu Raudnitz oder in der Karthause bei Prag unter den Mönchen zu, trug ein Cilicium unter grober Kleidung, schlief auf der Erde, die Bibel oder einen Stein unter dem Haupte, peitschte sich bis auf's Blut, liess seine Glieder vor Kälte erstarren, wusch Bettlern die Füsse, lief bei Nacht von Raudnitz auf den Berg Řip des Gebets wegen, bediente die Mönche beim Tische und speiste auf der Erde. Das übertriebene Fasten verursachte ihm endlich eine Krankheit, die ihn manchmal der Sinne beraubte, so aber für eine heilige Entzückung gehalten wurde.“ atd. (Pelzel, I, 145, dle nahoře dotčené Vita.)

351) Ku př. swátku „Nawštíwení panny Marie“, kterýž on sám r. 1383 we swé diocesi poprwé byl předepsal a uwedl, protiwil se scholastikus Pražský Wojtěch Rankonis de Ericino, a wšak papežowé Urban VI i Bonifacius IX r. 1389 jemu přiswědčili. Sporu toho týkají se jak Apologie, psaná od proslaweného té doby učence Wojtěcha (jenž r. 1355 byl i rektorem Pařížské university), tak i arcibiskupůw traktat, daný jemu za odpowěď (w rkp. Vatikanské bibliotéky, wiz Italien. Reise str. 57). O druhém předmětu sporůw dáwá týž M. Wojtěch tuto zpráwu: Inclytus rex Wenceslaus in suo castello dicto vulgariter Hradek (Křiwoklát), in praesentia antedicti antistitis Pragensis et multorum aliorum

1384 Tu pak stalo se, že králůw milec a maršalek Jan Čúch ze Zásady založil na statku swém Lobkowicích,[352] ale na samých hranicích statkůw arcibiskupowých, nowý w Labi jez čili staw. Proti tomu arcibiskupowi auředníci protestowali, a když tím nic nepořídili, letního času r. 1384 brannau mocí na jez ten se obořiwše, jej zbořili. Pro swéwolný ten pych král Wáclaw welice se rozhněwaw, arcibiskupa k sobě powolal na Karlštein, a držew ho tam několik dní u wězení, poručil maršalkowi swému, aby plenem na statcích arcibiskupských hledal náhrady za škody swé.[353] W líčení bojůw a šarwátek z toho powstalých nacházíme nejstarší určitau zpráwu o užíwaní ručničného prachu co střeliwa

---

praelatorum, clericorum, militum et aliorum gravium hominum assistentium, talem mihi, ut saepe fuit solitus, quaestionem formavit: an omnes salvandi sint prius a peccati scoria purgandi? Ad quam quaestionem cum respondissem, quod sic, dictus antistes — intulit inpertinenter de angelis etc. Třetí předmět sporůw bylo práwo odaumrtí, jež wrchnosti osobowaly sobě po poddaných bezdětcích, a o němž M. Wojtěch owšem křiwě smýšlel. (Wiz naše Gedenkblätter, str. 95 sl.). —

352) Neratowice, wes ležící na Labi pod Lobkowicemi, a k těmto již we wálkách Husitských připojená, we XIV století náležela byla ještě k arcibiskupskému panstwí Raudnickému. Jez onen stojí podnes we gruntech Lobkowských sice, ale s Neratowskými na blízku se stýkajících. Když tedy arcibiskup we swé žalobě ku papeži prawí, že pan Čúch založil jez ten „in *meo* flumine", musí se říci, že to s prawdau se nesrownáwá. Wiz Acta in curia Romana, w Pelzlowě Urkk. Buch, I, 150.

353) Acta in curia Romana l. c. Vita Joannis de Jencenstein p. 58.

w Čechách.[354] Po tak kruté roztržce nemohlť arcibiskup owšem ani na chwíli zůstati králowým nejwyšším kancléřem. Wáclaw powýšil k auřadu tomu důležitému jednoho z milcůw swých w duchowenstwu, proboštа Lubuského Jana (Hanko Brunonis), jenž potud zastáwal byl auřad zemského podkomořího.[355] 1384

Aumrtím Wáclawa wéwody Lucemburského bezdětka dne 7 prosince 1383 země jeho nápadem dostala se králi a koruně České, jakož to předešlými smlauwami určeno bylo. Aby se w ni uwázal, král Wáclaw w létě 1384 z Heidelberka tam se zabraw a zůstaw až do podzimku, času toho užil ke shledání se se zareynskými příbuznými swými, kterýmž býwal wždy zwláštní láskau nakloněn. Když pak odtud konečně wrátiti se musel, za nejwyššího hejtmana i náměstka swého w onom wéwodstwí jmenowal dne 10 prosince w Kobolenci českého pána Pótu z Častolowic.[356]

Na wýchodu Europy naděje na rozšíření moci domu Lucemburského dařily se méně pokojně. Krále Wáclawůw bratr, markrabě *Sigmund*, byl sice, jakož již připome-

354) *Vita* l. c. Quidam dum se praepareret ad jaciendum de instrumento, quod *puška* dicitur, mox illa fracta et scissa jacere volentis unam aurem amputavit. Dle toho daloby se mysliti, že to již byla ručnice.

355) Pelzel prwní tento rozbroj s arcibiskupem, dle téhož Vita, klade k roku 1383, okolo dne sw. Barbory (4 Dec.), kdežto wšak w rkp. stojí „circa festum Barnabae" t. j. okolo 10 Juni. Poněwadž wšak jisté jest, že Jan z Jenšteina ještě w prwní polowici r. 1384 zastáwal auřad nejw. kancléře, nemohla příhoda ta udáti se dříwe, nežli w červnu 1384. Na data let w oné Vita nelze wůbec se spoléhati.

356) Dwě o tom půwodní listiny chowají se we knížecím archivu Olešnickém we Slezích.

1384 nuli sme, zasnauben s Marií, starší dcerau a dědičkau po Ludwíkowi králi Uherském a Polském, a spolu také přiřčeno mu bylo nápadnictwí wlády Uherské. Aby mu pomohl také k nápadu králowstwí Polského, swěřil král Ludwík ještě za swého žiwobytí (w červenci 1382) tomuto teprw čtrnáctiletému zeti swému zpráwu toho králowstwí,[357] dáwaje tím skwělý důkaz wysoké důwěry, kterau chowal ke schopnostem jeho. Ale znamenitý tento král Ludwík umřel pohříchu brzy potom (11 září 1382) w Trnawě, a když Sigmundowa newěsta Marie, teprw dwanáctiletá, již 17 září 1382 we Stolním Bělehradě co „rex Hungariae" korunowána byla, strana w Polště Uhrům nepřející usilowala o powýšení Piasta Semowíta Mazoweckého na trůn Polský. Markrabě Sigmund w létě následujícím (1383) wedl neprospěšné wálky s Semowítem, a musil konečně wzdáti se wšech nadějí na Polsko, když králowna wdowa Eliška Uherská w měsíci červnu 1384 odewzdala mladší dceru swau Hedwiku Polákům, aby napotom co králowna země Polské sídlo swé měla w Krakowě. Ale ani w Uhřích pánowitá máti Eliška i milostník její palatin Mikuláš

---

357) *Anonymi archidiaconi Gneznensis* brevior chronica Cracoviae, in Sommersberg Siles. rer. scriptores, II, 137: Lodvicus Poloniae et Ungariae rex omnes capitaneos regni Poloniae ad sui praesentiam evocavit, ipsis terminum in Zolyn curia suae venationis praefigendo. Qui cum ad sui praesentiam venissent, jussit eisdem, ut Sigismundo genero suo omagium fidelitatis praestarent, quod et fecerunt; ipsumque cum eisdem capitaneis et Bodzanta archiepiscopo Gneznensi ad capiendam possessionem civitatum et castrorum destinavit. Dle toho domýšleti se jest, že podobný slib poslušenstwí, k rozkazu krále Ludwíkowu, Sigmundowi také od Uherských stawůw učiněn byl. Polská kronika dotčená jest sauwěká.

Gara nedali mu nikterak účastniti se wlády zemské; 1384
a když i oddawky jeho s královnau Marií wždy dále odkládány byly, počalo se mu tak stýskati na dwoře Uherském, že již ku konci léta 1384 wrátil se do Čech a do Braniborska zase, a brzy zdálo se, že mělo wšecko přátelské spojení s Uhry, tolikerými traktaty připrawowané, w opak zase obrátiti se. Ale mladý Sigmund,
u něhož nebyl nedostatek osobní odwahy, nechtěl práwa 1385
jednau nabytého tak lehce wzdáti se. Již w měsíci máji 1385 najímal w Čechách i na Morawě wojsko,[358] kterýmž w Uhřích nepřátely swé swrhnauti a postawení toho mocí brannau dobyti zamýšlel, které mu náleželo. Aby nabyl peněz ke zbrojení tomu a k zaplacení dluhůw dříwe w Polsku nadělaných, zamýšlel již nyní (13 čerwence sl.) dáti markrabstwí Braniborské bratřím swým a bratrancům do zástawy. Ale twárnost wěcí změnila se brzy, když wolaný od nespokojených Uhrůw a Chorwátůw Neapolský král, Karel Malý,
s branným wojskem dne 3 září 1385 přistál u Seni na 3 Sept.
březích Dalmatských. Královny, jimž nowý hrozil nepřítel, samy uznaly potřebu, hledati pomoci w užším spojení s rodem Lucemburským. Proto markrabě Sig-
mund konečně, w měsíci říjnu 1385, oddán jest Oct.
s královnau Marií w Uhřích, kdežto mladší sestra Hedwika stejnau dobau dala se w Krakowě korunowati Polskau korunau. Wítězné blížení se krále Neapolského k Budínu, a téměř wšeobecné Uhrůw k němu se přidáwaní, Sigmunda donutilo pospíšiti sobě w měsíci
prosinci ještě jednau do Čech, aby proti nowému pre- Dec.
tendentu hojnější wojsko sebrati a postawiti mohl.

358) Dle swědectwí listin, jež uwodí Wácl. Březan we swém rodopisu Šternberském. Srown. Dobner Monum. IV, 376.

1385 Mezitím ale, co Sigmund zbrojil w Čechách, jali se królowny Uherské, ode wší lidské pomoci opuštěny jsauce, a Neapolský strýc jejich, prowoditi mezi sebau děsnau hru lichoty a podskočné ukrutnosti. Jakož Karel ujišťowal, že jen ze wděčnosti k někdejšímu dobrodinci swému, králi Ludwíkowi, přišel k ochraně wdowy a dcery jeho, tak i ony chowaly se k němu s nejochotnější přiwětiwostí, kteráž nezměněná zůstala i tehdáž,
31 Dec. když dne 31 prosince 1385 we hlawním chrámě Stolního Bělehradu za krále Uherského korunowati se daw, królowny donutil, aby přítomny byly skutku takowému. A teprw když tato laupež koruny jejich dokonána byla, procitli Uhři, jak se zdálo, k wědomí křiwdy, které dopustili se na rodině welikého krále swého, a náchyl-
1386 nost mnohých opět obrátila se ku królowně Marii. Tím nabywši Eliška odwahy, umínila třebas i aukladnau wraždau zbawiti se nenáwiděného protiwníka; w prowedení aukladu uwázal se Mikuláš Gara. Pod zámyslem, jakoby s králem mluwiti měla o zeti swém Sigmundowi a jeho předsewzetích, Eliška krále Karla pozwala do swých pokojůw. Když pak rozmlauwali spolu, přišel ku królowně, jakoby od ní laučiti se chtěl, Mikuláš Gara, spolu s odwážliwým Blažejem Forgáčem; Forgáč ale
7 Febr. hned bez odkladu jal se sekati do krále (dne 7 února); a w powstalém skrze to hluku Gara zmocniw se hradu králowského, i sehnaw odtud Neapolitánce a Chorwaty, obnowil a zřídil zase předešlau w zemi wládu. Karel Malý nebyl toho dne zabit, nýbrž jen těžce raněn a jat; teprw když zdálo se, že rány jeho mimo wše nadání
24 Febr. zhojí se, dali ho u wězení dne 24 února konečně umořiti.

Nepřítomný Sigmund, a jak se zdá, i manželka jeho Marie, nebyli winni ohawným tím skutkem: jeho zdarem wšak a nabytým opět panowáním Eliška zhrděla

i zpýchala tak, že zetě swého, jehož pomoci jí již ne- 1386
zdálo se býti potřebí, do předešlého zase bezmocí a bezpráwí uwrhnauti usilowala. Příčinu ke zjewné s ním nespokojenosti brala si z toho, že Sigmund, nebyw k tomu s uherské strany splnomocněn, některé s Morawau hraničící kraje Uherské zastawil byl lakotným strýcům swým Morawským, Joštowi a Prokopowi, aby nowých peněz nabyl k welikému zbrojení swému.[359] Sigmund ale nedal se wíce odstrkati stranau, alebrž na wojsko swé a na pomoc knížat Morawských se spoléhaje, umínil dobyti sobě násilím, čeho křiwdau jemu odpíráno bylo. I došloť brzy až ke zjewné wálce mezi králownami a Sigmundem, kteráž některý čas nerozhodně wedena byla. Tu pak poznaw konečně král Wáclaw, že mu neslušelo w okamžení tak kritickém opauštěti bratra beze wší pomoci, sebral i on dosti znamenité wojsko, s nímž w měsíci dubnu 1386 do Uher wraziw až po Ráb, tam již dne 1 máje u pewném 1 Mai.
ležení hraditi se počal.

We zmatku wšeobecném, do kteréhož země Uherská událostmi těmi uwedena byla, když jí nad to hrozily tu Neapolitanská strana, chtějíc pomstiti smrt krále swého, tu spojená moc rodu Lucemburského, jimž oběma odolati nelze bylo, muselo králownám Uherským samým nějaké pokojné narownání státi se welmi žádaucím.

---

359) W jak welikých peněžních nesnázích nacházel se Sigmund této doby, poznati jest ze psaní, kterým prosil markrabě Jošta, aby u morawského pána Zdeňka ze Šternberka to spůsobil, by w upomínání dluhůw swých na něm počínal si zdwořileji a ne tak urážliwě: — „qui multis modis nos defamare solet — ut nos atque nostros non moneat eo modo.“ (Psaní to nalezli sme w rkp. Vatikanské bibliotéky Nr. 3995, . 121 – b). —

1386 Přijewše tedy obě do Rábu osobně, oznámily tam již
1 Mai. 1 máje, že o wšecky spory swé s markrabími Sigmundem, Joštem a Prokopem podáwaly se na mocný rozsudek krále Římského a Českého bez wýminky; a totéž učinili s druhé strany také wšichni tři markrabí. Wyjednáwaní mezi nimi trwalo tudíž dwanácte dní, a teprw
12 Mai. dne 12 máje wynešen mocný rozsudek, jímž přikázáno bylo, aby za obnowením swornosti, přízně a lásky manželské wšecko dáno bylo w zapomenutí, co se bylo stalo; králowna wdowa Eliška pak napotom na wěno swé obmezena, markrabě Sigmund jmenowán králowstwí Uherského nejwyšším hejtmanem (capitaneus generalis), dluhowé od něho dělaní wyhlášeni za dluhy koruny králowské, a k osobnímu jeho požíwaní wykázány mu tytéž země na hranicích Rakauských i Morawských, které někdy držel byl Štěpan, krále Ludwíkůw bratr. Klausule wšak, kterau králowny zawázaly se, že Sigmunda w Uhřích korunowati nedají, leda s wědomím Wáclawowým, slaužiti může za důkaz, že mezi Wáclawem a Sigmundem již za těchto let nepanowala dokonalá bratrská důwěra, i že Wáclaw zamýšlel držeti mladšího bratra w jakési odwislosti poručnické. [360]

360) Wiz Pelzel Lebensgesch. K. Wenceslaus, str. 174, 175. Král Wáclaw psal o té wěci králi Franskému Karlowi VI w tato slowa: Dum inter eundem fratrem nostrum ab una, et serenissimas dominas Ungariae reginas, proditorum hujusmodi suggestu nefario, praecipue N. de N. qui poenam proinde sibi debitam divino judicio jam exsolvit, gravis esset dissensionis suborta materia, quae nonnisi magnis bellorum sedari conflictibus sperabatur, nosque viribus et armis nostrae potentiae jam accincti, pro reformatione status ejusdem fratris nostri ejusque assistentia et reductione provisa deliberatione decrevimus vires nostras et arma exercere: ecce auctore

Obě sice strany zawázaly se byly přísahau, chowati se wěrně dle rozsudku Wáclawowa: ale skutkem ukazowalo se brzy, že ani králowny, ani páni Uherští wůbec nejewili w tom oprawdowosti. Když wšak brzy potom králowny Eliška i Marie, na projížďce we Sremsku, w průwodu Mikuláše Gary, Blažeje Forgáče a několika dwořanůw konané, dne 25 července od strany Neapolitánské, wedením odwážného i ukrutného pana Horwáthyho, přepadeny, mužští jejich průwodčí, po krátkém boji, wšichni powražděni, ony pak králowny samy zajaté nejprwé do Krupé w Chorwatsku odwezeny, potom pak na pewném hradě Nowém Gradu w Dalmatsku uwězněny byly: tím wším wláda w Uhřích, nedáwno ještě tak kwetaucích, nyní ale do zmatku největšího upadlých, octnula se tak říkaje sama sebau w rukau Sigmundowých. Prwní jeho péče musela owšem býti 1386 25 Jul.

---

domino, qui principum salutem clementi sua bonitate disponit, dirigit et tuetur, praedictae partes, signanter reginae et earum pars, nostram formidantes potentiam, ad manus nostras omnem eorum causam ponentes, in nos velut arbitrum et compositorem amicabilem compromiserunt simpliciter et de plano. Nos igitur hujusmodi praetextu inter eas et praedictum germanum nostrum omni sedata discordia, eundem germanum nostrum ad possessionem et gubernationem regnorum et terrarum Ungariae circa medium transacti jam mensis Maji magnifice reduximus et potenter etc. (Wiz Ueber Formelbücher, II, 68, 69.) Poněwadž ale jmenowání Sigmunda za generalního kapitána Uherského nepřipomíná se ani w listině in Pelzels Urkk. Buch Nr. 50 p. 70 tištěné, nelze domýšleti se jinak, nežli že ono bylo předmětem druhého rozsudku, o kterémž též činí se zmínka („prout in aliis nostrae pronuntiationis literis latius est expressum“), jakož doswědčují také listiny pozdější, in Aschbach Geschichte K. Sigmunds, I, 43 podané.

1386 oswobození králowen. Když pak wyjednáwaní newedla k cíli, spolčil se s Benátčany, aby oni, zajatých po moři do Neapole odwezti nedadauce, doléhali na Chorwaty s jedné strany, když on s druhé strany blížil se s wojskem. Když ale bratr Horwathyho na Nowém Gradě seznal swé nezbytí, daw Elišku před očima dcery její
1387 Jan. uškrtiti a mrtwolu hoditi přese zdi dobywatelům hradu wstříc, hrozil, že učiní totéž i králowně Marii, ač nebudeli od dobýwaní upuštěno. Aby neuwrhl manželky swé do takowého nebezpečí, a smrtí její nepřišel také o wšecky swé nároky w Uhřích, museľ Sigmund, obklíčiw Nowý Grad se wšech stran, dáti se tam do nowého wyjednáwaní, a mezi tím postarati se také o pojištění wlastních práw swých ku koruně Uherské.

Co tyto wěci w Uhřích se dály, nastaly také w Polsku proměny neméně důležité. Krásná králowna Hedwika byla sice zasnaubena s Rakauským knížetem Wilémem, nejstarším synem Leopolda, padlého w bitwě u Sempachu dne 6 čerwence 1386, ale k domlauwaní pánůw Polských odhodlala se později dáti ruku swau Litewskému knížeti Jagjelowi, ještě pohanu, jenž za to slibowal nejen dáti se pokřtíti, nýbrž i spojiti země swé s Polskem na wěčné časy. Po swém pokřtění a po swatbě byl tedy Jagjel, pod jmenem Wladislawa I, dne
17 Febr. 17 února 1387 w Krakowě korunowán na králowstwí Polské. Co manžel Hedwičin bylby w případu tom, kdyby králowna Marie byla zahynula w zajetí, také nabyl práwa nejbližšího ku panowání w Uhřích. Stawowé Uherští, aby neoctnuli se konečně pod wládau člowěka tak cizího, i aby země jejich nestala se jakoby nějakau provincií Polskau, počali tudíž sami howěti práwům Sigmundowým. U welikém počtu sešedše se, umluwili se spolu o wýminkách, pod kterýmižby králowic

Český na trůn staroslawných Arpadůw powýšen býti 1387
měl. Sigmund musel zawázati se, že zachowá we swé celosti stará práwa i řády králowstwí Uherského, že do rady swé napotom jen Uhry wolati bude, že nepowýší cizincůw na auřady a důstojenstwí duchowní, že zapomene na wše, cokoli proti němu potud předsebráno bylo, že zruší jak stranné spolky swé potud uzawřené, tak i wšeliká darowání stranníkům swým činěná, že Uhry upadlé do Českého neb Morawského zajetí oswobodí bez wýkupu ajw. [361] Za to přisaháno mu poslušenstwí co králi, a dne 31 března 1387 slawně na hlawu 31 Mart.
jeho wložena koruna sw. Štěpana w biskupském kostele Bělehradském. Potom teprw wyprawiw se opět do Chorwat, konečně, pomocí Benátčanůw, wymohl manželku swau z wězení.

---

361) Zápis o té wěci, posawad neznámý, našedše we starých formulářích českých, pohříchu necelý aniž dosti zpráwně psaný, dali sme wytisknauti we knize Ueber Formelbücher, II, str. 69—71. Počátek jeho zní takto: In nomine domini amen. Nos praelati, barones, proceres et regni Hungariae nobiles, quorum sigilla inferius sunt appensa, notum facimus tenore praesentium quibus expedit universis, quod cum ser^mus^ princeps et dominus D. Sigismundus marchio Brandeburgensis, S. R. I. archicamerarius, ill^mae^ principis et dominae D. Mariae reginae Hungariae consors praeclarus, ejusdem regni antecessor et capitaneus, bonum statum sacrae coronae et regnicolarum utilitatem sinceris affectibus contemplando, in augmentum culminis praedictae coronae, de presenti in suis terminis non modicum distractae, ex altitudine divini consilii, magnifice intendere velit, nobisque articulos infrascriptos in suis punctis, clausulis et articulis, quoad eorum mentem et verba, diligenter et inviolabiliter de certa sua scientia observare promiserit, eosque et eorum quemlibet effectui sollicite mancipare etc. (Následuje 9 článkůw.) —

1387 Tímto spůsobem na sausední dwa trůny, Uherský a Polský, dostaly se dwě nowé dynastie, a zahraničné záležitosti České octnuly se skrze to w nowém určitém směru na dlauhý čas. Za mírumilownau politikau králůw našich, ježto po Karlowi IV již ne dobýwati, ale jen co dobytého bylo hájiti se snažili, nastaly Čechám tím pokojnější poměry k Polsku, jelikož Wladislaw i potomkowé jeho museli obraceti zření swé k seweru a k wýchodu, na Prusy a Rusko, nikoli wíce k západu a na Čechy. Jagjelowci od té doby po celá dwě století panowawše w Polsku, powznesli říši tu na wrchol politické moci a sláwy. Naproti tomu Lucemburský Sigmund položil tak říkaje prwopočátečný základ ke spojení až podnešnímu koruny Uherské i České na jedné hlawě. Těch owšem nezdědil po něm syn nižádný: ale jemu samému dáno bylo wésti žezlo w Uhrách po celé půl století, přese wšeliké změny osudůw libých i krutých.

Po takowém powýšení bylo Sigmundowi tím snáze swoliti k obměně dědičných od otce jeho pro korunní země České uwedených řádůw we prospěch bratří a bratranců̊w swých, čím wětší byly jejich záškodné k němu nároky, a čím wíce jemu na tom záležeti muselo, aby kraje Uherské, markrabím Morawským do zástawy dané, dle přísahy swé připojil opět ku koruně. Wyjednáwaní o to wedená newedla drahně času k žádaucímu cíli; překážky, které w cestu se stawily, pocházely wšak, jak se zdá, wíce z powahy osob, nežli z wěcí samých. Jestli zajisté těžko jest určiti, kdo z šesti tehdáž na žiwě jsaucích Lucemburákůw nejwíce wynikal šlechetným smýšlením aneb wýtečností ducha, — neb oko pozorowatele nepodjatého na žádném z nich s plným zalíbením spočíwati nemůže, — naproti tomu

tím snáze jest ukázati, u koho z nich nejwíce pohřešo- 1378
wati bylo ctností těchto. Byl to *Jošt*, Morawský markrabě. Jmenowali ho nejučenějším panowníkem wěku swého;[362] a owšem dokázal se býti přítelem literního umění, knihy wšeliké se wšech stran — ne kupowaw, ale ku přečtení sobě wypůjčowaw; neb lakomstwí a skaupost předčily u něho ještě nad lásku k literatuře. Co do rozumu, sobectwí a chytráctwí přewyšowal owšem wšecky swé bratry a bratrance: a jen proto nelze bylo tak brzy ani sebe slušnějším náwrhům dojíti swého cíle.

Hlawní jednání týkalo se marky Braniborské, w jejížto držení markrabě Jošt wejíti si přál. Sigmund již roku 1385 byl ochoten, postaupiti mu jí do zástawy; ale nechuť stawůw Braniborských a práwo bratří Sigmundowých, ježto po něm, dle nařízení Karla IV, w držení té země následowati měli, nedalo aumyslům
tehdejším wejíti we skutek. Nyní počalo nowé o tom 1388
rownání a skončilo se tím, že Sigmund we prospěch Wáclawůw odřekl se týdenních peněz, jež mu byl Karel IV na urbuře Kutnohorské wykázal, we prospěch pak Jana Zhořelského wzdal se bližšího práwa swého ku koruně České: začež oba swoliwše k zástawě Braniborska, tamější stawy propustili ze záwazkůw a přísah, kterýmiž jim powinni byli. Takto země ta, spolu s důstojenstwím kurfirstským, r. 1388 přešla w moc markrabě Jošta Morawského, a nominalně také nejmladšího jeho

362) Principum doctissimus — tak nazwal ho jeden z učených lidí té doby, w rukopisu Vatikanské biblioteky Nr. 3995; a w témže rukopisu nalezli sme několikero psaní Joštowých, jimiž prosil kláštery Pražské, aby mu půjčili ku přečtení knihy některé, a mezi nimi zejmena Josephi Flavii Antiquitates Judaicae. Známo jest také, kterak později kníže ten skrze M. Jana Husa známil se i se spisy Wiklefowými.

1388 bratra Prokopa; neb prostřední jich bratr Jan Soběslaw, od r. 1380 biskup Litomyšlský, powýšen byw r. 1387 na stolici patriarchůw Aquilejských, zdál se nepotřebowati opatření dalšího. Kterak ale stalo se, že stejnau dobau, r. 1388, král Wáclaw markrabi Joštowi zapsal také wéwodstwí Lucemburské, my pro nedostatek wšech o tom zpráw bližších wyswětliti neumíme.[363] Příčinu k tomu tuším nejpodobněji hledati bylo w nesnázích, we které král Wáclaw té doby uwržen byl nepokoji jak Českými tak i Německými.

Doba, také od nás nahoře chwálená, we kteréž i po císařowě Karlowě smrti u wnitř země České kwetly pokoj a bezpečí wšestranné w míře nikdež za středowěku newídané, skončila se pohříchu již během roku 1387. Jeden z předních pánůw Českých, Markwart z Wartenberka, někdy komorní mistr u císaře Karla, mladší bratr nejwyššího purkrabí Petra z Wartenberka i pán na Žlebích, Rohozci a Zbirowě, nabyl té smutné powěsti, že prwní byl,[364] jenž obnowil w zemi dáwno již odwyklé nepokoje a záští. Měw u saudu zemského cosi činiti a byw odsauzen, taužil na křiwdu, která prý nálezem saudním jemu byla se stala. Když pak saudcowé na další jeho námitky neohlédali se, on konečně ke swépomoci a k násilí útočiště wzaw, již během roku 1387 „odpowěděl" králi a zemi wůbec. I našel brzy pomoc-

363) Bertholet we swé Histoire du Duché de Luxembourg, tom. VII, pag. 160, 161, mluwí o skutku tom, nedokládaje příčiny; Pelzel pak newěděl o zástawě té dříwe, nežli roku 1395.

364) Staří letopisowé Čeští (Scriptores rer. Bohem.) III, na str. 4: „Markwart z Wartenberka — nejprw počal wálku w zemi po ciesařowě Karlowě smrti proti králi Wáclawowi, a počal w zemi lúpiti" etc.

níkůw dosti, kteří jeho jmenem weřejně po silnicích 1388
laupíce, lidi jímajíce a šacujíce a wšeliké pychy prowodíce, pobauřili celau zemi. A příkladu jeho následowal, newíme z jaké příčiny, také jeden pán z Kolowrat a na Kornhause. Král widěl se nucena w tuhé zimě, hned na počátku roku 1388, prohlásiti weřejnau hotowost [365] proti oběma pánům. A když pan Markwart wší mocí se bránil, wálka domácí stala se nad očekáwaní těžkau, i prodlaužila se až do letního času 1388; a wšak hrady Žleby, Rohozec a Zbirow dobyty autokem i rozbořeny, a pan Markwart sám octnul se konečně w zajetí, we kterémž i r. 1392 hořem prý umřel. Také Kornhaus dobyt jest a rozbořen.

Ale ještě mnohem wážnější byly nepokoje stejnau dobau w Němcích wzniklé. Smlauwa Heidelberská z r. 1384 neměla té moci, aby zamezila zášti krwawá w říši wůbec. Ba staré půtky mezi knížaty Rakauskými a Šwejcarskými spříseženci obnowily se ještě krutěji, když r. 1385 w Konstanci Šwejcaři spojili se byli s walným spolkem měst Německých. Porážka Rakušanůw u Sempachu dne 9 července 1386, kdežto padl byl kníže Leopold, předewším měla ten následek, že knížata Němečtí, podtají mezi sebau se spřízniwše, jali se wystupowati hroziwě proti městům, jimžto přál byl král Wáclaw. I podařilo se sice králi, w Mergentheimě dne 5 listopadu 1387,

---

365) Prohlášení o tom dne 18 Januarii 1388 počínalo slowy: Ad reprimendam proterviam et rebellionem Marquardi de Wartenberg, dicti de Kosta, adhaerentium et complicum suorum, qui se nobis contra deum et justitiam, quam ipsis pridem exhiberi mandavimus, arroganter opposuerunt, stratasque publicas depraedati sunt, quod jam ulterius per tolerantiam sustinere non possumus etc. — Prohlášení to později ještě několikrát opakowáno. —

1388 zjednati umluwu mezi knížaty a městy ještě na jeden rok: ale sotwa minuly dwě neděle, již knížata Baworští, a zejmena kníže Fridrich, an zajal Salcburského arcibiskupa i oblaupil kupce z měst, zrušiwše zase pokoj, příčinu dali ke wšeobecné wálce knížat a pánůw s městy Německými. I poněwadž bezprawí bylo na jewě, nemohl král Wáclaw jinak, než ujímati se měst; již dne
5 Febr. 5 února 1388 opowěděw knížeti Fridrichowi wálku, brzy potom osobně wtrhnul do hořejší Falce. Toho uleknuw se kníže, prosil o milost, a dosáhl tolik, že podáním celého sporu na mocný rozsudek falckrabě Ruprechta staršího, nebezpečí hroziwší Bawořům prozatím odwráceno bylo. Falckrabě oběma stranám nařídil celé smíření a auplný pokoj: obě pak strany slibowaly poslušenstwí tomu nálezu. Ale když králowa moc branná, příliš jsauc zaměstnána odbojem w Čechách, nezjewila se w Němcích dosti silnau býti, také knížata Fridrich a Štěpan neuznali za potřebí, aby dostáli slowu swému. Následowal sice dne 23 dubna 1388 ještě jiný o téže wěci nález od falckrabě, kterémuž král za spolu rozsudí přidal byl také českého pána Borše z Risenburka i hraběte Jana ze Šponheimu: ale Bawoři na to neohlédajíce se, obnowili wálku, a brzy potom i ostatní knížata i města sáhli ke zbrani proti sobě wespolek. Wálka tudíž wedena s obau stran spůsobem nejnehodnějším: nepotýkáno se w širém poli, muž proti muži, ale když blížili se nepřátelé, utíkáno za pewné hradby, a kraje celé dáwány jim w plen.

Takowý byl staw wěcí weřejných, jak w Němcích, tak i w Čechách, když potomci rodu Lucemburského uzawírali mezi sebau smlauwy od nás již uwedené, a markrabě Jošt, nepřestáwaje na dobytí Braniborska, sahal i po Lucembursku, půwodní rodu otčině. Král

Wáclaw žádal o pomoc jak Jošta tak i Sigmunda, i od 1388
obau obdržel sliby; zdali také skutky, není nám wědomo. Poněwadž někteří knížata říšští již nahlas mluwili o sesazení jeho, protože přízniw byl městům, bylot mu owšem tím wíce potřebí pomoci bratří a strýcůw swých, čím méně do sebe cítil odwahy a spůsobilosti k wedení weliké wálky. Když pak dne 24 srpna 1388 24 Aug.
u Döffingen města utrpěla rozhodnau porážku, po níž následowaly ještě jiné ztráty, král Wáclaw rozmrzew se nad panowáním w Němcích, kde nikdo poslauchati ho nechtěl, i sám mluwiti počal o zbawení se koruny Německé.

Není pochyby, že aumysl takowý u Wáclawa pocházel z celé jeho duše, an od dětinstwí swého přesycen byw wšelikými tohoto swěta poctami, neměl do sebe další ctižádosti, a jakkoli pečliwě wychowáwán byl od otce, nezdědil byl po něm ani myšlének, ani snah politických. Možná jest také, že markrabě Jošt chytrými spůsoby wedl i pomáhal ke wzniku a zrůstu té myšlenky: neb jen kníže rodu Lucemburského měl tenkráte státi se Wáclawowým nástupcem na trůně Římském, a mezi těmi nemohl míti žádný čáky přízniwější, nežli nowý kurfirst Braniborský a wéwoda Lucemburský. Takét již ucházel se k tomu cíli o hlasy netoliko kurfirstůw samých, ale ku př. také knížat Rakauských. [366]

---

366) Rudolf Saský kurfirst neslibowal wíce (w listině již od Pelzla na str. 86 wydané a chowané w korunním archiwu českém), nežli že dá hlas swůj Lucemburáku od Wáclawa samého nawrhowanému. Ale markrabě Jošt zawázal se knížeti Albrechtowi ještě 18 Jun. 1389, že chowati se bude dle rady jeho a potwrdí privilegie Rakauské, budeli zwolen za krále Římského. W. Kurz, Oesterreich unter H. Albrecht III, Bd. II, str. 364 sl.

1388 Ale ačkoli jednání o to protáhlo se až do letního času roku následujícího, zůstalo předce bez aučinku, a Wáclaw konečně odřekl se aumyslu swého; buď proto, že wolby, jakowé žádáno, prowesti lze nebylo, anebo že u Wáclawa záhy zbudilo se podezření, žeby moc přílišná, daná do rukau sobeckého strýce, mohla konečně i proti dárci samému obrácena býti.

Že cit a přeswědčení o nedostatečnosti swé k úlohám wyšším w dobách bauřliwě pohnutých krále Wáclawa wedly k aumyslu, poděkowati se z wysokého auřadu swého, to daloby o srdci jeho swědectwí ještě chwalnější, kdyby jen prowedl byl takowý aumysl: ale setrwaw proti wlastnímu přeswědčení swému w postawení, kterémuž dosti činiti nemohl, lišil se konečně i posledního zbytku swé samostatnosti, stáwaje se pauhým nástrojem, ba hračkau stran proti sobě brojících. Neb jistě newyšlo to z něho, že po dokonalém pokoření měst Německých král odjal jim ochranu swau, a že na sněmu
1389 říšském w Chebu w dubnu a w máji 1389, s tíží swolaném, wyhlásil spolek městský za protizákonný a zrušil jej, sám jemu dříwe pomáhaw. Wšeobecně knížatům Baworským přičítána zásluha ta, že krále od měst opět swedli ke straně knížat; o prostředcích wšak, kterými to spůsobeno, a o weškerém průběhu tehdejšího jednání zachowaly se potomstwu jen příliš chudé zpráwy, jimiž často ani nejdůležitější proměny nenabýwají žádaucího swětla.

Nelze aspoň neuznáwati, že jedním z nejwážnějších momentůw w obratu wšelikých mezinárodních poměrůw bylo nowé roku 1389 (newíme kterého dne a jakým spůsobem) oženění se krále Wáclawa [367] s kněžnau

367) Jak špatně wůbec o událostech této doby zprawení jsme, dokazuje se již tím, že dějepisci posawad Wáclawowo ženění

Baworskau, *Žofií*, dcerau knížete Jana Mnichowského, 1389
tudíž neteří knížat Štěpana i Fridricha; tento sám dowezl ji prý králowskému ženichowi do Prahy. Bylať Žofie ještě mladá i krásná, beze wší ctižádosti, pobožná i dobrá, a manželi swému oswědčila oddanost wěrnau w každé době. A wšak od ní tak málo, jako i od prwní manželky Johanny, bylo králi Wáclawowi těšiti se nějakému dědici. A poněwadž i Sigmund s Marií Uherskau, i markrabě Jošt s manželkau swau Aneškau byli bezdětci, a markrabě Prokop zůstáwal neženatým, ukazowalo se další rozplození rodu Lucemburského již tehdáž poněkud pochybným, záwisejíc nejwíce na knížeti Janowi Zhořelském. Ten oddal se sice dne 10 února 1388 s Richardis, dcerau nešťastného krále Šwédského Albrechta z Meklenburka: ale choť jeho, porodiwši mu jen jednu dceru, Elišku, brzy potom umřela.

Pokud ještě král Wáclaw s knížaty říšskými w Chebu pojednáwal o pojištění wšeobecného zemského míru

---

se s Baworskau Žofií udáwali do let rozdílných, 1389, 1390, 1392, 1393, ba i 1397 a 1400. Pelzel i Pubička shodli se w udání r. 1392: nám ale dostal se do rukau patent prawý a nepodezřelý, kterým král Wáclaw w Praze dne 23 Dec. 1389 rozepsal ke dni 3 Febr. 1390 wybíraní berně w celé zemi ku korunowání králowny: Quia de communi baronum regni nostri Bohemiae consensu et unanimi voluntate, generalem bernam per regnum nostrum Bohemiae, in subsidium coronationis conthoralis nostrae carissimae, levandam decrevimus et tollendam etc. Dat. Pragae die XXIII Decembris, regnorum nostrorum anno Bohemiae XXVII, Romanorum vero XIV. Tím nabýwají potwrzení udání Arenpekowo (in Bern. Pez Anecdot. III, lib. 5) i Dlugošowo, jakož i Litoměřická listina z r. 1390, které dokládal se Dobner (we swých Vindiciae etc.). Ale korunowání králowny Žofie samo, známo jest, že odbýwalo se teprw r. 1400.

1389 w Němcích, w Praze zdwihla se náhle nejukrutnější bauřka proti Židům, o které w dějinách Českých památka wůbec se zachowala. Židé, jichžto pobyt w Praze již od X století listinami zjištěn jest, pod králem Otakarem II požíwali zwláštní ochrany, a za Karlowa dlauhého panowání neméně mocného nežli mírného počet i blahobyt jejich zmohl se byl welice. Za krále Wáclawa IV pak zdálo se, že nastaly pro ně časy ještě přízniwější, an král ten wšeobecně pokládán byl za největšího přítele a ochránce židůw, [368] ačkoli, pokud nám wědomo, nic mimořádného neučinil ku prospěchu jejich. Možná jest s jedné strany, že w zámožnosti swé a w bezpečnosti pod králowau záštitau nejeden žid počínal si tak, že w očích křesťanowých dopauštěl se i pychu, kdežto na druhé straně pochybowati nelze o wždy čilé záwisti a nenáwisti lidu Pražského naproti wěřitelům srdce namnoze zatwrzelého. Před založením Nowého

368) Tractatus de longaevo schismate (wiz Italien. Reise, str. 97, 99) uwodí ze spisu Catalogus abbatum Saganensium (ap. Stenzel, scriptores rer. Silesiac. I, 212 sq.) následující slowa o králi Wáclawowi: Exosus erat clero et populo, nobilibus, civibus et rusticis (?), solis erat acceptus Judaeis, — a pak nazýwá ho desertor Romanorum, desertus eorum, persecutor clericorum, hostis Teutonicorum, carnifex Bohemorum, fautor haereticorum et rex Judaeorum. (Netřeba tuším pozastawowati se důkazem, že důtky takowé nejen jsau přehnané, ale i dokonce nesprawedliwé). Také žaloba pánůw Českých proti králi Wáclawowi na počátku r. 1397 wydaná (Forma curialis II) wytýká mu mezi jinými hříchy: Cur tantis fervoribus Judaeorum amastis perfidiam, ipsos diligendo super fideles Christicolas, ipsos namque super prophetas domini extollendo? etc. (Wiz Ueber Formelbücher, II, str. 102). Také srownati sluší Acta in curia Romana (o nichž wiz dole), § 12 a 27.

města Pražského w roku 1348 Židé obýwali na onom předměstí, kdež i podnes ještě památka „židowské zahrady“ zachowala se na Nowém městě; teprw Karel IV kázal jim přestěhowati se do nynějšího „židowského města“. Nejbližší příčina wýstupůw krwawých [369] byl kněz křesťan, kterýžto jednau po poledni w pašijowém týdni nesa swátost oltářní do židowského města ku křesťanu onemocnělému, tam s kamenowáním přijat a donucen byl wrátiti se nazpět. Auřad města Pražského zakročiw hned, dal sice zatknauti winníky: ale když w neděli welikonoční (18 dubna) kazatelé w kostelích Pražských sami jali se popauzeti lid ku pomstě, tento nedal se udržeti déle na uzdě. Haufy zuřiwcůw ženauce se autokem do židowského města, zapalowali w něm domy, a honíce obywatele do požáru nazpět, wraždili utíkající. Jen jednotliwci, nejwíce ženy a děti, bywše ušetřeni a do Starého města přijati, dali se aspoň na oko pokřtiti, aby ušli dalšímu týrání. We hrozném wzteku tom prawí se že do tří tisíc osob přišlo o žiwot.

1389

18 Apr.

Král Wáclaw pospíšil si tedy do Prahy zase, když prohlášen byl w Chebu dne 5 máje 1389 zemský mír w Němcích na šest let. Co wše předsewzal ku potrestání tak děsných zločinůw, nelze nám říci podrobně, [370] pro

5 Mai.

369) Obšírné jejich líčení podáwá Pelzel (Lebensgesch. K. Wenceslaus, I, 214 sl.) podlé zwláštní ještě netištěné monografie sauwěké pod titulem: Passio Judaeorum Pragensium.

370) Žeby, jak wyprawuje Hájek, dokonce nic byl neučinil, anobrž i křesťanům proti židům dal byl za prawdu, toho nemůžeme jinak, nežli počítati mezi křiwé smyšlenky a lži, jichžto neswědomitý tento kronikář zwláště proti králi Wáclawowi hojně dopauštěl se. Onoť stojí w odporu netoliko s weškerau powahau panowání Wáclawowa, jenž (owšem dle swého zdání) welice stál o sprawedliwost, ale také se swědectwími we předposlední poznámce uwedenými.

1389 přílišnau chudobu pozůstalých z té doby zpráw. Jen tolik wíme, že wšecko w té pohromě z židowského města odnešené zlato a stříbro (tohoto samého až do pěti tun), muselo komoře králowské wydáno býti. A když již z toho skutku znáti se dáwá, že Wáclaw rozumem swým nikoli nepowznesl se nad obecný smysl středowěký, dle kteréhož wše, cokoli měl který žid, náleželo zeměpánu plným práwem, prawda ta potwrzuje se ještě wíce dekrety od něho brzy potom (w měsíci září 1390), za příklady Ludwíka IV i Karla IV, jakož i králůw Anglických a Franských wůbec, wydanými, kterými wšecky stawy w Němcích oswobodil od placení aurokůw židowských čili lichwářských. Tuším tedy že mnoho chwálená i mnoho haněná jeho láska k židům newztahowala se dále, nežli že často přikazowal auřadům, aby wěřitelům židowským proti wáhawým dlužníkům dopomáhali práwa. [371]

Papež Urban VI umřel 15 října 1389, nástupci swému, Neapolitanskému kardinalu Petrowi Tomacellimu, jenž dne 9 listopadu 1389 co papež Bonifacius IX korunowán byl, zůstawiw prowedení dwau dekretůw, jichž aučastnilo se sice celé křesťanstwo, Čechowé wšak wíce nežli jiní národowé. Prwní týkal se swátku Nawštíwení panny Marie, o jehož uwedení do církwe Pražský arcibiskup Jan z Jenšteina již drahně let se snažil, a jehož wšeobecné nařízení a prohlášení skrze papeže našemu arcibiskupowi bylo k tím wětší útěše, čím hojnější byla protiwenstwí, která byl dříwe utrpěl za příčinau předčasného jeho w diocesi Pražské ustanowení. [372]

---

371) Listin obsahu takowého zachowalo se z doby Wáclawowy dosti hojně.

372) Srown. nahoře k r. 1384, na stránce 257, poznámku 351.

Druhým dekretem ukrácena jest někdy stoletá, potom 1389
od Klemensa VI padesátiletá, lhůta léta milostiwého čili jubilejního napotom na let 33, jakožto wěk Kristůw na zemi a spolu w průměru wěk jednoho pokolení lidského wůbec; a dle toho nařízeno, že příští rok 1390 w Římě 1390
slawiti se mělo prwní toho spůsobu léto milostiwé. I hrnuli se tedy, jak wůbec ze zemí Římského poslušenstwí, tak i zwláště ze zemí koruny České, hojní zástupowé pautníkůw do Říma w dotčeném roce, aby, podrobiwše se předepsaným tam po kostelích processím a skutkům kajicným, aučastni se stali odpustkůw za to propůjčených.

O příčinách, proč král Wáclaw odkládal císařskau jízdu swau do Říma, domýšleno se dosawad, že kromě přirozené jeho netečnosti a okolností zwláštních, pocházely také z působení dworu Franského, který prý snažil se zmařiti skutek, jenžby Avinionskému papeži poslaužil byl k weliké ujmě: my wšak sotwa pochybíme, budemeli je hledati ještě wíce w nechuti Wáclawowě, obcowati osobně s papežem ducha tak pánowitého a osuhle přísného, jakowý byl Urban VI. Když tedy Bonifacius IX, wlídnější a podajnější, wstaupil na jeho místo, počal král zase zamýšleti se do jízdy Římské. Dne 21 listopadu wyprawil doktora Ubaldina z Flo- 21 Nov.
rence, tajného radu, a minoritu Mikuláše, zpowědníka swého, aby oznámice nowému papeži aumysl takowý, wyprosili na něm také některé duchowní milosti:[373] jedna z nich týkala se wybírání církewní „pomoci" na jízdu Římskau, druhá propůjčení pro Prahu a Čechy zwláštního léta milostiwého, aby jak král, tak i poddaní jeho, kterým nebylo lze w určité době zajeti do

---

373) Akta o tom wiz u Raynaldiho, 1390 § 3—5.

1390 Říma, předce aučastni býti mohli darůw poswátných, ježto s milostiwým oním létem byli spojeni. Bonifacius
1391 powýšil oba poslance, doktora Ubaldina hned, bratra Mikuláše trochu později, na biskupstwí,[374] a prwního wyprawiw do Prahy zase, co wlastního swého nuntia i sběratele pro komoru papežskau, poručil mu domáhati se dotčené církewní pomoci pro krále, ale neodewzdati jí dříwe, nežli až král skutečně nastaupí cestu swau do Říma; i swolil také ku prosbě o milostiwé léto pro Prahu.

Nyní král Wáclaw jízdu swau do Říma, tolikrát ohlašowanau, odročil zase, až prý po milostiwém létě Pražském: ale toto nepočalo se odbýwati dříwe, nežli
1393 roku 1393 dne 16 března. Král i králowna byli mezi
16 Mart. prwními, kteří podrobili se předepsaným k tomu cíli pautem a obřadům kajicným, ač ne bez některých dispensací. Obecnému lidu bylo poručeno, nejprw, aby chodili ke zpowědi u sw. Petra na Wyšehradě, potom pak putowáwali odtud w processí za sedm až 15 dní nejprw do kaple božího těla na Nowém městě, pak do kostela sw. Wíta na hradě Pražském a do kláštera Břewnowského;[375] a dle uznání zpowědníkůw aspoň

374) Bratr Mikuláš byl sice jmenowán biskupem Lavantským, ale ku požíwaní swého biskupstwí dostal se tak málo, jako i Hanko Brunonis, králůw nejw. kancléř, biskupstwí Kaminského.

375) Staří letopisowé čeští (Scriptt. rer. Boh. III) udáwají na str. 5 sedm kostelůw, po kterých prý putowalo se (u Matky boží sněžné, na Zderaze a na Strahowě, mimo nahoře dotčené): my wšak držíme se auřední instrukce, k tomu cíli r. 1393 wydané, jižto w pojednání Ueber Formelbücher, II, na str. 193—94 tisknauti sme dali, s níž i Acta in curia Romana (tišt. in Pelzels Urkk. Buch p. 145—164) se snášejí, prawíce artic. 31: per omnes *quatuor* ecclesias.

částku toho nákladu, kterýby osobní putowání do Říma 1393
jim bylo spůsobilo, aby složili do komory apoštolské. I hrnuli se wěřící ke slawnosti té w počtu nad nadání hojném, ačkoli wypuklá nowě krutá půtka mezi králem a Pražským arcibiskupem hrozila jí zrušením hned na počátku.

Wyložili sme již nahoře, jak horliwě arcibiskup Jan z Jenšteina zasazowal se o církewní swau immunitu, a naproti tomu jak málo šetrnosti prokazowati práwě kněžím zwykli byli král i družina jeho. W takowých poměrech nikdy nemohlo nedostáwati se příčin ke třeni^cím obapolným: wětší jich díl pocházel odtud, že strany obě působením swým libowolně prý wkračowaly jedna do područí druhé.[376] Když králowský podkomoří Sigmund Huler několik Pražských studentůw, pro neznámé nám wýtržnosti, dal byl zatknauti, a dwa z nich, s králowým wědomím, i poprawiti: arcibiskup pohnal ho proto, i pro jakési neprawowěrné řeči jeho, k saudu swému. Když pak Huler odpowěděl, že dostawí se k saudu, ale jen we průwodu 200 kopinníkůw, arcibiskup prohlásil nad tímto králowým milcem klatbu weřejnau w Praze, nic o tom králi napřed wěděti nedaw. A když již takowý skutek mocen byl popuditi krále prchliwého, nastala hned potom příhoda wážnější, ana podrážďila ho u wětší ještě míře.

---

376) Acta in curia Romana l. c. mluwí o tom podrobněji, a slaužily také nám za pramen. Nesmí se wšak při nich zapomínati, že to spis stranný, zamlčující wše, co mluwilo pro stranu protiwnau, jako ku př. zde při artic. 9 a 10, že prodáwaní statkůw pozemských kostelům a klášterům w Čechách odjakžiwa wždy (také pod Karlem IV) zákonně bylo zapowězeno.

1393 Král Wáclaw na dwoře swém chowal jednoho titularního patriarchu a neméně nežli tři titulární biskupy, kteří wšichni těšili se z přízně jeho. Aby aspoň jednomu z nich zjednal skutečné biskupstwí, zamýšlel založiti w jihozápadních Čechách biskupstwí nowé, a čekal jen na smrt starého Racka opata Kladrubského, chtěje we Kladrubech na místě kláštera Benediktinského postawiti chrám kathedrální. Ale sotwa že umřel Racek, již mnichowé tamější zwolili sobě opata nowého, a vikář arcibiskupský Jan z Nepomuka stwrdil ho (dne
10 Mart. 10 března) w takowém spěchu, že král stejnau dobau dowěděl se jak o smrti Rackowě, tak i o řádném již stwrzení nowého opata Olena. Tento proti wýslowné jeho wůli prowedený kausek podráždil ho až do wzteku. Poslal několik poslůw po sobě k arcibiskupowi a jeho radám, ježto ze strachu před ním utekli byli do Raudnice, k sobě do Prahy je wolaje. Když pak naposledy také biskup Lavantský, králůw zpowědník, a maršálek Čúch ze Zásady, k arcibiskupowi přišedše ujišťowali, že on i radowé jeho do Prahy bezpečně jeti nejen mohau, ale i musejí, ač má-li kdy jaké smíření mezi nimi
18 Mart. a králem se státi: arcibiskup konečně (dne 18 března) odhodlal se přijeti do města, jakkoli málo dobrého bylo mu předwídati z lístku jak lakonického tak nemilostiwého, jejž od krále byl obdržel.[377]

377) Lístek psán byl wlastní rukau králowau po německu w tato slowa: „Ty arcibiskupe! Wrať mi Raudnici a jiné mé hrady, a kliď se mi pryč z mých Čech; a budešli co počínati proti mně aneb mým, dám tě utopiti a uklidím rozepře. Do Prahy přiď!“ Neprawě wykládali si to Pelzel i jiní w ten smysl, jakoby arcibiskup tehdáž držel byl w zástawě některé statky korunní. Wždyť biskupowé Pražští drželi byli Raudnici a jiné hrady co wlastnictwí swé, od několika sto-

Poněwadž králowi radowé sami snažili se odwrátiti 1393
nějakau pohromu, počato již dne 19 března welmi pilně 19 Mart.
wyjednáwati se o smíření a upokojení obapolné, a již
nazejtří, dne 20 března došlo k umluwě konečné, kteréž
nescházela již než sankce králowská. K dosažení jí a
k dokonání auplného míru jel arcibiskup s celým swým
komonstwem ještě téhož dne 20 března ku králi, jenž 20 Mart.
meškal práwě s družinau ještě hojnější na Malé straně
na blízku Malteského kostela. Ale spatřiw duchowní ty
pány, král i hned rozpálil se hněwem tak prudkým, že
jaw se zlořečiti a nadáwati, roztrhal umluwu, i pohroziw
strašným potrestáním wšem těm, kdož zawinili byli
skutky arcibiskupowy již dotčené, na místě kázal zatknauti arcibiskupowa officiála Mikuláše Puchníka, též
jeho generalního wikáře Jana z Nepomuka, Míšenského
probošta Wáclawa, ba i arcibiskupa samého, a wésti je
na hrad ku kapitule, kdež teprw ostré wyšetřowání
s nimi zawesti se mělo. Když polekaný arcibiskup, aby
udobřil jeho, padl před ním na kolena, on odpowídal
mu podobným klekáním a ausklebným dle něho se
twářením. Takž arcibiskupowi radowé bywše zjímáni,
odwedeni jsau na hrad pod silnau stráží; že arcibiskupa
nepotkalo totéž, za to děkowati měl ne důstojenstwí
swému, ale přítomným we zbrani hojným panošům swým.
Pod jejich štíty ustaupiw do blízkého sídla swého, po
malé chwíli utekl wen z města, ačkoli králowým kázaním hned wšecky brány a cesty byly zahraženy.

---

letí nikým nepopírané. Ale král we swém lístku mluwil co
wrchní lenní pán k manowi swému, ohledem na starodáwnau
práwní zásadu, že wšecko nemowité jmění kostelůw, klášterůw i měst w Čechách bylo statkem komory králowské
w nejširším smyslu.

1393 Wýslechem u Pražské kapituly předsewzatým přibylo ještě Wáclawowi wzteku. Staříčkému děkanowi, doktoru Bohuslawowi z Krnowa, zasadiw hruškau kordu swého krwawé rány do hlawy, dal ho spautati a uwrci do žaláře purkrabského; Puchníka, doktora Jana, probošta Wáclawa i arcibiskupowa hofmistra Něpra z Raupowa kázal odwesti do richty na Staré město, aby wyšetřowání zdařilo se lépe w tamější mučírně. K wečeru přišel tam i sám. Když pak probošt i hofmistr uwolili se swědčiti pod přísahau a pečetí, cokoli králi se líbilo, propuštěni jsau na swobodu. Také Puchník, dán byw na skřipec, prosil a slibowal wše, až i wěčné mlčení o tom, kterak s ním nakládáno bylo; i on obdržel tedy milost a propuštěn jest. Jen generalní wikář Jan z Nepomuka, na kteréhož král i z jiných příčin zwláště byl zanewřel, wystál celé to mučení, při kterémž, jak se prawí, král sám aučastnil se díla katowa, nemoha pomstau nasytiti se. Konečně kněze již polaumrtwého dal swázati, na Pražský most nésti, a tam uwrhnauti do Wltawy. To stalo se we čtwrtek dne
20 Mart. 20 březnа, wečer o dewáté hodině.[378]

378) Odpor we pramenech, že jedni kladau den 20, jiní 21 Mart., již od Pubičky (Chronol. Gesch. VII, 130) dobře wyložen jest tím, že starý w Čechách obyčej, počátek nowého dne počítati od západu slunce, tehdáž namnoze ještě byl zachowáwán. — Otázka, bylli generalní wikář, doktor Jan čili Johánek z Pomuka neb z Nepomuka jedna i táž osoba, co Jan Nepomucký, který od papeže Benedikta XIII dne 19 Mart. 1729 wyhlášen byl za swatého, již od XVII století dala příčinu ke sporům nekonečným, tytýž i náružiwým; učenci jako nedoukowé hádali se mezi sebau, bylili dwa Janowé Nepomučtí, z nichž jeden utopen prý r. 1383, druhý 1393, anebo jen jeden, a sice posledně jmenowaný. Při ná-

Arcibiskup mezitím utekl se byl pracně a ne bez 1393
nebezpečí na pewný hrad swůj Supíhoru (Kyšperk, Geiersberg) na hranicích Saských. Když král o jeho tam pobytu se dowěděl, a při chladnější krwi opět pamatowati se počal, jal se s nemenší prudkostí litowati toho, co se bylo stalo. Powolaw k sobě pana Hyncíka Pluha z Rabšteina i dwa kanowníky, řekl jim: „Jděte

---

ramné chudobě pramenůw dějinných, nám z té doby zachowaných, nelze o té wěci mluwiti apodikticky. Zdání wšak jdaucí jakoby prostředkem, které s počátku přednášeli Asseman, Wokaun a p. Athanas, později pak hájil kritický mistr Gelasius Dobner we swých „Vindiciae sigillo confessionis divi Joannis Nepomuceni protomartyris poenitentiae assertae," (Pragae 1784, 8), před stolicí saudné kritiky, dle uznání našeho, wždy dobře obstojí. Ačkoli Dobner we spisu swém dopustil se několika poklések, jež mu Dobrowský we swém Literar. Magazin von Böhmen und Mähren (Prag, III, 1787 na str. 101—126) dobře wytýkal, nelze mu předce, co do podstaty wěci samé, odpírati prawdy. Již Jan z Jenšteina w žalobě papeži podané nazwal utopeného wikáře swého „jam martyr sanctus" (Pelzel Urkk. Buch p. 153), a Staří letopisowé čeští (na str. 4—5) mluwí o něm w témže smyslu, i zázrakůw pro něho se dokládajíce. Není tedy pochyby, že umučení jeho w ústech lidu obecného záhy zplodilo domysly a řeči wšeliké, wíce neb méně oprávněné, kteréž za příčinau hrobu jeho w kostele sw. Wíta čím dále tím wíce šířily a posléze i w legendy proměnily se. Prwní spisowatel, jenž o „sigillum confessionis" učinil zmínku, nebyl Pawel Židek r. 1471, ale Wídeňský professor Tomáš Ebendorfer z Haselbachu, jenž byw r. 1433 w Praze co legat sboru Basilejského, r. 1449—1463 psal o králi Wáclawowi: „Confessorem etiam uxoris suae Johannem in theologia magistrum, et quia dixit hunc dignum regio nomine, qui bene regit, et ut fertur quia sigillum confessionis violare detrectavit, ipsum in Moldavia suffocari praecepit." (Liber Augustalis, MS. Vienn. Nr. 3423, fol. 272).

1393 k arcibiskupowi a řekněte mu, aby bez ostýchání ke mně se wrátil; neboť lituji welice, co sem učinil, a chci mu to dle uznání jeho wlastní kapituly náležitě odčiniti. Ba odprositi chci ho a liboli wám i na kolena před ním padnauti: ale rozhřešiti mne má i musí, sice upadna w zaufalstwí, řáditi budu ještě hůře, nežli dříwe.“ Když poslowé to přednesli arcibiskupowi, on byl sice spokojen, že kapitula jeho měla býti rozsudím mezi ním a králem, ale o cestě do Prahy nechtěl ani slyšeti, a za wýminky swého smíření kladl: ať napřed králowský podkomoří, jenž byl w podezření kacířstwí, stojí k jeho duchownímu saudu, ať nowý opat Kladrubský w opatstwí swém není znepokojowán, trest církewní klatby ať má wšude průchod swůj, a král ať nahradí arcibiskupowi wšecky škody, kteréž utrpěl od něho již ode čtrnácti let. Když poslům slyšeti bylo tak wysoké požadawky, oni usmáwše se, ubírali se pryč bez pořízení. Tu poslal za nimi, nabízeje se, že přijde do Prahy, zaručili se tři od něho jmenowaní páni Čeští za jeho bezpečí na cestě sem i tam. Král rozkázal tedy třem jiným pánům, aby se mu w tom zaručili, po čemž on
29 Mart. arcibiskup dne 29 března wrátil se do Prahy zase.

Ale pro zwláštní powahu smýšlení Janowa z Jenšteina nemohlo ani nowé toto jednání wésti k žádaucímu cíli. On, muž tak pokorný a daleký wšeliké osobní ctižádosti, powažowal to předce za hřích, kdyby sebe méně powolil co do církewní práwomocnosti swé; i nemoha zjewnau cestau prowesti požadawky swé, aniž pak chtěje klásti překážky upokojení se wšech stran žádanému, zaplétal se až i do dwojsmyslůw a řečí neupřímných.[379] Posléze i wlastní jeho kapitula, horšíc se nad

379) Dokladůw k tomu hojně naskytuje wlastní jeho líčení w dotčených Acta in curia Romana, ku př. artic. 30: quod

jeho wytáčkami, dala mu za křiwdu a přistaupila ke straně králowě. Jednání rozrazilo se konečně o požadawek, aby arcibiskup nejen swolil k založení biskupstwí we Kladrubech, ale aby také přimlauwal se k tomu cíli u papeže. W té příčině Jan z Jenšteina prokázal se býti méně ušlechtilým, nežli někdejší jeho předchůdce biskup Ondřej.[380] Aby uhnul se wšelikému takowému požadowání, utekl se dne 23 dubna, sprowázen jsa nowým opatem Kladrubským, do Říma ku papeži Bonifaciowi IX, jemužto ústně i písemně taužil na utrpení křiwdy.[381] Král Wáclaw kázal mezitím dáti statky kláštera Kladrubského pod zpráwu swětskau. 1393 23 Apr.

A wšak ani u Bonifacia IX nenašel Jan z Jenšteina pomoci a dostiučinění, jakowých žádal. Wáclaw nejen wyprawil do Říma posly na omluwu swého chowání se k arcibiskupowi, ale saučasně dworu Římskému prokázal tak znamenité úsluhy, že papež nemohl zanewříti na něho. Papežský kollektor w Čechách, biskup Ubaldin, byl sice, zwláště za odpustky Pražského milosti-

---

autem dimittere dixi, certe quia aliter tunc fieri non poterat, non tamen ut dimittere in futurum vellem, intendebam. Když Sigmund Huler, k rozkazu král. rady, prosil ho za odpuštění, odpowěděl on: „parco, quidquid mihi fecisti," hoc reticens: nam quidquid contra deum excessisti, quando tempus faciendi advenerit, in te nullatenus impunita dimittam. — Nolui esse culpabilis, nec etiam contradixi, quod non facerent, sed dissimulate transivi. — Artic. 34: hoc factum canonici, sicut sine me tractaverunt, sic et sine me consummare possunt. — Artic. 36: pro tunc dixi, haec velle facere; ipsi aliqualiter contenti abscesserunt; cumque ibi essem, tandem commissionem, quam eis feceram, revocavi etc. —

380) Srown. nahoře knihy V článek 1, na str. 127–128, k r. 1216.

381) Písemná jeho žaloba jsau práwě dotčené Acta in curia Romana (srown. poznámku 352 na str. 258).

1393 wého léta, nasbíral značné summy peněz, ale počal také těžiti jimi ku prospěchu wlastnímu, a ukládati je stranau. O tom když dowěděl se Wáclaw, kázal zabawiti wšelikau hotowost u něho, i daw o tom papeži hned zpráwu, postaral se o to, aby peníze ty bez dalšího zpronewěření dostaly se, kam náleželo.[382] Mimo to prawdě jest podobné, že ani Bonifacius IX neschwalowal we wšem chowání se arcibiskupowa. Tento tedy wrátil se na podzim 1393 po tichu do Čech zase, nabyw neutěšeného přeswědčení, že osobní jeho ku králi poměr nedal se déle udržeti.

---

382) O tom dowídáme se ze psaní králowých, ježto nalezli sme mezi formulemi z té doby a dali tisknauti Ueber Formelbücher, II, str. 56—57. Dle toho rozuměti sluší také slowům poněkud utrhačným we starém „Chronicon universitatis Pragensis:“ „Quapropter justo dei judicio majorem partem (pecuniae) rex Wenceslaus pro sua camera reservavit“ (Höfler Geschichtschreiber der husit. Bewegung, I, p. 14.)

DĚJINY ČESKÉ.

KNIHA DESÁTÁ.

ČLÁNEK DRUHÝ.

(R. 1393 do 1403.)

ČLÁNEK DRUHÝ.

DOBA DRUHÁ I NESHODY S PANSTWEM SWĚTSKÝM.

(R. 1393—1403.)

Králowa osobní powaha i panowání milcůw. Powstání české jednoty panské. Prwní Wáclawowo zajetí a oswobození. Jan wéwoda Zhořelský. Nowé nesnáze a nepokoje. Král Uherský Sigmund prostředkuje. Nowé bauře. Wraždění milcůw na Karlšteině. Brojení Poreynských kurfirstůw. Visconti wéwodowé Milánští. Král Franský a oba papežowé. Pokusy o ujednocení církwe. Wáclaw na sjezdu Remešském. Nowé nepokoje w Čechách. Prokop markrabě Morawský. Král Wáclaw od kurfirstůw ssazen; Ruprecht falckrabě powýšen. Wálka s Ruprechtem i s jednotau panskau. Ruprecht w Italii poražen. Král Sigmund zemský zpráwce w Čechách. Druhé Wáclawowo zajetí a wálky w Čechách. Wáclaw zajatý we Wídni. Sigmund a Bonifacius IX w rozbroji. Wáclaw utíká z Wídně.

Prwní doba kralowání Wáclawowa, wylíčená we 1393
článku prwním knihy této, poučila nás, kterak Wáclawowi bylo čím dále tím trudněji odolati, aby we zmáhajících se wěku swého zmatcích uhájil králowskau moc i autoritu swau: druhá doba představí nám ho, an ztratiw rownowáhu potud stěží zachowanau, co panowník konečně octnul se w takowé nicotě, že bez poručníka již ani obejíti se nemohl.

Při wýkladu, proč klesl tak hluboko, pronášena již od starodáwna proti němu také křiwá obwiňowání, an

1393 ku př. líčen býwal ode mnohých co zuřiwec, který libowaw sobě we společnosti kata, swého prý kmotra, dáwal mučiti aneb poprawowati poddané swé mimo saud, ba i bez příčiny, pauze dle okamžitého rozmaru. Starší i nowější spisowatelé [383] powídali o příhodách, upomínajících na diwošstwí despotůw afrikánských, jako ku př. o krwawém sněmu Wilémowském, který wšak na štěstí nebyl, nežli wymyšlená bájka. [384] Dějiny ale

---

383) Již i sauwěký *Edmund Dinter* do swého Magnum chronicon Belgicum (ap. Pistorium-Struve, III, 355—6) wložil křiwé o něm zpráwy, ne w tom, co sám od sebe, dle wlastní swé zkušenosti wynáší, nýbrž o čem dle pauhého doslechu („dicitur de eo“) wyprawuje. U m. *Pawla Židka* (rkp. z roku 1471) již množstwí lžiwých klewet, ač méně důležitých, wynáší se. *Hájek* pak (1541), bájkář wůbec neswědomitý, neprohřešil se proti nikomu tak těžce, jako proti králi Wáclawowi; můžeť wůbec býti za prawidlo, že w historii o králi tom, cokoli nepochází ze pramene staršího, nežli byl Hájek, jest nešlechetná tohoto smyšlenka i lež. A bohužel, byloli k wíře podobno, že dobromyslný *Pelzel*, opětowáním nejapné bájky o sněmu Wilémowském dle špinawého pramene z r. 1619, z pauhého nedostatku zdrawé kritiky, Hájka poněkud ještě přewýší?

384) Dokázali sme toho bohdá dostatečně, obšírným pojednáním kritickým (w Časopisu česk. Museum, 1842, na str. 345—362, a w Radhostu, II str. 279—296), že domnělý sněm tento, — na němž Wáclaw, požadowaw prý od Českých pánůw (dle zdání Pelzlowa r. 1389) nawrácení wšech statkůw korunních, posílal ty, kteří se toho zdráhali, do stanu čerweného, kdežto prý poprawowáni byli, — nic nebyl než pauhá báje, powstalá z podobné powídky, a wšak také nezaručené, o podobné příhodě mezi králem Sigmundem a pány Uherskými. Domnění, na kterémž zakládá se celé to wyprawowání, jakoby wšecky statky koruny královstwí Českého již za Karla IV (!) a po něm také za Wáclawa IV rozzastaweny byly pánům

doswědčují, že Wáclaw, přírodau dobrotiwý, jen zřídka, 1393
drážděn býwaje, w prchliwosti aneb opilosti stáwal se ukrutným, ale zpamatowaw se zase wždy toho litowal, nikdy pak nedopustil se z aumysla poprawy nějaké proti práwu a sprawedliwosti.

Zdali pak neschopnost a nestatečnost Wáclawowa, čím dále tím zřejměji na jewo wystupující, nebyla dostatečnau příčinau wšelikých nehod, se kterýmiž panowání jeho potkalo se w dobách těch baufliwých a zlých? Jen nedomyslnému saudci mohla hmotná i silná po-

---

Českým, jest pauhá absurdita. Nějakéhos pana „Waitminara", který jediný w celé České šlechtě hraje na tom sněmu osobu důležitau, za krále Wáclawa ještě ani nebylo, nýbrž, jakož důkazowé jsau před rukama, teprw pod králem Jiřím a Wladislawem II ajw. — Ostatně, kdokoli obíral se studiemi staročeského jmenoslowí, rodopisu a místopisu, ten uslyše jmena „Hrozek ze Čbánu", a „Jiroš ze Hradiště", ihned pozná, že to jest samé padělané zboží, a že tudíž poprawa dwau takowých pánůw r. 1391 nic není než Hájkowa smyšlenka. Jmena Jira, Jiřík, Jirka, Jirsa, Jiřeta i Jirauš býwala u starých Čechůw w obyčeji, nikdy ale *Jiroš.* O hradě „Čbánu" také newědělo se, a tím méně o rodu panském takowého jmena. Z pramenůw sauwěkých a wěrohodných nám we známost wešla tisícera jmena osobní, místní a rodinná té doby: dotčených dwau darmo hledalibychom mezi nimi. Ale co rozhoduje w našem smyslu, jest žaloba na počátku r. 1397 sepsaná (Forma curialis II, o kteréž dole promluwíme místněji), kdežto popisují se wšecky neprawosti, jichž Wáclaw se byl dopustil, ale o poprawách dotčených ani slowíčka nestojí, ač skutečná fakta, ku př. dne 20 Mart. 1393, dosti důkladně se líčí. — Nelze konečně také newšímati sobě, že Němcům Wáclaw zračil se wždy co Slowan, a tupení jeho prýštilo se tudíž přirozeně ze smyslu jich protislowanského. —

1393 stawa, hojné známosti, ba i wtip jeho,[385] zakrýwati auplnau jeho nespůsobilost ku panowání. Nemaje ani politických idei, ani citu pro čest králowskau, jsa člowěk tělesně líný, ale snadno popudliwý, bez odwahy a podnikawosti, ale wždy swéhlawý, jako nějaké rozmazlené dítě po celý swůj žiwot, — newzdáwal se předce pretense, panowati sám, jako někdy otec jeho, a wésti wládu osobně. Kéžby jen byl naučil se, jako týž otec, wládnauti přede wším sám sebau! Ale kdežto Karel IV, dobře wážiti uměw swé poměry, k sobě a ke swému prospěchu wábil přední stawy swé doby, duchowenstwo i šlechtu, wíce aby sám je wedl, nežli aby od nich weden byl, Wáclaw naopak plašil je od sebe, s jedněmi zle nakládaje, druhé zjewným newážením a nešetřením urážeje; kdežto onen, přes wšecku osobní swau energii, co nejswědomitěji šetřil wšech od dáwna platných práw a forem ústawních, tento měl tuším za to, že celý swět měl přestáwati na dobrých jeho aumyslech, třebas sebe swéwolněji a násilněji prowozowáni byli. A na místo lásky a swornosti, panowawší někdy mezi bratřími, Karlem IV a Janem Morawským, nyní nastaupilo sobectwí a brojení proti sobě synůw jejich, ježto aby zjednali sobě jedni nad druhými některé wýhody, neštítili se tytýž ani spolkůw s nepřátely rodu swého.

Aby při wší swé nestatečnosti předce sám panowání prowáděti mohl, pojímal Wáclaw k sobě celé zástupy dwořanůw a milostníkůw stawu nejwíce zeman-

---

385) „Robustus venator“ nazýwá ho již Petrarka. „Erat bene literatus, congrue loquens latine“, prawí Edmund Dinter, a dokládá o něm, mimo jiné anekdoty, kterak kdysi, našed na stěně napsaná slowa: „Wenceslaus alter Nero“, doložil na místě křídau pod ně rým: „Si non fui, adhuc ero.“ —

ského a městského, čili tak řečených „*králowých milcůw*", 1393
jakož již wyložili sme. Sbor těchto „milcůw", pauhau jeho libowůlí ustrojených a wedených, brzy stal se jakausi-to mimořádnau wládau w zemi České, která důrazem swým wynikala sice nade wládu řádnau, ale jí také nezřídka w cestu se stawila, samowolné wkračowání jen dobrými aumysly swými omlauwajíc. Nespokojenost wyšší české šlechty s počínaním takowým, příčícím se wšem starým řádům a práwům zemským, nemohla utajiti se nadlauho; bylaby již dříwe wypukla w bauři, kdyby král byl neměl toho wzácného buďto štěstí nebo daru, že do počtu těch milcůw dostali se téměř samí lidé rázní a stateční. Není nám známo, žeby kdo z nich přízně a moci králowy nadužíwal byl k aučelům sobeckým; [386] takéť, pokud nám wědomo, wrstewníci nic u nich tak netupili, jako nepanský jejich rod a půwod.

Králowo prchliwé a ukrutné nakládaní s náčelníky kněžstwa českého roku 1393 spůsobilo dojem hluboký, jenž udržel se dlauho w paměti lidu českého: neboť ti, kdo nejwíce utrpěli, nad jiné wyznamenáwali se pobožností a dobročinností. Náčelníci šlechty české nemeškali použíwati doby té ku podwrácení kabinetní králowy wlády, u nich wíce nežli u lidu nenáwiděné. W čele wšech nespokojencůw stál pan *Jindřich z Rosenberka*, wladař knížecího rodu swého, jenž neméně wynikal wzácným pro dobu a staw swůj literním wzděláním, jako bohatstwím a počtem rytířských služebníkůw i rozlehlých panstwí swých. K němu připojili se: Jindřich starší ze Hradce, na Hradci a Telči, starosta

386) Jedinau wýminku činí Sigmunda Hulera zločin r. 1405 rázně potrestaný (wiz dole).

1393 rodu té doby welikomocného; Břeněk Šwihowský z Risenberka na Skále; býwalý nejw. purkrabě Ota z Bergowa na Bílině, nyní náružiwý králůw nepřítel; Hynek Berka z Dubé na Hohenšteině; Wilém z Landšteina na Lipnici; Jan Michalec z Michalowic; Boreš mladší z Risenburka na Bečowě, a Boček z Kunstatu i z Poděbrad. Tito wšichni radiwše se spolu, na tom se snesli, že jim potřebí bylo předewším získati k sobě přední osoby rodu králowského, a we spojení s nimi pokusiti se nejprw o prostředky a cesty mírné.

Markrabě Jošt ani chwíli nebyl na rozpacích, mělli wstaupiti do spolku, který podáwal mu čáku k rozmnožení moci jeho. Také král Sigmund přijew z Uher, osobau swau dodal wáhy nastáwající *jednotě panské.*
18 Dec. Spolek, jejž dne 18 prosince 1393 we Znojmě král Sigmund, markrabě Jošt, kníže Albrecht Rakauský a Wilém markrabě Míšenský uzawřeli mezi sebau k obraně i k autoku „proti každému člowěku, wyjímaje swatau říši Římskau," práwem považowán byl za úwod do událostí následowawších; že uzawřen byl, na odpor oné klausuli, předně a hlawně proti králi Wáclawowi, toho nejen dokázaly následky, ale wyznali to také aučastníci sami.[387] Jen Zhořelský kníže Jan nedal se odwrátiti od bratra swého, a také Morawský markrabě Prokop přidal se ke straně Wáclawowě již z té příčiny, že s bratrem swým Joštem octnul se byl w rozbroji, ba i w půtce krwawé.

1394 Ze Znojma král Sigmund, pozwán byw od bratra, s welikým komonstwem přijel do Prahy, kdežto zdržel

---

387) Zápis ze dne 18 Dec. 1393 tištěn jest, dle originalu w zemském archivu Morawském, in Pelzels Urkk. Buch, str. 126 sl. Srown. s ním omluwu knížete Albrechtowu ap. Kurz, l. c. II, str. 294.

se až do měsíce února r. 1394.[388] Co tu jednáno a 1394
zjednáno, není sice nikde oznámeno, ale dá se uhodnauti dle pozdějších řečí a skutkůw. Pod přikrytím, jakoby šlo jen o jízdu do Říma i obnowení dáwné jednoty w církwi, — o čemž tehdáž lidé wšichni s pobožnau twáří mluwíwali, třebas skutkem na to nemyslili, — staráno se tu wíce méně zjewně o cíle mnohem bližší. Žádáno jest předewším opraw, jak při dwoře králowě tak i při wládě; král Wáclaw měl se wydati do Říma pro císařskau korunu, a míti napotom na péči hlawně záležitosti říše Německé; nowě powýšení milci měli

388) O neznámém před tím pobytu krále Sigmunda w Praze w měsících Jan. a Febr. 1394 poučují nás dwě listiny: nejprw psaní krále Wáclawa králi Franskému ku konci r. 1393 dané, w němž prawí: quod hucusque Dilectioni Vestrae in facto sanctae matris ecclesiae nihil certi nuntiare valuimus, fecit hoc magnitudo praepediens regalium agendorum, et non minus quotidie praestolatus adventus ser^mi^ principis D. Sigismundi Ungariae etc. regis, fratris nostri carissimi, quem infra octavas epiphaniae proximas venturum Pragam indubie exspectamus, propter cujus exspectationem consiliariis nostris carere commode non possumus etc. (Wiz Ueber Formelbücher, II, 85—6.) Potom rozkaz od král. podkomořího Sigmunda Hulera král. městům wydaný (dd. 7 Febr. 1394), aby Prahu zásobili wínem: D. Wenceslaus rex — videns magnas expensas per dilectum fratrem suum Sigismundum, regem Ungariae, in civitate Pragensi factas et faciendas, timens defectum vinorum in civitate praedicta in tempore brevi habere, voce praeconia publice jussit proclamari, quatenus vina Franconica, Australica, terrestria et alia quaecunque vina ad civitatem praedictam ducere absque impedimento quolibet possint et debeant etc. Dle toho nelze w pochybu bráti data we Windekowě Leben Kaiser Sigmunds (ap. Menken. I, 1079) postawená, totiž o pozwání Sigmundowě r. 1393 a o smlauwě dne 2 Febr. 1394.

1394 z rady jeho wylaučeni a na místa jejich postaweni býti mužowé rodůw wyšších i wzácnějších; markrabě Jošt byl ochoten, postawiti se w čelo nowě ustrojené wlády a krále zbawiti wětšího dílu králowských jeho starostí. Wáclaw ale zamítal wšecky takowé náwrhy; nenacházeje we spůsobu swého panowání nic mimořádného, nercili pak bezpráwního, nechtěl naprosto milcůw swých pustiti od sebe. Král Sigmund, jenž předběžně chtěl za
2 Febr. dobré býti s oběma stranami, dne 2 února 1394 s Wáclawem uzawřel bratrskau smlauwu, w níž ustanowil ho po případu i dědicem swým w Uhřích, ale umluwil se také s pány o tom, čeho bylo potřebí k odstranění české té kamarilly. Nelze říci, zdali kromě pauhého domlauwání nepokaušíno se již nyní také o donucowací prostředky; nepochybné jest owšem, že nespokojenci patřili k nim, co k útočišti swému poslednímu. Odkládáno wšak ještě prowedení aumyslůw, aby nenáwidění protiwníci, klamnau bezpečností podwedeni, potom překwapením tím snáze poraženi býti mohli.

5 Mai. Teprw dne 5 máje 1394 markrabě Jošt s pány nahoře jmenowanými w Praze zápisem zwláštním wstaupil w jednotu,[389] w němžto slibowali sobě „wěrně beze lsti pod wěrau naší dobrau a pode ctí,“ že chtěli wšickni „w jednotu býti a zemského dobrého hledati, prawdu w zemi ploditi a činiti, a tak wždy po té státi, abychom předse wšecko zemské dobré snažně wedli, — až bychom zemi ku práwu a prawdě postawili i přiwedli, tak jakož jest dříwe za našich předków we prawdě stála.“ Pakliby

389) Zápis ten z originalu w archivu Třeboňském podnes chowaného dali sme wedle jiných wytisknauti w Archivu českém, I, 52 sl. Pode jmenem „prawdy“ rozumí se tu „práwo a sprawedliwost“.

proto koho z nich kdokolí jakýmkoli spůsobem „mimo 1394
zemský běh nebo mimo nález panský“ utiskati chtěl, wšichni slíbili býti pomocni, „aby se wždy jemu toho nedálo.“ Dle tohoto a wšech pozdějších oswědčení nezamýšleli tedy páni nic jiného, nežli obnowení dáwné ústawy zemské, čili nawrácení se ke dřewnímu „zemskému běhu“; bližších a bezprostředných aučelůw neudáno w zápisu jednoty. Také potřebné k tomu připrawy umluweny a wykonány w takowé tajnosti, že o nich protiwníci ani netušili. 8 Mai.

W pátek dne 8 máje 1394, wraceje se král Wáclaw se hradu Žebráku, jemu nad jiné milého, do Prahy zase, na cestě s komonstwem nehojným zastawil se we známém podnes Králowě dwoře mezi Počaply a Beraunem. Tam přijewše markrabě Jošt a páni jednotníci s malau ale odhodlanau družinau, ochotně přijati jsau od něho. Jindřich z Rosenberka jaw se řečniti we jmenu wšech před králem, slowy dobře namířenými líčil wšecky scestnosti tehdejší wlády, aupadek říše jimi zawiněný, pláč do nebe wolající wdow a sirotkůw, i potřebu, aby jednau již zase lépe bylo; k tomu cíli že páni přišli, nabídnauti se králi ku pomoci. Nad tím rozhorlil se Wáclaw náramně; prawilť, že panowal wždy dobře, pomoci nabízené že nepotřebuje a že neopomine potrestati náležitě tuto manůw swých opowážliwost. Mezitím ale přibylo branného lidu panského tolik, že celý Králůw dwůr jím přeplněn, a králowo komonstwo bez hluku odzbrojeno bylo; několik milcůw, ježto byli u krále, dawše se na autěk, proto wíce ausměšky nežli zbraní pronásledowáni jsau. [390] Tu pak oswědčowali se páni jednotníci wšichni

---

390) Cum vero sermones hos amatores regis percepissent et complices, — non per valvas nec portas, sed retro per muros

1394 jednohlasně, že za powinnost swau uznáwali před bohem i před lidmi, neopustiti wíce osoby králowy, ale sdíleti se napotom s ním o wšecky radosti i žalosti; pročež aby nyní odebral se s nimi do Prahy, a tam s jejich pomocí, dle starého řádu, aby staral se o dobré obecné, prawdu weda i jistcem jsa pokoje. Jakkoli dlauho se zdráhal, musel předce Wáclaw, wida se opuštěna ode wšech swých milých, konečně uznati nezbytí a poddati se. Weden jest nejprwé do Berauna, kdežto w refektáři Bosáckém připrawena proň slawná hostina; potom pod silnau stráží, ježto slaužiti měla za čestný průwod, jeli s ním wítězoslawně do králowského hradu Pražského, z něhož přiwrženci předešlé wlády již nápodobným spůsobem také byli wypuzeni. [391]

Brzy wšak ukázalo se, že w zemi wůbec nesmýšlelo se o spůsobu wlády králowy tak, jako mezi panstwem. Sotwa že w Praze rozhlásilo se, co se bylo stalo, již měšťané scházejíce a radíce se s audy wlády swržené, jali se zamykati a přísně ostříhati brány městské,

---

petierunt exitus. Si in his strenua viguisset animositas, nullomodo hoc nefarium perpetrassent et dedecus; sed singulis est notorium, quod muscatum nunquam ex stercore poterit procreari! (Forma curialis I, wiz poznámku násl.)

391) Wyprawujeme příběhy tyto s wětšího dílu dle spisu sauwěkého, pocházejícího patrně od samého jednotníka, jejž pod nápisem „Forma curialis et veridica, qualiter serenissimus D. Wenceslaus Rom. et Boh. rex per barones Bohemiae juste et meritorie fuit arrestatus," — nalezše w rukopisu Pražské kapituly (G. XIX, fol. 121 sq.), dali sme tisknauti we sbírce Ueber Formelbücher, II, 97 sl. spolu s jinými sem náležitými zápisy. Do wywracowání přehojných omylůw a neprawd, kterýchž i starší spisowatelé i nowější dopustili se we wyprawowání těchto událostí, nemůžeme zde, pro nedostatek místa, zabírati se.

sbírati wojsko wnitř i wně města, hrâditi se okolo 1394
králowského hradu a obléhati jej. W celé zemi dělaly
se strany a roty, a na mnoha místech udály se i srážky
krwawé, známky to počínající wálky domácí. Tu pak
dne 15 máje wyšel patent králowský, podepsaný od pana 15 Mai.
Jindřicha ze Hradce, jímž stawowé králowstwí Českého
wšichni woláni jsau na sněm do Prahy ke dni 31 máje;
kdo tam nepřijde, bude prý pokládán za rušitele pokoje, a dle toho bude s ním nakládáno; později wšak
odložen týž sněm ke dni 10 čerwna. Wydáno spolu 10 Jun.
králowské nařízení ke wšemu lidu, jímž markrabě Jošt
wyhlášen byl za *starostu králowstwí Českého*,[392] a přikazowáno wšem i každému, aby jeho co tákowého poslušni byli. Pražané wšak wšech tří měst stawili se rozkazům těm na odpor, ježto prý na králi wynuceni byli. Teprw když i takowí páni, kteří králi wždy wěrni bywše, k jednotě panské nepřistaupili, jako nejwyšší maršalek Hynce z Lipé, nejw. sudí Ondřej z Dubé, nowý nejw. purkrabě Purkart Strnad z Janowic a Půta mladší z Častolowic, ujišťowali Pražany, že ta byla oprawdowá wůle králowa, aby pokoj zemi nawrácen byl,[393] uzawřeli Pražané s pány nejprw příměří, potom

392) Také w německých o té wěci wydaných zápisech prawilo se: „als einen Hauptmann, bemischen ein Starosta genennet.“ Markrabě Jošt tedy nechtěl jmín býti za obyčejného hejtmana, generalního kapitána neboli zpráwce králowstwí, jakowí w Čechách od králůw na čas jejich přebýwaní w cizině jmenowáni býwali, ale chtěl býti starostau králowstwí Českého we smyslu staročeském (o němž wiz nahoře knihu II, článek 6, str. 187 sl. a knihu V, čl. 3, str. 232), tedy wladařem země České, od národu wůbec uznaným, jenž ponechal králi jen čest a názew králowský.

393) Ujišťowání takowé bylo příčinau, že Pražané, klamawše se sami o prawém králowě postawení, w zápise ze dne 28 Jun.

1394 pak dne 4 čerwna i skutečný mír, w němžto wýslowně
4 Jun. prawilo se, že jen k rozkazu králowu spojili se s markrabím Joštem, co starostau králowstwí Českého, „jelikož král ho za takowého míti chtěl,“ a s pány jednotníky, aby jim pomáhali „ploditi krále, pána našeho jmenowaného, a obecné dobré, pokoj a blaho“ w zemi wůbec. Mír tento nazejtří potwrdil král zápisem na to zwláště wydaným.

Mezitím podařilo se králi předce, sjednati se podtají s nejmladším bratrem swým Janem, Zhořelským wéwodau. Dalť ho prositi, aby postawiw se w čelo wšech jeho wěrných, neopominul nižádného prostředku, kudyby ho wybawiti mohl z moci strýce nenáwiděného. K tomu cíli poručil, aby celý jeho tajný poklad dán byl k disposicí wéwodowě, prose tohoto, aby nešetřil nižádného nákladu, ale jen ke bratrowu dobrému a k wěrnosti
7 bratrské obrátil zření swé. [394] Wéwoda tedy dne 7 čerwna
Jun. wydal z Kutnéhory manifest k weškerému národu Českému, jakož i ke wšem knížatům a stawům swaté Římské říše. Prawil w něm, že i on žádán byl, aby

(ap. Pelzel p. 132) prawili a s prawdau říci mohli, že ono jim nebylo známo. Wýklad, jakowý Pelzel dáwal slowům jejich, nesrownáwá se s událostmi skutečnými.

394) Ipsum totius regni thesauri thesaurarium constituit, sibique mandavit celeriter, ut thesauros nolit censeri modum per aliquem, sed fidelitatem quam frater necessitatis in articulo ostendere fratri cogitur. (Forma curialis I, w knížce Ueber Formelbücher II, str. 98.) Zmínka ta o zwláštním pokladu králowském té doby wywrací nad potřebu domnění nowějších některých spisowatelůw, jakoby Karel IV byl říši swau odumřel we zmatcích a nedostatcích finančních, s nimiž prý potom Wáclawowi zápasiti bylo. My dokážeme časem swým, že i Wáclaw zanechal po sobě podobný poklad.

spojiw se s jednotau panskau, markrabě Jošta přijal za 1394
hejtmana i starostu králowstwí Českého, wše „ke cti a ku prospěchu krále i země“: ale že w celém počínaní pánůw jednotníkůw nic mu nebylo lze nalezti, co by wedlo k cíli takowému. Tito zajisté že dotekše se komory apoštolské na Wyšehradě i komory králowské, a pustiwše oheň w mírné zemi, nadělali drahně škod jak zemanům tak i lidu obecnému; to pak že nikoli nebylo před se bráno ku prospěchu země. Takéť že nikdo nemohl ustanowen býti za zemského zpráwce, leda od krále samého: protož také že bylo neslušné, zawazowati se markrabi přísahau, aneb i jen na sněm ke dni 10 čerwna rozepsaný jíti, ježto wydané o tom dekrety neplatny byly, pokudkoli král w cizí moci se nacházel. Konečně wolal wšecky králowy wěrné do swé a králowy služby, žoldu podáwaje každému kopinníku a obrněmému střelci po osmnácti zlatých na měsíc, a stoje jim za škody. [395]

Hlas takowý, podporowaný podáwaním tak zlatým, zbudil pozor w celé zemi České. Wšichni purkrabí zámkůw králowských dostawili se s družinami swými pod jeho welení, a celé zástupy žoldnéřůw hrnuly se k němu odewšad; také markrabě Prokop, přišed osobně, zwýšil moc a wážnost nowě tworící se strany králowské. Proto wéwoda Zhořelský octnul se brzy w čele hojného a statného wojska, kteréž mocí swau dobře opříti se mohlo weškeré moci jednoty panské. Zdali w okolnostech takowých sněm do Prahy rozepsaný sešel se sku-

395) Dobrý půwodní exemplář manifestu toho nalezli sme w Budějowském městském archivu; opis jeho méně zpráwný nedáwno wydal Gust. Köhler (we swých Beiträge zur Geschichte der Lausitz, I, Görlitz, 1840, str. 21 sl.). —

1394 tečně, není nám známo; obyčejná wšak zasedání nej-
12 Jun. wyššího saudu zemského, počawše dne 12 června, odbýwána řádně za předsedání markrabě Jošta.[396]

20 Jun. Okolo dne 20 června wojsko wéwody Jana, přitáhši ku Praze, žádalo jmenem králowým, aby je pustili do města. Nowoměstští otewřewše mu dobrowolně brány swé, spojili se tudíž s ním; Staroměstští, bojíce se jednoty panské, wáhali dlauho, až oprawdowé přípravy ke ztečení zdí jejich donutily je také ku kapitulaci.[397] Od té doby páni jednotníci newiděli wíce na hradě
22 Jun. králowě dosti bezpečí pro sebe: w noci ke dni 22 června donutiwše krále, opustiti s nimi hrad Pražský w tichosti, wedli ho co nejrychleji do Přibenic, hradu pánům z Rosenberka náležitého, jehož rozwaliny nad řekau

---

396) Poněwadž není nezajímawo, poznati celý sbor předních pánůw českých té doby, postawíme sem jmena wšech těch pánůw, kteří dne 12 Jun. a násl. zasedali na saudu zemském. Byli to: markrabě Jošt (na králowě místě), a nejw. auředníci zemští Purkart Strnad z Janowic, nejw. purkrabě a sudí dworský pospolu, Ondřej z Dubé, nejw. sudí zemský, Břeněk Švihowský z Risenberka, nejw. komorník zemský (teprw od 8 máje t. r.) a Kunat Kaplíř ze Sulewic, nejw. písař; potom páni Jindřich z Rosenberka, Petr z Wartenberka na Kosti, Hynek Berka z Dubé na Hohenšteině, Zdeněk z Rožmitála, Jindřich ze Hradce, Jan z Michalowic, Boček z Kunstatu a z Poděbrad, Wilém z Landšteina, Ota z Bergowa na Bílině, Jan z Austí, Póta z Turgowa na Hostinném, Oldřich a Jan ze Hradce, Póta z Častolowic, Jindřich z Březnice, Heřman ze Hradce, Wáclaw z Wartenberka, Wilém ze Zwířetic, Ratmír ze Šwamberka, Zdeněk z Waldšteina na Štěpanicích, Jan z Wartenberka na Děčíně, Oldřich ze Šternberka i z Holic ajw. (Archiv Český, II, 354.) — Wětšina těchto pánůw neaučastnila se jednoty panské. —

397) Chronicon universit. Prag. ap. Höfler, script. rer. Hussit. I, 15.

Lužnicí nedaleko města Tábora nyní sotwa již rozeznati 1394
jest. Když ale králowské wojsko hnalo se w patách za nimi, odwedli krále odtud do Krumlowa, ještě pewnějšího Rosenberkowa sídla. Wšak ani to neposkytowalo jim dosti bezpečí, a Wáclaw musel táhnauti s nimi konečně až do Rakaus na hrad Wildberg, kdežto dne 5 čer- 5 Jul.
wence odewzdán byl pánům ze Stahremberka k ostříhaní. Tu již měli s ním bezpečí dosti: neb kromě jednotníkůw newěděl nikdo w Čechách, kam král Wáclaw se byl poděl.

Králowské wojsko nyní polem rozložilo se u Budějowic, kdežto za nedlauho také německými několika zástupy rozmnoženo bylo; neboť knížata říšští, obdržewše zpráwu o zajetí krále swého, byli se sešli nejprw w Normberku, potom we Frankfurtě, a swěřiwše starému kurfirstu falckraběti wedení vikariatu w říši, pohrozili české jednotě panské wálkau, ač nepropustíli Římského krále bez meškání na swobodu; Baworský kníže Ruprecht mladší (týž, co později dal se woliti na králowstwí), i sám osobně přijel do wojska Českého. Někteří jednotníci již dříwe, spatřiwše welikau moc Jana Zhořelského, ukazowali se býti nespolehliwými, ježto podporowali přátely swé jen wlažně a nedbale,[398] tak že téměř celé břímě wálky swalilo se na pány z Rosenberka i ze Hradce, jichžto blízko sebe ležící statkowé ukrutně popleněni jsau; jen kníže Albrecht Rakauský poslal markrabi Joštowi a jednotníkům 600 mužůw branných ku pomoci, kteří s druhé strany neméně ukrutně zemi hubili. Nedowídáme se odnikud, žeby přišlo bylo k bitwě;

---

398) Ba forma curialis I obwiňuje některé jednotníky, nejmenujíc jich, že dawše se podplatiti od wéwody Jana, sotwa udrženi jsau, aby nepřestaupili k němu zjewně.

1394 obě strany bezděky se přeswědčily, že konečně nezbýwalo nic, než pokusiti se o mírné urownání.

Po mnohém planém jednání zaručili se konečně wéwoda Jan i 50 šlechticůw českých, že král Wáclaw jednotě panské udělí auplnau amnestii a swolí k jistým článkům, ježto týkaly se řádůw a práw zemských: a wšak že bylo potřebí, aby prwé byl na swobodě, nežliby slibem platným k tomu zawázati se mohl. Pročež
1 Aug. přiweden byw nazpět z Wildberka, dne 1 srpna odewzdán jest bratrowi swému Janowi, kterýž u welikém průwodu za nekonečného jásání lidu wedl ho do Budějowic, města co do wěrnosti cele zachowalého.[399] Nazejtří potom Wáclaw pánům ze Stahremberka odewzdal slíbený zápis na pojištění, že jim toho, co se mu stalo, nikdy a ničím zlým zpomínati nebude; k čemuž pak i Ruprecht přiwěsil pečet swau.

Tím wíce nesnází naskytowalo se co do slibůw jednotníkům jmenem králowým učiněných. Aby Wáclaw naprosto zapomenauti měl, kterak s ním nakládáno bylo,[400] i aby jednotě panské, co do požadawkůw jejích,

399) Ad vincula Petri per certos tractatores praefatus Rex est solutus, et cum ingenti gaudio et magna multitudine stipendiariorum in civitatem Budweis regalem per ducem Johannem est deductus, et sic totaliter a sua arrestatione solutus. *Chronicon universit. Prag l. c.*

400) Co spisowatelé někteří wyprawují o žalařowání králowě a o nehodném s ním nakládaní u wězení, to wše počítati sluší mezi Hájkowské powídačky, jakož i sprostau a hlaupau bájku o lazebnici Zuzaně. Wždyť páni od samého prwopočátku snažili se získati Wáclawa i nakloniti k sobě, nikoli pak jej od sebe odwrátiti; proto prokazowali mu wždy wšechnu čest i úctu, kterákoli jen s osobním jeho donucowáním spojiti se dala. Ale práwě na osobní toto donucowání, jehož, co dítě a král pospolu, prwé byl nezakusil, nemohl Wáclaw nikdy zapomenauti.

ještě i za prawdu dal, — takowé wyjednání, zdálo se 1394
mu, že nestálo za oběti jemu k wůli přinešené. Také uwázaw se hned zase osobně we zpráwu pokladu swého, bratra tím uwedl do největších nesnází, an nemohl wíce spokojiti wšech, kteří slíbeného žoldu se domáhali. Další příčina k nespokojenosti dána tím, že na místě Sigmunda Hulera jistý rytíř Hereš (nám neznámý) od wéwody Jana ustanowen aneb přijat byl za podkomořího měst králowských; muselo hned we wšech městech prohlášeno býti, že jediný Sigmund Huler jako prwé byl králowým podkomořím, a že jediné jeho rozkazůw mělo býti poslaucháno. Že wšak při tom při wšem k obecnému myslí upokojení něco státi se musilo, uznal i Wáclaw sám. Po třítýhodním wyjednáwaní dal se konečně nawesti, že králowskau listinau w Písku dne
25 srpna (ponejprw českým jazykem) wydanau,[401] we 25
při o „zemskau prawdu“ (t. j. o řád zemský) s jednotau Aug.
panskau wzešlé, podal se na rozsudek čtyr neb šesti pánůw, ježto společně k tomu cíli měli wydáni býti; dále slibowal, cokoli o tu wěc se stalo, „toho wšem pánům i jich budaucím, i wšem kdož jsau proto zašli, nižádnými řečmi ni skutky, ni čím zlým, ani skrze se, ani skrze koho jiného, — wěčně we zlém nezdwihati, ani kterými nechutmi jim toho zpomínati: neb co jsau koliwěk páni k nám byli učinili, to jsau, jakož jsau nám prawili, pro obecné dobré učinili, a toho jim dowěříme w plně;“ konečně nařizowal, aby wšichni wězňowé, „kteřížkoli w té chwíli zjímáni jsau a slibowali,“ s obau

401) Listiny té, předešlým našim dějepiscům owšem neznámé, original dobře zachowaný nachází se w archivu Třebonském, odkudž jsme ji w Archivu českém I, 53 sl. wytisknauti dali.

1394 stran „prosti byli," a hradowé i statkowé we wálce odjatí aby „w témdni" wráceni byli majitelům swým. Pro wětší ubezpečení přiwěsili swé pečeti k zápisu tomu také Ruprecht mladší wéwoda Baworský, Klem řečený, a Přemyslaw wéwoda Těšínský.

Na jewě jest, že zjednání takowé nebylo wíce, nežli odbytí prwního počátku; wšichni ti, kterýchž se týkalo, byli s ním nespokojeni. Páni jednotníci, oč se byli snažili, tak málo dosáhli, jako i markrabě Jošt; ba naopak cíle swého widěli se ještě další býti nežli dříwe, an Wáclaw, powolaw zase k sobě milce swé, na sobě nedal znáti píle, aby umluwené rozsudí wolil aneb woliti dal. Wéwoda Jan za swé usilowání také byl se nadál wětší wděčnosti, nežli s kterau se mu bylo potkáwati.[402] Král Wáclaw pak horšil i rmautil se dlauho nad tím, co se bylo stalo; mysl jeho potud často weselá zasmušowala se wíce a wíce; nedůwěra zmocniwši se ho, učinila ho bázliwým a rozpačitým, ačkoli o nic méně samowolným, nežli dříwe; a poněwadž duch jeho, přese wše zalíbení, jež míwal w učených hádkách, prost byl wší wyšší a wzletné mysli i snahy, nepotřebí ani wěřiti w jakékoli otráwení jeho, ježto prý wěčnau žížní ho trápilo,[403] aby objewila se příčina nemírné chuti

402) Že králi Wáclawowi spůsob, jak wéwoda Jan nakládal byl s jeho pokladem, nebyl po wůli, o tom dle swědectwí Forma curialis I pochybowati nelze; sprawedliwě-li, nelze již rozhodnauti. Smímeli zde domyslu dáti místo, obracelibychom pozor na častojmenowaného Sigmunda Hulera, člowěka, jakož dokáže se později, ošemetného, jenž asi odkrytím skutečných aneb domnělých přečinůw za auřadowání předchůdce swého Hereše králi zawděčiw se, dosáhl opět předešlého postawení swého.

403) *Edmund Dinter* prawí l. c. Rex Wenceslaus — fuit bina vice veneno (nescitur per quem) intoxicatus, sed gratia dei et

k pití, která značila při něm zwláště druhau dobu jeho 1394
panowání. Wšak předce porozuměl tomu dokonale, že půtky jeho se strýcem a s panstwem země swé ještě nikoli nebyly ukončeny. Proto widěti jest, an nabyw opět moci králowské, předewším staral se o cesty, kudyby poklad swůj zase naplnil, a umlauwal se s pány, kteří mu byli wěrni zůstali, aby zawázali se, hájiti jeho i w příhodách mimořádných.[404] Také se zahraničnými panowníky obnowowal staré smlauwy, jako s králem Francauským a králem Polským, aneb uzawíral nowé, jako zejmena se Štěpanem knížetem Baworským na Ingolstadtě.

Na poslední toto spřátelení musíme si poswítiti trochu blíže, třebas jen proto, aby se ukázalo, kterak nátlak sobecké politiky obdržel i zde wrch nad nejbližšími swazky příbuzenstwí. Po smrti knížete Fridricha Baworského na Landshutě († 1392) bratří jeho Štěpan i Jan pohádali se spolu, kdoby syna jeho, Jindřicha příjmím Bohatého, poručníkem státi se měl, a kníže Jan Mnichowský, tchán krále Wáclawůw, proto
dne 20 máje 1394 s Rakauskými knížaty Albrechtem 20 Mai.

---

ope medicorum illico curatus; nihilominus propter caloris et siccitatis ardorem, quem propter toxicum in corpore continuo sentiebat, semper appetebat bibere; et bibit de facto aliquando sobrie ad laetitiam, aliquando excessive ad ebrietatem.

404) Podle swědectwí listin wětšinau ještě netištěných. — Pelzlowo wyprawowání ke dni 10 Nov. 1394 (dle Paprockého, kterýž ale w tom sám jen báječného Hájka následowal), kterak prý král Wáclaw poprawiti dal několik pánůw Pražských, protože přičinili se byli k jeho zajetí, — jest cele neduwodné, ano domnělau toho příčinu za nerozumnau smyšlenku míti sluší. —

1394 i Wilémem spolčil se k obraně i k autoku proti wšem a každému, newyjímaje nikoho, než arcibiskupa Salcpurského a Jošta markrabi Morawského. Když tedy on učinil se společníkem nejzjewnějších protiwníkůw králowského zetě swého, bratr jeho Štěpan přiwítán od krále Wáclawa tím ochotněji, an spolu podporowán byl od krále Franského, zetě swého. W Bawořích strhla se proto zjewná wálka mezi bratřími; Čechy pak i Rakausy hledaly napřed ještě sesíliti se i smlauwami s poddanými swých protiwníkůw. Kníže Rakauský Albrecht, z příčin nám neznámých, zatknauti dal hofmistra swého, bohatého pána Jana z Lichtenšteina na Mikulowě, i s celau jeho rodinau; a když jeho strýc Matěj z Lichtenšteina zdwihl proto wálku proti Albrechtowi, král Wáclaw i knížata Jan Zhořelský a Štěpan Bawörský slíbili pomáhati jemu wší swau mocí.[405] Naproti tomu wšichni
17 Dec. knížata Rakauští dne 17 prosince we Wítorazi netoliko s markrabím Joštem, ale i s celau jednotau panskau w Čechách, wstaupili w auzké spojení na sedm let, o jehožto směru a cílech w době takowé šířiti se ani nepotřebí.

1395 Poněwadž pak král Wáclaw, přes slib swůj w Písku daný, nic nečinil oprawdowého, aby wyhowěl žádostem panské jednoty, proto množil se brzy počet pánůw nespokojených; nejprw páni Čeněk z Wartenberka i Hašek z Lemberka, potom Jan biskup Litomyšlský, též pan Smil Flaška z Pardubic na Richmburce, proslulý tehdáž básník a spisowatel český, pak tři páni z Austí, a konečně několik pánůw ze Šwamberka i z Risenburka,

405) Listina o tom daná tištěna jest we Fürst Lichnowsky's Geschichte des Hauses Habsburg, IV Theil, 1839, Urkk. Buch str. 845.

wstaupili také do jednoty, kteráž pak u pána z Rosenberka w Třeboni dne 10 ledna 1395 nowau sepsala i zapečetila smlauwu.[406] Powěst o tom pohnula krále, že wěc tu aspoň zase uważowaw, chtěl nowě o ní jednati: ale wolaw pány k sobě za bezpečným průwodem několikrát, mohl s nimi tím méně dojíti swého cíle, čím neupřímněji sám sobě při tom počínal. Neboť kojíwaje protiwníky swé jen slowy a sliby neurčitými, zasazowal se tím snažněji o zrušení jednoty jejich tím, že i podplacowáním wábil jednotníky na swau stranu. To wšak zdá se, že nepodařilo se mu, leda při jediném panu Bočkowi z Poděbrad, a i tu jen tuším necele.[407] Wéwoda Jan Zhořelský, jehožto Wáclaw byl dne 23 máje ještě zwláště splnomocnil ke wšemu, coby wedlo ku pokoji, musil posléze sám na bratra naléhati, aby auskoky takowými neuwodil dále pokoj obecný w zemi w nebezpečí. Na to tedy wydal král Wáclaw dne 30 máje

1395 10 Jan. — 23 Mai. — 30 Mai.

406) Také tento zápis wydali sme w Archiwu českém, dílu I, na str. 54 sl. z originalu w archiwu Třebonském chowaného, na němž wisí 14 pečetí. Dále následuje tamže (str. 55) zápis Buška i Bohuslawa bratří ze Šwamberka i bratrůw Borše staršího a mladšího z Risenburka, daný na Austí Sezimowu 30 Apr. 1395.

407) Listinau ze dne 13 Apr. 1395, kterauž nalezli sme w Olešnici Slezské w originálu, zawázali se tehdejší tajní radowé králowi, knížata Jan Zhořelský a Štěpan Baworský, arcibiskup Magdeburský a nejw. kancléř Albrecht, nejw. hofmistr Jindřich Škopek z Dubé, nejw. maršalek Hynce z Lipé, pak páni Póta z Častolowic, Purkart Strnad z Janowic, Jan z Milheima a nejw. mincmistr Petr z Písku, že we třech nedělích postaupí panu Bočkowi z Poděbrad města Potstatu s příslušenstwím, aneb že mu složí hotowých peněz 2000 kop gr. Pražských. S tím pak srownati sluší dole událost dne 31 máje 1396.

1395 na Žebráce zápis pánům, ne tak na stwrzení článkůw zřízení a práwa zemského se týkajících, jako raději na pojištění, že mu skutečně předloženi a podáni byli. Postawíme sem, co důležitějšího bylo we článcích těch, pokusíce se spolu o krátké objasnění stránek, které w nich byly sporné.

1) Prwní a hlawní článek týkal se sestawení a působení nejwyššího saudu zemského, čili, jak w zápisu se prawí, „kmetowstwa.“ [408] Od starodáwna wedle krále a knížat domu králowského zasedali w něm čtyři přední auředníci zemští (nejwyšší purkrabě, nejw. komorník, nejw. sudí a nejw. písař zemský), potom arcibiskup Pražský a jeho suffragáni (ačkoli tito welmi pořídku se toho aučastnili), dále 12 kmetůw, a konečně tolik pánůw zemských, kolik se jich kdy sešlo. Nejdůležitější mezi saudci byli dotčení kmetowé zemští, (latině sluli také scabini terrestres), poněwadž oni jediní opráwněni byli k wykonáwaní hlawních funkcí saudních. Jednota panská žádala tedy, aby kmetowé ti (doživotní) od krále wždy „s panskau radau,“ čili „s pány a zemany“ (tedy na sněmě zemském), jmenowáni býwali, jakož prý od jakžiwa býwalo w obyčeji; dále, aby kmetowé ti, „přijmauc jiné pány, kteřížby k tomu hodni byli a přirozeni od starodáwna,“ aby saudili mocně bez překážky, a „komužby co odsaudili neb přisaudili, aby to mocno bylo a toho jim pomáháno“ atd.

---

408) „Nejwyšší auředníci a saudcowé zemští,“ — tak nazýwali se za starodáwna ti, kteří wedli zpráwu zemskau w nejwyšší instanci; w jejich rukau spojena byla wrchní moc jak politická, tak i saudní, kterauž prowozowali jmenem králowým; bylo to totéž kollegium, které we století XVII a XVIII až do r. 1749 slulo králowským místodržitelstwím. O kmetech zemských wiz nahoře knihu II, čl. 2, str. 196 sl.

2) Spojené s nejwyšším saudem desky zemské aby 1395
chowány byly jako za starodáwna, i nebyly otwírány leda s panským swolením; auředníci při nich buďte usazowáni od krále s radau panskau; wkladowé do nich nedějte se, leda we přítomnosti nejméně tří kmetůw zemských, a taxy při tom od dáwna obyčejné nebuďte zwýšowány.

3) Nejwyšším purkrabím Pražským ustanowen býwej od krále obyčejem starodáwním wždy s radau panskau „pán zemský urozený“ (t. j. w zemi osedlý); a nápodobně děj se při obsazowání auřadu dworského sudího i jiných, kteří od dáwna jen ze stawu panského bráni byli. Článek tento upřímo čelil proti panu Purkartowi Strnadowi z Janowic, tehdáž nejwyššímu purkrabímu a sudímu dworskému pospolu, jenž pocházel sice ze staročeského rodu panského, ale kromě panstwí Mladowožického, jemu od krále k manstwí propůjčeného, ani dědičných statkůw pozemských tuším neměl.

4) „Také aby w poprawy ti nesahali, ježto s práwem sáhnauti nemají, než poprawce k tomu zjednaní, podlé starého ustawení.“ Tím, jak widěti, upřímo zatracowáno wkládaní se milcůw králowých do přisluhowání sprawedlnosti, od nás již líčené.

5) „Aby w saudy duchowních swětská ruka se nemísila i newpadala mocí, ani násilna byla duchowním w jich saudech a práwích,“ — a „též zase saudůw swětských duchowní ruka buď prázdna.“ I tu widěti jest, že pán z Rosenberka nezapomínal na přítele swého, arcibiskupa Jana z Jenšteina, ačkoli tento chowal se tiše, neaučastniw se jednoty panské.

6) Dále, „aby groš dobrý byl obstanowen,“ tak jakož císař Karel r. 1378 na to list dal pod swau i krále Wáclawowau pečetí. Pozorowati jest pohříchu i na

1395 Pražských groších, ježto zachowali se z doby kralowání Wáclawowa, ustawičné, ač jen znenáhlé, polehčowání mince.

7) Aby berně králowská, čili daň pozemkowá, jen we případech od dáwna určitých, a to jen těmi osobami wybirána byla, na kteréž to náleželo, t. j. zwolenými na sněmích berníky stawu panského a rytířského. Konečně, aby odstraněn byl neřád ten znowa wzniklý, že w městech králowých i na zemanech žádáno cla i mýta.

O těchto i jiných méně důležitých wěcech měli dle Piseckého zápisu zwoleni rozsudí učiniti nález, k jehožto zachowání zawázati se měli král a wéwoda Jan pod pečetmi, pak celý staw panský pro sebe, a rytířský i městský také pro sebe, pod přísahami. Měl tedy nowý zákon od celé země přijat a utwrzen býti. — Nowé w celém tom požadawku bylo jen to, že staw panský chtěl zákonem pro wšecku budaucnost stwrzen míti obyčej starý, jenž ale postupem wěkůw čím dále tím wíce měnil se w půwodním swém wýznamu. Proměna takowá pocházela z nenáhlého, ale čím dále tím patrnějšího rozznění se obywatelstwa w rozdílné stawy politické, ježto spojeno bylo se zmáhaním se za krále Jana i císaře Karla IV weškerého feudalismu w zemi České. Za starodáwna přízeň králowská, wyšší aúřady a znamenité jmění postačowaly byly každému Čechowi, aby bez ohledu na swůj rod uwáděn a počítán byl mezi předními pány Českými: nyní ale staw panský nechtěl powýšencůw takowých přijímati wíce do řad swých, i žádal, aby jen urozenci stawu panského, kteří wládli hojnými statky, dosazowáni byli na nejwyšší aúřady zemské.

Král Wáclaw, jakož sme již prawili, wydal jednotě panské dne 30 máje 1395 zápis o wěcech těch mluwící

slowy tak neurčitými, že podobal se wíce pauhému při- 1395
znání, že mu článkowé oni podáni byli, nežli stwrzowání jejich.[409] Pánůw nespokojených newole jím neukojena, nýbrž ještě rozmnožena, i wálka nowá stáwala se nezbytnau. Tím pak wéwoda Jan Zhořelský octnul se opět w nowém poměru k oběma stranám, kteréhož ale, z nedostatku potřebných pramenůw, dostatečně objasniti nelze. Dne 15 července 1395 i on přistaupil 15
k jednotě panské,[410] bezpochyby proto, aby mezi ní a Jul.
králem tím lépe prostředkowati mohl; neb w listinách s obau stran na to wydaných wytknut byl na předním místě aučel, „hledati králowa ctného a zemského i obecného dobrého." Tomu wšak nejkřiklawěji na odpor stawil se slib, kterýmž markrabě Jošt a pán z Rosenberka jmenem celé jednoty zawázali se we Swětlé dne
9 srpna, že wšemožně o to starati se mají, aby moc 9
a vikářstwí Římské říše od krále Wáclawa na Rakau- Aug.
ského knížete Albrechta přewedena byla.[411] Nelze domýšleti se jinak, nežli že wéwoda newěděl o takowém

409) Original české této listiny již welice zwetšelý chowá se w archivu koruny České, a tištěn jest in Pelzels Urkk. Buch, II, 4 i w Archivu českém, I, 56 sl. Spory krále Wáclawa s jednotau panskau činí co do diplomatického užíwaní jazyka Českého prawau epochu; od této doby ono wždy wíce w obyčej wcházelo, až během XV století konečně stalo se wšeobecným a wýhradným.

410) Archiv český, I, 59 sl. Již dříwe, dne 2 Apr. 1395 uzawřel byl wéwoda Jan netoliko se Štěpanem Bavorským, ale i s Joštem Morawským a Wilémem Míšenským tak řečenau wěčnau smlauwu, kteráž ale welmi krátké měla trwání. Srown. Gust. Köhlers Beiträge zur Gesch. der Lausitz, 1, 23.

411) Fürst Lichnowský Gesch. IV, Regesten č. 2498. Poněwadž brzy potom (dne 29 Aug.) kníže Albrecht umřel, zápis ten zůstal bez následkůw.

1395 záwazku nowých swých jednotníkůw. Owšem diwiti se jest, když té doby pán z Rosenberka, s wojskem panské jednoty proti králi do pole se postawiw, obořil hrad králowský Kugelweit, obléhal Budějowice a dobyl města Wodňan,[412] že wéwodu Zhořelského widěti bylo na straně protiwníkůw králowých: ale ještě wětší podiwení wzbuzuje skutek ten, že Wáclaw we swé urputnosti ani takowými zjewy oblomiti se nedaw, na chwíli odwážil se čeliti polem proti wšem spojeným nepřátelům swým.
10 Aug. Awšak dne 10 srpna odhodlaw se ustanowiti bratra nejwyšším hejtmanem w králowstwí Českém, a slíbiw strhnauti s pole wojsko swé w osmi dnech, splnomocnil spolu téhož bratra ku konečnému wynešení nálezu o wěcech ještě sporných mezi ním a jednotau panskau.[413]

1396 Wéwoda Jan, postawen byw co prostředník mezi zarputilé a rozhořčené dwě strany, zdá se že dobrým aumyslem snažil se wšemožně o jejich smíření. Jisté jest, že mnohá jednání o to započata, zmařena i opět obnowena jsau, ačkoli podrobné o nich zpráwy nás nedošly. Láska, kteréž wéwoda w národu wůbec až do swé smrti požíwati nepřestáwal, dobré swědectwí dáwá o aumyslech i snahách jeho. Co plnomocný rozsudí wynesl konečně w lednu r. 1396 nález nám neznámý mezi stranami, kterýž ale králi Wáclawowi tak málo byl wděk, že bratří oba skrze to rozbratřili se nawždy mezi sebau. Wáclaw odjaw wéwodowi nejwyšší hejtmanstwí w Čechách spůsobem welmi nemilostiwým, po celé zemi rozeslal dekrety, jimiž zapowídáno bylo, poslauchati ho ještě déle; we psaních o tom wydaných

412) Chron. Benessii Minoritae in Dobner. monum. IV, 65, — w sauhlasu s poznámkami w rukopisech z té doby.

413) Zápis o tom tištěn in Wenkers Collecta archiv. pag. 393.

pohřešowána slowa i nejwšednější zdwořilosti, jakowáž 1396
mezi bratřími býwala w obyčeji.[414] Když wéwoda opauštěl Prahu, do níž wíce wrátiti se neměl, nastala w ní bauře, protože wětšina obywatelstwa srdečně byla mu oddána; Wáclaw sadiw tam nowau radu městskau, mysli rozdrážděné sotwa uchlácholiti mohl.[415] Jan wrátil se do Zhořelské země swé. Tu pak když u wečer ke dni 1 března králewic tento teprw 25letý we klášteře 1 Mart.
Neuzelle auplně zdráw uložil se byl na posteli, nazejtří ráno nalezen tam mrtew. Zdali mrtwice, nebo jed, nebo násilí zawinilo náhlé to aumrtí, zůstalo newyskaumáno. Pozůstawilť po sobě jedinau dceru Elišku, w dětinském ještě wěku.

Pokud tyto wěci se dály, Sigmund král Uherský chowal se na oko nestranně a tiše; nejen proto, že we wlastní zemi a we Walašsku proti Turkům dosti měl činiti, ale také že čekal na chwíli, kdeby teprw mocí rozhodnau w běh wěcí wkročiti mohl. Ku konci r. 1395 dal k Wáclawowi psaní, ježto dýchajíc nejněžnější láskau a nejwěrnější péčí o bratrowo dobré, cele směřowalo ku prowedení náwrhůw w únoru 1394 umluwených. Předewším, prawil, potřebí bylo starati se, aby koruna

414) Pohřešuje se w dekretu onom (tištěném ap. Pelzel, II, 9) při slowích „frater noster“ dodatek „carissimus“, jenž we wšech králowských zápisech oné doby byl takořka obligatní ajw. Král obwiňowal bratra swého z křiwého udání o tom, kterak zplnomocněn byl od jednoty panské. Tomu wšak wlastně tak rozuměti sluší, že wéwoda Jan neměl ani moci, ani wůle, aby rozhodowal wše jen dle bratrowy žádosti.

415) Wiz Wenker Collecta archiv. p. 394. Co w této příležitosti Pelzel a jiní wyprawují o poprawách w Praze, nezakládá se na swědectwích historických, ale na nekritické kombinaci Hájkowých báják s událostmi skutečnými.

1396 císařská, w rodině Lucemburské již takořka dědičná, jí opět odjata nebyla. On (Sigmund) že dowěděl se práwé, kterak král Anglický cestami ukrytými domáhal se císařského důstojenstwí, podporowán jsa w tom ode mnohých knížat neupřímých. Již ze synowské lásky a úcty k nebožtíku otcowi (Karlowi IV), jenž welice na tom záležeti sobě dal, aby císařstwí zachowal rodu swému, Wáclaw prý powinen byl přičiniti se bez meškání, aby zjednaw sobě titul císařský, wšem záwistiwým saupeřům odjal k němu naději. Čas že k tomu nyní byl příhodnější, nežli kdy, an Wáclaw netoliko w papeži měl přítele, ale w Milánském wéwodowi také služebníka nejwěrnějšího. I on Sigmund že nápodobně ochoten jest, pomáhati jemu wší swau mocí: neb bratrowa čest leží prý mu na srdci, jako swá wlastní, a přes wšecka úsilí pletichářůw, rozsíwajících mezi nima nedůwěru a roztržky, že nepřestane nikdy býti mu bratrem nejwěrnějším a nejoddanějším.[416]

---

416) Ueber Formelbücher, II, na str. 71, 72. Wlastní Sigmundowa slowa jsau: Ad aures nostras veridica nuper insinuatione pervenit, et ad vestras quoque pervenisse non ambigo, Anglorum regem quibusdam subterraneis, ut ita dixerim, viis, ad hoc fastigium aspirare, multosque sibi ad hoc complices ascivisse; quorum nonnulli, sub spe fallendi, vobis forte suadere moliuntur, nihil de imperio agi. Videte, principum maxime, ad quem ex beneficio paterno hujuscemodi rei cura principaliter spectat, ne aliquando in diebus nostris hoc possit accidere, ut imperium ex nostra in alienam familiam transferatur. — Tempus exigit, ut regio nomine deposito, vobis imperatoris omnium maximum vendicetis, et imperialis apicis spem cunctis extraneis adimatis. Omnia, uti videre videor, parata et prompta sunt. Habetis gratiam, qualem nemo umquam majorum nostrorum habere potuit etc. — Utimini fortunae beneficio; et — pro decore majestatis

Tak srdečná ujišťowání nemohla minauti se s aučelem, aby krále Wáclawa, při wší swéhlawosti wždy dobromyslného, udobřila s bratrem, zwláště an nyní pomoci jeho potřebowal skutečně. Powolaw ho tedy (dne 2 února) k sobě do Čech, k němu, an rychle přijel, plýtwal důkazy důwěry a lásky. Již dne 25 února oba bratří králowští wyhotowili listy bezpečného průwodu pro markrabi Jošta i jeho společníky, aby přijdauce osobně, dokonati pomáhali narownání tolikráte počaté a wždy zmařené; dne 1 března, kdežto umřel wéwoda Zhořelský, obnowili mezi sebau smlauwy dědičné již přede dwěma léty uzawřené, a dne 19 března Wáclaw ustanowil Sigmunda i za swého vikáře a náměstka w celé říši Římské. Konečně téhož dne oswědčil se Wáclaw, že na místě šesti rozsudí, kteří dle zápisu Píseckého woleni býti měli, nyní králi Sigmundowi a markrabi Joštowi samo- 1396 2 Febr. 25 Febr. 1 Mart. 19 Mart.

vestrae, pro debito, pro augmento, pro exaltatione domus nostrae, pro aemulorum confusione, ad hanc sumendam dignitatem, omnibus postpositis aliis, properate. Oro, obsecro, suadeo, ne oblatam vobis divinitus tam felicem occasionem per incuriam cum celsitudinis vestrae pudore et generis nostri confusione perdatis. Nihil enim honoris vel augmenti personae vestrae potest evenire, cujus et ipse non sim particeps; nihil e contra dedecoris vel pudoris. Quamobrem, si quid ad haec mea possibilitas valet, me semper animo et corpore viribusque totis, more boni fratris, paratissimum, quando et quotiescunque volueritis, invenietis. Testis est enim secretorum omnium conditor deus, quod exaltationem Vestram, tamquam propriam, optavi, opto et optabo, donec in me ullae vitalis aurae reliquiae supererunt; licet obtrectatores multi malignandi studio inter nos dissensiones odiaque seminare satagentes, vobis aliter esse persuaserunt; quorum nugis, carissime frater, quaeso, ne de cetero Serenitas Vestra aurem credulam accomodat etc. —

1396 jediným příslušela moc, wynesti nález o wšech článcích, kteří na sporu byli mezi králem Wáclawem a jednotau panskau, zejmena pak o zřizowání wrchní wlády zemské, o jmenowání kmetůw zemských a o ražení mince. Markrabě Prokop byw přítomen při těchto jednáních, považowán za předního radu krále Wáclawowa: nám wšak není wědomo, jak daleko sahaly moc a působení jeho.

2 Apr. O welikonoci, dne 2 dubna, od obau splnomocněných panówníkůw wynešen nález od dáwna připrawowaný, cele we smyslu jednoty panské. Nejdůležitější jeho nařízení týkalo se sestawení kollegium „nejwyšších auředníkůw a saudcůw zemských.“ W něm napotom zasedati měli: arcibiskup Pražský a biskupowé Olomucký a Litomyšlský, potom páni Jindřich z Rosenberka co nejwyšší purkrabě, Wilém z Landšteina co nejw. komorník, Hynek Berka z Dubé na Hohenšteině nejw. sudí, Břeněk z Risenberka a ze Skály sudí dworský, Benceš Škopek z Dubé nejw. hofmistr, Smil Flaška z Pardubic a z Richenburka nejw. písař, a dále páni Ota z Bergowa na Bílině, Jan z Michalowic, Boček z Poděbrad a Boreš z Risenburka. Těchto wšech král ssazowati moci neměl, a wšak wolno mu bylo wedle nich powolati také jiné pány do rady swé. Kmety zemskými měli ti zůstati, kteří tehdáž jimi byli, složiwše již obyčejné přísahy. Mince měla ražena býti takowá, aby do hřiwny čistého stříbra nešlo wíce nad osmdesát grošůw. Na základě těchto ustanowení mělo králi wšude znowa holdowáno, pokoj w celé zemi obnowen i upewněn, wšecka zboží wálkau odjatá nawrácena, i weškera wláda zemská do dáwných řádných kolejí swých opět uwedena býti. [417]

417) Listinu o tom (německau) dal tisknauti Pelzel w Urkk. Buch, II, 14.

Po wšech dosawadních příbězích byla to wěc při- 1396
rozená, že nález takowý krále upokojiti nemohl. Mezi radami jemu předepsanými byl jen jeden jediný, nejwyšší hofmistr Beneš Škopek z Dubé, kterýž od dáwna jemu býwal wěren a mil: ostatní wšichni přiznáwali se k jednotě panské. Předce wšak, wida nezbytí, podrobil se tenkráte, ač bezděky a se stesky. Sigmund již příliš mocně byl ducha bratrowa opanowal, aby tento byl hned zase na odpor postawiti se mohl. Jmenowaní páni tedy uwedeni jsau w dotčené auřady, a celá wláda zemská, zdálo se, že směrem nowým a prawým ubírala se. Již
dne 15 dubna počala se opět řádná zasedání nejwyššího 15 Apr.
zemského saudu, kdež nowě jmenowaní páni zaujímali každý swé místo.

O welikonoci již dotčené (2 dubna 1396) také Jan z Jenšteina odřekl se Pražského arcibiskupstwí, w něž
o čtwrt léta později (2 čerwence) uwedl za nástupce 2 Jul.
syna sestry swé Wolbrama ze Škworce, býwalého kancléře wéwody Jana Zhořelského. Wéwoda ten již předešlého léta počal byl wyjednáwati w příčině odstaupení Janowa z Jenšteina, ku kterémuž i papež Bonifacius IX byl swolil; také zwolení Wolbramowo na místo ujce swého schwálil papež již dne 5 března 1396. Newíme, staloli se zwolení to cele dle přání krále Wáclawowa; jen tolik jest nám známo, že Wáclaw stejnau dobau papeži přednášel wšeliká přání swá za obsazení několika německých biskupstwí, jakož i patriarchatu Aquilejského, uprázdněného smrtí Jana Soběslawa Morawského († 12 října 1394), kteráž ale nedošla splnění swého. Také powýšení kláštera Kladrubského na biskupstwí musil se odříci, a statky kláštera toho postaupeny nejprw r. 1397 patriarchowi Antiochenskému w kommendu, později pak nowému zase opatu Wernerowi. Léta násle-

1396 dujícího Jan z Jenšteina odebraw se do Říma, powýšen tam za patriarchu Alexandrinského, ale sešel smrtí již 17 čerwna 1400. Wolbram pak wzdalowaw se wšeho působení w záležitostech swětských, nedal nižádné příčiny k žalobám ani půtkám.

Král Sigmund opustil Čechy brzy po urownání bratra swého s jednotau panskau. Wolalyť jej záležitosti jeho wlastní říše tak pilně nazpět, že, co nowějmenowaný náměstek w Římské říši, ani cesty do Němec odwážiti se nemohl. Hrozící od Turkůw nebezpečí spůsobilo, že k jeho prosebnému wolání množstwí křesťanůw bojechtiwých, zwláště ze Francie, shrnulo se do Uher,
28 Sept. a wedlo konečně k nešťastné bitwě u Nikopole (28 září 1396), w níž křesťané auplně poraženi jsau, a Sigmund donucen byl, autěkem plným dobrodružstwí hledati spásy až i we středozemním moři.

Wláda w Čechách nowě ustrojená, sestawena bywši z žiwlůw sobě odporných, nemohla nikoli zjednati zemi trwalý pořádek a pokoj. Nejwyšší auředníci zemští wládli a poraučeli w zemi jmenem králowým: ale král netajil nikoli, že wůle jejich nebyla wůle jeho, a že nezawděčil se jemu, kdokoli poslauchal jich a ne jeho. Nadarmo snažil se zwláště pan Jindřich z Rosenberka wšelijak nabyti u Wáclawa lásky a důwěry: neobdrželť wíce, nežli dočasného utajení hněwu. Nenáwiděný od jednoty panské podkomoří zemský Sigmund Huler, zůstawen byw we swém auřadě, nepřestáwal zprawowati weškera města králowská we předešlém duchu a směru. Rozkazy sobě odporující nemohly neploditi u wlády rozbroje a nenáwisti, u lidu neposlušenstwí.[418] Owšem

---

418) K těmto poměrům a událostem wztahují se Wáclawowa slowa u Windeka cap. VI, pag. 1079: „damit er (K. Sig-

že ani muží dobromyslní nemohli nerozpakowati se nad 1396
králem, který neuměl ani sám panowati rozumně a důsledně, ani snésti spolupanowání jiných lidí. A nadto znechutil se Wáclaw u mnohých tím, že w náwalu prchliwosti swé, když dne 31 máje 1396 we průwodu 31 Mai
Štěpana Baworského knížete přišli k němu na Karlštein markrabě Jošt a šestero pánůw jednotníkůw, dal je tam náhle zatknauti. „Tys to spůsobil," tak wolal na markrabi, „že Šwamberk jal posly Štrasburské a Frankfurtské; Tys pobral kupcům weliké zboží bezpráwně; Ty děláš, že páni proti mně brojí, mně zemi mau hubí a silnice nebezpečny činí: i lépe bude, když Ty zahyneš, než aby země i národ hynauti měli. Já byl prawým Twým pánem, Ty přísahau i zápisem zawázal si se mi k wěrnosti, a předces mne jal i nedobře chowal: ale já Tě umět budu dobře chowati." [419] I hned také poslal rozkazy do Prahy, za nimiž brány městské uzawírány a wšichni lidé markrabowi zatčeni jsau; dalť spolu markrabi Prokopowi do Morawy wěděti, aby uwázal se hned we wšecky statky Joštowy. Nezadlauho wšak utišily se hněwy jeho zase. K domlauwání knížete Štěpana Baworského, jehož to nemálo dojímalo, že wyprowázeči jeho za důwěru swau ku králi měli u wězení pykati, Wáclaw nejprw na swobodu propustil wšecky jaté, kromě markrabě a pána z Poděbrad; po několika dnech pak poručil i tyto zprostiti wazby.

Poněwadž pak nahoře dotčení milcowé králowští byli hlawní příčinau, že powstala jednota panská proti

mund) uns Land und Leute und Städte hat wieder irre gemacht und ungehorsam."

419) Podáwáme slowa ta podlé psaní tištěného we Wenkerowých Collecta archiv. p. 395.

1396 králi wůbec, jest téměř s podiwením, že newiděti žádného z nich, anby rázněji byl účastnil se události těchto. To wšak wykládá se z částky tím, že někteří, jako Jira z Roztok a Jan Čúch ze Zásady, co auředníci dworští, newkládali se do působení w oboru politickém; z částky také tím, že Wáclaw užíwal jich a zaměstnáwal je kromě Čech, Bořiwoje ze Swinař w zemích Německých, Hyncíka Pluha z Rabšteina w obojí Lužici. Bylit ještě jiní mužowé, nežli nahoře jmenowaní, kteří w těchto létech přízně a důwěry králowy hlawně požíwajíce, we wěcech wládních jí se prokazowali. Mezi těmito zejmena wynikal býwalý nejwyšší purkrabě a sudí dworský pospolu, Purkart Strnad z Janowic; král Wáclaw ztrátu zemských jeho auřadůw nahradil mu tím, že jmenowal jej nejwyšším swým komorníkem, a do zástawy propůjčil mu zámkůw Königsteina i Liliensteina s městem Pernem. Jiný milostník byl pan Štěpan z Opočna, z rodu pánůw z Dobrušky, nyní králowský hejtman we Wratislawi; jemu Wáclaw darowal hrad Žleby, odjatý Markwartowi z Wartenberka. Také Heřman z Chaustníka, jenž wynikal tuším nad jiné čestným chowáním, již w těchto létech požíwal zwláštní přízně králowy. Wšichni tito tři rodem swým náleželi sice ke stawu panskému, ale newládli jměním znamenitým. O jiných milcích, jako král. komorníku Štěpanowi, příjmím Poduškowi z Martinic, a o přeworu Malteském Markoltowi ze Wrutic, nic nám pozoruhodného podati nelze; wedle nich zwláštní přízně králowy aučastni byli ještě dwa muží stawu městského, Jan z Milheima, zakladatel kaply Betlemské w Praze, a Petr z Písku, král. mincmistr na Horách Kutných.

1397 Zatčení náčelníkůw jednoty panské na Karlšteině nowým hněwem popudilo mysli jejich; wšichni rozešli se odtud co králowi zjewní nepřátelé. Jejich pak přátelé,

newzdáwajíce se nikoli wysokých auřadůw swých, užili 1397
raději postawení swého, aby příwrženci swými osadili co nejwíce možná auřadůw nižších w celé zemi. Tak podařilo se jim zwláště na Starém městě Pražském opatřiti sobě magistrat jim cele oddaný; jakými prostředky, jest nám neznámo. Proti králi neostýcháno se ani řečí ani spisůw nejhanliwějších.[420] Předce wšak

420) Důkazem toho jest druhá, do nedáwna neznámá, „Forma curialis super quibusdam evitandis per D. Regem, illis, quae videlicet statum et commodum regni videntur impedire,“ (kterauž našedše w rkp. kapituly Pražské G, 19, fol. 120, dali sme wytisknauti we spisu Ueber Formelbücher, II, 102—3). Tam wytýkají se králi, na počátku r. 1397, wšecky jeho neprawosti. My uwedeme z ní jen některá značnější místa. „Altitudo imperii! cur non imitatus estis invictissimi genitoris vestri Karoli vestigia? qui terrae suae nobiles, extraneos et advenas insignes et laudabiles cordis totius adamavit nisibus, cum quibus provincias terras obtinuit, cohortem vero civium et mechanicorum ad celsitudinis consilium non vocavit. Dominis namque terrae et baronibus regni commisit officia; perspicua sagacitate illorum disponens gubernamina, quemlibet in suo esse ordine disposuit, cuncta ordinans baronum consiliis. Tunc temporis imperio et regno Bohemiae dietenus accrevit honoris augmentum et victoria; quia praeclarae memoriae pater vester invictissimus maturis baronum utebatur consiliis, qui post decessum ipsius per novellos dominos a celsitudinis consilio sunt exclusi. Nonne sua invictuosa potentia status omnium regiminum satis solerter disposuit, clientes in suo ordine, cives in suo similiter? ita, quod quidam propinantes cerevisiam, quidam suebant calceos, quidam crassantes pecudes, farcientes farcimina, unde sui barones et clientes enutriri poterant, singuli suorum mercimoniorum gaudebant usibus: nam respectu ipsorum raro vel numquam committebantur proelia, quia sua consideravit serenitas, quod cives ad proelium modicum quid valebant“ etc. — „Puerili Vestra Gloriositas est perversa

1397 markrabě Jošt blížiw se k němu zase, byl dne 6 února
6 Febr. 1397, po nowém wyjednáwaní, již na tom, aby k zemím koruny České, Morawě, Braniborsku a Lucembursku, kterými wládnul, připojil i obojí Lužici. Umluwa o tom již hotowá zrušila se zase: a wšak o zmatečných těchto událostech tak chudé došly nás zpráwy, že o nich w podrobnosti jasně mluwiti nelze. Tolik aspoň jisté jest, že tenkráte nepřišlo k wálce, kteráž již opět wypuknauti hrozila. Naproti tomu nad hlawami milcůw strhla se nenadále bauře tím hroznější. Kníže Hanuš Opawský a Ratiborský, nowě jmenowaný nejwyšší králůw hofmistr, jenž potud pozornosti k sobě ničím byl neobrátil, od některých pánůw jednotníkůw dal se získati k aukladu krwawému. Za příčinau z Němec došlých důležitých zpráw swoláni jsau králowi radowé o pon-
11 Jun. dělí swatodušním (11 června) na Karlštein ku poradě. Tu pak, pokud ještě porady trwaly, kníže Hanuš a páni z Michalowic, ze Šwamberka i z Risenburka, wystaupiwše ze síně poradní, pány Purkarta z Janowic, Štěpana z Opočna, Štěpana z Martinic i přewora Malteského dali wolati do blízkého pokojíka, branným lidem dobře opatřeného. Když wšak tito tam, ničeho netušíce, wstaupili, tu hned powražděni jsau, co zrádcowé prý

consilio, quod regnum Boemiae, longis plantatum temporibus, incuriose permisistis destruere. Cum dominis vestris et regni baronibus compositionem non curastis hucusque intrare gratuitam; cum quibus tamen omnia incommoda, omnes insolentias Vestram Gloriositatem oportebit vincere ultimatim. Serenitas namque Vestra imaginative dignetur respicere: hos, quos vobis novellos formastis dominos, de luto faecis erexistis et miseriae, Ser^tis Vestrae formastis in praejudicium. Si namque V^ra Ser^tas ipsorum consilio utetur diutius, imperio, corpore et regno privari poteritis“ etc. —

králowi.[421] Kníže Hanuš sám počal katowati, panu 1397
Strnadowi wraziw meč do břicha. Tři pánowé zůstali mrtwi na místě, jen Markolt ještě několik hodin byl na žiwě. Od té doby kníže u lidu českého wzat byw w ohyzdu, nazýwán napotom obyčejně a potupně jen „mistr Hanuš“ (t. j. kat).

Když toto se dálo, král Wáclaw meškal na blízku, w Králowě dwoře u Berauna. Prowedše katowstwí swé, jeli tedy kníže i společníci jeho ku králi, aby zprawili ho sami o tom, co se stalo. Poklekše před ním, podáwali mu důkazy o welezrádných aumyslech pánůw zawražděných; důkazy, ježto stwrzeny prý byly wyznáním umírajícího přewora. Ohawného skutku toho dopustili se, jak prawili, jen z pauhé wěrnosti a oddanosti ku králi; tento pak ukázal se přitom tak zpozdilým, že, newěřilli jim cele, aspoň nelitowal skutku jejich. Abso-
lutorium, které králowským manifestem ze dne 13 čer- 13 Jul.
wence 1397, prostředkowáním markrabě Prokopa, bylo uděleno wražedníkům, náleží mezi nejostudnější dokumenty wěku swého.[422] Kníže Opawský nepodržel sice na dlauho auřadu nejw. hofmistrstwí: ale brzy na to potkáwáme se s ním, co s králowským hejtmanem hrabstwí Kladského. Jen wypowězení markrabě Jošta

421) So sprach der Herzog zu In: ihr Herren, ihr seid, die Tag und Nacht unserm Herrn Künig rathen, daz er nicht gen deutschen Landen soll, und wollt ihn bringen von dem romischen Reich,“ — tak mluwí o tom německá zpráwa ap. Wenker pag. 395. — „Sie haben uns an unseren Eren und umb unsern Leibe *wollen* vorraten“, — tak prawí král. manifest ze dne 13 Jul. 1397. —

422) Pelzel dal je tisknauti dle originalu w Řezně chowaného, w Urkk. Buch, II, 26.

1397 z Prahy a z Čech,[423] brzy po zločinu na Karlšteině spáchaném, zdá se býti znamením, že Wáclaw hněwal se na nepochybného strůjce oné katastrofy; takéť saučasně sesadiw ty konšely Pražské, kteří Joštowi byli přátelé, donutil mnohé z nich k rychlému ze zeměautěku.

Wáclawowo showíwání wrahům swých milcůw dá se snad wyložiti za příčinau nebezpečí, kteréž již tehdáž z Němec jemu hrozilo. Za roztaucí nespokojenosti Německých knížat zdá se že uznal za potřebí, pro utwrzení pokoje w Čechách, propůjčowati se jednotě panské poněkud, aby nepřekážela mu w důkladnějším jednání o wěcech říšských. Nebylyť ho tajny auklady proti němu w Němcích a w Italii již tehdáž strojené;[424] pročež aby je zmařil, odhodlaw se k delšímu pobytu w Poreyní, za swého w Čechách nebytí swým náměstkem a zpráwcem zemským učinil onoho prostředníka, Prokopa Morawského markrabě.

---

423) Psaní ze dne 5 Jul. 1397 in Wenker Collecta archiv. p. 395 wypprawuje: „Auch was Markgraf Jobs von Merhern zu Prag nachdem do das geschah; da enbot Im unser Herr der Künig, daz er auz der Stat reit, er wolt sein Stat und sein Land selber versehen. Also reit er her auz“ etc.

424) Již w měsíci srpnu 1397, nedlauho před odjezdem swým do Němec, psal wéwodowi Milanskému, mezi jinými wěcmi, tu prosbu: „Quatenus, si quae ad tui notitiam pervenerint, quae in nostram vergere possint laesionem, his remediis opportunis fidelitas tua velit occurrere, nobisque hujusmodi crebrius nuntiare, prout de te gerimus confidentiam specialem. W témže psaní prawí se o Čechách: Insuper statu regni Bohemiae in pacis et tranquillitatis commodo post terga relicto, ad quod etiam barones regni Boemiae sua praestant amminicula, mox ad partes Almaniae personaliter pergimus. (Ueber Formelbücher, II, 39.)

Wšeobecný mír zemský pro Němce na sněmu říš- 1397
ském r. 1389 zjednaný dáwno byl již minul, a usilowání krále Wáclawowo, prodlaužiti jej o několik let, nezdařilo se; také náměstenstwí w říši králi Sigmundowi dne 19 března 1396 udělené zůstalo takořka jen na papíře, an Sigmund za příčinau nebezpečí od wítězného sultana Bajazeta jeho říši hroziwšího ještě byl s německými záležitostmi obírati se nemohl. Celé Německo tedy, w auplném nedostatku řádné wykonáwací moci a we zkwetání pěstního práwa wůbec, ježto zákony nikde nedocházely platnosti, octnulo se w anarchii tak kruté, že neřest ta konečně i těm tytýž stáwala se obtížnau, kteří sami ji spůsobujíce, z ní také nejwíce kořistili. Nespokojenost w Němcích byla wšeobecná; i práwem mohlo se naříkati, že Wáclaw newedl pilnější a důkladnější péče o zamezení křiklawých neřádůw. Ale křiwda se mu činila, když nepořádky ony jemu takořka samému za winu přičítány, kdežto k zawedení pořádku netoliko nedopřáno mu ani moci ani pomoci, ale i překážky jeho snahám o uwedení pokoje kladeny, ba i sebe lépe míněné prostředky jeho upřímo a schwálně mařeny byly.

Od roku 1388, kdež Wáclaw sám o swém odstaupení mluwiti byl počal, zdá se že mnozí knížata říšští žičili se naději, že mu nebylo sauzeno, Římskau korunu nositi až do swé smrti. O ctichtiwých aumyslech markrabě Jošta i Albrechta knížete Rakauského již sme připomenuli. Po smrti tohoto byl to zwláště falckrabě Ruprecht, příjmím Klem, jenž za wšeobecné nespokojenosti německé jal se obmýšleti wlastní swé powýšení; snahy takowé jewily se při něm již roku 1396, ač neli ještě dříwe. K tomu cíli nejwíce mu přispíwal spor o Mohucké arcibiskupstwí, té doby zase obnowený.

1397 Po smrti arcibiskupa Kunrata z Weinsberka († 9 října 1396) kapitula Mohucká na jeho místo wolila kanowníka Gotfrida z Leiningen, a král Wáclaw potwrdil jeho. Ale hrabě Jan Nasowský, jenž wšemi možnými prostředky nadarmo usilowal byl o wlastní swé zwolení, posléze utekl se do Říma, a tam přes wšechen odpor krále Wáclawa podařilo se mu, nabídnutím weliké summy, Bonifacia IX, wždy peněz potřebujícího, pro sebe získati tau měrau, že jej, pod titulem apoštolské provise, Mohuckému arcibiskupstwí formalně wnutil.[425] Falckrabě Ruprecht stal se hlawní podporau powýšeného tímto spůsobem arcibiskupa, obdržew již napřed od něho písemné o tom ujištění (23 října 1396), že co budaucí arcibiskup bude jemu i se wšemi přátely swými nápomocen ke wšeliké cti i k důstojenstwí, po kterýchby kdy roztaužil se.[426] Aby Ruprechtůw aumysl, na místě krále Wáclawa státi se králem Římským, naznačen byl zřetelněji, nebylo ještě potřebí. Byli tedy na počátku roku 1397 již dwa kurfirstowé, kteří rozhodně, ač ještě ne zjewně, ukládali o sesazení krále Wáclawa, tudíž předběžně o množení nespokojenosti s panowáním jeho. Wešliť záhy we srozumění se wšemi knížaty a městy,

---

425) *Joh. Tritthemii* chronicon Hirsaugiense, vol. II, pag. 300 sq. Joannes ex comitibus de Nassau, homo astutus et callidus, nimium aspirans ad altiora, per medium suorum egit cum Bonifacio pp. IX. — Erant, qui dicerent, eum nescio quibus florenorum septuaginta millia exposuisse, ut Godfrido pontificatum praeriperet etc. Conf. Gobelinus Persona ap. Meibom. I, 317 sq.

426) Dass er „ihm zu allen Ehren und Würden, darnach er stellen wollte, mit allen seinen Freunden beiständig und behilflich sein werde.“ Listina ta tištěna jest w Gudenusowě Codex diplomaticus, tom. III, p. 615 sq. —

u kterýchž jim pozorowati bylo nápodobnau ku králi 1397
neochotu; a jakž tehdáž w Italii wěci stály, není diwu, že brzy na to spatřiti jest je w důwěrném obcowání s Florenčany, hlawními krále Wáclawa nepřáteli.

W Miláně a w jeho podkrají již po celé století panowala rodina *Visconti,* — dlauhá to řada mužůw wětším dílem welice rázných, kteří ale neštítili se ani zločinu, kdykoli jim howěti bylo panowačnosti swé, aneb hájiti a ubezpečiti moc swau častěji ohroženau. Od roku 1378 panowal tam Galeazzůw syn Jan Galeazzo, nejprw společně se strýcem swým Bernabo, potom sám, otráwiw tohoto r. 1385. Nebyloť cíle tak wznešeného, jehožtoby duch podnikawý a chytře obezřelý wzdělaného tohoto despoty byl dosáhnauti sobě netraufal. Wojsko jeho dobře ustrojené obyčejně wítěziwalo nad hojnými a spojenými nepřáteli; podrobiwši mu již Veronu, Vicenzu a jiných wíce okresůw, zdálo se že celau hořejší Italii uwede pod jeho panowání. Poddané swé obtěžowal daněmi tak nemilosrdně, že mnozí opauštěli domy a statky swé, jen aby ušli ustawičným od něho zádawám. Naproti tomu jewil wšak wysokomyslnost práwě knížecí we wšem, co směřowalo ku podpoře a rozkwětu wědy, krásoumy a průmyslu w zemi jeho; welebný dóm Milánský a nádherné Kartausy u Pavie, jež on postawil, jsau toho swědky nepomíjející až podnes. Weliké této mocnosti, která odolati mohla každému nepříteli, nescházelo již nic, leda — titul: neb pauhý názew „hraběte de Virtù“ a císařského náměstka w Miláně, zdál se již nebýti dosti přiměřeným postawení tomu, které zaujímal Jan Galeazzo. O ukojení i takowé tauhy jal se u krále Wáclawa wyjednáwati již r. 1394. Mnohá poselstwí sem i tam wystřídala se, nežli biskupowi Novarskému Petrowi Filargowi (potom-

1397 nímu papeži Alexandrowi V), podařilo se, že přes odpory Florentinských do Prahy přišlých poslůw obdržel od krále Wáclawa listinu dne 11 máje 1395, kterauž Jan Galeazzo za wéwodu Milanského powýšen, a co man říše Římské wšem knížatům říšským roweň postawen byl. Znamenitá taxa 100,000 zlatých, jež Wáclaw sobě za to platiti dal, zdá se že welice přispěla k uzawření té smlauwy; přišlať králi whod, když pokladnici swau od wéwody Zhořelského we wálce lonské wyprázdněnau opět naplniti se snažil. W září potom králůw rada, Beneš z Chaustníka, na Milanském náměstí před kostelem sw. Ambrože, u prostřed welikých slawností, nowému wéwodowi odewzdal císařský diplom a insignie jeho důstojenstwí.

Tímto a podobnými důkazy přízně, ježto moci nowého wéwody hmotně nemnožíce, we mrawním ohledu ji twrdily, Wáclaw získal si w Italii služebníka neméně wěrného nežli mohutného, jehož oddanost, při zamýšlené wždy ještě císařské jízdě do Říma, nabýwala proň wáhy důležité. Naproti tomu Florenčané, ježto w nowém powýšenci widěli nejnebezpečnějšího protiwníka swého, stali se mu za to nepřáteli naprosto nesmiřitelnými. I hledajíce tudíž spolčení s knížaty w říši nespokojenými, líčili jim nebezpečí, ježto hrozilo prý říši powýšením Viscontůw, a přičiňowali se sami také, pokud mohli, aby nenáwiděný od nich král Wáclaw swržen byl s trůnu.[427] A skutečně powýšení toto Viscontůw

427) O přičinliwosti jejich w tomto směru swědčí, mimo jiné důkazy, také slowa Leonarda Therundy ku králi Wáclawowi we psaní dd. Veronae, 16 Nov. 1401: Sensisti primum, idque dudum, a Florentia oratores ad hos scilicet, quibus eligendi Caesaris jus est, frequentare; nec clam te fuit, quas in te

bylo nejpřednějším článkem w žalobách, které od kurfirstůw potom proti Wáclawowi wedeny byly; — zwláště proto, že krok tak důležitý dowolil byl sobě bez jejich wědomí a swolení. 1397

Když tedy w měsíci srpnu 1397 král Wáclaw opět Aug.
wrátil se do Němec, zdálo se, jakoby zdwojeným úsilím hned wše zmeškané nahraditi, wše zmatené urownati a příčiny ke stížnostem i k žalobám najednau odstraniti chtěl. Počátek učiněn dobytím a obořením hojných hradůw laupežnických; potom zrušeno i zapowězeno spolkůw protizákonných drahně, i urownáno mnoho sporůw mezi stawy a obywateli rozličnými, konečně pak pro uwedení wšeobecného míru do země, rozepsán sněm říšský do Frankfurta nad Mohanem. O jednání sněmu toho není sice w podrobnosti wíce známo, nežli že dotčený wšeobecný mír zemský skutečně uzawřen a dne
6 ledna 1398 od krále Wáclawa na plných deset let 1398
prohlášen byl. Ale jak chatrná byla některých kurfir- 6 Jan.
stůw ochota, podporowati krále swého we blahodárném díle tomto, brzy zjewilo se skutkem tím, že falckrabě Ruprecht a Mohucký i Trewerský arcibiskupowé již dne
3 března odwážili se wlastní swau mocí obmeziti trwání 3 Mart.
onoho míru na pauhých pět let.

Ještě ošemetněji chowali se kurfirstowé ti, když jednalo se o welikém rozkolu církwe západní a uklizení jeho. Za příčinau Wáclawowy nečinnosti, a zwláště pilného naléhaní Pařížské university, král Karel VI Francauský již r. 1394 ujal se byl initiatiwy w té wěci welmi oprawdowě a důrazně, sahaje tím do wrchní oprawy církwe křesťanské, kteráž dle obecného smýšlení onoho

---

callidi obloquutores fingerent querelas etc. (O psaní tom promluwíme níže místněji.)

1398 wěku nepřislušela nežli jedinému císaři a králi Římskému. Mělit owšem národowé obedience Avinionské, zejmena Francausowé i Španielé, příčinu ještě nalehawější, starati se o uklizení rozkolu, bywše w minoritě a nemohše tak snadno newážiti sobě obedience protiwné, jako ti národowé, kteří poslauchali Bonifacia IX w Římě, t. j. Italowé, Němci, Angličané, Skandinavci, Poláci a Uhři; takéť odpor wěty té, že „prawý papež církwe Římské neměl hledati se w Římě," snáze i obecnému lidu padal do očí. W Avinioně, po smrti Klemensa VII r. 1394, za jeho nástupce proti wůli Karla VI wolen byl Aragončan Petr z Luny, jenž oblíbil sobě jmeno Benedikta XIII. Nyní tedy Karel VI, dle náwrhu Pařížské university, usilowal o to, aby papežowé oba, Bonifacius i Benedikt, kompromissem společným odřekli se důstojenstwí swého, načež pak obojí kollej kardinalůw, spojíc se w jednu, woliti měla nowého jednoho papeže; kdyby papežowé oba toho učiniti nechtěli, měliby k tomu donuceni býti. K náwrhu takowému již swolení swé dali králowé Anglický, Kastilský a Navarský; Karel VI pak předewším našeho krále Wáclawa, s ním pak Němce a Čechy wůbec, pro týž náwrh získati se snažil. Poslowé od něho w té příčině jak dříwe několikrát, tak posléze také při sněmu Frankfurtském u Wáclawa bywše, tenkráte nawrhowali, aby králowé k tomu cíli osobně se sjeli.

Král Wáclaw a Bonifacius IX až do konce r. 1396 wždy spolu byli w dobré míře, ačkoli papež ten při obsazowání biskupstwí a jiných církewních beneficií w Německu takowým spůsobem se chowal, jakowýž každého méně netečného krále již dáwno bylby musel rozdrážditi. A wšak i po usazení Jana Nasowského w Mohuči neustal Wáclaw we swé dobré wůli k Boni-

faciowi,[428] a jen k naléhaní university Pražské[429] od- 1398
hodlal se powoliti žádostem poslůw Franských, podáwaje se k žádané od Karla VI schůzi. Tu ale postawili se práwě ti na odpor, kdo nejwíce tomu napomáhati powinni byli: kurfirstowé Poreynští. Dlauhé psaní, kterým falckrabě Ruprecht Wáclawa s té schůze zrazowal, zachowalo se podnes;[430] mezi mnohými důwody ničemnými a tytýž i urážliwými, které falckrabě přednášel, zdá se nám, hledě ku piklům již tehdáž počawším, že zwláštní pozor zasluhují slowa Ruprechtowa, že prý „Wáclaw obedience swé nesměl odejmauti tomu papeži, který potwrdil ho w důstojenstwí krále Římského, ač chtělli, aby také jemu poslušenstwí práwem odepřeno nebylo.“[431]

---

428) Mimo jiné důkazy uwedeme zde jen neznámý posawad skutek ten, že Wáclaw papeži ještě w dubnu 1397 půjčil 5000 zlatých, jakož swědčí slowa bully papežowy Wáclawowi patriarchowi Antiochenskému w Římě 17 Apr. 1397 dané: Cum tu de pecuniis carissimi in Christo filii nostri Wenceslai regis Rom. illustris, penes te existentibus, quinque millia florenorum auri de camera, camerae nostrae apostolicae plurimum indigenti mutuo ad preces nostras concesseris: nos volentes ipsius regis et tuis in hac parte indemnitatibus providere etc.

429) Ad instigationem universitatis generalis sui studii Pragensis anno 1398 ex Bohemia ad civitatem Remensem venit etc. (*Edmund Dinter* ap. Pistor. Struve III, 357.) O jednání Pražské university w tom ohledu nedalo se posawad pohříchu nic nalezti.

430) Tištěno in Martene et Durand Thesaur. Anecdot. II, 1172 sq.

431) Possent subditi vestri dicere: tu non vis obedire illi, qui te confirmavit in regem, et nos etiam non intendimus obedire tibi neque tenemur, quia nondum es rex; si autem tu es vere confirmatus et denegas obedientiam confirmanti, justum est et rationabile, quod nos etiam tibi denegemus.

1398 W měsíci březnu 1398 Wáclaw osobně z Lucemburka zajel do Francie. W jeho komonstwu byli: jeho nejwyšší kancléř a přední rada, Wáclaw Králík z Buřenic, Antiochenský patriarcha, wéwoda Opawský Hanuš, Jan mladší hrabě ze Sponheimu; dwa milcowé, Hyncík Pluh z Rabšteina i Jan z Milheima; Hubard z Alter, senešal Lucemburský, a jiní knížata i páni
23 Mart. němečtí a čeští. Dne 23 března wjel do Remeše slawně; Karel VI wyjew mu wstříc před město s knížaty rodu swého, přiwítal krále Římského, swého z dáwna očekáwaného příbuzného, se ctí neméně okázalau, jako s pilně odměřenau etiketau, — jelikož králowé Franští přihlédali k tomu wždy žárliwě, aby do úcty s jejich strany prokazowané nic newcházelo, coby podobalo se nějakému holdowání a uznání práwa císařského také nad Francií. W porownání ke francauské jemnosti a spanilomrawnosti král Wáclaw, pro přirozenau neokrauchanost swau, zračil se téměř jako nějaký barbar; wšeliké jeho nespůsoby w Remeši staly se dwořanům Francauským předmětem kritik a pomluw hojných. [432] To wšak owšem nemělo

432) Dne 25 Mart. měli Wáclaw i Karel VI obědwati spolu. W určitau tedy hodinu wéwodowé z Berry a z Burbonu přišedše do jeho bytu, aby doprowodili ho do síní králowých, — studem zardělí a mrzutí wrátili se zase: neboť Wáclaw, již tehdáž přebraw se jídlem a pitím, twrdě byl usnul, aniž mohl wíce účastniti se tabule. Sed excusatio vitio non carebat: nam omnibus notum erat, quod rudissimus existens et incomptus moribus, curialitates regias penitus negligebat, gulaeque et vino deditus, comessationes quotidianas reiterans, nunc ventre pleno se jam sopori dederat; et sic in convivio regio, amore sui sumptuosissime praeparato, non potuit interesse. Quamvis inde damnum multum aulici, me audiente, assererent consecutum etc. Tak wyprawuje, co swědek očitý, mnich sw. Dionysia, we wydané od

wliwů na rozhodnutí otázek, o které sjezd se byl stal. 1398
Wáclaw ukázal se ochotným ku podporowání kompromissu od universit Pařížské i Pražské k obnowení církewní jednoty nawrhowaného; za to ručí již i ten skutek, že kancléře university Pařížské, Petra z Alliaku, proslaweného spolupůwodce náwrhu onoho, mezi tajné rady swé přijaw a na biskupstwí Kameracké powýšiti pomáhaw, napotom užíwal pomoci jeho w té wěci. Předce ale nemohl w Remeši k ničemu dále zawázati se, nežli že krále Uherského a Polského i knížata říšská chtěl a měl nawoditi k tomu, aby přistaupili k náwrhu kompromissu, oba pak papeže, a zwláště Bonifacia IX, přemlauwati k odstaupení dobrowolnému.[433] I hned Petra z Alliaku spolu s písařem swým Mikulášem z Jewíčka wyprawil proto k Benediktowi XIII, u kteréhož ale tito potkali se s odpowědí wyhýbawau. Mimo to jewil Wáclaw také ochotu, neteř swau Elišku, dceru někdy Jana wéwody Zhořelského, i jediného té doby na žiwě bywšího potomka rodu Lucemburského, tudíž nadějnau snad dědičku koruny České i Uherské, zasnaubiti synowi Ludwíka Orleánského, bratra krále Karla VI.[434]

Bellagueta nedáwno Chronique du réligieux de St. Denys, tome II, Paris 1840, p. 568.

433) Proposita fuerunt ibi multa de neutralitate tenenda. Sed cum rex Romanorum non posset induci, supplicavit rex Francorum, ut Bonifacium ad hoc induci festinaret, ut papatui cederet pro bono sacrae unionis. Qui respondit, quod libentissime scriberet ei, ut si absque praejudicio causae et honoris sui hoc facere posset, quod hanc viam cessionis acceptaret, alias non. Sicque infecto negotio ambo reges regressi sunt ad propria. Poslední slowa nejsau cele prawdiwa, jakož dokazují prameny jiné i akta pozdější. Srown. Edm. Dinter p. 357.

434) Mnich sw. Dionysia (l. c. pag. 570) jmenuje „filiam marchionis Moraviae", bezpochyby omylem, ano nic se newí o nějaké dceři markrabě Jošta.

1398 Wraceje se do Němec král Wáclaw, dne 1 čerwna
1 Jun. w Kobolenci s falckrabím Ruprechtem silně se pohádal. Žaloby wedeny tu proti žalobám, a falckrabě potahowán i k odpowídaní za auklady proti králi nowě strojené. Co wše událo se, není známo podrobně: jen z listiny
3 Aug. od falckrabě dne 3 srpna tohoto léta wydané dowídáme se, že později omluwiw se, došel i odpuštění od Wáclawa, pročež ho i ujišťowal, že „chtěl ho míti napotom za milostiwého pána i slaužiti wěrně Jeho Milosti, jakž náleželo.“ [435] Dle toho měl tedy plánůw, kteréž zapíral, i skutečně odříci se: on ale naopak brzy na to spolčil se ještě aužeji s Bonifaciem IX, lekajícím se Wáclawowa s Karlem VI spojení, aby také jeho strachůw před sesazením užil ku prospěchu swému.

Neboť Wáclaw owšem čím dále tím rozhodněji podáwal se k náwrhům od universit hlásaným, aby papežowé oba, kdyby jinak nešlo, i donucením k resignaci přiwedeni byli. Poselstwím již z Němec k Bonifaciowi IX wypraweným oznámil mu byl swau o to žádost, ale nepotkal se s žádaucí odpowědí. Papež wždy žádal, aby Wáclaw předewším přijel do Italie k dosažení koruny císařské; pak že i on společně s ním přičiní se s wětším prospěchem k obnowení jednoty církewní. Ale poněwadž bylo na jewě, že Wáclaw k jízdě do Říma sotwa pohnauti se dá, Bonifacius žádal také, aby aspoň bratr jeho král Sigmund na jeho místě do Italie přijel, s nímžby prý kroky potřebné umluwiti se daly. K žádosti takowé neswolil žádný z obau králowských bratří. Ba Wáclaw usilowal nyní o swolání jakéhosi sjezdu swětských panowníkůw we swé říši, aby wšichni oni ustanowili se na něčem společně; poznamenalť

435) Tištěna u Pelzla, II, č. 151, str. 45.

zajisté práwem w odpowědi králi Franskému dne 16 října 1398
dané,[436] že swolení wšech těch knížat bylo newyhnu- 16 Oct.
telně potřebné, ač měloli se skutečně dojíti cíle. Po několika sem i tam prošlých poselstwích zůstáno konečně na tom, že o wánocích 1398 králowé Uherský a Polský, markrabowé Morawští, Slezští knížata i říšští někteří mají sjeti se u krále Wáclawa we Wratislawi, a uraditi se zespolka, čeho k jednotě církewní bylo potřebí. Ale když blížil se den ten, upadl Wáclaw w tak těžkau a dlauhotrwalau nemoc, že musel dáti sjezd odwolati; powídce, žeby ho byli chtěli otráwiti, odpíral i sám we psaní daném k papeži Bonifaciowi.[437] Když pak tělu jeho, přirozeně silnému, pomocí slawného lékaře, M. Albíka z Uničowa, professora lékařstwí na universitě Pražské,[438] wrátilo se předešlé zdrawí, přál si Wáclaw swolati dotčený sjezd zase do Prahy, a zwal k němu i kardinaly obau obediencí: ale tu zase naskytly se jiné politické překážky, kterými netoliko sjezd ten, nýbrž i wšeliké pokusy o jednotu církewní wůbec odročeny jsau na dobu neurčitau.

Již we prwních měsících roku 1399 zjewily se 1399
u jednoty panské w Čechách a w Morawě opět nepokoje, které potáhly k sobě weškeru králowu pozornost: ale o příčině, zrůstu a spůsobu jejich příliš chudé památky té doby nepodáwají dostatečného swětla. Plnomocenstwí, kteréž král Wáclaw dne 16 dubna 1399 16 Apr.
udělil Normberskému purkrabi Fridrichowi, aby přičinil

436) Tištěna in Urstisii script. rer. German. II, 180.

437) Pelzels Urkundenbuch č. 153—155.

438) Král Wáclaw činiw od té doby tomuto lékaři swému hojné milosti, r. 1412 pomáhal mu i k důstojenstwí Pražské stolice arcibiskupské.

1399 se k urownání nowých těch zmatkůw we spolku se Sigmundem králem Uherským, jest nám znamením, že i tento poněkud jich se aučastnil; a další události poučují nás, že dřewní strany zaujímaly sice wůbec opět dáwné postawení swé, ale že do neutěšených půtek těch i mocně wkládal se ctižádostiwý Ruprecht Falcký kurfirst. Došloť opět k domácí w Čechách wálce: ale o průběhu jejím není nám wíce známo, nežli že wojsko králowo, dlauho ležewši před Horažďějowicemi, odtud s welikau puškau táhlo k dobýwání pewného někdy hradu Skály, náležitého panu Břeňkowi z Risenberka.[439] Že muže tak šlechetného, jakowý byl někdejší nejwyšší sudí zemský, Ondřej z Dubé na Zlenicích, w rozbrojích těchto i s spříbuznými jeho spatřujeme takořka w čele strany králowské, budí u nás přízniwý pro králowu prawdu předsudek; staří milcowé, jako Jiří z Roztok a na Krakowci, Jan Čúch ze Zásady, Sigmund Huler na Orlíce, Filip Lauta z Dědic a jiných wíce, nezůstali
15 owšem také nečinni. Příměřím dne 15 čerwna až do
Jun. 13 dne 6 ledna 1400 uzawřeným zastaweno krwe proléwaní
Jul. a plenění země, a již dne 13 čerwence mělo zwolených od obau stran osm rozsudí učiniti w Benešowě nález a pokoj o wšecky wěci dle přísah již dříwe složených.[440]

439) *Beneš Minorita* ap. Dobner, IV, 65: Exercitus regis circumvallavit Haravic, et abhinc discessit ad castrum *Skala* cum pyxide magna. Hrad tento někdy důležitý ležel we Klatowsku, na dnešním statku Příchowicích.

440) Za rozsudí zwoleni byli: nejw. kancléř Wáclaw Králík Antiochenský patriarcha, Wolbram arcibiskup Pražský, Jan biskup Litomyšlský, Jindřich z Rosenberka, Ota starší z Bergowa, Heřman a Beneš z Chústníka i Hynek Berka z Dubé a z Hohenšteina. Prwní dwa i oba páni z Chústníka byli se strany králowy, ostatní wšichni se strany jednoty panské. Wiz Archiv český, I, 61—65 a u Pelzla č. 159 i 160.

Zdali nález takowý stal se skutečně w určité době, 1399
není wůbec známo; ale tím jistější jest wěc, že země
ještě dlauhý čas newešla w požíwaní pokoje. Newole
jednoty panské neukojila se, nýbrž obrátila se w jinau
stranu; předmětem a cílem jejím stal se markrabě Prokop
Morawský. Jako dříwe několikrát, tak i r. 1397 opět,
když ubíral se král Wáclaw do říše Německé, složil
byl wrchní wládu w zemi, na swém místě, do rukau
toho markrabě. Dle akt některých, ježto z té doby se
zachowaly, daloby se sauditi, že nowý zpráwce zemský
pilností swau nic sjíti nedaw, panowal a řídil snad
i wíce, nežli bylo potřebí. Buď wšak tomu jak buď,
o tom aspoň není pochyby, že Wáclaw byl spokojen se
zpráwau bratrance swého. Neb nejen zapsal mu znamenité
summy peněz na hradech Bezdězi, Potenšteině
a jiných, ale když w měsíci prosinci 1398 sám upadl
w již dotčenau těžkau nemoc, opět mu swěřil wrchní
wládu w zemi. Méně spokojeným, nežli král, ukazowal
se býti národ s markrabowým řízením; z jaké příčiny,
nelze nám dolíčiti. Největší wšak nespokojenost a newoli
jewila jednota panská; i uzawřela předewším swrhnauti
jeho, buďto že měla skutečné příčiny k nespokojenosti,
aneb že jen odstraniti hleděla newhodného mezi
ní a králem prostředníka, — jakoby nějakau tohoto
záštitu. Ještě před koncem roku 1399 markrabě Jošt,
Litomyšlský biskup Jan a pan Ota z Bergowa osobně
zajeli ku králi Sigmundowi do Budína, [441] chtějíce

---

441) We weřejném psaní krále Sigmunda prawí se o tom: Novissime nobis cum illustri principe, patruo nostro carissimo, Jodoco marchione Moraviae, nec non reverendo patre D. Johanne episcopo Lutomyslensi et nobili Ottone de Bergowa in civitate nostra Buda simul existentibus, inter ceteros

1400 popuditi ho proti Prokopowi k boji „až do těch hrdel;“
18 Jan. což se jim i dokonale podařilo: neb již 18 ledna 1400 král Sigmund a markrabě Jošt, Jan biskup Litomyšlský, Jindřich z Rosenberka, Boček z Poděbrad, Hynek Berka z Dubé, Ota z Bergowa na Bílině, Jan z Michalowic, Jan z Wartenberka na Děčínč, Jan a Jan strýci z Ústí, Beneš z Dubé, Póta starší ze Skály, Smil Flaška z Pardubic na Richenburce, Heřman z Potenšteina na Lopatě a j. w. zapsali se sobě w Jihlawě proti markrabi Prokopowi, a Sigmund wyzwal i wšecky obywatele země České k boji proti němu, jakožto půwodci wšech prý roztržek, ažby konečně zničen byl i se společníky swými.[442]

Tyto w Čechách zmáhající se bauře kurfirstům Poreynským, ježto již proti Wáclawowi se byli spikli, welice přicházely wděk; i jest se domýšleti, že neopominuli podněcowati jich dle možnosti. Již dne 2 čerwna 1399 byli se w Marburce sešli, pro užší mezi sebau se spojení, a k swé straně potáhli také Rudolfa Saského kurfirsta; později scházewše se několikrát w Mohuči a we Frankfurtě nad Mohanem, a síliwše se přistaupením několika knížat, (jako Štěpana i Ludwíka wéwod Baworských, též markrabě Míšenského, Heřmana lankrabě Heského), umlauwali a usnášeli se neukrytě

---

tractatus compassiva mente collegimus, quod totius discidii in regno Bohemiae origo et fomes sit marchio Procopius, qui — in ipso regno lites suscitat, jurgia provocat, guerras fovet etc. — Ueber Formelbücher, II, 75.

442) „In sui finale exterminium“ — prawí již dotčené psaní Sigmundowo na str. 76; — „wší mocí až do těch hrdel,“ mluwí se w zápisu jednoty ze dne 18 Januar. 1400, jejž z originalu w Třeboni chowaného dali sme tisknauti w Archivu Českém, I, 65 sl.

w aumyslu o sesazení krále; jakož pak již w měsíci 1400
září 1399 prohlásili w Mohuči zjewně, že chtěli woliti a ustanowiti jiného krále Římského.[443] I byloť nadarmo, že Wáclaw plnomocníky swé do Němec posílaje, do Normberka rozepsal několikero sněmůw, na kteréž knížata nepřicházeli, a že podáwal se k jednání o knížecích stížnostech, i k úklidu jejich. Wšak již nutno bylo, aby král po konečném jakémkoli uklizení domácích zmatkůw Českých, se znamenitau mocí brannau osobně do Němec se zabera, potáhnul tam k sobě wšecky ještě wěrné, a zwláště města říšská, wrtkawé pak opět přiwedl ku poslušenstwí swému, pak aby zjewné odpůrce na hlawu porazil i o moc jejich připrawil, aby se dle možnosti wyhowělo wšem slušným národu potřebám. K tomu wšak nedostáwalo se mu potřebné odwahy, přičinliwosti a setrwalosti; těšíwalť obyčejně knížata jen bratrem swým králem Sigmundem, jehož co nejdříwe do Němec přiwesti a s jehož pomocí wše w Němcích ke wšeobecné spokojenosti spořádati slibowal, kdežto Sigmundowy myšlenky a péče pohříchu cele jiným směrem se braly. Neméně nerozmyslně a zpozdile chowal se Wáclaw w záležitostech českých: když bauře sehnala se nad hlawau Prokopowau, nenalezal odwahy, ani ujmauti se ho zjewně, ani zjewně odříci se ho. W největší nauzi wydařilo se aspoň poněkud ku prospěchu jeho uzawření
spiklých kurfirstůw ze dne 1 února 1400, že nowý král 1
Římský neměl wolen býti, leda z rodin následujících: Febr.

443) Srown. Ulrici Obrecht Apparatus juris publici et historiae Germanicae. Pars prima. Acta depositionis Wenceslai et electionis Ruperti regum Romanorum continens. Argentorati, 1696, pag. 108 in 4°. Iterum edidit J. C. Fischer, Francof. Lipsiae, 1754, 4.

1400 Baworské, Saské, Míšenské, Heské, Normberské aneb Wirtenberské; neboť odepřením trůnu císařského celému rodu Lucemburskému knížata rodu tohoto snáze hnauti se dali aspoň k odročení domácích sporůw swých, k uzawření příměří mezi sebau, a ku podwolení se pod Wáclawa co mocného rozsudího.[444] W aumyslu, přiwábiti některá knížata říšská, zwláště pak Baworská, do Prahy, aby s nimi wyjednáwati mohl, wykonal Wáclaw dáwné předsewzetí o korunowaní manželky swé *Sofie:* toto dálo se w kostele sw. Wíta w Praze se slawnostmi obyčej-
15 nými dne 15 března 1400. Knížata wšak newšímali si
Mart. toho, a žádný wéwoda Baworský neukázal se w Praze, aby přítomností swau dodal lesku slawnosti sestřině a tetině; jen Lucemburáci Sigmund a Jošt, Jan purkrabě Normberský, Slezští knížata i pánowé Čeští dostawili se k ní; poslední, jako Jindřich z Rosenberka, Hynek Berka z Dubé a Jan z Michalowic, k wykonání swých při korunowání auřadůw; jen markrabě Prokop nesměl odwážiti se také do sboru swých nyní auhlawních nepřátel. Uzawřeno tu, dle rady Sigmundowy a Joštowy, aby král Wáclaw osobně co nejdříwe se znamenitau mocí odebral se do Němec, a stawům Českým ke dni
9 9 dubna uložen sněm, na němž o zprawowání králow-
Apr. stwí za králowy nepřítomnosti rozhodnauti se mělo.[445]

---

444) Dle zápisu w Codex Přemyslaeus fol. 69 bez datum zachowaného, jejž Pelzel (str. 456) mylně kladl do r. 1402.

445) To wyswitá ze psaní kr. Wáclawowa dne 30 Mart. 1400 Jindřichowi z Rosenberka daného (orig. w archivu Třebonském), w němžto prawí se: Poscentibus arduis nostris et imperii sacri negotiis, nobis necessitate inevitabili imminentibus, disponimus morae periculo procul moto partes Alemanniae visitare etc.

A předce opět nedošlo k wýprawě tak pilně potřebné, 1400
an Wáclaw neuměl prowáděti aumyslu swého, Sigmund pak a Jošt nedbali leda o swé osobní prospěchy. Nebezpečí ani potupa rodu jejich nebyly jim překážkau, aby neobořili se opět wálkau proti Prokopowi, která od měsíce dubna do konce srpna 1400 se štěstím střídawým wedena bywši,[446] králi Wáclawowi opět ani Čech opustiti nedala.

Není pochyby, žeby Wáclaw mocným a důrazným na jewo wystaupením i nyní ještě mohl byl zmařiti wšecky Poreynských kurfirstůw auklady: pocházejíce zajisté tito ne ze wlastenectwí, ale ze sobectwí hrubého, postrádali také wšeliké mrawní podstaty a důkladnosti. Co do aumyslu, sesaditi Wáclawa, mohlť spolek celý býti sworným: we zdání wšak, kdoby jeho w říši nástupcem býti měl, nebyl sworným. Říšská pak města ještě s myšlenkau, odepříti králi poslušenstwí, ani skutečně neobírala se, ježto aumysly knížat spiklých před nimi potud býwaly tajeny; teprw na sněmě držaném we Frankfurtě ode 26 máje do 5 čerwna 1400, na kterýž 5
i poslanci několika měst přijeli, wěc tato zjewně byla Jun.
uwažowána. Tu pak Rudolf Saský kurfirst dal zjewně wěděti, že na trůn Římského králowstwí powýšena míti přál sobě zetě swého, Fridricha wéwodu Brunšwického; což když nepotkalo se s sauhlasem u Poreynských kollegůw jeho, on s přiwrženci swými sněm opustiw w newoli, na cestě u Fritzlaru na Mohuckém auzemí od auředníkůw tamějšího arcibiskupa přepaden a jat

446) Wiz řeč wéwody Těšinského ku knížatům říšským na sněmě Frankfurtském ku konci máje 1400 držanau, ap. Obrecht l. c. p. 25. Že wálka ona zuřila ještě 9 Aug. 1400, čte se w zápise té doby, jehož orig. jest w archivu Třebonském.

1400 byl. W půtce o to swedené Fridrich wéwoda Brunšwický přišel o žiwot, — náhodau prý, an příliš odwážliwě postawil se byl na odpor. Arcibiskup Mohucký Jan snažil se potom očistiti se přísahau, že zaumyslné té wraždy nikterak nebyl aučasten: ale nepodařilo se mu, přeswědčiti o swé newině ani sauwěkých lidí, ani potomstwa. K wywrácení pak pochybnosti několika měst, bylli také sprawedliwý ten spůsob, kterak kurfirstowé chowali se ku králi, pohnán jest Wáclaw od knížat, aby
10 Aug. přijda dne 10 srpna nejprwé příštího do Lahnsteina, odpowídal za nedostatky při říši, ježto mu za winu byly přičítány.

Welmi důležité, jak samo w sobě, tak i pro swé následky, bylo chowání se papeže Bonifacia w záležitosti této. Papež ten, podtají s knížaty nespokojenými wyjednáwaje, schwalowal počínaní jejich, králi Wáclawowi nic o tom znáti nedaw; ba naopak zdálo se, že nastal
15 Jun. mezi nima poměr nejpřízniwější, když dne 15 čerwna 1400 král Sigmund uwolil se, že zajeda osobně k papeži na místě bratrowě a s jeho plnau mocí, urowná se s ním o wšech naskytlých nesnázích. Neb ačkoli Sigmund ještě meškal s jízdau swau, zdálo se předce, že Bonifacius IX pro Wáclawa cele získán byl, an ještě
26 Aug. dne 26 srpna 1400 ujišťowal ho psaním, že co do stawu a důstojenstwí jeho byl hotow hájiti a chrániti jeho něžností otcowskau, třebas i s nasazením wlastní krwe swé.[447] Tím wětší byla pak Wáclawowa prchliwost,

447) W originalu prawí se: Unum tamen Serenitatem Tuam tenere volumus pro constanti, quod circa ea, quae statum honoremque Sublimitatis Tuae concernere valeant, studio paternae teneritudinis erimus indefesso usque ad proprii effusionem sanguinis pervigiles et intenti. Král Wáclaw po-

když později dowěděl se, že Bonifacius powzbuzowal byl 1400
a sílil knížata k odboji proti němu.[448]

Poněwadž pak Wáclaw, jakož samo sebau rozumělo se, newážil sobě půhonu od zpurných vasallůw naň wydaného, knížata říšští w Oberlahnsteinu dne 20 srpna 20 Aug.
1400 pokročili až k formálnímu jeho ssazení. Před shromážděním newelmi skwělým, (neb kromě 4 Poreynských kurfirstůw byly přítomny jen 2 knížecí, 4 hraběcí, 4 rytířské osoby, málo šlechty, ale drahně lidu obecného), arcibiskup Mohucký četl nejprw tyto žaloby na krále Wáclawa: 1) že co oprawce církwe nezjednal jí pokoje, 2) že umenšil říše, Visconty powýšiw za Milanské wéwody, 3) že mnohé k říši spadlé odaumrtí w Němcích i w Italii propůjčil zase dále, 4) že wydáwal blankety, jichžto nadužíwati se mohlo, 5) že nestawil nepokoje a zášti w říši wypuklé, 6) že osobně mnohých ukrutností se dopustil, a konečně 7) že nestaral se wůbec o církew ani o říši, přes wšecka o to proti němu došlá napomínaní: pročež že knížata usnesli se, ssaditi jeho co „nepotřebného, nečinného i nedbalého menšitele i nehodného zpráwce swaté Římské říše.“ Nazejtří potom tři arcibiskupowé dle umluwy wolili falckrabi Ruprechta

slal psaní to dne 20 Oct. 1400 městu Řezenskému na důkaz, že papež stál po jeho straně. W. Pelzel, II, 428—432, Urkk. Nr. 170.

448) Bonifacius snažil se některý čas o to, aby chowání jeho aspoň zdálo se býti neutralní mezi oběma králi: později ale wyznal sám, že kurfirstům dáwal moc ke ssazení Wáclawa: „Ad ipsius Wenceslai depositionem seu amotionem a praefato regno Romanorum auctoritate nostra suffulti concorditer processerunt.“ W. Raynaldi ad ann. 1400, § 12, str. 248 wydání Kolínského. Srown. J. Chmel Regesta Ruperti regis Roman. 1834, str. 184.

1400 za krále Římského; na ostatní tři hlasy kurfirstské, Český, Saský a Braniborský, nebráno při této wolbě ohledu.

Chowání se spiklých knížat proti Wáclawowi docházelo již u sauwěkého lidstwa málo chwály: za naší pak doby nižádnému saudnému dějepisci netane na mysli, omlauwati, tím méně osprawedlňowati je. „Důwody položené w nálezu sesazowacím," prawí jeden z nejhodnějších dějepisců německých,[449] „tak jsau jalowé, nedůwodné a zjewně neprawdiwé, že wěru diwiti se jest, kterak kurfirst Mohucký, jenž sám jediný pečetí swau stwrdil listinu sesazowací, ač prý to činil jmenem wšech kurfirstůw, odwážiti se mohl ku předložení jejímu stawům říšským." Některé z důwodůw těch mohlibychom owšem uznati za prawé, kdyby jen na žalobníky nepadala při nich wina wětší, nežli na žałowaného.[450]

449) Dr. Jos. Aschbach, w Gesch. Kaiser Sigmunds, Hamburg, 1838, I, 151.

450) Leonard Therunda we psaní králi Wáclawowi 16 Nov. 1401 daném (o němž wiz níže), posmíwá se lichému patriotismu spiklých kurfirstůw, ježto mluwili prý quasi male gestae rei condolentes et salutis omnium curiosi. O dolosam machinationem! fingunt odisse, quod diligunt, optare, quod nolunt postulare, quod fugiunt. — Utuntur in te causa nostra, adjicientes maledictis eorum, quod ducem Mediolani crescere nedum passus sis, sed eum rebus imperii donans in illud armaveris. Sed testis est deus, et tu non ignoras, quantis periculis, laboribus, sumptibus ipse et majores sui imperio perpetua fide se gesserint. — Constat, nihil sibi amplius in Italia habere imperium, nisi quantum fidelis ipse servavit. Ideo illis molestum est, quod illum apud te carum habes, quod titulis, quod honoribus effers, quibus hostis est, quicunque Romano fidelis imperio. Non segnitiem tuam oderunt bilingues detractores, sed defensoris sollicitudinem etc. — Ueber Formelbücher, II, 41.

Naproti tomu i desítileté neblahé Ruprechtowo kralowání 1400
poslaužilo za důkaz, že ani schopný panowník nebyl s to, aby uhojil wady do poměrůw Německých té doby hluboce wniklé. Příklad hojných jeho a wždy daremných úsilí mohlby Wáclawowě nečinnosti téměř býti za omluwu. Ale příběh onen Lahnsteinský, a rozdwojení skrzeň koruny říšské mezi dwa panowníky, co do Čech, a tudíž i co do říše Německé, potáhlo za sebau následky mnohem wážnější, nežli až podnes obecné nese domnění; jakož o tom časem swým šíře wykládati budeme.

Když dne 30 srpna došla krále Wáclawa powěst 30 Aug.
o jeho sesazení, rozlítiw se náramným hněwem, přísahal k sw. Wáclawu, že urážky té nenechá bez trestu; jeden z obau že zahynauti musí, on aneb Ruprecht. Také markrabě Jošt, té doby w Praze jsa přítomen, pomstu slibowal za zločin takowý, sice žeby w bradě swé ani chlaupku podržeti nechtěl. [451] I uzawřel sice pokoj s bratrem Prokopem, a na chwíli nastalo auplné smíření wšech čtyr potomkůw rodu Lucemburského: ale práwě w rozhodné této době, kdežto jim hájiti bylo rodu swého postawení, ba i čest we křesťanstwu, ukázalo se, že neměli k tomu ani hlawy ani srdce, že wládlo jimi nejpodlejší sobectwí, a že neostýchali se, se zapřením citu přirozeného, za několik hřiwen aurokůw wíce neb méně prodati a zraditi wlastní krew swau. Dějiny české neznají zjewůw ostudnějších, nežli kteří w těchto létech za slabotau a urputností, lakotau a lstí, pychem a ukrutností rozených náčelníkůw státu střídali se u weřejnosti, až konečně starý stroj státní, wysíliw se nespůsobilostí swých ředitelůw, zastawil se i ustaupil nowému žiwlu žiwoplodnému.

451) Dr. J. F. Boehmer, Codex diplomaticus Moeno-Francofurtanus, 1836, pag. 781. Aschbach l. c. p. 154.

1400 A poněwadž Wáclaw za těchto let již netraufal si rozhodnauti se k čemukoli sám,[452] wyprawil radv swé ke bratrowi s pilnau prosbau, aby nemeškal přijeti do Čech. Teprw po dlauhém zdráhání daw se k tomu Sigmund pohnauti, přitáhl s wojskem znamenitým až k Hoře Kutné; a také markrabě Jošt dostawil se s jednotau panskau do kláštera Sedleckého. Tu pak jednalo se nejprwé o cenu, za kterauž Wáclawowi proti nepřátelům jeho pomáhati se mělo. Mělť nejen zaprawowati wšechen náklad na wálku, čemuž bezpochyby ani neopíral se, ale jednota panská požadowala napřed ještě wyhowění wšem swým dáwným stížnostem, a Sigmund stál na tom, aby mu Wáclaw nejen hned Slezsko i Lužici odstaupil, ale i weškeru zpráwu Čech cele do rukau odewzdal. Požadawky tyto nemírné tak rozjitřily Wáclawa, že dal přiwesti koně swého a odjel na místě pryč, shromážděných ani nepozdrawiw. To stalo se asi w polowici
Oct. měsíce října 1400. Tím ale přišel král i o poslední swé přiwržence w Němcích, zejmena o wšecka města králowská, kteráž mu potud wěrna zůstala; neboť widauce se sklamány w naději na pomoc tolikrát slibowanau, také ona jedno po druhém přistaupila ke straně Ruprechtowě.

1401 Neslušnými požadawky nejbližších swých příbuzných a jednotníkůw českých podrážděn jsa, dopauštěl se nyní Wáclaw opět skutkůw náružiwých a libowolných

---

452) Wyznalť se sám o swé nesmělosti slowy naivními w základní jeho listině ze dne 5 Oct. 1400 ke cti sw. panny Marie a sw. patronůw země České, „a quibus majoris praesumptionis audaciam, piaeque subventionis praesentibus temporibus praesidia postulamus" etc. (Gel. Dobner Monum. III. 401).

w panowáni swém,[453] kteří nemohli nedotýkati se od- 1401
pûrcûw jeho bolestně, ale také neztrpčiti jich ještě wíce, nežli dříwe. Nemûžeme nedomýšleti se s jeho strany prowinění skutečně hrubých proti práwu, když i takowé muže již spatřujeme odwraceti se, kteří posawad wždy wěrně jeho se přidrželi, jako Pražský arcibiskup Wolbram a páni Jan Krušina z Lichtenburka i Póta z Častolowic. Wzdorokrál Ruprecht, jenž měl přátely swé w Čechách, neobmeškal také ničeho, čím se koli zmatky w zemi a nesnáze protiwníkowy rozmnožiti mohly: a pohříchu! nejen u markrabí Morawských, ale také u Českého panstwa potkáwal se s hojnau ochotau. Panská jednota spolčila se s ním formálně,[454] a on pomocí markrabě Jošta také markrabí Míšenské, purkrabí Normberské a biskupy Bamberského i Wircburského do pole wywedl proti Wáclawowi. S druhé strany mohl Ruprecht u papeže wychlaubati se tím, že markrabě Prokop, jenž opět s bratrem swým byl se rozdwojil, se 40 zámky swými konečně až i službě jeho (Ruprechtowě) se při-

---

453) Takto propůjčil ku př. swému nejwyššímu kancléři, patriarchu Wáclawowi, w měsíci prosinci 1400 auřad nejw. písaře zemského, ačkoli tehdáž zastáwal jej pan Smil Flaška z Pardubic na Richenburce, básník Český a jednotník panský (Codex Přemyslaeus fol. 34). Takéť patriarcha nikdy na ten úřad se nedostal.

454) Psal o tom králi Ruprechtowi Dětřich de Niem (w Nemus unionis, tract. VI, cap. 32): In secundo anno assumptionis tuae ad regni fastigium, si bene recolis, Ruperte rex, marchiones Misnenses amici tui et poene omnes nobiles et barones regni Bohemiae, propter inordinatum regimen regis Wenceslai, — contra ipsum regem insimul concordarunt, quod eum tibi subjicerent manu forti, dummodo eis in hoc potenter assisteres etc.

1401 kázal.[455] O událostech těchto, k wíře nepodobných, pochybowati nelze, ačkoli není wědomo, kudy a kterak se sběhly. Wálku proti Wáclawowi auředníci falckrabowi již na podzim roku 1400 počali dobýwaním hradůw a měst některých na hranicích českých a falckých, které od té doby nebyly k Čechám opět připojeny. S jara r. 1401 wálka ta přenešena přes hranice České, a Ruprechtůw syn Ludwík sám přes Šumawu wedl hojné zástupy branné: tu wšak staročeské řády wálečné, směřující jen k pauhé obraně, podaly důkaz, že postačowaly tytýž k aučelu swému, zwláště an národ wůbec nenásledowaw příkladu šlechty, králi swému zůstal byl wěren. Ruprechtowy korauhwe neměly štěstí wnitř země České;
20 Jun. pročež on uzawřew příměří w Amberku dne 20 červwna dal se u wyjednáwaní, kteréž odbýwati se mělo sjezdem we Mnichowě nad lesy, městečku lankrabi Leuchtenberskému náležitém, na hranicích Českých.

We Mnichowě nad lesy Ruprecht ohlásil následující požadawky: 1) nejprw, aby Wáclaw, odřekna se Římské říše k wůli Ruprechtowi, takowý úmysl swůj

455) *Martene Thesaurus*, I, 1670: Quod marchio Procopius Moraviae se dedit in familiarem D. Regi (Ruperto) et ad sibi serviendum cum 40 fortalitiis, quem D. Rex taliter acceptavit. Sauwislost wšak událostí té doby činí to přes tuto poněkud chwastawau řeč prawdě podobnějším, že Prokop, owšem často wrtkawý, nechtěl než w dobrý poměr wstaupiti s Ruprechtem, od Wáclawa neodpadáwaje, — ba že ještě w běhu r. 1401 opět Wáclawa brániti se jal, an Wáclaw brzy na to, a to ještě léta 1401, propůjčil mu wýplatu hrabstwí Kladského za 4000 kop gr. Pražských od wéwody Hanuše Opawského, zapsaw mu je spolu s Frankensteinem, Fürstenberkem (Swojanowem?), Braumowem a Policí do zástawy w 16.000 kop gr. Praž. „za wěrné jeho služby a za škody proto utrpené.“ (Codex Přemyslaeus fol. 72.)

ohlásil celému křesťanstwu; 2) aby hned a bezplatně 1401
wydal Ruprechtowi wšecky klénoty a swátosti říšské, jakož i weškeru říšskau registraturu, zejmena také wšecky listiny o Brabantsku; 3) aby jmenem králowstwí Českého slíbil mu obyčejné poslušenstwí, Ruprecht že spokojí se, staneli se to třebas jen písemně; 4) aby neť Wáclawowa, Eliška Zhořelská, oddána byla Ruprechtowu synu, a u wěně aby jí zapsány byly ty země, o kterých strany teprw dále se shodnau. Za wšecky ty a takowé ústupky byl Ruprecht hotow, pojistiti Wáclawowi nerušené panowání w Čechách. Widěti z toho, jak hluboce již klesla byla moc a wážnost tohoto, když požadawky takowé proti němu jen pronášeny býti mohly! Že w okolnostech takowých žádné jednání zdařiti se nemohlo, netřeba tuším ani dokládati. Wáclaw wzkázal Ruprechtowi, že mu dopřeje titulu krále Římského, až prwé od něho za císaře uznán bude; potom že i nabízené oddawky nepotkají se s nesnázemi.[456]

Že Ruprecht, přes wšechen nezdar zbraní swých, směl klásti požadawky tak přílišné, toho příčinau byly těžké zádawy, do kterýchž Wáclaw s jiné strany saučasně upadl byl skrze markrabě Jošta, jednotu panskau a spojené s nimi markrabě Míšenské. Uwážímeli, že
Jošt a Míšenští markrabě již 16 čerwna umluwili se byli 16 Jun.
o země, kterých w Čechách dobyti chtěli: tu zpráwa některých pramenůw sauwěkých, že Wáclawa konečně i Českého trůnu zbawiti zamýšleli, nabýwá wětší podobnosti. Markrabě Míšenští tehdáž w zástawě drželi několikero pomezních měst a hradůw Českých, zejmena

456) Martene et Durand Collectio amplissima, vol. IV, pag. 50—52 (kdežto číslo 33 patrně předešlo 32 a před ním wydáno bylo).

1401 jim zastaweno bylo město Most a hrad při něm Landeswart: tím snáze mohli tudíž spojiti wojsko swé s wojskem panské jednoty, a táhnauti s ním společně před hlawní město. Spojené pak to wojsko již w měsíci červnu osadiwši wes Michle u Prahy, potom později přeprawilo se do Owence, a rozložilo se i w oboře králowské.[457] Praha již ode sta let zbraní nepřátelských byla nespatřila před bránami swými: nyní přítomnost jejich a pychy s nimi neuchranně spojené hluboce dojímaly jak měšťany Pražské, tak i weškeren lid český, a králi takto zrazenému i sauženému přibýwalo čím déle tím wíce horliwých ochotníkůw, powstati proti spojeným těm škůdcům a zhaubcům, i wyhnati je wen ze země. Nepřátelské wojsko, pokud Ruprechtowa moc branná k němu přidati se nemohla, nebylo silné dosti, aby mohlo pokusiti se o ztečení města: wěrnost Pražská i wálečná hotowost králi oddaných pánůw Českých[458] bylyby za

457) Chron. Bohemiae (Lipsiense) in Höfler Scriptores rer. Hussitic. vol. I pag. 8: Anno dom. MCCCXCIX (má státi rok 1401) ante festum S. Viti jacuerunt barones regni Bohemiae cum Jodoco marchione Moraviae et marchionibus Misnae, cum civibus Pragae civitatis omnium trium civitatum ante Pragam primo in Michel, deinde in Owenecz et horto ferarum, quod fuit post festum S. Jacobi; ubi Misnenses interfecerunt feras in horto, et plures milites faciebant ante castrum Pragense. (Dle listin sauwěkých jisté jest a nepochybné, že Pražané byli králi wěrni jak r. 1399, tak i r. 1401.)

458) Tenkráte wynikali we službě králowě zejmena: Boček z Kunstatu a z Poděbrad (jenž před 2 léty ještě stál byl proti němu), Bohuslaw a Jan ze Švamberka, Ondřej z Dubé na Zlenicích, Jindřich z Dubé na Humpolci, Břeněk ze Strakonic, Zdeněk z Rožmitála, Předbor z Cimburka, Jindřich ze Chlumu a z Lacenboka i j. w. Mezi králowskými pur-

nezdařilým snad autokem takowým uwrhly je do nej- 1401
wětšího nebezpečí. Protož ani města neobklíčiwši, spokojilo se asi šestinedělním ležením u Prahy, a naposledy nabídnulo se i samo k jednání o konečný mír. Dne 12 srpna 1401 zjednána konečná smlauwa, dle níž 12 Aug.
arcibiskup Wolbram a páni Jindřich z Rosenberka, Ota z Bergowa na Bílině a Jan Krušina z Lichtenburka postaweni králi po boku jako nejwyšší rada zpráwní, ježto měla dle zásad wynešených w zápisech krále Sigmundowých aučastna býti wlády zemské, a, jak se tam dí, „prawdu a pokoj w králowstwí stanowiti“; zejmena při dosazowání „zemanůw“ na auřady, a při wydáních na potřeby státní wůbec, měla míti hlas rozhodný. Králowské auřady a města měli těm čtyřem pánům zawázati se přísahau s tím doložením, že we případech kollise předewším jich poslušni budau; celá však tato smlauwa práwům a nárokům, ježto králi Sigmundowi w Čechách příslušela, nikterak neměla na úkor býti.[459] Zjednání toto upokojilo jednotu panskau w té míře, že smířiwši se s králem, odřekla se wšeho spolku s knížaty proti němu spiklými; po čemž i Míšenský lid branný rychle opustil zemi. Později Wáclaw umluwil-se i s markrabím Joštem na ten spůsob, že postaupiw mu markrabstwí Lužického doživotně cele, připsal mu i znamenité summy w hotowosti. Jaké narownání stalo se s markrabím Prokopem, není nám známo.[460]

---

krabími zwláště Domažlický, Maršík ze Hrádku, držel se statně, an král Wáclaw již 9 Apr. 1401 za wěrné jeho služby (nikoli, jak Pelzel prawí, za půjčku,) zapsal mu hrad Lopatu a komorní aurok Sušický.

459) Pelzel Urkk. Nr. 178, Archiv Český, I, 66. Českau tu listinu Pelzel newšude zpráwně wyložil.

460) Srownej wšak nahoře poznámku číslo 455.

1401 Že král Sigmund neaučastnil se posledních těchto událostí, pocházelo jen odtud, že nyní potkal také jeho týž osud jako bratra jeho před 7 léty, — an zajat i uwězen byl od swých poddaných. Uherští magnati zatkli ho we sněmowním shromáždění na hradě Budín-
28 Apr. ském dne 28 dubna 1401, aniž pak i jeden meč w lidu tu chwíli zdwihl se k obraně jeho. Příčin k nespokojenosti s ním předstírali mnoho: přední a nejpodstatnější byla přílišná jeho přízeň k cizincům w Uhřích, kteří w té katastrofě také buďto zatčeni, aneb ze země wyhnáni jsau.[461] Zajatý král weden nejprw na pewný hrad Wyšehrad nad Dunajem, a odewzdán později Chorwatskému i Dalmatskému bánowi, Mikuláši Garowi, aby chowal ho na swém hradě Šiklóši. Když ale jednalo se, kdoby měl na místě Sigmundowě na trůn Uherský powýšen býti, páni Uherští rozdwojiwše se, Sigmundowým wěrným usnadnili oswobození jeho a nawrácení jemu předešlého důstojenstwí. W čele těchto wěrných stál Sigmundůw milostník, Stibor ze Stibořic (syn wojwody Polského Sudiwoje Kališského),[462] jenž od Sig-

---

461) Přátelům Sigmundowým w Čechách a w Morawě psáno bylo: Heu dolor! Ser^mus^ dominus noster, gratiosissimus rex Ungariae, a perfidis Ungaris ex eo, quod hospites et alienigenas in regno servavit, est detentus, sed custodiente Altissimo in nulla parte corporis sui offensus, in castro V. detinetur; unde omnes et singuli alienigenae, tam spirituales quam etiam seculares, vestibus et ipsorum rebus spoliati, sunt expulsi, nobiles vero et ditiores illos consimiliter captivaverunt etc. (Ueber Formelbücher, II, 76.) —

462) Dne 3 Febr. 1398 zaručil se „Zandiwogius waywoda Kalisiensis“ za „magnificus vir D. Stiborius, waywoda Transilvanensis comesque Posoniensis, filius noster carissimus,“ že budeli potřebí, sám zaplatí oněch 7000 kop gr. Pr., které

munda powýšen byl na wojwodstwí Sedmihradské a 1401
hrabstwí Prešpurské. Ten swoláwaje z Morawy a z Čech zase ony branné zástupy, ježto již tolikráte bojowali byli w Uhřích „za jeho i jejich pána nejmilostiwějšího,“ neopominul ukazowati také k nebezpečí, do kteréhož upadlby weškeren rod Lucenburský, kdyby odbojníkům zrádným podařilo se, Sigmunda wypuditi z Uher. Také knížata rodu toho, berauce si k mysli nebezpečí takowé, podporowali Stibora w počínaní jeho wšemožně, jakkoli jináče různili se mezi sebau. Zwláště pak Wáclaw chápal se wšech možných prostředhůw k oswobození bratrowu; čím wíce dotírali naň hojní nepřátelé, a mezi nimi také wlastní jeho bratranci a poddaní, tím wíce roztaužil se po bratrowi, do kteréhož, přese wšecka předešlá sklamání, nadál se wždy ještě bratrského smýšlení a oddanosti. Posléze jaw se wyjednáwati i s samým Mikulášem Garau, zapsal se mu, za dobré chowání a propuštění krále Sigmunda na swobodu, k ročnímu placení tisíci dukátůw. Tím spůsobem a přičiněním spolu hraběte Heřmana Celského, Sigmund na počátku měsíce září 1401 došel swobody swé a králowského po- Sept.
stawení opět, a opatrnau powolností smířil se konečně i s Uherskými stawy na sněmě w Pápě držaném (dne 27 října 1401). 27 Oct.

Král Wáclaw jewil největší radost z oswobození bratrowa, i psaw jemu slowy nejsrdečnějšími, [463] winu

---

král Sigmund markrabi Prokopowi dlužen byl, a za jichžto splacení ručil byl také Stibor. Dat. in Alba Ecclesia, al. in Holicz etc. (Orig. w archivu Třebonském.) —

463) Wáclawowa wlastní slowa jsau: Qualem visceribus cordis nostri Vestra liberatio fecerit laetitiam, novit scrutator cordium et secretorum cunctorum indagator, cui omnia cognita

w podniknutí swém. On již w Inspruku dne 25 září 1401 1401
prohlásiw o Janu Galeazzowi, že propadl wšecka práwa 25 Sept.
swá w říši, wšude kázal chystati wálku proti němu.
Když ale z Tridentu táhl do Brixie w domnění, že brány
tohoto města od strany tam jemu přízniwé otewřeny
budau, wojsko Milánské, předčící jestli ne počtem, aspoň
kázní a uměním wálečným, dne 21 října podstaupiwši 21
ho bojem, po nedlauhém odporu porazilo jej auplně; Oct.
sprowázející ho kníže Leopold Rakauský octnul se až
i w zajetí u nepřátel. Tak wyweden jsa z klamu o nesmírné moci swé, a opuštěn od wětšího počtu swých pomocníkůw, ustaupil až do Bolzana; po několika nedělích wšak skrze Benátské auzemí opět postaupil až ku Padui, pokaušeje se pomocí Benátčanůw a Florenčanůw do střední Italie dostati se po moři.[465]

Co wítěz wyprawil nyní Jan Galeazzo poselstwí ku králi Wáclawowi, aby konečně pohnul ho k jízdě do Říma již dáwno uzawřené, ale wždy ještě nadarmo očekáwané. Byloť prý na jewě, že s jeho strany ani

465) Tehdejší staw wěcí objasňuje se zwláště dlauhým psaním (od nás již několikrát připomínaným) Viscontského učeného rady Leonardo Therunda králi Wáclawowi we Veroně 16 Nov. 1401 daným, jež našedše we dwau formulářích českých, wydali sme tiskem Ueber Formelbücher, II, 40—44. Písatel ten straní Wáclawowi, jakkoli ho mrzí jeho nečinnost: irasci liceat, precor, non odisse. O Ruprechtowi po bitwě u Brixie prawí se: Paduam cum cohorte modica adivit, ibique applicitus pauper suorum Guelforum frustra mendicat adminicula. Ha! quantum potest poenitere, si sapiat, male suasus Bavarus, quod rem tantam sine consilio, sine viribus, contra jus fasque sit aggressus. Quid agat, eligere nescit; sibi omnia sunt dubia; fertur tamen nuper misisse Venetias, desperans nostrorum obice terra Romam posse contingere, quo mari vehatur, postulare navigium etc. —

1401 potřebí nebylo welikého namáhaní, aby došel cíle žádaucího; ani welikého wojska s sebau přiwesti prý netřeba, neb to prý čekalo naň již k boji hotowé, a wěrnějších i sobě oddanějších bojowníkůw nad lombardské že nemohl nalezti na celém šírém swětě! Byloby prý to příliš kruté, kdyby kdo měl pro císaře swého zápasiti a witěziti, a co witěz předce lišiti se odměny, o kterau zápasil!

1402 Šťastné ty události a slowa Lombardůw měly předce za následek, že w Čechách počalo se oprawdowě mysliti na Wáclawowu jízdu do Říma. Již na roku knížecím, w Králowé Hradci w lednu r. 1402, jehož i mnozí páni Čeští účastnili se, jednáno jest o ní, a zwláště usilowáno dorozuměti se s těmi panowníky, skrze jichžto země wýprawa jíti měla, kteří tudíž jí pomáhati nebo překážeti mohli. Poněwadž ale Wáclaw, netraufaw sobě podnikati u wěci té nic o swé ujmě, jako nějaké dítě we wšem weden a podporowán býti žádal, a w nedůwěře swé k celému swětu, zwláště po tom, co zakusil byl minulého léta, nejwíce ještě zajímána i pautána se cítil Sigmundowým duchem, jeho rytířskými obyčeji a odwahau: proto nyní wrhnul se mu cele do náručí. Čeho před patnácti měsíci ještě w pauhém pomyšlení hrozil se byl, to uskutečnil nyní s dobrým rozmyslem a radau knížat, pánůw i jiných swých wěrných: swěřil sebe sám i wšecku wládu zemskau w Čechách do rukau Sigmundowých, aby jím weden a hájen byl na cestě

4 Febr. do Říma ku korunowání císařskému. Dne 4 února 1402 wydal o tom w Králowé Hradci zápis s ohradami následujícími: 1) poněwadž do bratra swého naděje se auplné lásky a důwěry, protož ustanowuje ho zpráwcem králowstwí swého Českého na swém místě s plnau mocí, aby je zprawowal tím spůsobem, jak za obyčej bylo pod

otcem jejich Karlem IV; 2) tudíž odewzdáwá jemu 1402
k řízení wšecky swé hrady a města králowská; 3) také
z bratrské lásky a důwěry chce jeho we wšem poslušen
býti a wše dle jeho rady činiti, takowým wšak spůsobem, aby nicméně zůstáwal pánem i zachowán byl doživotně w králowském swém důstojenstwí, jak w Římské říši tak i w Čechách; 4) w záležitostech, které daly byly příčinu ke dlauhým sporům s pány zemskými, mají Sigmundowi prawidlem býti jeho wlastní nálezy, jakž od něho wynešeny a od země přijaty byly; coby-koli Wáclaw k nim přičinil, toho má Sigmund wždy mocen býti, ale i rady panské poslauchati; a cokoli tímto spůsobem bude míti prowáděti, k tomu králowská města, též purkrabí a auředníci králowští že pomáhati budau, mají pod přísahau zawázati se; 5) osazowání auřadůw zemských král Wáclaw wyhražuje sám sobě, bratrowi swému wšak w jednotliwých případech, co do wolení osob, hlas záporný propůjčuje; 6) totéž má místo míti we zpráwě důchodůw a wydání státních; 7) konečně má Sigmund wésti vikariat w Římské říši tak, jakož mu již dříwe byl postaupen.[466] Když již příliš časté wolání se „ke bratrské lásce a důwěře“ w zápisu tomto budí podezření, že skutek ten neproweden cele beze wšeliké obawy a bez úsilného i bezděčného chlácholení, musí zjewná polowičátnost naznačených w něm cest a prostředkůw, zwláště pak neurčité rozdělení wrchní moci mezi bratřími, tím wíce wésti ku přeswědčení, že i tato smlauwa stane se dříwe neb později příčinau nowých a ještě krutějších sporůw. Rozumí se, že tím

466) Zápis o tom tištěn jest in (J. v. Borns) Abhandlungen einer Privatgesellschaft in Böhmen, IV, str. 68—69 (w Praze 1779). —

... nejwyšší rada zprávní, dne 12 srpna

... před nastaupením jízdy do Říma musilo ... moudře i důrazně spolu postaráno býti o zadomácího míru zemského. Byl tedy ke dni ... do Prahy rozepsán sněm, k němuž dostawili ...owé w hojném počtu.[467] Zasedání a porady sně...wní dály se tenkrát na Starém městě we klášteře sw. Jakuba, tedy na blízku tehdejšího králowského sídla u sw. Benedikta; usnešení pak tohoto sněmu bylo důkladné a wážné, jakož okolnosti toho času požadowaly. 1) Poněwadž mnozí Čechowé, za žold, stali se byli služebníky panowníkůw zahraničných (zwláště pak Ruprechta), uložen jest jim wšem konečný rok ke dni

---

467) Mezi předními té doby sněmowníky jmenují se: **král Sigmund**, Heřman z Chaustníka nejw. komorník, Hynek Berka z Dubé nejw. sudí, Smil Flaška z Pardubic nejw. písař, Wolbram arcibiskup Pražský, Jan Mráz biskup Olomucký, Jan Železný biskup Litomyšlský, Racek ze Šwamberka, Boček z Kunstatu a z Poděbrad, Purkart z Janowic, Jindřich Lacenbok ze Chlumu, Jindřich z Náchoda, Ota starší z Bergowa, Zdeslaw ze Šternberka, Jan z Michalowic, Jindřich starší Berka z Dubé na Hausce, Wilém z Wartenberka na Zwířeticích, Jan z Frimburka, Jaroslaw z Opočna na Žlebech, Aleš Škopek z Dubé, Jindřich a Oldřich ze Hradce, Póta z Častolowic, Dětřich z Janowic na Náchodě, Beneš Silný z Dubé, Aleš z Šumburka, Jan ze Šwamberka, Hynek Zajíc z Waldeka na Pihli, Tas z Boskowic, Jan z Wartenberka, Herbort z Kolowrat, Albrecht ze Šternberka na Konopišti, Jan ze Wlašími, Beneš Děčinský z Wartenberka, Mikuláš z Kolowrat na Zbraslawicích, Jindřich a Wáclaw z Wartenberka, Jindřich mladší Berka z Dubé, Jan Boček z Kunstatu a z Poděbrad, Janek a Hynek z Wisenburka, Jindřich Škopek z Dubé a jiní. (Srown. Archiv český, II 359 sl.) —

Swátosti (7 dubna) nejprwé příští, aby opustíce službu 1402
cizí, postawili se před saudem zemským; kdokoliby tak 7 Apr.
neučinil a i dále ještě ke škodě koruny České slaužil proti zemi, ten každý odsauzen bude, „jakožto psanec a zemský škůdce i zloděj, wšeho práwa i cti w zemi, a dědiny jeho i nápady, jakožto již odsauzené, má král obrátiti podlé panské rady na zemské dobré.“ 2) Týmž spůsobem trestán buď, kdokoli psance aneb škůdce zemského k sobě přijma, jemu pomáhati bude, kdykoli tři páni přísežní poprawcowé krajští naň to wyswědčí aneb wyznají. 3) Poprawa nade psanci konej se k wolání poprawcůw dle starého práwa důkladně a bezohledně, a wšak bez hubení zboží. 4) „Také páni nalezli, aby wšecka brání mocí, wšecka násilí, odpowědi, stráže i wšecky nátisky stály a minuly w České koruně, buď odpowědí neb neodpowědí. Pakliby kdo učinil proti tomu, tehdy jest odsauzen zboží na Králowu Milost, a žádného práwa proti žádnému nemá míti, ale býti jakožto psanec: než každý aby sebe hleděli zemským práwem, jakožto starý obyčej jest.“ Důležité tyto úsudky slawně rozhlášeny po wší zemi, a jak se samo sebau rozumí, wepsány také do desk zemských: kéž jen možné bylo, wepsati je také do srdcí wšech Čechůw tehdejších!

Neméně důležitau pro zachowání domácího míru měla státi se umluwa, kterau stejným časem králowé Wáclaw i Sigmund a markrabě Prokop učinili mezi sebau. Ku konečnému odstranění wšelikých mezi Morawskými bratřími wždy se obnowujících třenic a sporůw uzawřeli králowé, odděliti je také místně od sebe; proto měl markrabě Prokop odříci se naprosto wšech swých zboží Morawských i Českých, a za to měl od koruny České obdržeti knížetstwí Swídnické i Jaworské, též

1402 hrabstwí Kladské s Frankšteinem, zástawau za 50.000 kop gr. Pražských, a wýhradně jimi wládnauti. Poněwadž w umluwě té i o ten případ postaráno bylo, kdyby ještě oženiti se a přirozených dědicůw nabyti měl, spokojiw se Prokop s ní, přiwěsil také pečet swau k zápisu o tom slawně zhotowenému.[468]

Jest wšak pochybno, zdali umluwa ta došla wyřízení swého: neb již několik dní po ní mezi umluwci samými wypukl nowý swár, kterýž nedaw se wíce urownati, wedl k rozstrku konečně nenaprawitelnému. Wlastní příčina osudného sporu toho, jenž celému pásmu dějin této doby dal nowý směr, neudáwá se w žádném pramenu sauwěkém: ale dle zdání prawdě nejpodobnějšího hledati ji sluší w odporu, jejž Wáclaw neméně swéhlawý nežli slabý zdwihal proti nařízením, kteráž činil Sigmund we smyslu jednoty panské. Došlo k tomu,
6 Mart. že Sigmund již dne 6 března 1402 zatknauti dal bratra swého we králowě dwoře u sw. Benedikta na Starém městě, i wésti odtud na hrad Pražský a tam ostříhati pilně.[469] Prawí se, že páni a někteří radowé Wáclawowi sami sauhlasili s jeho zatčením; z čehož sauditi lze, že staré spory s jednotau panskau zjewily se tu opět. Tím pak „bratrská láska i důwěra“, nedáwno ještě tolik chwálená, záhy a na wždy octla se w žalostném konci.

468) Codex Přemyslaeus fol. 76—77.

469) *Chronicon universitatis Pragensis* (ap. Höfler, I, 16): Anno dom. MCCCCII, sexta die Martii, — rex Wenceslaus a fratre rege Ungariae Sigismundo ex consilio baronum regni Bohemiae et quorumdam consiliariorum ejusdem Wenceslai regis altera vice arrestatur in curia S. Benedicti, ut in regno procuretur judicium et justitia, pax et aequitas; et in castrum ducitur et ibi aliquanto tempore detinetur etc.

Ačkoli pak při druhém tomto jetí krále Wáclawa 1402
uwarowáno se každého hluku, a ponecháwáno králi také na oko wšeliké swobody, — jakož owšem nepřestáwaly se králowské dekrety a zápisy wydáwati pod jeho jmenem: — nicméně powěst o násilí proti osobě králowě spáchaném roznesla se brzy w národu, náruživosti směru wšelikého w něm budíc. Ale když Sigmund moci takto nabyté nadužíwal hned k ukládaní welmi těžkých daní, dowolíwaje si při tom wšelikých zádaw a ukrutností: [470] wětšina lidu jala se opět straniti Wáclawowi, ano i ti radowé jeho, ježto hlasowali byli pro jeho zatčení, změniwše swé smýšlení, odstaupili od krále Sigmunda; [471] jen známí audowé jednoty panské, páni Rosenberkowé, Šwamberkowé, Šwihowští z Risenberka, Michalcowé, Bergowowé a jiní, zůstali Sigmundowi wěrni. Markrabě Prokop postawil se w čelo nowé strany proti Sigmundowi powstáwající, ku kteréž přidáwali se i mnozí páni a wětší počet měst králowských. Nowá domácí wálka, krwawější nade wšecky předešlé, zdála se býti neodwratnau.

Nowé ty nepokoje w Čechách nikomu nebyly wítanější, nežli Ruprechtowi Klemowi, jenž potud z města Paduy na wše strany wyjednáwati, ač bez prospěchu i bez naděje, byl se snažil; bylyť mu za zástěru, že Italii opustiti mohl, ač ne se ctí, aspoň beze zjewné hanby. [472]

---

470) Srown. Eberh. Windecks Leben Sigmunds u Menkena, I, 1080—81.

471) Et tunc consilium regis Wenceslai, contra ut dicebatur suum promissum, a rege Sigismundo recessit. Chron. universit. Prag. l. c. Staří letopisowé čeští str. 8.

472) Srown. Ruprechtowo psaní ku králowně Francauské dd. Heidelberg, 16 Jun. 1402, in Martene Collect. ampliss. IV, 96—97.

1402 Wrátiw se do Němec, w běhu měsíce máje pobýwal nejwíce na blízku hranic Českých, na pokus, zdaliby se mu nepodařilo uzawříti s markrabím Prokopem a jeho stranau nějaký spolek proti Sigmundowi,[473] jehožto pomocí daloby se dosíci Wáclawowa odřeknutí se titulu Německého. I dal se sice Prokop skrze lantkrabi z Leuchtenberka i Wiléma Míšenského markrabi w jednání s Ruprechtem o wálečném spolčení se proti Sigmundowi: ale z pramenůw nám dochowaných nelze dowtípiti se, pokud howěl ostatním aumyslům Ruprechtowým.

Tenkráte Sigmund dokázal wíce činnosti a odwahy, ale také wíce nešlechetnosti, nežli nepřátelé a protiwníci
3 Jun. jeho. Již 3 čerwna 1402, podporowán jsa od jednoty panské, do pole wytáhl proti straně Prokopowě, den před tím jatého Wáclawa, pro wětší jistotu, do wěže na hradě Pražském wsaditi a tam pilně ostříhati kázaw. Položiw se pak před wysoký hrad Bezděz, hlawní Prokopowo sídlo, pozwal tohoto k sobě pod bezpečným gleitem: ale když přišel, dal ho předce také zatknauti. Co dále wyprawuje se we Starých letopisech českých,[474] že, jako někdy král Wáclaw II Záwiše z Rosenberka, tak prý nyní také Sigmund Prokopa swázaného dal woditi k zámkům, kteří krále Wáclawa přídrželi se, zejmena ke hradu Blaníku, aby posádky ke wzdání se donutil, — zdá se z pauhé nenáwisti smyšleno býti: kdyby zajisté bylo skutkem prawdiwým, ukrutnost tak schytralá bylaby tuším potkala se s ohlasem we wšech kronikách té doby. Tolik jisté jest, že se mu tenkráte

473) Srown. Téhož poselstwí k markrabi Míšenskému Wilémowi ap. Martene l. c. p. 94—96.

474) Scriptores rer. Bohem. III, p. 8.

podařilo rukau brannau potlačiti wšechen w Čechách 1402
proti němu powstalý odpor. Markrabě Jošt wálečných těchto rozbrojůw ještě neaučastnil se: z wyjednáwaní wšak, we které po Prokopowě zajetí dal se s Ruprechtem i on, wychází na jewo, kterak směl lichotiti sobě naději, že zachowáli se jen opatrně, z krwawé té spausty zrad i nešlechetností wykwete proň i koruna králowská! [475]

Když pokoj w Čechách takto krutými prostředky zase obnowen byl, Sigmund opustil Prahu a Čechy ku konci měsíce čerwna 1402 opět, oba swé zajaté, Wác- Jun.
lawa i Prokopa, do Rakaus weda. Mluwilť, že bratra swého, dle umluw, wedl do Italie k nabytí koruny císařské, — prawé to nyní staré děcko bez moci a bez wůle, aby korunowáno bylo co pán wšeho křesťanstwa. Na zámku Šaumberském nad Lincem, náležitém pastorku hraběte Celského, přemítán náwrh, kterak by hrabě tento Wáclawa we průwodu markrabě Prokopa skrze země hrabat z Ortenburka i z Hořice dowesti měl k Viscontům. Možná wšak, že Sigmund již k tomu ani neměl aumyslu oprawdowého: ale měllijej předce, musil se ho zřeknauti, jakmile dowěděl se o smrti toho muže, od jehož pomoci jediné bylo zdaru nadíti se. Jan Galeazzo w Miláně zemřel již dne 3 září 1402. Mezitím 3 Sept.
Wáclaw zajatý odwezen byl do Wídně, a odewzdán knížatům Rakauským; Prokopowi sauzeno, za přečiny swé káti se w Prešpurce, kdežto prawí se, že dlauhau chwíli krátíwal sobě i skládaním žákowských weršůw latinských. [476]

---

475) Martene Collect. ampliss. IV, 102 sl.

476) We starém rkp. nalezli sme jeden takowýto jeho plod básnický, jenž aspoň líčí jeho myšlenky a city. „In aliena

1402 Uwážili se postawení, we kterémž Sigmund toho času wůbec nalezal se, nelze jeho duchu odepříti srdnatosti a odwahy w dobách nebezpečných: neb rozpřáteliw se takto se wšemi příbuznými swými, podnikal hru nad míru odwážliwau. Nemohloť ho býti tajno, kterak papež Bonifacius IX již tehdáž počal w Uhřích samých brojiti proti němu, aby jeho swrhnauti a na trůn Uherský powýšiti mohl krále Ladislawa Neapolského, jenž zwláště w jižních Uhřích mnoho měl příwrženců w.[477] Wojsko Neapolitánské již w měsíci srpnu 1402 přistáwši k Dalmacii, tam co nejochotněji přijato bylo. Switěziloli nyní powstání, od wětšího počtu duchowenstwa w Uhřích z poslušnosti naproti papeži hlásané, bylo weta po Sigmundowi: neboť ze zemí rodu Lucemburskému poddaných nemohl nižádné pomoci naditi se. Pročež také, dobře uznáwaje nebezpečí takowé, hleděl knížata Rakauská získati pro sebe stůj co stůj, a spolčiti se s nimi. Obnowiw dědičnau smlauwu rodůw Lucemburského a Rakauského, již otcem jeho Karlem IV uzawřenau, i hned také knížete Albrechta IV přijal tak říkaje za syna, i za dědice swého w Uhřích ho wyhlásiw, na sněmu Prešpurském dosáhl toho, že stawowé Uherští jemu co takowému již napřed sliby činili; skutku toho, že podobné sliby již dříwe učinili byli markrabi Joštowi,

---

provincia | Conturbat me tristitia | Evacuavit laetitia. | Ex patria sum expulsus, | Moraviâ sum detrusus, | Factus sum sicut rusticus, | Conturbat me vilissimus! | Si miles essem, equitassem, | Si latro essem, spoliassem: | Non sum miles, neque latro | Sed sum unus pauper žiako. | Ungarones sunt barones! | Non barones, sed latrones, | Quorum Satan erit comes | Et demerdet eos omnes!“ —

477) Raynaldi ad ann. 1403, § 13 a j. w. Srown. dole den 9 Aug. 1403.

ani sobě newšímáno. A dne 23 září wydal i do Čech 1402
rozkaz, aby w jeho tam nebytí téhož knížete, jakožto 23 Sept.
jeho náměstka, poslaucháno bylo.

Ale w Čechách tenkráte nebylo swornosti ku poslušenstwí ani krále Sigmunda samého, tím méně pak náměstkůw jeho. Před odjezdem swým ustanowil tam byl z jednotníkůw panských jemu nejwíce oddaných wrchní zpráwní radu, kteráž za něho zemi zprawowati měla.[478] Ale mnozí páni a wětší počet králowských purkrabí a měst, jakožto i we Slezích wšecka knížata i města, měli za to, že násilím osobě krále jejich učiněným zrušeny byly wšecky předešlé umluwy, a oni tudíž že nebyli powinni, uznáwati Sigmunda ještě za zpráwce Českého králowstwí. Horliwostí w oddanosti k zajatému králi nad jiné nade wšecky wynikali obywatelé Kutnohoršti. Město jejich, bohaté i mohutné požehnáním z hor, stalo se takořka jádrem, ku kterémužto přidáwali se ostatní nespokojenci, kdežto naproti tomu Pražané donuceni byli poslauchati Sigmundowy zpráwní rady. Nic nebylo naplat, že Wáclawa donutili, dne
20 listopadu wydati rozkaz ke wšem králowským pur- 20
krabím w Čechách, aby dostawili se k němu do Wídně, Nov.
kdežto je zawázati měl, aby netoliko Sigmundowi, ale i knížatům Rakauským holdowali se: ti wšak powinnosti swé jinak a lépe rozumějíce, nikterak nezměnili se w postawení swém.[479] Markrabě Jošt howěl straně této

478) Byli w ní Jan Železný biskup Litomyšlský, Jindřich z Rosenberka nejw. purkrabě, Břeněk Švihowský z Risenberka dworský sudí, Ota starší z Bergowa podkomoří, Oldřich ze Hradce mincmistr a Jindřich ze Hradce přewor Malteský. Nejwíce mezi nimi mrzel Wáclawa Ota z Bergowa (někdy býwalý nejw. purkrabě) co podkomoří.

479) Wiz Pelzels Urkk. Nr. 184, a srown. s Wáclawowými slowy u Windeka na str. 1080: „und sie doch nicht anders gelobet

1402 w Čechách čím dále tím wíce se zmáhající, až pak i weřejně k ní se přihlásil.

I považowal to Sigmund za tak důležité, aby předewším Čechy udržel we swém poddanstwí a poslušenstwí,[480] že nehledě na nebezpečí, která w Uhřích jemu od strany Neapolitanské hrozila, předce obrátil se
Dec. nejprwé zase do Čech. W měsíci prosinci přitáhnuw do země s 12 tisíci branného lidu, téměř samými Uhry a Kumany, rozložil se u Kolína nad Labem w táboře opewněném. Tu wydal manifest k celému národu Českému, we kterémž wykládaje příčiny swého náwratu,[481]

---

haben, als unser ere, frummen und nutze", i se zápisem dne 14 Apr. 1403 u Kurz-a (Oesterreich unter Albrecht IV, I, 231).

480) Jak welice mu wůbec na Čechách záleželo, o tom wyslowil se sám we psaní (Ueber Formelbücher II, 75) následowně: Insudantibus nobis assidue circa regnorum nostrorum, quibus nutu divino feliciter praesidemus, gubernacula, qualiter ea a Turcorum aliarumque barbarae nationis gentium quotidianis insultibus, altissimi nobis suffragante dextra, valeamus protegere, nihilque aut modicum nobis delicato vacantibus otio, requiei nobis reputamus, non oneri, quae ad reformandum paternae nostrae hereditatis, regni videl. Boemiae statum salubrem crebris studiis cogitamus, affectantes et ad hoc potissime satagentes, ut hoc electum viridarium, eradicatis nocivis fructibus et evulsis pungitivis vepribus, prout in progenitorum nostrorum felicis memoriae, sic et nostris temporibus salutiferae pacis roboribus dilatetur etc.

481) Post egressum nostrum de Boemia, dum iter agere coepissemus versus Italiam cum ser^{mo} principe D. Wenceslao Rom. et Boh. rege, fratre nostro carissimo, pro recuperando imperii honore et consequendis coronis imperialibus: nostis, qualis et quanta, quamque damnosa turbatio in toto regno excitata sit, adeo, ut metuentes ipsi regno periculum irrecuperabile, iter coeptum relinquere, et ad Bohemiam propter

wšem pánům, rytířům a městům pod nejtěžšími poku- 1402
tami poraučel, aby bez meškání připojili se k němu s branným lidem swým, a přiwezli s sebau i střelbu a dobýwací stroje wšeliké; kdokoli se opozdí, k tomu že hleděti bude jako k nepříteli. Aučel welikého toho namáhaní předewším bylo dobytí Kutnéhory, kteráž, sama w sobě bohatá, chowala w sobě i Wáclawowy drahé poklady, wěrností k němu nad jiné obywatele wynikajíc. Město bránilo se, a jisté jest, že ku konci r. 1402 před jeho branami swedeny krwawé boje, o kterýchž ale bohužel nedošly nás nikteraké určitější paměti.[482] Když ale zpozorowali měšťané, že jim nebude 1403
lze odolati nadlauho tak weliké přemoci, tu dožádawše se přímluwy u některých jim přízniwých jednotníkůw panských, podáwali se ku kapitulaci. Sigmund uložil jim nejtěžší wýminky. Nejwzácnější měšťané, představíce se mu w Kolíně, museli na kolenau w blátě prositi jej

---

filios Belial auctores excidii regredi cogeremur. Venimus itaque cum magna gentis potentia, altissimo duce, usque ad Coloniam super Albeam, ad destruendos et ejiciendos rebelles pravosque homines, vastatores regni praedicti, et ut auxiliante deo pacem in ipso regno perpetuam disponeremus etc. (Ueber Formelbücher, II, 77.) —

482) Domýšlíme se toho dle wšelikých neurčitých zpráw sauwěkých, ku př. we *Chron. Bohem. Lipsiense* (ap. Höfler, I, 8): „Anno 1402 exiverunt cives Pragenses cum magna multitudine, in vigilia Nativitatis Domini, ante montes Chutne, et jacuerunt ante munitionem dictam Suchdol, ubi Marquardus de Ulicz capitaneus Pragensium a munitione praedicta est sagitta interemtus in die S. Johannis evang.“ — It. *Chron. Viennense* (ibid. p. 2): „Sigismundus — veniens cum gente Ungariae, Cunis et Jassonibus, exquisivit montes Kutnas contra march. Jodocum, et bona D. Boczkonis et aliorum devastavit.“ — Srown. Staré letopisy české, na str. 8 etc. —

1403 o milost a zawázati se ku placení nemírné pokuty; potom wešed do města jejich, zmocnil se i pokladůw bratrowých, tam potud wěrně chowaných, a mezi nimi drahé koruny i hojných jiných klenotůw zlatých a stříbrných.[483] Mezitím wojsko jeho w okolí Kutnéhory, Kolína i Poděbrad dopauštělo se wýtržností, jichžto diwokost národu Českému dlauho newyšla z paměti.

Dosti maje na zdaru tom, že pokořil hlawní sídlo zpaury a nabyl nowých peněz k dalšímu wálčení, nepodnikal Sigmund tenkráte nic důležitého wíce w Čechách; aspoň není nám nic takowého známo, ačkoli pochybowati nelze, že ještě několik měsícůw pobyl w zemi a dobytím Kutnéhory wálka nikoli ukončena
14 Apr. nebyla. Ještě dne 14 dubna 1403 markrabě Jošt za sebe i za stranu tehdáž s ním spojenau uzawřel s králem Sigmundem a Rakauskými knížaty Wilémem i Albrechtem
20 Mai. příměří, kteréž do dne 20 máje trwati mělo. Bližších zpráw o bězích wálečných té doby w Čechách nedostáwá se naprosto. Potom w létě wrátil se Sigmund do Uher, kamž pospíchati donutilo ho powstání krále Neapolského welice se zmáhawší. I poněwadž již přišel byl do Uher zwláštní legat papežský, aby klestil tam cestu Ladislawowi Neapolskému, kterémuž již wíce než polowice králowstwí se byla poddala, Ostřihomský pak arci-
5 Aug. biskup dne 5 srpna 1403 w Zadru i korunu králowstwí Uherského byl na hlawu posaditi se odwážil: bylot se strany Sigmundowy potřebí welikého úsilí a nemenší opatrnosti, aby odolati mohl tolikerým nepřátelům; ale konečný úspěch podal důkaz, že prostředky swé dobře

483) Král Wáclaw škodu, kterau tenkráte od Sigmunda utrpěl, počítal sobě na milion zlatých tehdejších, t. j. asi půl čtwrta milionu zlatých naší doby. Wiz Eberh. Windek l c.

woliti uměl. Za příčinau neodwahy, které Ladislaw, 1403
zpomínaje na tragický osud otce swého, krále Karla Malého, přemáhati nedowedl, a také za příčinau wálečnické schopnosti wěrného hraběte Stibora, štěstí wálečné naklonilo se brzy a cele k Sigmundowi, tak že Ladislaw, weliké ztráty utrpěw, již w říjnu 1403 Uhry dokonce Oct.
opustiti přinucen byl.

Skutek ten, žė papež Bonifacius IX, kterémuž Sigmund wždy upřímně oddán byl, w posledních létech postawil se w čelo nepřátel, jak rodu Lucemburského wůbec, tak i zwláště králůw Wáclawa i Sigmunda, popudil Sigmunda k weliké prchliwosti, tak že chápal se proti němu prostředkůw nejodwážliwějších. Zapowídalť hojnými dne 9 srpna 1403 z Prešpurka do Uher, 9 Aug.
a skrze náměstky swé také do Čech, wydanými dekrety, aby od té doby až do dalšího nařízení w obau králowstwích nikdo neopowážil se odwáděti jakékoli platy nebo daně do papežské komory, aneb bully, listy a rozkazy jakéhokoli obsahu, ani od papeže samého, aniž od legata i dworu jeho přijímati a plniti, pod nejpřísnější pokutau, u duchowních pak zejmena pod wězením a pod propadnutím prebend jejich do komory králowské. Wšem biskupům i. vikářům jejich, tak jakož i auřadům swětským, přikázáno co nejdůtkliwěji, aby rozkazy tyto weškerému lidu we známost uwedeny byly. [484] Sigmund tedy w zemích swých nyní dal tak dobře kázati neposlušenstwí proti papeži, jako předtím papež byl je dal kázati proti králi. W Čechách símě takowé, upadši do půdy ode dáwna připrawowané a zkypřené, časem swým přineslo owoce, jehož trpkosti

484) Wiz o tom zápis u Pelzla Nr. 188 na str. 92 – 94, též u Pray Speculum hierarch. Hungar. I p. 92 etc.

1403 nikdo wíce zažíwati neměl, nežli Sigmund sám, jakož další dějiny nás poučí. Chowání wšak swé snažil se osprawedlniti psaním celé kolleji kardinalůw daným, we kterémž obsaženy byly nejtěžší žaloby na Bonifacia IX.[485]

Za wšech těchto událostí král Wáclaw zůstáwal we Wídni, w moci a pod stráží knížat Rakauských. Bydlil tam nejprwé w zámku knížecím, i bylo mu dowoleno každodenně projížděti se na koni po městě a w okolí. Po polauletí postaupiw mu kníže Wilém zwláštního domu na Kienmarktu, nawštěwowal ho pak každodenně, jak z úcty, tak i pro dohled. Neb ačkoli Wáclaw byl wězněm skutečným, wšak poměr ten zakrýwán před lidmi wšemožně, i na oko wzdáwána mu wšeliká čest, která náležela wysokému jeho postawení. Proto pone-

485) Prawil w něm Sigmund: — Tacemus illatas germano nostro Romanorum regi contumelias, — et nostras dumtaxat injurias recitamus. Siquidem ipse Romanus pontifex nihil aliud die noctuque cogitare videtur, nisi ut modum inveniat, quo nos possit ejicere de hoc regno. Nam tot et tanta mala atque scandala in regno nostro seminavit, — quod horror est audire. — Nam ultra quam XX millia hominum ferro, igne, fame perierunt; quot autem ecclesiae combustae, quot monasteria spoliata, quot claustra desolata, quot xenodochia destructa, incredibile dictu est; praeterimus villarum incendia, pauperum spolia etc. — Excogitare nescimus, quid umquam nostra Majestas contra Sanct. Suam attentaverit, propter quod nos ita prosequi deberet odio capitali. — Si etiam aliquomodo nostra filiatio contra suam paternitatem excessisset, debuisset more pii patris excessum nostrum benivolis verbis primo corripere et salubribus monitis emendare: hoc siquidem non fecit, sed potius nobis dando verba benivola, clandestine de nostro exterminio pertractavit etc. (Ueber Formelbücher, II, 78—79.)

cháno mu i zwláštní we Wídni dwořanstwo, kteréž, 1403
saudě dle postawení osob, z nichžto se skládalo, nebylo nikoli nepatrné.[486] A poněwadž zdálo se, jakoby již osudu swému byl se podwolil, ubýwalo čím dále tím wíce přísnosti w ostříhaní jeho, tak že konečně i podařilo se mu, sklamati swé strážníky. Pomocí Malteského křižowníka, jmenem Bohuše, dne 11 listopadu po 11 Nov.
poledni, w přestrojení a nepoznán, před očima Wídenských obywatelůw, ujel z města na břeh Dunajský,[487] kdežto rybář pojaw ho do člunu, odwezl přes řeku na Stadlau. Tam čekaw naň Jan z Lichtenšteina s 50 střelci, rychle dowezl ho nejprw na zámek swůj Mikulowský w Morawě, odtud pak k jeho wěrným do Kutné hory.

---

486) Náleželiť k němu tři Slezští knížata, Ruprecht Lehnický, Bolek a Mikuláš Minsterberští, pak český pán Beneš z Chaustníka, zemský podkomoří Sigmund Huler z Orlíka, též rytíři někteří a lidé městského stawu. (Srown. Urkk. ze dne 5 Nov. 1404 u Pelzla.)

487) Ke swědectwím sauwěkým o Wáclawowě autěku z Wídně, jež sebrali Pelzel, Aschbach a jiní, přidati můžeme dwě jiná teprw nowěji odkrytá: 1) *Chron. Bohemiae (Lipsiense)*: Anno dom. 1403, in die S. Martini, Wenceslaus rex est liberatus *mirabiliter* a captivitate civitatis Viennensis. 2) *Chron. Univerisit. Prag.*: — in die S. Martini, Wenceslaus rex *miro modo*, die clara post prandium, multis videntibus sed non cognoscentibus, per Danubium evasit, procurante quodam crucifero dicto Bohuss cum sibi adhaerentibus. (Ap. Höfler, I, p. 8 et 16.) — Nelze nám oznámiti, co as tak podiwného událo se při Wáclawowě z Wídně oswobození. —

DĚJINY ČESKÉ.

KNIHA DESÁTÁ.

ČLÁNEK TŘETÍ.

ČLÁNEK TŘETÍ.

OBRAZ WEŘEJNÉHO ŽIWOTA W ČECHÁCH NA POČÁTKU XV STOLETÍ.

Důležitost dějin českých té doby. Poměr Čech k Německé říši. Koruna Česká i země Česká. Obor králowské wlády dworské a zemské. Sněmy zemské a sjezdy dworské i krajské. Nejwyšší auředníci zemští a dworští. Rozdělení země w archidiakonaty a kraje. Auřadowé saudní w Čechách. Spůsob a řád wedení práwa u zemského i dworského saudu w Praze. Rozdíly pozemkůw a majitelé jejich. Rozdíly stawowské. Přehled i popis kollegiatních církwí a klášterůw českých. Poměry národnosti. Průmysl a obchod.

Wyprawowáním dějin českých octnuli sme se konečně na prahu XV století, — onoho století, kteréž zjewy swými w Čechách netoliko wyniklo nade wšecky domácí epochy, ale wlast naši postawilo na čas do popředí dějin europských, a národu Českému pojistilo čestnau památku w historii wzdělanosti lidské. Z Čech tehdáž wyšla walná pobudka, za kterauž duch lidský počal swobodněji a samostatněji rozhlédati se w oboru prawdy a práwa. Zásluha ta posawad owšem neuznáwá se wšeobecně, ba namnoze býwá i popírána: nikdo wšak nezapře, že záležitosti duchowní, které popředně zaměstnáwají mysl lidskau po wše časy, a o kterýchž we křesťanstwu neshoda panuje i podnes, již té doby, tudíž poprwé w národě Českém, snažně a walně byly roz-

jímány a přetřásány. Naprosté dobré jest idea, kteréž člowěčenstwo nikdy dosáhnauti, ale ku kteréž jen snažiti a wíce neb méně blížiti se má i může. Čechowé XV století učinili aspoň paměti hodný počátek. Že tím zbuzen záhy fanatismus na obě strany, jehož ohlas ani podnes ještě nezaniká, w tom seznati a ctíti jest nám wůli swrchowaného ředitele osudůw lidských, jehožto rady a cesty nedostihlé jsau rozumu našemu; jen tolik jest nám pochopno, že zápasem také duch člowěka se sílí, a jakož wítězstwí bez boje, tak ani pokroku nebýwá bez úsilí.

Dějiny České až do počátku XV století wywíjely se pod přewahau působení panowničího, jako u wšech národůw; ode trůnu králowa i od wěhlasu při něm saustředěného wisíwal hlawně směr i zdar wšech podnikůw žiwota pospolitého. Ale již poznali sme, w jak zbědowaném konci octnulo se působení toto za panowání Wáclawa IV, an netoliko král, ale i jeho přední protiwníci, wášněmi nechwalnými a wšak prudkými, upadali až do nicoty. To dalo příčinu, že napotom dějiny české braly hlawní swůj počátek a impuls nikoli s hůry, ode dwora panowničího a wrstew národu wýše postawených, alebrž s dola, z lůna národu wůbec, ze snah a z úsilí, které zrodiwše se w lidu samém, zawládly čím dále tím rozhodněji weřejným jeho žiwotem, a co žiwel nowý změnily twárnost dějin netoliko českých, ale poněkud i wšeobecných.

Jest nám tudíž tím wíce potřebí, oznámiti se předběžně s okolnostmi a wýminkami, do kterých postawen byl žiwot pospolitý národu Českého, a poznati blíže prameny, ze kterýchž napotom dějiny České prýštily se. Zpytujme předewším, jaké bylo práwní ustrojení národu, jaké postawení zewnitř, k sausedům swým,

i uwnitř, jaké byly různosti we společnosti národní, a které i jaké poměry panowaly mezi rozdílnými jeho třídami.

Čechy, co stát, za celé druhé polowice XIV století octnuly se byly we zwláštním postawení. Starodáwný jejich poměr k Římské neboli k Německé říši, — poměr to ne národa k národu, ale panowníka ku panowníku, — změnil se tím podstatně, že králowé Čeští, Karel IV a Wáclaw IV, sami zawládli korunau císařskau. Karlowy dalekosáhlé záměry nenesly se k ničemu menšímu, nežli ke spojení a ku powlownému slaučení obau korun, Německé i České, dohromady. Zděděné králowstwí České bylo mu půwodním pewným základem weškeré jeho moci, a jakoby jádrem, ku kterémuž okolní držawy, jako za otce a praděda jeho, wšecky přilnauti a s ním pomalu srostnauti měly; množstwí auzemí od sebe wespolek nezáwislých a suverenních, we kteréž Německo za jeho doby již skutkem rozpadlo se bylo, chtěl on ne brannau mocí, bauřliwě a náhle, ale pomalu a bez hluku, smlauwami trhowými a dědickými, získati rodu a panstwí swému. Myšlenky, wymaniti Čechy od Němec, byl tak wzdálen, že naopak snažil se o nejužší, ne tak spojení, jako raději stotožnění a zjedinění jich obau, že chtěl Čechy postawiti w čelo Německa, a z Prahy učiniti metropoli weškeré říše Římské. Nebezpečí, ježto hrozilo sporem národností, předcházel tím, že w zlaté bulle r. 1356 i slowanskému jazyku pojistil rowné práwo w říši wedle německého a italského. [488] Příroda wšak nehowěla

---

488) W kapit. 30 zlaté bully prawí se: Cum sacri Romani celsitudo Imperii diversarum nationum, moribus, vita et *idiomate*

záměrům těmto, jelikož již on byl ne wše činil, čeho ke zdaru jejich bylo potřebí. Synowé a nástupci jeho mohli owšem míti známost takowých jeho aučelůw, ale neměli ani chuti ani spůsobilosti, wésti je ku konci swému. Takž již pod nimi a skrze ně položeny zárodky, jichžto rozwojem Čechy odcizily se říši Německé wíce a wíce. Ještě sice 11 březny 1383 dal byl král Wáclaw na sněmě Normberském wřaditi zemi tuto mezi čtyři „partaje", do kterýchž celé Německo za příčinau zemského míru rozděleno bylo: ale ssazením krále toho dne 20 srpna 1400 zrušilo se poprwé wšeliké spojení země České s Německau, an král Ruprecht Klem nenabyl nižádné moci nad Čechami, a Čechowé panujícího w Němcích krále ani sobě nepowšimnuwše, po Wáclawowě smrti prowedli wálku mnoholetau i wítěznau proti Německu. Známo jest, že wnitřní organisace říše Německé ustrojila se později hlawně na základě říšské matriky za příčinau daní k wálce proti Husitům potřebných: i rozumí se samo sebau, že do ústrojí toho nepojímány Čechy, proti nimž práwě ono ústrojí chystalo se, a sice s nezdarem. Proto králowstwí České byloby ještě dříwe, nežli Šwejcary, roztrhlo spolek swůj s říší Německau, kdyby panowníci jeho byli nestarali se o udržení jeho pro wlastní swau wýhodu; neboť zwláštní anomalií bylo jim co kurfirstům napotom w říši jen práw požíwati,

distinctarum, leges habeat et gubernacula moderari, — statuimus, ut illustrium principum, Electorum filii, — in grammatica, Italica et Slavica linguis instruantur, — cum illud non solum utile, imo ex causis praemissis summe necessarium habeatur, eo quod illae linguae ut plurimum ad usum et utilitatem sacri Imperii frequentari sint solitae, et in his plus ardua ipsius Imperii negotia ventilentur.

ježto prázdni byli wšech k ní powinností; hlas jejich při wolbách králůw a císařůw Římských i později býwal téměř rozhodným, kdežto jako prwé zdráhali se stále přispíwati ke wnitřním říše potřebám a břemenům.[489] Stawowé pak a země Česká wůbec newážili sobě ani později osobního toho poměru panowníkůw swých; w celém jejich domácím zákonodárstwí, we wšech aktách sněmowních a zápisech zemských, nenalézá se i za Karla IV a Wáclawa IV ani nejmenšího znamení o zákonném nějakém spojení aneb auwazku říše České s říší Římskau a Německau.[490]

Poměr wšak tento zakládal se spolu na celé *ústawě a zpráwě* králowstwí Českého za krále Wáclawa tak, že o něm teprw po jasném rozeznání těchto nabyti lze přiměřeného úsudku. W politickém zajisté ohledu činíwal se již tehdáž určitý rozdíl mezi celau říší, čili jak se

489) Jediná s obojí strany uznaná powinnost králůw Českých, k jízdám císařským do Říma přispíwati skrowným počtem lidu branného aneb penězi, skončila se w XV století sama, když jízdy takowé konati se přestaly. Wšech ostatních domácích záležitostí říše Německé kurfirst Český do roku 1708 neaučastnil se naprosto.

490) Jest to skutek paměti hodný, ale nikoli nahodilý, že ani Karel IV, ačkoli slaučil byl kancelář Českau s Německau, a registra Česká s říšskými, we swé Majestas Carolina (wiz Archiv Český, III, 64—180) předce ani nejmenší zmínky o říši Římské neboli Německé si nedowolil. My ze starší doby neznáme wůbec než jediný příklad, kdežto sněm Český bral wědomí o kurfirstském postawení krále swého: když totiž král Wladislaw II r. 1486 stížnost wedl u stawůw Českých, že k wolbě cís. Maximiliana I ani wolán nebyl, odpowěděli oni: chceli král proto wálku wésti do Němec, že ochotni budau pomáhati jemu, — jakož o tom wyprawujeme na swém místě šířeji (kniha XVI, článek 5).

říkalo, *korunau Českau,* a mezi pauhým králowstwím toliko, čili *zemí Českau*; první jmeno značilo wšecky země i wšecka práwa, ježto náležely králům Českým pod jakýmkoli titulem; druhé pak jen Čechy w užším smyslu. Ku *koruně České* náležely tedy pod Wáclawem IV, kromě země České, také Morawa, Slezsko, Lužice obojí, marka Braniborská, hořejší Falce, wéwodstwí Lucemburské a weliké možswí jednotliwých panstwí a statkůw i manstwí w celém Německu až do Poreyní. Kdyby Wáclaw uměl byl rázně a opatrně wésti žezlo, wložené od otce do rukau jeho, bylo mu prostředkůw dosti na snadě, aby jednotu říše, přes wšecko dělení mezi bratry a bratrance, udržeti mohl. Nebudeme wšak zde opakowati, jak nedbalým byl aukolu takowého, i mnoholi tím událo se ujmy koruně České, s části nenahraditelné; jen na to chceme upozorniti, že moc té koruny ještě i při Wáclawowě smrti (1419) byla dosti znamenitá. Wšecky ku koruně náležité země w domácích swých záležitostech požíwaly autonomie čili swézákonnosti, buď již od dáwna zděděné, buď později teprw králowými privilegiemi nabyté; král ustanowowal w nich jen zemské hejtmany nebo purkrabí, co náměstky swé, k řízení swých regalií, a podržel pro swau kancelář wýhradné práwo k udělowání nowých milostí, práw a privilegií wůbec. Řádně ustrojeného kollegium, ježtoby wšecky záležitosti říšské zprawowalo k ruce králowě bezprostředně, čili státního ministerium we smyslu naší doby, tehdáž ještě nebylo. Král měl owšem okolo sebe *tajnau radu* swau, do níž wolal i z níž propauštěl libowolně, kohokoli se mu zdálo; byli w ní knížata, preláti, páni a také lidé stawu městského w počtu neurčitém, kterýmž král na čas jejich služby zapisowal jisté týhodní platy buďto z Kutnohorské urbury, aneb z jiných určitých

důchodůw komory králowské: ale po wyslechnutí rady swé král obyčejně sám rozhodowal o wěcech, a wykonání nálezůw swých ukládal také pokaždé tomu, komu se mu zdálo býti nejwhodněji.

Pauštějíce nyní wšecku takto naznačenau wládu králowskau w zemích korunních mimo sebe, a prohlédajíce ke zpráwě králowstwí Českého w užším smyslu, musíme i tu hned napřed rozeznáwati dwa rozdílné od sebe obory práwní: 1) obor wlády bezprostředně králowské čili *dworské,* a 2) obor králowské wlády *zemské.*

Obor wlády bezprostředně králowské čili *dworské* powstal byl teprw pod českými Otakary, a zwláště pod Přemyslem Otakarem II, dle wzoru a wliwu Německého, a zmáhal se zwláště za kralowání Jana Lucemburského i Karla IV; jeho hlawní známka záležela we feudalismu wůbec, a skrzeň we přewládaní privilegií, immunit a řádůw zwláštních wesměs. Do jejího područí náležely wšecky teprw za Otakara II ustrojené po německu kraje a stawy: zejmena kromě okolí Chebského, celý tehdejší Chebský kraj, pak Žitawsko, Trutnowsko a celé hrabstwí Kladské; dále we wnitřku země wšecka králowská města i hrady králowské s lény jim příslušnými, tudíž i wšichni lén těch požíwající manowé. Ti wšichni nepodléhali pod práwomocí nejwyššího zemského saudu w Praze,[491] ale we wěcech politických

491) Dle toho rozuměti sluší slowům Ondřeje z Dubé, ježto prawí we Wýkladu na práwo země České § 2 (Archiv Český, II, 487): „Práwo, ježto upřiemo na králowu stolici hledí, jímžto jest král ot pánów *zdáwna* nadán, ku polepšení jeho dóstojenstwie: to jest súd dworský etc. Panským také powolením města, klášteři i rozliční služebníci (t. j. manowé, vasallowé) „sú rozličně ot súdu zemského wyňati“ etc.

a wojenských stáli pod zpráwau zwláštních auředníkůw králowských, požíwajíce udělené jim immunity co do wěcí obecních a přisluhowání práwa; pročež také nechodíwali na sněmy zemské obyčejné, alebrž jen na zápowědné sněmy a sjezdy ke dworu zwláště rozepsané, a to wíce ke slyšení wůle králowy nežli k jednání o záležitostech zemských. W ohledu kameralistickém náležela do této kategorie také wšecka kostelní a klášterská zboží, powažowána bywše poněkud také za statky komory králowské. Proto nařizowal král wždy sám swau mocí a bez swolení zemského nejen o wšem, cokoli we wálečném ohledu nacházelo se pod zpráwau jeho purkrabí a manůw, též i měst králowských a duchowenstwa wůbec, — kteréžto w dobách wálečných zejmena ku powozům potrawním bylo zawázáno, — ale w jisté míře i o jejich statcích, jmění a důchodech, zejmena zapisowáním jich do zástawy za králowské dluhy. Obor tento wládní až po krále Wáclawa IV šířil se každým desítiletím: netoliko hojným powyšowáním městeček wenkowských na města králowská,[492] ale i počtem manstwí pořád se zmáhajícím, ano nejen odaumrtního práwa u desk dworských pilně se šetřilo, ale také mnozí páni spupné statky swé podáwali králi w ušlechtilá manstwí (feuda nobilia, Edellehen), chtíce tím netoliko uniknauti z područí auřadůw župních a ústawy hradowé i saudu zemského wůbec, ale nabyti také patrimonialní moci saudní nad poddanými swými.[493]

---

492) Tím wyswětliti se dáwá také poměr ten zwláštní, že w Čechách již od XIII století počítá se hojně králowských měst (civitates), ježto cizinci za příčinau jejich newalné prostory a auhlednosti sotwa za oppida pokládati zwykli.

493) Srown. o tom nahoře w knize VIII, čl. 2, stránku 8.

Tauto cestau zdálo se, že feudalismus, opanujíc krok za krokem weškeru zemi, měl we prospěch moci králowské změniti pomalu a bez hluku celau wládu w České zemi: ale nastalé brzy wálky husitské zastawily praud takowý, směrem cele jinakým a králowu plnomocí welmi záwadným.

Pod obor králowské *zemské wlády*, a tudíž pod práwomocí nejwyššího zemského saudu w Praze, we krajích pak pod staré auřady župní čili caudní, náleželi wšichni swobodní zemané, páni, rytíři, wládykowé, dědinníci a poddaní jejich wesměs. Wláda ta zakládala se půwodně ještě na staroslowanské ústawě hradowé, jenž neznajíc psaných zákonníkůw, obyčejem starodáwním swézákonně dle pauhého rozeznáwaní a citu práwa i sprawedlnosti řídila se, ani rozdílům stawowským ani privilegiím wůbec nehowíc; a wšak snahy a usilowání jednoty panské r. 1394 nebyly ani prwním, ani jediným zjewem wliwu protiwného, kterým zmáhající se feudalismus poměry ty zjinačiti hleděl. Nejwyšší auřadowé političtí a saudní té doby ještě nebyli od sebe odděleni; [494] nejen kollegium „nejwyšších auředníkůw a saudcůw zemských“ (kteréž později slulo „králowským místodržitelstwím“ w Čechách), ale i kmetowé zemští a auřadowé župní wynášeli saudní tak dobře jako politické nálezy, ačkoli jináče dosti určitě bylo wyměřeno, k čemu a pokud oprawněn byl každý jednotliwý auřad. Zasedání nejwyššího saudu zemského, obnowující se obyčejně čtyřikrát do roka, w tak řečené *suché dni*, [495] býwala půwodně we starožitnosti spojena

494) Rozdíl takowý w Čechách počal se wůbec teprw panowáním císařowny Marie Theresie.

495) Jen na místě suchých dnůw podzimních, padajících do měsíce září, ustanowen byl den po sw. Jeronymu (1 Oct.) čili

také, čili raději slaučena, s obyčejnými a řádnými *zemskými sněmy*, ačkoli stejnosť ta již we XIV století počala tratiti se, kdežto tak řečení „zápowědní sněmowé" (t. j. rozepsaní od krále ku kterékoli době), pomalu stali se i prawidlem. A poněwadž české desky zemské půwodně nebyly ničím jiným, nežli auředními registry aneb protokoly a pamětními knihami onoho nejwyššího saudu, snadno jest pochopiti, proč nejstarší jejich kwaterny, wedle saudních akt a zápisůw, pojímaly do sebe také zápisy sněmowní a wšeliká od nejwyššího auřadu wydaná politická nařízení.

Slušíť zajisté, co do *sněmowání českého* wůbec, míti na zřeteli, že za této doby sněmy české neodbýwaly se ještě we formách tak určitých a pewných, jako po wálkách husitských a zwláště pó stawowských rozepřech, které ukončeny byly teprw r. 1517 smluwau Swatowáclawskau. Mezi nejwalnějšími sněmy zápowědními, ježtobychom ne bez práwa *sněmy České říše* nazýwati mohli, protože netoliko stawowé země České, ale i zemí korunních wůbec k nim woláni býwali, a mezi již dotčenými obecnými, řádnými sněmy u prostřed, stáwala wšeliká shromáždění stawowská, o nichž již sotwa lze bude určiti na jisto, kteří a jací stawowé k nim woláni a pokud opráwněni býwali. Kdykoli jednalo se o wěcech důležitých, týkajících se celé říše a poměrůw

třetí den po sw. Wáclawu, za počátek zasedání dotčeného. Ustanowení takowé pocházelo bezpochyby z časůw starodáwních, kdežto Čechowé za obyčej měli na den sw. Wáclawa (28 Sept.) putowáwati do Prahy ke hrobu tohoto „dědice" čili patrona českého, a slawiti tam jeho památku několik dní. Srown. Cosmas Prag. ad ann. 1110, pag. 246, 247.

jejích, ku př. o dědičné poslaupnosti na trůnu, o nápadu některých auzemí pro potomky rodu králowského, o wýbawě dcer králowských, o uzawíraní obtížného pokoje s knížaty okolními, o nowých zákonech na ustrojení celé říše, o swolení mimořádné wšeobecné berně atp., swoláwáni jsau netoliko wšichni stawowé čeští, ale i poslanci neboli stawowští audowé ze wšech zemí korunních, a domáháno se jejich swolení. O Slezských těch kterých knížat osobní přítomnosti a aučastenstwí w takowých sněmích českých nejednau činí se zmínka; zdali wšak jednotliwí audowé stawowští, ku př. z Morawy nebo z Lužice obojí, sami swau osobau, aneb jen co poslanci od swých buďto auřadůw neboli sněmůw zemských, opráwněni byli aučastniti se jich, a kterak dáwali hlasy swé k usnešením sněmowním, o tom nám ještě, před důkladnějším té wěci proskaumáním, rozhodowati nelze; tolikéž ani o té otázce, zdali w případech takowých král, dle práwa i obyčeje, stawy zemí korunních do Čech wolati powinen byl, aneb mohlli toho i nechati, dle wlastního uznání swého. Býwali wšak i takowí zápowědní sněmowé, we kterých korunní země nikoli neměly účastenstwí, alebrž jen Čeští stawowé sami, a sice králowská města, kláštery a manowé tak dobře, jako dědicowé statkůw spupných, páni, rytíři, zemané a dědinníci wůbec. Můžeť wůbec slaužiti za prawidlo, že sněmowé takowí swoláwáni byli, kdykoli králowé zamýšleli na stawích žádati swolení a wybíraní berní, což, aspoň za krále Wáclawa, dosti pořídku se stáwalo: poněwadž zajisté berně wybírána byla ode wšech obywatelůw, šlechticůw i nešlechticůw, duchowních jako swětských, manůw i swobodníkůw bez rozdílu, a sice dle míry řádných jejich důchodůw, a poněwadž bylo za práwo, že kdokoli daně platiti, ten je

i swolowati má, swoláwaní stawůw těch samo sebau stáwalo se nutným. Dále i takowí zápowědní sněmowé odbýwáni jsau, ku kterým nescházeli se města, ni klášteři a manowé, ale jen swobodní zemané, páni, rytíři a panoše, ku př. mělali wésti se wálka uwnitř země a na zemské autraty, (ku kteréž stawowé podléhající králowské wládě dworské, co králowská komora, ke službě králowské zawázáni jsauce bez wýminky, poslušenstwí swého nikterak odepříti nesměli). A ještě méně mohli tito stawowé aučastniti se obyčejných sněmůw, ježto splýwali se saudními dny dohromady, a kdež jen o těch wěcech jednalo se, ježto spadaly pauze do područí neboli oboru wlády zemské. Zdá se wůbec, že účastenstwí we sněmích za starodáwna pokládáno wesměs ne tak za práwo, po němž taužiti, jako raději za powinnost, které lidé wyhýbati se hleděli: neboť o dietách, jichžby sněmowníci požíwali, tak málo býwalo řeči, jako i o wolení poslancůw na sněm, an wůbec každý swobodný zeman čili obywatel celé země České měl na sněm dostawowati se, chudý tak dobře jako bohatý. Přirozený toho následek byl ten, že čím dále tím wýhradněji jen zámožní obywatelé, páni a rytíři, na sněmy chodili, ježto nákladu s tím spojeného méně si wážiti mohli.

Kromě rozličného spůsobu takowýchto *sněmůw* celozemských swoláwali wšak králowé také zwláštní dworské i krajské *sjezdy*. Dworské takowé sjezdy rozpisowány býwaly w oborech jak nahoře dotčené dworské, tak i zemské wlády. Sjezdowé dworští posledního druhu dáli se, když jen kmetowé zemští (scabini terrestres), anebo jistý počet pánůw a rytířůw za příčinau zwláštních potřeb zemských ke dworu králowskému woláni byli; sjezdowé pak w oboru dworské wlády prohlašowáni,

když jen purkrabí králowští a poslanci z měst i od klášterůw k němu dostawiti se měli. We případech takowýchto ustanowowal král sám, mělili ku př. posíláni býti jen radní městští, aneb i někteří starší obecní. A sjezdowé druhu toho ukládáni jsau, když králowé těmto poddaným swým důkladněji oznámiti chtěli wůli swau a rozhodnutí, kterýmžby říditi se měli; protož neměli oni wliwu nižádného co do zemského zákonodárswí wůbec, ale zdá se že týkali se jen záležitostí policejních a finančních.

Také k rozpisowání *sjezdůw krajských,* čili shromáždění obywatelstwa k rokowání jen w některých krajích, obyčejně příčinu dáwala potřeba, předejíti aneb zameziti rušení weřejného pokoje w těch kterých krajích. I toto rozpisowání dálo se obyčejně od krále samého, aneb aspoň jeho jmenem, an ke sjezdům takowým posílal plnomocné posly swé, aby s obywateli krajskými wyjednáwali na jeho místě. Sjezdowé takowí, po úpadku starožitné ústawy hradowé čili župní, nedáli se wíce prawidelně w určité časy, ale jen kdykoli potřeba jejich w radě králowě se uznáwala.

Řádné *sídlo nejwyšší wlády,* jak dworské tak i zemské, byl králowský *hrad Pražský,* kdež i král sám obyčejně přebýwal. Tam, wedle samého paláce králowa, saustředili se i nejwyšší auřadowé králowští a zemští, a chowány desky jak zemské, tak i dworské; tam odbýwala se také řádná zasedání nejwyššího zemského i dworského saudu. Když pak král Wáclaw IV později přenesl sídlo swé do „králowa dworu“ wedle nynější prašné brány na Starém městě Pražském, stalo se nejednau, že zemský saud o suchých dnech odbýwal se buďto w dominikánském klášteře sw. Klemensa (w nynějším Klementinum) u mostu Pražského, aneb u minoritůw wedle kostela sw. Jakuba w témž městě.

Přední a prwní místo mezi nejwyššími auředníky jak dworskými tak i zemskými této doby zaujímal ještě od starodáwna nejwyšší komorník zemský králowstwí Českého, ačkoli nejwětší moc a působení wládní nacházely se již tehdáž w rukau nejwyššího *purkrabí Pražského*, ana pod jeho rozkazy postawena byla weškera branná i policejní moc králowa; i poněwadž tudíž rozhodná část moci wýkonné we státu nacházela se u téhož purkrabí, nemeškal on dlauho, aby podřízené postawení wykonawatele rozkazůw auředních zaměnil na skwělejší auřad rozkazowatele samého. Prawým wšak náčelníkem weškeré administrace zemské, pokud saustředěna byla w Praze, byl nejwyšší *komorník zemský*. Původně měl byl jen zpráwu důchodůw králowských pod sebau: ale poněwadž saudnictwí w době nejstarší bylo mezi předními prameny těch důchodůw, nabyl on záhy wliwu rozhodného w celé administraci práwa, kterážto stala se nyní hlawním oborem jeho působnosti, any finance wůbec již také pod jinau zpráwu byly se dostaly. On w nepřítomnosti králowě předsedal w nejwyšším saudě zemském, tudíž i we sněmích obyčejných a řádných; pod jeho zpráwau bezprostřední stáli wšichni četní *komorníci* (bedalli) saudu zemského, kterýmž swěřeno bylo wykonáwaní wšelikých funkcí saudních, ku př. při poháněni k saudu, při saudním wyšetřowání, při wedení pře, jakož i při wyhlašowání a prowozowání saudních nálezůw atp. Nejwyšší *sudí zemský*, sedě wedle něho, říditi měl samo wlastní jednání u saudu, bdíti nad přísným zachowáwaním wšech starodáwných forem práwních, rozdělowati jednotliwé aukony (jako ku př. potazy) mezi přítomné kmety a saudce, hájiti stranám rowné práwo atd. Čtwrtý auředník, *nejwyšší zemský písař*, sedáwal w síni saudní s písaři swými na zwláštní

pawlači na blízku desk zemských, maje starati se o zpráwné jak zapisowání tak i čtení wšech potřebných akt saudních. Také *nejwyšší dworský sudí* počítán mezi auředníky zemské, nikoli dworské; i on zastáwal při saudu dworském čili manském tentýž auřad, jako sudí zemský při saudu zemském, a sice také w čele wšech ostatních auředníkůw a pánůw i manůw, jakožto saudcůw k nálezům opráwněných. Auředníky pak dworskými i zemskými pospolu byli: nejw. *hofmistr*, nejw. *maršalek*, nejw. *kancléř*, *podkomoří zemský*, nejw. *mincmistr* ajw. Za to byli auředníky pauze dworskými: králowské *komory mistr*, nejwyšší *truksas*, nejw. *češník*, nejw. *lowčí* a jiní méně důležití auřadowé, pak i zwláštní *aurědnictwo králowé*, kteráž také míwala swého nejw. komorníka, hofmistra, maršalka atd. [496]

Zwláštní za krále Wáclawa bylo postawení nejwyššího *kancléře* Českého. Auřad ten od XII století až do wěku císaře Karla IV téměř nepřetržitě spojen byl s proboštstwím Wyšehradským; což tím snáze díti se mohlo, že král sám k obojímu důstojenstwí ustanowiti mohl, kohokoli ráčil. Když ale za Karla IV říšská kancelář do Prahy přenešena jest, registra pak říšská s českými w jedno slaučena jsau, nelze nám sice udati určitě poměru, w jakém kancléř Český za Karla IV postawen byl ku kancléři říšskému: ale tím patrněji jewí se to pod králem Wáclawem, kterýž již r. 1379 zjednodušil tu wěc w ten spůsob, že wšecky kancelářské záležitosti a potřeby bez wýminky přikázaw

---

496) Srown. „Přehled saučasný nejwyšších důstojníkůw a auředníkůw zemských i dworských we králowstwí Českém, od nejstarších časůw až do nynějška", jejž tiskem wydali sme w Praze, 1832, in fol.

jedinému říšskému kancléři, proboštowi Wyšehradskému ponechal pauhý tòliko titul českého kancléře, jemužto k wybírani tax a jiných náležitých příjmůw dowolil míti zwláštního auředníka swého při nejwyšším zemském saudu. Od té doby proboštstwí Wyšehradské stalo se pauhau sinekurau k zaopatřowání wysoce urozených ale obyčejně schudlých mladých pánůw. [497]

Auřadowé nejwyššího zemského *maršalka*, nejw. *truksasa* i *češníka* již za krále Jana byli dědičně propůjčeni panským rodinám z *Lipé*, z *Hasenburka* i z *Wartenberka*, čehož následkem neodwratným stalo se, že již i we XIV století proměnili se w pauhé čestné tituly, tak že jen w mimořádných příležitostech, při korunowaní a jiných wyšších slawnostech, u dworu králowa na ně zpomínáno a jich užíwáno bylo. O auřadech ostatních nepotřebí bohdá zwláštních wýkladůw. Takéť rozumí se samo sebau, že wšichni dotčení nejwyšší auředníci měli hojné náměstky a auředníky sobě podřízené,

497) Řada skutečných nejw. kancléřůw říšských i českých pod králem Wáclawem byla, pokud nám wědomo, následující: 1) Jan z Jenšteina, Pražský arcibiskup 1379—1384; 2) Jan (Hanko) Brunonis, probošt Lubuský, později biskup Kaminský 1384—1394; 3) Albrecht, Magdeburský arcibiskup 1395, a 4) Wáclaw Králík z Buřenic, Antiochenský patriarcha od r. 1397 († 1416). Probošty wšak Wyšehradskými byli w těchto létech, pokud nám známo: Wilém z Landšteina 1381—1382; Jan z Dubé, (synowec králowa nejw. hofmistra Jindřicha Škopka z Dubé † 1395) 1387—1394, a Mikuláš z Janowic, (syn ještě nezletilý králowa milce, na Karlšteině 1397 zawražděného, Purkarta Strnada z Janowic), w létech 1396—1403, po němž patriarcha Wáclaw také proboštem Wyšehradským jmenowán. Dle těchto dat sluší oprawiti a doplniti také to, co r. 1832 w dotčeném Přehledu saučasném etc. od nás udáno bylo.

s obory pro každého určitě wytknutými, do jichžto podrobného wýkladu zde zawoditi se nebudeme.

Wšichni nejwyšší auředníci jmenowáni býwali od krále: ale při jmenowání auředníkůw pauze zemských, jakožto nejw. *purkrabí,* nejw. *komorníka,* též nejw. *sudího* a *písaře,* nesl to s sebau starý řád i obyčej, že král míwal zřetel ke zdání a přání sněmu zemského, ačkoli neumíme udati určitě, pokud a jak sněm uwodil we skutek swé zdání a přání. Býwaloť za práwo, že prwní tři z jmenowaných auředníkůw wybíráni býti měli jen ze stawu panského wyššího a dobře osedlého; nejwyšším wšak písařem zemským mohl i člowěk stawu městského se státi, bylli jen také w zemi osedlým, wyznamenáwaje se přitom literním uměním.

Za příčinau častého po králi Otakarowi II stawění nowých králowských hradůw w zemi, ježto spolu hned na krajské „poprawy" powyšowáni byli,[498] pak powlowného starých žup a saustawy hradowé wůbec odumírání, jichžto wšak zbytky[499] udržely se tytýž předce

498) Když ku př. roku 1361 Karel IV zakládal nowý hrad we Prachensku, jejž swým jmenem „Karlsberg" (Kašperk, nedaleko Kašperských hor) nazýwána míti chtěl, dekretowal spolu, že tam také auřad poprawy celého kraje Prachenského přenešen býti měl. Staloli se tak, my newíme.

499) Ještě r. 1840 neznali sme nežli jediné dwa zbytky starodáwních desk krajských (župních neboli caudních) z r. 1382 a 1413 (wiz Archiv český, I, 397). Od té doby zjewilo se jich wíce, zejmena Žateckých, Litoměřických, Plzenských, Hradeckých a Nimburských, z r. 1381—1419. Wiz J. Emlera pojednání „O zbytcích desk zemských r. 1541 pohořelých," w Praze 1867 na str. 12 sl. a „Reliquiae tab. terr. citationum vetustissimae", tamže, 1868 na str. VIII. — Jsauť to positivné důkazy na dáwné naše twrzení, že někdy při každém auřadu caudním také desky caudní wedeny býwaly, jako později w Praze pro celé králowstwí. —

až do počátku wálek husitských, dále za příčinau nezjewného pro nás rozdělení moci a područí dwanácti kmetůw zemských, i pro jiné záwady stalo se, že na počátku XV století administrativné rozdělení celé země České na *kraje* neb okresy často bylo pohádkau i sebe zběhlejším we wěcech zemských pánům Českým.[500] Jen církewní rozdíly, za starodáwna založené a posléze okolo r. 1345 arcibiskupem Arnoštem do podrobna určené, zůstaly pewné a nezměnné po celá století; také roztřídění wšelikých částí země dle potřeby nejwyššího dworského saudu dá se z desk dworských té doby až podnes w originalu zachowaných dosti dobře rozeznáwati.

W *církewním* ohledu dělily se Čechy w desatero *archidiakonatůw* (arcipřištstwí, arcijahenstwí?) objemu welmi nestejného; a sice

1) Archidiakonat *Pražský*, w němž co dekanaty byly počítány: Praha, Benešow, Říčany, Ořechow, Podbrdy, Rakowník, Slané, Říp, Chlumín a Brandejs nad Labem;

2) Archidiakonat *Kauřímský*, a w něm dekanaty: Kauřím, Kolín nad Labem, Německý Brod, Řečice, Čáslaw a Štěpanow.

3) Archidiakonat *Bechyňský* a dekanaty: Bechyně, Wltawsko, Cheynow, Daudleby, Wolyně, Bozensko a Prácheň.

---

500) Tak ku př. ještě r. 1447 pan Oldřich z Rosenberka, za swého času nejlepší znatel weškerého wedení práwa w zemi, pohnuta se widěl žádati od auředníkůw Pražských odpowěd písemnau na otázku (mezi jinými) tuto: „Kolik krajów jest w České zemi, a kterak každému kraji říkají?“ Pojednali sme o této wěci obšírně w Časopisu česk. Museum r. 1835 (str. 432—447) a w Radhostu, II, zwláště na str. 160 sl., kdež také jiné stránky její docházejí objasnění místnějšího.

4) Archidiakonat *Žatecký* a dekanaty: Žatec, Žlutice, Teplá, Kadaň i Loket.

5) Archidiakonat *Litoměřický* s dekanaty: Litoměřice, Třebenice a Lipá.

6) Archidiakonat *Bílinský* a dekanaty: Bilina i Austí nad Labem.

7) Archidiakonat *Boleslawský* a w něm dekanaty: Boleslaw, Žitawa, Jablonné, Mělník, Turnow, Hradiště (Mnichowo), Kamenec a Hawransko.

8) Archidiakonat *Plzenský* a dekanaty: Plzeň, Rokycany a Klatowy.

9) Archidiakonat *Horšowský* s jediným dekanatem Týn-Horšowským.

10) Archidiakonat *Hradecký* a w něm dekanaty: Hradec Králowé, Jičín, Bydžow, Kladsko, Dobruška, Dwůr Králowé, Kostelec a Braumow.

Dekanaty dříwe ke Hradeckému archidiakonatu také náležité: Chrudím, Mýto Wysoké, Polička i Lanskraun, odděleny byly k biskupstwí Litomyšlskému.

Co do řízení wěcí *lenních* čili statkůw manských w králowstwí Českém podáwají staré desky dworské z r. 1410 následující popis *krajůw*, s udáním těch měst, we kterých odaumrtí prowoláwána byla: 1) Kraj (provincia) *Hradecký* a Mýtský, w němž prowolání dála se we Hradci Králowé, w Mýtě Wysokém, w Městci a w Bydžowě (někdy též w Jaroměři a Dworu Králowé). 2) Kraj *Pražský, Boleslawský, Nimburský, Mělnický*: prowoláwáno w Praze, w Bělé, Kostelci (nad Labem), Mělníce, Nimburce (někdy také we Welwarech a w Žitawě). 3) Kraj *Rakownický* a *Beraunský*: prowol. w Rakowníku i w Berauně, někdy také w Žebráce. 4) *Bechyňský* a *Cheynowský* kraj, prowol. we (Mladé) Wožici neb w Benešowě. 5) *Bozenský* a *Prachenský*, prowol.

w Sušici, Mírowicích, Milíně a Miroticích. 6) Kraj *Wltawský* a *Kamýcký*: w Jilowém, Kamýku, Kníně a Krásné hoře; některé též we Wožici. 7) *Plzensko*, prowol. w Klatowech, Plzni, Stříbře i Domažlicích, některé také w Tachowě. 8) Kraj *Písecký* a *Daudlebský*, prowol. w Budějowicích, Písku, Sušici, Wodňanech, někdy we Weselém a w Lomnici. 9) Kraj *Čáslawský*, prowol. w Čáslawi. 10) Kraj *Žatecký*, *Litoměřický* a *Mostský*: prowol. w Launech, Litoměřicích, Žatci, Mostě, w Austí nad Labem, některá w Kadani. 11) *Kauřimsko*: prowol. w Kauřími a w Kolíně. 12) *Chrudimsko*, we Chrudími. 13) *Slanský* kraj: prowol. we Slaném a Welwarech, někdy také na Malé straně Pražské. W popisu tomto chybí *Loketsko*, *Kladsko* i *Trutnowsko*, ježto auřadu Pražskému podřízeny nebyly.

Naproti tomu w popisu krajůw také sauwěkém a auředním,[501] kde spolu o *kmetech krajských* řeč jest,

---

501) Z rukopisu Talmberského w Českém Museum, jenž podáwá wýpisy ze starých pohořelých desk zemských, dali sme ho r. 1835 tisknauti wedle jiných zpráw w pojednání „Pomůcky ku poznání staročeského práwa i řádu saudního" w Časopisu česk. Museum na str. 446, a w Radhostu, II, 173. — Ostatně znamenáme, že již u Kosmasa pod jmenem „provincia" značí se dosti určitě starodáwný archidiakonat, pod „regio" pak dekanat i župa pospolu, ačkoli w pozdějších časích jmeno „provincia" míwalo smysl méně určitý. O krajích nyní neznámých wěděti sluší, že *Bozensko* leželo na lewém břehu Wltawy, a we středu jeho město Březnice, na koncích k seweru Borotice, k jihu Radomyšl; k němu náležela místa Příbram, Milín, Orlík, Rožmitál, Blatné a j. w. *Wltawsko* prostíralo se po prawém Wltawy břehu až přes Mladau Wožici; sem náležely Jistebnice, Wotice, Sedlčany a j. w. K dekanatu *Podbrdskému* počítány Beraun, Mníšek, Knín, Dobříš, Hořowice, Zbirow a t. d., k dekanatu *Oře-*

čteme takto: „Krajuow jest dwanácte: 1) najprwé *Kú-římsko*: kmet purkrabie Pražský, nebo jeden z Dubé, nebo Šternberk. 2) *Slansko*: w tom kraji kmet některý z Zajícuow. 3) *Žatecko*: w tom kraji Šumburk anebo Boreš kmet. 4) *Plzensko*: w tom kraji kmet Skalští, Šwihowští neb Šwamberk. 5) *Prachensko*: w tom kraji Wilhartičtí, Strakonický, Rožmitalský. 6) *Písecko*: w tom kraji některý z Ruoží neb z Ústie páni. 7) *Bechyňsko*: pán z Rosenberka, Hradecký neb Landštein kmet. 8) *Čáslawsko*: některý z Lichtenburka, z Chlumu kmet. 9) *Hradecko*: Chústníkowé, neb Opočenští, neb Weselský kmet. 10) *Chrudimsko*: pan Lacembok, neb někteří z Chlumu, neb Boskowec. 11) *Boleslawsko*: pan Michalec, Zwířetický, Berka, Waldštein, Wartenberk. 12) *Litoměřicko*: také někteří z Berek, neb Děčinští; a dříwe sú byli Škopkowé, ale toho rodu není, než slowú Dubští." Zpráwa tato ukazuje netoliko, že jen z předních rodin w zemi kmetowé krajští woleni býti měli, ale také že auřad jejich, kromě saudu zemského nejwyššího, také powolán byl k wýkonům jistým we krajích, kterých ale my na jisto určitě jmenowati nemůžeme. Že pak ostatně kmetowé zemští od krále od jakžiwa dle žádosti od sněmu na jewo dané jmenowáni a pod přísahu bráni byli, o tom poučily nás již děje r. 1395 a 1396.

W Praze wůbec za krále Wáclawa nacházeli se následující *auřadowé*, jichžto saudní moc wztahowala se k celé zemi České:

---

chowskému Karlštein, Unhošť, Makotřasy, až Slapy na jihu. K *Hawransku* náležely Poděbrady, Nimburk, Lysá na jihu, Libáň na seweru. *Kamenec* táhl se od Dokes přes Bezdězí až k Labi u Staré Boleslawi atd.

1) *Nejwyšší saud zemský* již často připominaný, jenž byl za jedinau instanci we wšech rozepřech týkajících se wětších statkůw pozemských spupných, též we wšech wážnějších sporech osobních mezi swobodnými zemany, pány, rytíři, wládykami a dědinníky, jakož i korporací duchowních a městských, spolu ale také za instanci wrchní čili appellatorní ohledem na wšecky nižší saudy zemské. O jeho složení a wedení práwa promluwíme hned obšírněji.

2) Nejwyšší *saud dworský*, w němž podobným spůsobem rozsuzowaly se pře týkající se statkůw manských a osobních poměrůw lidí wázaných powinnostmi manskými. Také tento saud spolu byl za instanci wyšší ohledem na saudy manské jednotliwých hradůw králowských: někdy wšak, we případech mimořádných a zwláště důležitých, podléhal i on kontrole nejwyššího saudu zemského. Wšecky pamětní knihy jeho, t. j. desky dworské králowstwí Českého, zachowaly se w originalu neporušené od wěku krále Wáclawa IV až po naše doby.

3) *Komorní saud králowský,* w němžto pod předsedáním krále samého, aneb auředníka dworského, jehož král sám ustanowil (obyčejně nejw. hofmistra neb maršalka), saudcowé také od krále z počtu rad jeho jmenowaní rozhodowali we přech jakéhokoli druhu cestau kratší, t. j. bez forem u nejwyššího zemského saudu předepsaných. Saud tento půwodem swým zastáwal místo saudu rozsudí čili oprawcůw zwolených, a podobal se jemu i posawad ještě: proto pan Ondřej z Dubé († 1412) we swém „Wýkladu na práwo zemské české“ [502]

---

502) Wiz Archiv Český, II, na str. 481 sl.

pominul jeho mlčením, a w sauwěkých písemnostech také jen zřídka o něm zmínka se děje.

4) *Saud purkrabí Pražského,* w němž purkrabí hradu Pražského (nikoli nejwyšší purkrabě) saudil o listech na peníze, čili o dlužních zápisech bez hypotheky, a o uražení na cti, také cestau krátkau, zastáwaje poněkud auřad nynějšího saudu směnkowého. Při prowádění wšak nálezůw swých wázán byl komorníky nejw. zemského saudu.

5) *Menší saud zemský* w Praze, jenž podobným spůsobem, jako wyšší saud o wětších, saudíwal o přech menších mezi zemany swobodnými, kdež totiž wěc sporná, statek spupný, škoda učiněná ajw. po saudním odhadu nedosahowala ceny auplných 100 kop grošůw Pražských. Saudcowé w auřadu tomto býwali nižší auředníci zemského saudu, zejmena podpurkrabí Pražský, místokomorník a místosudí, místopísař desk zemských a auředníci králowé České, probošta Wyšehradského i podkomořího zemského. Jednání a nálezowé jejich wpisowáni do tak řečených menších desk zemských.

O *arcibiskupském* čili *duchowním saudu* na hradě Pražském, týkajícím se jen duchowenstwa i wěcí církewních, nebudeme zde rozpisowati se. A nápodobně ani o *saudech městských* nám zde šířiti se nelze. Jen té poznámky ohledem na wšecky zde wyčtené auřady nesmíme pominauti mlčením, že w Čechách za oné doby strany wšeliké k rozhodnutí aneb srownání o sporných wěcech swých obyčej míwaly welmi často a s plnau práwní platností woliti sobě dobrowolně *rozsudí* a *oprawce,* čili tak řečené *ubrmany,* a, jak se říkalo, „přicházeti na ně mocně“; čímž nejen wyhýbaly se formalním processům, ale mohly také zastawiti wedení jejich we kterémkoli stadium. Naproti tomu *poroty,* někdy w Čechách

obyčejné, během XIV století pomalu wytratily se cele, sotwa stopy některé po sobě zůstawiwše.

Poněwadž ale starodáwný spůsob *wedení práwa* u nejwyššího zemského saudu w Praze měl swé zwláštnosti, které jak ze zachowaných dosawad knih naučných,[503] tak i z několika starých líčení a příkladůw nás došlých dosti jasně se jewí: daufáme, že krátký o něm wýklad zde nebude čtenářstwu našemu newhod.

Kdokoli hledal práwa u saudu, buďto sám šel aneb poslal poručníka swého na hrad Pražský do dwora, kde zasedal nejwyšší saud a chowány desky zemské, wedle paláce králowa. Tam obrátiw se ke starostowi komornickému, položil u něho swůj prwní „*útok*" neboli „*opowěd*", jež starosta bez odkladu do register swých zapsati powinen byl. Řadau zajisté opowědí do starostowých register zanešených stanowil se pořádek, kterým rozepře u saudu předsebrány a wedeny býti měly; jakmile útok ku př. Petrůw proti Pawlowi do register oněch zapsán byl, nesměl Pawel proti Petrowi nižádné žaloby wésti, až do konečného wyřízení pře Petrowy ohlášením saudního nálezu aneb kontumace (práwa staného). Wloženli útok neb opowěd za příčinau pychu neb násilí, ku př. wraždy neb poranění, škod polních nebo lesních atp., dán jest žalobníku komorník od saudu (bedallus), aby ohledaje skutek, seznaje líce (corpus delicti) a oceně škodu atp. učinil o tom relací ke dskám.

Hned potom starati se bylo předewším o řádný *půhon* (citatio) winníka, i o formulowání *žaloby*, kteráž do *knih půhonných* wepsána býti měla. W důležitějších

503) Knihy ty tištěny jsau jak w Archivu českém, dílu II až IV, tak i w Codex juris bohemici, wyd. od Herm. Jirečka w Praze, 1867—1870, 3 díly w 8 ajw.

případech musel půhon we lhůtách určitých třikrát opakowán býti na místech rozličných. Komorník na to daný prohlásil půhon nejprw na hradě Pražském; potom poslem půwodowým (žalobníkowým) weden jsa, šel k obydlí pohnaného; to pak nacházeloli se w jiné župě nežli Pražské, musel prwé ještě zajíti do hlawního města té které župy neboli caudy, a tam ohlásiw půhon, wzíti odtud komorničího druha s sebau, w jehožto společnosti pak celý další půhon prowesti se měl. Přijda k obydlí pohnaného, musel komorník, ssedna s koně a odlože wšelikau zbraň, s pauhau holí w rukau wkročiti do zámku, do dwora i domu; také byl powinen míti u sebe otisk pečeti nejwyššího saudu zemského, za jehožto ukázaním teprw měl práwo, žádati poslušenstwí. Bylli pohnaný ženat, nemohl jinde práwně pohánčn býti, nežli tam, kde s manželkau swau přebýwal a chlebil. Zmýlilli se komorník co do přebýwaní jeho manželky, býwal půhon neplatným, třebas by pohnaného samého byl na místě zastihl: a wšak w takowém případu musel omyl jeho jemu od čeledi hned při wchodu oznámen býti, on pak byl opráwněn, prohledáním wšech místností w zámku neb we dwoře přeswědčiti se, že paní jeho tam neobýwá; odepřenoli mu otewření kterýchkoli dweří, nabyl tím půhon platnosti, třebasby paní pohnaného skutečně jinde přebýwala. Pakli pohnaný byl neženatým aneb wdowcem, tu stačilo již ohlášení půhonu před kmetem neb auřadem toho městečka neb té wsi, kde pohnaný byl osedlým. W každém wšak případě musel půhon nad to ještě i w městě nejbližším statku pohnaného prohlášen a purkmistrowi i dwěma konšelům k zapsání do jejich register oznámen býti. Akt takowý musel po třikrát w takowých lhůtách (rocích) opakowán býti, aby mezi každým půhonem neuplynulo méně dwau, ani

26*

wíce šesti nedělí; aniž měl jeden a týž komorník wšecky tři půhony wykonáwati. Osoba komorníkowa we wšech wýkonech auřadu swého poważowána za neporušitelnau; ublížení jemu jakékoli netoliko potáhlo za sebau ztrátu pře, ale býwalo nad to trestáno jako zjewný odboj proti králi a zemi. W podrobný wýklad weškeré hojné kasuistiky při půhonech nemůžeme zde dáwati se, ačkoli důležitost její patrna byla za příčinau zásady té, že každá pře pro toho beze wší pomoci byla ztracena, kdo w ní dopustil se trojí chyby formalní. Každý půhon musel, že řádně wykonán byl, od komorníkůw u desk zemských oznámen a zapisowán býti. I rozumí se samo sebau, že za wšecky takowé aukony musely platiti se určité taxy jak komorníkům, tak i písařům u desk zemských.

Žalobu, která do desk zemských wkládána, bylo potřebí formulowati w nejwětší krátkosti a auplnosti, a to weskrz jasně i určitě; žaloba takowá, kdekoli se zdařila, mohla slaužiti za wzor slohu lapidarního. Příliš dlauhau býti nesměla, by neznesnadnila roty (přísahy) na ní se zakládající, jestliže ta pak uznána byla za potřebnau; ještě wíce warowati se bylo nejasnosti a neurčitosti w ní, protože w takowém případě celý půhon zdwižen a původ k zaprawení wšech potud we při wzešlých autrat odsauzen býti mohl; odsauzení takowé státi se mohlo i když pohnaný dokázal, že žaloba byla chybná we jmenech nebo w datech. [504] Tu pak původ

---

504) Tak ku př. ještě i w XVI století zdwižen byl půhon od saudu zemského, protože žalobce (původ) mluwil o „Černosekách“, wesnici pro wíno swé podnes proslulé, pohnaný pak wedl důwod, že Černosek w Čechách ani není, jelikož wes ta, kterau mínil, sluje od jakžiwa „Žernoseky“. Původ

(žalobce) musel počíti při nowau, ač nepředstihnulli ho sauper mezitím nowým „útokem“ proti němu. Žalobu již do desk wloženau dowoleno bylo měniti a oprawowati, pokud ještě saudem ohlášena nebyla, neb pokud pohnaný nepřidal k ní swé „visa“: jižli wšak tento sám aneb skrze poručníka swého ji ohledaw, dal k ní připsati swé „visa est“, nesmělo dále ani slowíčko w ní se měniti.

Pohnaný teprw po třetím půhonu powinen byl dostawiti se k saudu osobně, a to k roku, který připadal obyčejně w suché dni, w nichž saudowé odbýwáni byli. Tu nebylo mu dowoleno dáti se zastupowati nižádným poručníkem: nebylli přítomen a neohlásilli se při weřejném „swědčení půhonůw“, čili čtení wšech zapsaných pří, kterým počínalo se saudní jednání každého roku, dáwalo se proti němu „stané práwo“ (contumacia), a tím celá pře býwala ztracena. Ochrany proti takowé nehodě nebylo jiné, nežli dokázati psaním králowým, že pohnaný zaměstnán byl jinde službau králowau aneb zemskau, pak důkaz později wedený, že upadl byl do zajetí, aneb, bylali paní pohnána, že mezitím octla se w šestinedělích. Kdo wšak, dostawiw se w prawý čas k aukonu tomuto, přiznal se k půhonu osobně, mohl pak na místě jmenowati swého poručníka (commissarius) k wedení celé další pře, wyjímaje jediné přísahu, byloli jí potřebí. Mohlť i „hojemstwí“ žádati, a we srozumění s půwodem (žalobcem), jenž na každém roku byl přítomen, „wésti se k poklidu“, čili odložiti prowedení žaloby k určitému roku pozdějšímu. Byloť to zajisté nepohodlí nemalé pro

---

proto donucen byl zaplatiti wšecky dosawadní autraty w té při wzešlé, a počíti process nowý na základě žaloby zpráwnější.

saupeře oba, že měli přitomni býwati na každém roku, a wždy dáwati pozor, došlali již řada na při jejich.

Na nejwyšším saudu zemském, odbýwaném, jak se rozumí, wždy weřejně, zasedali co saudcowé, po starodáwném práwu a obyčeji: 1) král, a w jeho nepřitomnosti nejwyšší purkrabí na jeho místě; 2) knižata rodu králowského: 3) čtyři již nahoře jmenowani nejwyšši auředníci zemští: 4) Pražský biskup a probošt Wyšehradský, později arcibiskup a biskupowé Olomucký i Litomyšlský: 5) dwanáctero kmetůw zemských, a 6) tolik pánůw Českých, kolik se jich pokaždé sešlo k saudu. Wšichni ti sedali na čtwerých lawicích kolem, mřížemi (šraňky) od publikum odděleni; na blizké pak pawlači nacházeli se písaři desk zemských se swými kwaterny. Kromě toho měli we šrańcich ještě místo: 1) řečník saudní, jenž sám jediný nahlas mluwiti měl jmenem saudu a dle nařízení nejwyššího sudího; 2) obě ty strany, jichžto pře práwě se rozhodowala. Za krále Wáclawa museli saudcowé wšichni ještě zasedati k saudu we předepsaném oděwu, dlauhé-to a řásnaté „kukle“ černé. Kmetowé zemští již při uwedení w auřad kmetowstwí zawázáni byli přísahau, složenau tu jednau na wždy: zdali wšak ostatní páni čeští, co spolu saudcowé, pokaždé hned na počátku zasedání, aneb kdy jindy přísahati museli, o tom nám rozhodowati nelze.

Po slawném „zahájení“ saudu skrze řečníka, wolány jsau „do šraňkůw“ strany wedaucí pře w tom pořádku, jak opowědi jejich do starostowých register byly zapsány. Při wstaupání do šraňkůw potřebí bylo zwláštní opatrnosti: půwod zajisté (žalobce) powinen byl wkročiti do nich prawau nohau napřed, pohnaný pak lewau nohau; chybilli w tom kdo, přes řečníkowo předešlé napomenutí, přičítáno to jakémus pomatení jeho ducha

skrze zlé swědomí, a bylali to již třetí chyba, které dopustil se u wedení té pře hned od počátku, tu ta pře byla již jakoby božím saudem sauzena, i ztracena bez pomoci pro toho, kdo tak pochybil. Řádné u saudu jednání počínalo se předčítaním jak žaloby, tak snad i relace komorničí o jeho té wěci ohledání, a wyznání swědkůw pod přísahau do desk zapsaných; potom pak dáno stranám wolné slowo ku přímluwám. Pokud tudíž strany přednášely nowé okolnosti aneb důwody ku prospěchu swému, potud musely jim wšecky řeči, repliky, dupliky atd. dowoliti se, třebasby přelíčení jejich trwalo i déle, nežli celý den; teprw když počínaly se točiti w kruhu wěcí již řečených a známých, mohl nejwyšší sudí wyřknauti o konci debaty. Bylali pak záležitosť příliš spletitá, i cítilali se která strana uměním swého saupeře křiwě ohrožena, mohla prositi, aby jí buď jen několik kmetůw, aneb i celá polowice pánůw na saudě zasedajících ku poučení jejímu wydána byla, a ku prosbě té nejwyšší auředníci zemští dle wlastního uznání swého buďto swoliti, aneb jí odepříti mohli. Kdykoli wšak swoleno, požíwala i strana protiwná práwa rowného: a tudíž nezřídka wídáno, že celé kollegium saudcůw přítomných, rozděleno we dwé, smlauwalo se se stranami, radau i poučením jim pomáhajíc. Ale jak mile nejwyšší sudí wyřknul byl o konci debaty, swolal wšecky přítomné saudce ku „potazu". Tu pak oni shlukše se u prostřed síně saudní, „chaukali" t. j. umlauwali se po tichu mezi sebau, až naprostá jich wětšina došla sauhlasu o swém úsudku; wšak událli se stejný počet hlasůw sobě odporných, rozhodowali o wěci sami nejwyšší auředníci zemští, ježto jináče neaučastníwali se rozsudku. Když pak potom saudcowé zasedli opět na místa swá, powolal nejwyšší sudí dwé kmetůw zemských

k „wynešení nálezu“. Kmetowé ti, poradiwše se opět s jednotliwými saudci, uložili pak ze spolka, pomocí písařowau, celé znění nálezu, kterýž pak po opětném sestaupení se saudcůw oprawowán, doplňowán i konečně ustanowowán byl. Hned potom wkládán týž nález do desk zemských a ohlašowán nahlas. Strana wyhráwající podáwala tudíž řečníkowi saudnímu dwa památné peníze (denarii memoriales); přijalli je řečník jmenem nejwyššího sudího, byla skutkem tím pře celá w nejwyšší instanci rozhodnuta i skončena tak, že napotom žádná strana wíce k ní wraceti se nesměla.

Jestliže ale při potazu wětšina zůstáwala tak pochybnau, že saudcowé o wěci té rozhodnauti si netraufali: nařizowána stranám obyčejně „přísaha“, a sice buďto s „očistníky“ (Eideshelfer) anebo bez nich, a také buďto se „zmatkem“ (error, confusio) aneb beze zmatku; za starší doby w té příčině také užíwáno „božích saudůw“ (železem ohniwým a wodau) a sauboje, o kterýchž ale w XV století neděje se již ani zmínka. Za to tím přísněji prohlédáno ku přísaze, zwláště mělali se skládati se zmatkem. Jen čtyřikrát do roka, pokaždé před početím saudních zasedání, mohly přísahy takowé skládány býti w kapli u Wšech Swatých na hradě Pražském. Zwonění welikým zwonem, trwající celau hodinu, býwalo počátkem slawnostního toho aukonu: mezitím scházeli se wšichni, kdo přísahati měli, ku kapli, čekajíce na její otewření. U přísahání mohla i sebe menší chyba, uznánali byla za zmatek, zawiniti ztrátu celé pře, ku př. předstaupilli kdo dříwe neb později, nežli přišla naň řada, pokleknulli aneb wstalli dříwe neb později, nežli mu bylo přikázáno, ba dotýkalli se prsty swými krucifixu déle nebo kratčeji, nežli trwala přísaha jeho, powažowáno to již za „zmatek“, totiž za

znamení zlého swědomí, a pře celá byla tím ztracena. Formule přísahy, čili „rota“, jakž jí za starodáwna říkáno, dle zadané žaloby od auředníkůw při saudu pro každého přísahajícího zwláště sepsaná, byla tomuto, an klečel před oltářem, předčítána ne po kauscích, ale celá najednau, po čemž on i hned a bez chyby ji předříkati měl; chybilli jakýmkoli slowem, mohla mu pak ještě po dwakrát předčítána býti; při třetím odříkaní wšak každá chyba, jakož i každé třesení aneb zakoktání se, wedlo ke ztrátě pře. Případ ten, že strany obě přísahawše proti sobě zmatku se nedopustily, byl sice welmi wzácný, ale nikoli neslýchaný: a tehdejší práwníci newěděli sobě při něm žádné další rady.

Když pak událo se půwodu čili žalobníkowi získati při buďto prawým nálezem saudním, aneb staným práwem, aneb saupeřowým zmatkem we přísahání: byl powinen, po čtrnácti dnech wyzwati saupeře swého, aby dobrowolně s ním se umluwil („dáti *umluwu*“). Nepodařilali se umluwa takowá, mohl půwod po uplynutí nowých čtrnácti dnůw žádati u zemského saudu o jednoho neb wíce auředníkůw nižších ke „*zwodu*“, t. j. k uwedení jeho do přiměřené částky statku pohnaného; zwodem takowým statek odsauzeného w jistých sice případech (dle powahy pře) již konečně a na wždy půwodu odewzdán, ale wětším dílem jen předběžně jakoby obstawen býwal, tak že předešlý majitel o něm napotom již práwem říditi nemohl. Odpíralli pak tento i potom ještě powinné práwní dostiučinění, následowalo zase po čtrnácti dnech tak řečené „*panowání*“. I toto wykonáwal nižší auředník zemského saudu osobně, powolaw k němu swědky z okolí: před těmito pak ze střechy některého stawení dworů ke statku náležitých wytáhna několik šindelůw aneb doškůw, spálil je u prostřed dworu pod

širým nebem, a prohlásiw půwoda již za prawého majitele wšech we zwodu jmenowaných statkůw a osedlostí, přikázal lidem služebným a úročným, aby službami a auroky swými napotom již jen ku půwodu samému hleděli. Od té doby odsauzenému, nechtělli wždy ještě podati se k umluwě, nezbýwalo již nežli práwo, splacením weškeré w žalobě a w líčení pře udané škody, též autrat saudních k tomu, pomoci sobě opět k majetku swému. Zmeškalli také to celého půl druha léta, konečně místokomorník zemský osobně skončil celau tu exekuci saudním „*odhádaním*“ čili „*wděděním*“ dotčeného statku až do summy již udané, jehožto dědičným majitelem stal se půwod od té doby neodwolatelně a plným práwem. I až do tohoto stadium musel každý akt u wedení pře zapisowán býti do desk zemských krátce a stručně. [505]

Že při celém wedení pře, jakož widěti, weliká panowala přísnost we formách, při exekuci pak nemalá powolnost a showíwawost, to wykládá se aumyslem starých zákonodárcůw, odwoditi lidi od pření se u saudu a nakloniti raději k obyčeji a řádu zwolených mocných rozsudí aneb k dobrowolným umluwám. W témže smyslu rozuměti jest také ku př. hrozné alternativě, předepsané starým práwem, kdykoli otec žalowal na únos dcery swé. Dcera musela wyznati, bylali unešena násilím, aneb swolilali k únosu sama: po násilí powinna byla unositeli swému wlastní rukau stíti hlawu; we druhém pak případu měl otec také wlastní rukau stíti netoliko unositele, ale i dceru swau. Bylať to wěc přirozená,

505) W Archivu Českém, II, str. 50—53 uwedli sme příklad auplného takowého wedení pře z r. 1407 přepisem ze starých desk zemských.

že pak obyčejně raději následowalo smíření a odpuštění, nežli exekuce tak hrozná.

Wedení práwa u královských *desk dworských* w Praze podobalo se sice namnoze tomu, které u saudu zemského bylo w obyčeji, nebylo wšak wázáno formami a slawnostmi tak přísnými. Do područí saudu dworského náležely netoliko wšecky statky manské a majitelé jejich, ale po případech mohly spadati také weškery spupné statky w Čechách bez wýminky. Umřelli zajisté který majitel, nepostaupiw swobodného statku swého nikomu plným práwem (t. zápisem do zemských desk), statek ten powažowán hned za odumřelý králi Českému, jenž ho tudíž co manstwí propůjčiti mohl, komukoli za dobré uznal. Synowé, dcery, bratří a jiní příbuzní, kteří po něm byli na žiwě, od té doby nemohli po něm wíce děditi, jakmile rodinný „spolek", „hromada" i „nedílnost" u nich zrušeny, a saudní „rozdíl" statkůw rodinných, s podělením synůw a dcer díly dědičnými, do desk zemských zapsán byl. [506] Každý otec odděliw za žiwa děti swé, a wložiw díly každého z nich do desk zemských, se zbytkem swého jmění, jejž při rozdílu sobě byl pozůstawil, naložiti mohl naprosto libowolně, a zapsati po smrti swé kterémukoli cizinci. Neučinilli toho, aneb nestaloli se to we formě práwní, spadal statek takowý, jak již řečeno, na krále. W každém takowém případu našel se u dwora „wýprosník", kterémuž král odaumrtí to propůjčil s wýminkau, aby wedl důkaz u dworského saudu, že práwo

506) Srownáli se poměr tento se zněním pragmatické listiny krále Janowy ze dne 25 Dec. 1310 (nahoře w knize VIII čl. 1 na str. 402), pozná se tudíž, jak wítěznau mocí feudalismus od té doby zmohl se byl w zemi České.

k němu na krále spadlo. Statek takowý, bylli propůjčen z pauhé milosti králowské, obyčejně slul „wýprosa“; pakli byl dán za jisté služby králi prokázané, nazýwali jej „wýsluhau“. Wýprosníku každému náleželo, aby takowau odaumrť na wlastní zisk a ztrátu dal prohlásiti w nejbližším z měst nahoře jmenowaných; komorníci saudu dworského prowoláwali je pokaždé po třikrát, ale tak, že od jednoho prowolání ke druhému nemělo minauti méně čtrnácti dnůw. W proklamací takowé každý, kdokoli ke statku odumřelému domníwal se míti nějaké práwo, wolán byl k saudu dworskému, aby je tam dokázal. Nejlepší a nejjistější takowý důkaz býwal wždy ten, když přinešen a předložen wýpis z desk zemských, kterým nebožtík přiznal se ku př. že byl dlužníkem toho, kdo wedl odpor, aneb některého z jeho „společníkůw“ neboli „hromadníkůw“. Příčině té máme pak hlawně za to děkowati, že tolik ještě pozůstatkůw zachowalo se potomstwu ze starých r. 1541 pohořelých desk zemských; neb nemalá část dochowaných posawad nejstarších kwaternůw desk dworských záleží práwě z dotčených starých wýpisůw.

Weškeren obsah líčených dosawad desk zemských i dworských, jakož také celá zásoba listin weřejných i saukromých, které z wěku počínajícího XV století až podnes dochowány jsau, učí nás zjewně, že počet *swobodných zemanůw*, u porownání s časy pozdějšími w Čechách, byl té doby nad míru hojný, — prawda to, kteráž i z jiných starých swědectwí jasně wyswitá.[507] Neb

507) Již Ondřej z Dubé litowal welikého zmenšení počtu zemanůw a panošůw za swé doby (r. 1402); ale brzy na to wypuklé wálky husitské staly se prawau záhubau předewším této třídy obywatelstwa, jakož Viktorin ze Wšehrd (1489)

jakkoli zmáhající se duch feudalismu přičiňowal se, aby stawowé od sebe se dělili, a rozdíly mezi nimi aby zostřily a upewnily se: nebylo předce té doby ještě čáry určité, kde chudý zeman čili majitel swobodného (žádným aurokům nepodrobeného) gruntu, přestáwaje býti zemanem, stáwal se pauhým sedlákem, ačkoli není owšem pochybnosti, že zeman bohatý, co pán auroční, ipso facto počítán byl mezi urozence, t. j. zemany a šlechtice we smyslu wěkůw pozdějších. Uwážímeli wšak dosti hojné příklady, kde auroční páni pozemky swé těm samým aurečním lidem, kteří je wzděláwali, se wším „panstwím" prodawše práwem dědickým, jim také do desk zemských je wkládali;[508] uwážímeli dále, že poněti slowa „dědinník" a „swobodník", se kterým teprw od časůw Wladislawa II se potkáwáme, w době předhusitské ještě naprosto bylo neznámé a cizí; a konečně připomenemeli sobě, že i skutečný poddaný a aurečník měl práwo, pohnati pána swého k saudu zemskému osobně:[509] přeswědčíme se již z těchto skutkůw samých,

na to nahlas žalobu wede (Knihy dewatery etc. na str. 437 wydání I, str. 434 wyd. II): a předce we wýpisu z desk zemských r. 1529 tehdejší nejw. kancléř Adam ze Hradce swědčí, že té doby staw panský měl we dskách wloženého statku za 2,4 millionůw, staw rytířský (tedy celá šlechta nižší) za 2,6 millionůw, a staw městský za 1,8 mill. kop gr. Pražských (wiz Časopis česk. Museum 1834, I, str. 70 a Radhost II, str. 121), — což swědčí o tehdejší ještě přewaze statkůw drobných w zemi České, ač již feudalismus dostal se byl do kwětu swého.

508) Wiz o tom w Archivu Českém, I, str. 339—357, a zwláště str. 342, 343. Teprw za krále Wladislawa II trhowé takowí zákonem byli zapowídáni.

509) Srown. nahoře knihu IX čl. 2, na str. 150 k r. 1355 poznámku 217; též kn. VII, čl. 4, na str. 383 pozn. 438.

že kastowé rozdíly stawůw a šlechty we smyslu německém, wisící na pauhém rodu, na počátku XV století w Čechách ještě tak málo se byly ujaly a zdomácněly, jako i tělesná poroba wůbec. Bylyť to zjewy a poměry, které teprw na konci téhož století zobecněly, jakož časem swým dokážeme místněji.

Práwní poměry *obecného lidu,* zejmena pak lidu selského, co poddaného, k wrchnostem swým za panowání krále Wáclawa IV, jsau nám jak z nesčíslných listin o té wěci mluwících, tak i ze wšech sauwěkých památek národní české literatury, dokonale známy a nepodléhají ani nejmenší pochybnosti. Zakládalyť se, jakož již častěji připomenuli sme, wšude na smluwách *zákupních* (emfyteutických); nám aspoň w celé spaustě písemností toho wěku neobjewil se ani jediný příklad, jenž by za wýminku powažowán býti mohl, kdežto důkazůw na opak jest na snadě množstwí nesčíslné; a když tedy wšem powinnostem mezi wrchnostmi a poddanými slaužily za základ umluwy positivné, netřeba dokazowati, jak podstatně staw takowý lišil se od poroby. Sedláci byli powinni pánům swým pololetně o sw. Hawle a o sw. Jiří „auročiti", t. j. platiti jistý počet buď jen hotowých peněz, buď také obilí, slepic, wajec atp. Někteří také měli konati jisté služby w lese nebo na poli aneb robotowati (obyčejně po 6 až 12 dnech do roka).[510] Nesmíme wšak pominauti mlčením, že býwalo w obyčeji, mimo auroky dotčené, pánům za jistých příležitostí přinášeti tak řečené „pocty", t. j. dary wšelikého spůsobu; což někdy, u některých osob a okolností, wzrůstalo až na požadawky obtížné. A ještě obtížnější

510) O robotách bez počtu (ungemessene Frohnen) w Čechách před wálkau třidcetiletau nebýwalo ani slechu.

býwaly powinnosti, ku kterým poddaní zawázáni byli za příčinau propůjčení pánům jejich na statcích manských saudůw patrimonialních; [511] jakož pak práwomocí takowé stalo se branau, kterau později (pod králem Wladislawem II) poroba tělesná i skutečně do Čech se wlaudila.

W běhu XV století powstalé nepokoje a wálky husitské ničemu tak škodné nebyly a w ničem proměny wětší nespůsobily, jako w postawení weškeré Římsko-katolické *hierarchie*, jejížto celé ústrojí zrušily na dlauhý čas: proto zdá se, že stručný přehled wšech důležitějších církewních ústawůw, kollejí, řehol a klášterůw, jakž nám s počátku XV století známy jsau, uznán bude zde na swém místě.

Celé Čechy, w nejstarším swém objemu, tedy připočítaje k nim krajiny později odtržené (hrabstwí Kladské s malým kauskem Slezska, okolí Žitawské a Königstein s farau Kotlawskau na seweru, na západě pak město i okolí Mehringen), a wylučuje z nich Chebsko a Fridland, twořily původně Pražské *arcibiskupstwí* celé, a částku *biskupstwí* Litomyšlského. Biskupstwí toto, prostírawší se také přes částku Morawy, není nám co do wnitřního ústrojí swého dosti známo; tím wíce swětla lze nám podati o dotčeném arcibiskupstwí. Objem jeho a rozdělení w 10 archidiakonatůw i 51 dekanatůw zračí se w popisu již nahoře podaném. Každý archidiakonat býwal obyčejně audu některému kapituly Pražské přidělen a nadán zwláštními beneficiemi. Na dekanatstwí

---

511) Srown. o tom nahoře knihu VIII, čl. 2, na str. 8 k r. 1333 poznámku 6. Kdo pak poměry takowé blíže seznati žádá, přečti sobě Tómy ze Štítného knihy naučení křesťanského z r. 1374 (již několikrát wydané).

wšak po krajích arcibiskup dosazowal jednotliwé wenkowské faráře dle wlastní wůle, nejsa přitom wázán ani městem, ani beneficiem kterýmkoli. Počet wšech far arcidiecese Pražské přewyšowal 2000.[512]

Starodáwné a po celá století jewící se snažení biskupůw a potom arcibiskupůw Pražských, za příkladem biskupůw Německých, wymaniti se z pod swětské moci panowníkůw Českých a nezáwiseti nežli na wrchmocí Římské říše bezprostředně, nepodařilo se nikoli; zůstáwalit powždy poddanými králůw Českých, jak od počátku: to wšak nepřekáželo jim, domáhati se moci wysoké a skwělého bohatstwí. Stalit se pány 17 welikých panstwí w Čechách;[513] mimo to panstwí Kojetínského w Morawě, Lühe w Bawořích a menších statkůw množstwí. Dwořanstwo arcibiskupůw leskem swým nejednau zápasilo s dworem králowským, a celé zástupy manůw i panošůw býwali wždy hotowi ke službě jejich.

Mezi *kollegiatními* chrámy a sbory, čili *kostely kanownickými* na prwním místě, jakož samo sebau se rozumí, nacházela se *kapitula sw. Wíta* na hradě Pražském. Počet kanowníkůw sotwa kdy býwal menší nežli 40, mezi nimiž 24 residentialních, a za beneficia přikázáno jim wíce než sto wesnic buď celých, buď jen částečních. Probošt kapituly této sám pro sebe pánem byl celého panstwí Wolyňského, a menších statkůw asi 12. Mimo ty počítalo se při chrámu św. Wíta

512) Balbin we swém popisu z r. 1384 (wiz Miscellan. lib. IV) napočítal jich sice jen 1884 zejmena: popis ale jeho není dosti auplný. Srown. nahoře přílohu D. k dílu II na str. 371—392. Nejnowěji (1876) dr. Kalausek udáwá počet jejich 2180.

513) Podrobný jejich popis podáwáme dole w knize XII, ke dni 21 Apr. 1421, na str. 86.

65 altaristůw dobře nadaných, 24 mansionářůw a jiných žákůw (klerikůw), wesměs ke 300 osobám. Druhý kollegiatní chrám byl sw. Petra i Pawla na Wyšehradě, jehožto probošt, jak již dotčeno, býwal w počtu nejwyšších auředníkůw zemských. Potom kostel Wšech Swatých na hradě Pražském, jejž Karel IV bohatě nadaw, přikázal universitě Pražské; dále proboštstwí a kanownictwí sw. Cyrilla i Methodia we Staré Boleslawi, sw. Jiljí we Starém městě Pražském, sw. Apollináře na Wětrowě w Nowém městě tudíž (dříwe w Sadské), sw. Krištofora w Týně nad Wltawau; též w Litoměřicích a na Mělníce; pak kanowníci u sw. Jiří na hradě Pražském, nejstarší takowý sbor w celé zemi, jenž ale w jistém ohledu podřízen býwal abatyším Swatojirským; konečně nejmladší takowí ústawowé na hradech Karlšteině a Lipnici.

Klášterowé řádu *kanowníkůw řeholních* (monasteria canonicorum regularium ordinis S. Augustini) nacházeli se w Raudnici, na Karlowě w Praze, w Jaroměři, Kladsku, w Sadské, w Rokycanech, Třeboni a Lanskrauně.

Klášterowé řádu sw. *Benedikta*: a) mužského pohlawí: w Břewnowě, w Kladrubech (s proboštstwími w Tauškowě a Přesticích), w Postoloprtech, na Ostrowě (nad Wltawau u Dawlí, s proboštstwími w Zátoně a sw. Iwanu), sw. Prokopa na Sázawě, we Wilémowě, w Opatowicích, Podlažicích, u sw. Ambrože w Praze, a klášter Slowanský (na Slowanech čili w Emausích, Nowého města Pražského). b) Pohlawí ženského klášterowé řádu toho byli: u sw. Jiří na hradě Pražkém, u sw. Ducha na Starém městě Pražském (slul též ad misericordiam domini) a w městě Teplici. Celestinského řádu klášterowé byli na hoře Mojwíně (Oibin) nedaleko Žitawy a sw. Michala pod Wyšehradem.

Řádu *Premonstrátského* klášterowé byli na Strahowě, w Teplé, Želiwě a w Milewsku (s proboštstwím w Taužími). Jeptišky téhož řádu měly swé chrámy w Chotěšowě, Doksanech a Lauňowicích.

Cisterciáci měli swé kláštery w Sedlci, na Zbraslawi (Áula regia, Königsaal), w Nepomuku, Plasích, Oseku, Zlaté Koruně, we Wyšším Brodě (Altum Vadum, Hohenfurth), we Swatém Poli (Sacer campus na panstwí Opočenském), Mnichowé Hradiště (s probošty we Žlebích a Jablonném), w Sezemicích, Skalici a we Žďáru (na hranicích Českých w Morawě). Jeptišky tohoto řádu přebýwaly w Pohledu (Vallis S. Mariae, Frauenthal) a w Marienthalu čili Žibřidicích w Žitawsku.

Řádu *paustennického* sw. Augustina (Eremitae s. Augustini) klášterowé byli u sw. Tomáše na Malé straně w Praze, u sw. Dobrotiwé (S. Benigna) na ostrowě w Beraunsku, na Piwoňce (Stockau), w Ročowě, na Mělníce a w Bělé; též klášter jeptišek u sw. Kateřiny na Nowém městě Pražském.

Řehola *Dominikánská* měla swá sídla: u sw. Klemensa u mostu Pražského, w Budějowicích, Nimburce, Litoměřicích, Launech, Turnowě, Jablonném, Plzni, w Králowé Hradci (klášter Marianský), w Klatowech, Pardubicích, Chrudími, Stříbře a Jaroměři. Jeptišky té řeholy bydlily u sw. Anny na Aujezdě před Prahau, u sw. Wawřince neb sw. Anny na Starém městě Pražském, a we Hradci Králowé (u sw. Jiří w předměstí).

Minorité (bratří sw. Františka) bydlili u sw. Jakuba w Praze, w Benešowě, na Bechyni, w Litoměřicích, Hradci Králowé, Plzni, Stříbře, Bydžowě, Wysokém Mýtě, Domažlicích, Čáslawi, Mladé Boleslawi a Žitawě. Klarissinky měly domy swé w Praze u sw. Františka, w Krumlowě a w Panenském Týnci.

Křižownického řádu kláštery byly: 1) řád Německý, jejž Čechowé obyčejně „křižowníky Pruskými“ nazýwali, měl swé kommendy w Praze (u sw. Benedikta), w Chomautowě, Hradci Králowé, Drobowicích, Řepíně, Běškowicích, Německém Brodě, Jindřichowě Hradci a Plzni; 2) „křižowníci Swatomařští“ čili špitálníci a Maltešští, měli hlawní sídlo swé již tehdáž we Strakonicích, tak že weliký přewor jejich slul wesměs jen „mistrem Strakonickým“, pak kommendy w Mladé Boleslawi, Manětíně, Žitawě, Kladsku ajw. 3) Křižowníci sw. Hrobu (ordinis S. Sepulcri) na Zderaze w Praze, s jeptišským jim podřízeným klášterem we Swětci; 4) křižowníci s čerwenau hwězdau, jichžto generál slul po wýtce „mistrem Křižownickým“ wůbec (wlastně supremus magister hospitalis s. Francisci cruciferorum cum stella in pede pontis Pragensis); 5) mnichowé Cyriačtí, jichžto představený w Praze slul obyčejně „přeworem sw. Kříže“ (wlastně prior generalis monasterii S. Crucis Pragae ordinis S. Augustini de poenitentia beatorum martyrum) a měl kommendy swé w Pardubicích, Benátkách i w Orlíku (u Sudislawi we Hradecku).

Ještě jiné kláštery jmenujeme tyto: 1) Kartausy u Prahy (monasterium Horti S. Mariae virginis in Ujezd ordinis Carthusiensis); 2) troje abatyšstwí jeptišek řeholy de poenitentia S. Mariae Magdalenae, a sice jedno w Praze na Aujezdě, druhé S. Anny u Laun a třetí w Zahražanech u města Mostu.

Zahraniční klášterowé Staré Celly, Grünheim, Waldsasy, Wimberk, Drkolna (Plaga, Schlägel) a Grissau drželi také znamenité statky w Čechách.

Co do *národnosti,* poměr Čechůw a Němcůw za krále Wáclawa lišil se od nynějška hlawně tím, že tehdáž we wětší části krajůw nyní německých mluwilo se ještě wesměs po česku. Dle swědectwí listin z doby oné, i také z pozdější, we krajích západních a sewerních, ku př. w okolí Hostauně, Přimdy, Tachowa, Plané, Teplé, Taužími, Buchowa, Daupowa, Kadaně, Mostu, Teplice, Austí nad Labem, Lipé a Jablonné, jakož i we všech městech a wesnicích, kteréž od nich blíže ku Praze leží, lid obecný byl ještě pauze a čiře český; poněmčení těchto a všech odtud blíže ku Praze ležících míst a krajůw událo se wětším dílem za třidcetileté wálky a skrze ni. Také na jihu země České čára, která dělila Čechy a Němce, o mnoho byla wzdálenější, ježto ku př. netoliko Krumlow, ale i Nowé hrady (Gratzen), měly obywatelstwo České. Naproti tomu zdá se, že ostrowůw německých u prostřed krajin českých, zwláště na pomezí Morawském, dosti značně ubylo, ano ku př. celé okolí Německého Brodu býwalo někdy skutečně německým. Není také pochyby, že již za krále Wáclawa celé pokrají mezi Chebem, Kinžwartem i Andělskau Horau, pak Ostrowem (Schlackenwerd), Hroznětínem (Lichtenstadt), Přísečnicí (Presnitz) a Chomautowem, i celý hřeben Krušných hor wůbec až po Kámen králowský na Labi (Königstein), jenž ještě k Čechám počítán byl, obydleno bylo Němci; nápodobně Křibsko (Chřibsko, Kreibitz), Rumburk, Cwikow, Chrastawa, Liberec (Reichenberg), Žacléř, Trutnow a Braumow; okolí Děčínské a Jablonské bylo smíšené. Žiwel německý sice za krále Otakara II zakořenil se byl také we wětší částce králowských měst a klášterůw, ale ku konci XIV století již ho ubýwati počalo, tak že překlad německých knih práwa Magdeburského, zrcadel práwa

Sasického a Šwábského do češtiny, stal se byl pro mnohé z nich nutnau potřebau. Konšelé Litoměřičtí byli městům na Magdeburském práwě založeným instancí wyšší; nicméně od wětšího počtu we případech těžších wždy raději hledáno poučení w Magdeburce bezprostředně. Ta pak města, která wysazena byla městským práwem českým, naučení takowého hledáwala již ne w Brně, jako dříwe, ale u konšelůw Starého města Pražského.

We wyšší šlechtě české již ode XIII století, kde feudalismus zakořenil se w zemi, jewí se čím dále tím wíce žádost, ustrojiti se wesměs po německu. Snažilať se často nadarmo, ale s urputností neunawnau, odděliti se co zwláštní kasta od ostatního národu, přednost swau pokaždé jen na pauhém rodu, tudíž na „urozenosti" zakládajíc. Welikau pozornost a péči obracela ku krojům francauským a německým, též ke smyslům a obyčejům rytířským, ne tak pro aučastenstwí we wzdělanosti západní Europy, tehdáž krom toho newalné, ale wíce proto, aby zároweň pánům německým nabýwala práwních wýsad a panowání nad lidem ostatním. Proto nebyl to ani jazyk německý, o kterýby šlechtic český byl se staral, an sdíleje s jinými krajany swými dáwnau nechuť plemennau, mluwíwal také ku př. „prosím tě, nedělej se mi Němcem!" když říci chtěl: „nechtěj mi býti nepřítelem!" Ale ke zmáhaní se feudalismu w zemi, ke zřizowání auřadůw a wlády dle spůsobu německého, přispíwal jako z instinktu tak dlauho, až o století později došel skutečně swého cíle.

Z pamětí a zápisůw sauwěkých, týkajících se *obchodu kupeckého*, widěti jest, že Čechy jakož od počátku, tak i té doby ještě byly wždy jen státem rolničím (agrikulturním), ačkoli nenedostáwalo se mu ani kupectwa,

ani řemeslnictwa potřebného. Český obchod wýwozní obmezowal se posawad ještě na samé plodiny přírodní, obilí, koně, woly, prasata, owce, drůbež a peřiny wůbec atd. A obchodní politika tehdejší uznáwala za dobré, obtěžowati také tyto wýwozy cly wýwozními, tak že ku př. s koně w ceně pěti kop gr. Pr. aneb wýše, placen byl jeden zlatý, bylli pak ceny menší, půl zlatého; se sta wolůw 26 zlatých, se sta prasat 6 zlatých, a tolikéž se dwau set kýt (latera carnium pernalium); se sta owcí 4 zlaté; s centnýře peří 6 gr. Pr. atd. [514] Taktéž podléhalo clu, cokoli do země wezeno bylo, fabrikaty wšeliké, sůl, wíno, jižní owoce atp. a každé zboží podlaudné (contrabanda) pokutowáno neuprosnau konfiskací. Rozumí se tudíž samo sebau, že co do potřebných stráží na pomezí a silnicích (custodes metarum a stratarum regni) nikde nebylo nedostatku. Mnohem wšak obtížnější byla pro kupce zápowěd, woziti zboží swá jinau cestau nežli silnicí, kterauž králowé pro zwelebení některých měst byli předepsali, tak že ku př. každý „host" čili kupec cizí, přijeda do Čech, powinen byl zboží swé w Týně Pražském několik dní wykládati na prodej.

---

514) Srown. o této wěci we formulářích od nás wydaných o „kupectwí", zwláště we Formelbücher, zweite Lieferung, w Praze 1847 (na str. 132—138). K monografii o poměrech českého průmyslu obchodního we XIV století jest na snadě materialu s dostatek: ale posawad nedostáwá se sil ochotných a spůsobilých ku práci takowé, — nám pak samým postačiti ke wšemu nebylo lze. —